

รายงานการศึกษาค้นคว้า

เรื่อง
การติดตามแนวทางการพัฒนา

ลุ่มน้ำยม

โดย
คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา
พ.ศ. 2555

(สำเนา)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักกรรมการ.1 กลุ่มงานคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ โทร. 9150.....

ที่ สว(กมธ1).0009/(ร. 33.) วันที่ 28 กันยายน 2555

เรื่อง รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง การติดตามแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม.....

กราบเรียน ประธานวุฒิสภา

ตามที่ที่ประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 15 (สมัยสามัญทั่วไป) เป็นพิเศษ วันศุกร์ที่ 22 เมษายน 2554 ที่ประชุมได้มีมติตั้งคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. 2551 ข้อ 77 (2) กำหนดให้คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา เป็นคณะกรรมการสามัญประจำสภาคณะหนึ่ง มีอำนาจหน้าที่พิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ พิจารณาสอบสวน หรือศึกษา เรื่องใดๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรกรรม อุตสาหกรรมเกษตร อาหาร การสหกรณ์ การพัฒนาการผลิต การแปรรูป และธุรกิจการเกษตร แนวทางการแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำยม การพัฒนาการเกษตร อาหาร การสหกรณ์ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งคณะกรรมการฯ คณะนี้ประกอบด้วย

1. นายบรรชา พงศ์อายุกุล	ประธานคณะกรรมการ
2. นายชินทร์ หาญสืบสาย	รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง
3. พลตำรวจโท ยุทธนา ไทยภักดี	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง
4. นายสมพล พันธุ์มณี	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม
5. รองศาสตราจารย์ กอบกุล พันธุ์เจริญวรกุล	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สี่
6. นายทวีศักดิ์ คิดบรรจง	ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ
7. นางสุอำภา คชไกร	โฆษกคณะกรรมการ
8. นายถนอม ส่งเสริม	กรรมการ
9. พลตำรวจโท พิชัย สุนทรสังบุลย์	กรรมการ
10. นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์	กรรมการ
11. นายวิเชียร คันฉ่อง	กรรมการ
12. นางสาวศรีสกุล มั่นศิลป์	กรรมการ
13. นายศุภวัฒน์ เทียนถาวร	กรรมการ
14. นางสมพร จูม่น	กรรมการ
15. นางจิตรธนา ยิ่งทวีลาภา	เลขานุการคณะกรรมการ

/อนึ่ง...

อนึ่ง เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2555 นายทวีศักดิ์ คิตบรรจง ได้ขอลาออกจากการเป็นกรรมการ ในคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา และในคราวประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 10 (สมัยสามัญทั่วไป) วันจันทร์ที่ 17 กันยายน 2555 ที่ประชุมได้มีมติตั้ง พลตำรวจตรี ขจร สัยวัตร์ เป็นกรรมการ ในคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา แทนตำแหน่งที่ว่าง

ต่อมา เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2555 นายถนอม ส่งเสริม ได้ขอลาออกจากการเป็นกรรมการ ในคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

บัดนี้ คณะกรรมการฯ ได้พิจารณาศึกษา เรื่อง การติดตามแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม และได้จัดทำรายงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดนำเสนอรายงานของคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ ต่อที่ประชุมวุฒิสภาเพื่อพิจารณาต่อไป ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. 2551 ข้อ 95

(ลงชื่อ) บรรชา พงศ์อายุกุล

(นายบรรชา พงศ์อายุกุล)

ประธานคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

สำเนาถูกต้อง

(นางอุมาพร สายสุวรรณ)

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์

สำนักกรรมการ 1

สำนักกรรมการ 1

กลุ่มงานคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์

โทร. 0 2831 9150

โทรสาร. 0 2831 9151

เว็บไซต์ <http://www.senate.go.th>

กนกพร /พิมพ์

อุมาพร กนกพร /ทาน

‘ทำเป็นระบบ ใช้วิชาการ ชาวบ้านมีส่วนร่วม’

ล่าสุดเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับทราบถวายรายงานความก้าวหน้า
ในการจัดตั้งมูลนิธิฯ ก็ได้พระราชทานแนวทางบริหารจัดการน้ำสำหรับอนาคต

สรุปความสำคัญได้ว่า

‘การเกิดดินถล่มหลายจุดในภาคต่างๆ นั้น ควรที่จะศึกษาอย่างรอบคอบว่า
ดินในลักษณะใดควรปลูกพืชชนิดใดจึงเหมาะสมในการช่วยปกป้องดิน
นอกจากนี้ การบูรณาการมีส่วนร่วมในการเกิดดินถล่มเพราะมักมีการก่อสร้าง
ขวางทางน้ำ จึงควรปรับที่ดินทำกินและที่พักอาศัยให้เหมาะสม

ควรมีการบริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง
โดยมุ่งเน้นลุ่มน้ำและแม่น้ำที่สำคัญ คือ พื้นที่แม่น้ำน่าน น้ำว่า
ควรศึกษาพื้นที่ต้นน้ำว่าจะฟื้นฟูรักษาและใช้ประโยชน์อย่างไร ไม่ให้ดินถล่ม
และหนองน้ำไว้ได้ โดยการสร้างฝายและทำนบเพิ่มเติม พื้นที่แม่น้ำยมให้มูลนิธิชัยพัฒนาประสาน
ดำเนินการสร้างและพัฒนาเขื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง
ที่มีทั้งลักษณะและขนาดที่ยอมรับได้ สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน
และประชาชนในพื้นที่ยอมรับและเห็นประโยชน์ร่วมกัน
เชื่อมโยงทั้งระบบของแม่น้ำโขง แม่น้ำจิง แม่น้ำยม แม่น้ำน่าน และแม่น้ำป่าสัก
ใช้หลักการทั้งอ่างพวง แก้มลิง การผันน้ำ และคลองทุ อื่น วัณ
(คลองส่งน้ำและคลองระบายน้ำ)

เพื่อบริหารจัดการแก้ปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา’

มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ. ข่าวปิดทอง ฉบับที่ ๓.
กรุงเทพฯ : แอร์บอร์น พรินท์. ๒๕๕๔. หน้า ๑๖

คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

นายบรรชา พงศ์อายุกุล
ประธานคณะกรรมการ

นายชรินทร์ ชาญสีบสาย
รองประธาน
คณะกรรมการ คนที่หนึ่ง

พล.ต.ท. ยุทธนา ไทยภักดี
รองประธาน
คณะกรรมการ คนที่สอง

นายสมพล พันธุ์มณี
รองประธาน
คณะกรรมการ คนที่สาม

รศ. กอบกุล พันธุ์เจริญวรกุล
รองประธาน
คณะกรรมการ คนที่สี่

นายทวีศักดิ์ คิตบรรจง
ประธานที่ปรึกษา
คณะกรรมการ

นางสุอำภา คชไกร
โฆษกคณะกรรมการ

นางจิตรณา ยิ่งทวีลาภา
เลขานุการคณะกรรมการ

พล.ต.ท. พิชัย สุนทรสังบุญย์
กรรมาธิการ

นายถนอม ส่งเสริม
กรรมาธิการ

นายวิชาญ สิริชัยเอกวัฒน์
กรรมาธิการ

นายวิเชียร คันฉ่อง
กรรมาธิการ

นายศุภวัฒน์ เทียนถาวร
กรรมาธิการ

นางสาวศรีสกุล มั่นศิลป์
กรรมาธิการ

นางสมพร จุมนัน
กรรมาธิการ

คณะอนุกรรมการติดตามแนวทางการพัฒนาสู่ยั่งยืน

นางสุอากา คชโกธ
ประธานคณะอนุกรรมการ

นางสมพร จุมนัน
รองประธานคณะอนุกรรมการ

ศ. วิรติ พาณิชยพงษ์
อนุกรรมการและเลขานุการ

พลเอกสุรินทร์ พิกุลทอง
อนุกรรมการ

ดร. รอยล จิตรดอน
อนุกรรมการ

นายชัยพร ศิริพรไพบูลย์
อนุกรรมการ

นายวิโรจน์ ประกอบพิบูล
อนุกรรมการ

ดร.สมเกียรติ ประจักษ์
อนุกรรมการ

นายอาทร บุญเสนอ
อนุกรรมการ

นางสาวกนกพร พร้อมมูล
อนุกรรมการ
และผู้ช่วยเลขานุการ

ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการติดตามแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม

นายบรรชา พงศ์อายุกุล
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นายสมพล พันธุ์มณี
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

พล.ต.ท. พิชัย สุนทรสัจบุลย์
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นางจิตรธนา ยิ่งทวีลาภา
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นายพีระ มานะทัศน์
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นายสุรจิต ชีรเวทย์
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นายดุสิต เขมะศักดิ์ชัย
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นางสารสมาลี เดชานุรักษ์นุกุล
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นายวิษิต พัฒนโกศัย
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นายยุทธ ลิம்பีตระ
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นางสุวรรณา ยูวานนท์
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

นายจิติพันธ์ สุจินทร์
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

รายงานการพิจารณาศึกษา
ของ
คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา
เรื่อง การติดตามแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม

.....

ด้วยในคราวประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 15 (สมัยสามัญทั่วไป) เป็นพิเศษ วันศุกร์ที่ 22 เมษายน 2554 ที่ประชุมได้มีมติตั้งคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. 2551 ข้อ 77 นั้น คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา เป็นคณะกรรมการสามัญประจำสภาคณะหนึ่ง ซึ่งมีอำนาจหน้าที่พิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ พิจารณาสอบสวน หรือศึกษาเรื่องใดๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรกรรม อุตสาหกรรมเกษตร อาหาร การสหกรณ์ การพัฒนาการผลิต การแปรรูป และธุรกิจการเกษตร แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคทางการพัฒนา การเกษตร อาหาร การสหกรณ์ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยคณะกรรมการฯ ได้พิจารณาเห็นว่า ปัญหาภัยแล้งและอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำยม ได้เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลากว่า 30 ปี และยังไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาย่างเป็นรูปธรรม โดยที่ลุ่มน้ำยมมีพื้นที่ลุ่มน้ำรวมทั้งสิ้น 23,948 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็น 14.76 ล้านไร่ ครอบคลุมเขตการปกครอง 11 จังหวัด ได้แก่ พะเยา น่าน ลำปาง แพร่ ตาก กำแพงเพชร สุโขทัย อุตรดิตถ์ พิษณุโลก พิจิตร และนครสวรรค์ ในช่วงต้นน้ำมีความลาดชันมาก และลาดชันน้อยลง มาจนเป็นพื้นราบตั้งแต่จังหวัดแพร่ สุโขทัย พิจิตร พิษณุโลก และไหลมาบรรจบกับแม่น้ำน่านที่อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ดังนั้น เมื่อเกิดฝนตกหนักจึงเกิดน้ำป่าไหลหลากอย่างรวดเร็ว และรุนแรง เนื่องจากยังไม่มีการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่มารองรับ จากข้อเท็จจริงประการหนึ่ง พบว่า ลำน้ำยมมีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยปีละ 4,720.7 ล้านลูกบาศก์เมตร ในขณะที่ความต้องการใช้น้ำมีปริมาณกว่า 2,660 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี แต่ในลำน้ำนี้มีการพัฒนาเพื่อเก็บกักน้ำได้เพียง 406 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี คิดเป็นการนำน้ำมาใช้ประโยชน์ได้เพียงร้อยละ 10 เท่านั้น

จากสถิติตั้งแต่ปี 2545-2551 พบว่าพื้นที่ลุ่มน้ำยมประสบปัญหาทั้งอุทกภัยและภัยแล้ง มีมูลค่าความเสียหายไม่น้อยกว่า 150,000 ล้านบาท ดังนั้น ลุ่มน้ำยมจึงถือว่าเป็นลุ่มน้ำที่มีปัญหา มากที่สุดแห่งหนึ่งในจำนวน 25 ลุ่มน้ำ ดังนั้น คณะกรรมการฯ เห็นว่าควรจะได้มีการศึกษา แนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยมแบบบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งติดตามการดำเนินงาน และการใช้งบประมาณในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาลุ่มน้ำยม ทั้งนี้ เพื่อให้ได้รูปแบบและ แนวทางการบูรณาการในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาลุ่มน้ำยมอย่างเป็นรูปธรรม

บัดนี้ คณะกรรมการฯ ได้พิจารณาศึกษาเรื่องดังกล่าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอ รายงานผลการพิจารณาศึกษาต่อวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 135 และข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. 2551 ข้อ 95 ดังนี้

1. การดำเนินงานของคณะกรรมการฯ

1.1 คณะกรรมการฯ ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการติดตามแนวทางการพัฒนา
ลุ่มน้ำยม ประกอบด้วย

1) นางสาวอัมภา คชไกร	ประธานคณะอนุกรรมการ
2) นางสาวสมพร จูมัน	รองประธานคณะอนุกรรมการ
3) พลเอกสุรินทร์ พิกุลทอง	อนุกรรมการ
4) ดร. รอยล จิตรดอน	อนุกรรมการ
5) นายวิโรจน์ ประกอบพิบูล	อนุกรรมการ
6) นายชัยพร ศิริพรไพบูลย์	อนุกรรมการ
7) นายอาทร บุญเสนอ	อนุกรรมการ
8) นายสมเกียรติ ประจักษ์วงษ์	อนุกรรมการ
9) ศาสตราจารย์วีรติ พาณิชย์พงษ์	อนุกรรมการและเลขานุการ
10) นางสาวกนกพร พร้อมมูล	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ทั้งนี้ ให้มีที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการฯ ประกอบด้วย

1) นายบรรชา พงศ์อายุกุล	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
2) พลตำรวจโทพิชัย สุนทรสังข์บูลย์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
3) นายสมพล พันธุ์มณี	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
4) นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
5) นางจิตรธนา ยิ่งทวีลาภา	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
6) นายสุรจิต ชिरเวทย์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
7) นายพีระ มานะทัศน์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
8) นายวิชิต พัฒนโกศัย	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
9) นายยุทธ ลิมป์ศิริระ	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
10) นางสาวสุมาลี เดชานุรักษ์นุกูล	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
11) นางสาววรรณ ยุวนานนท์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
12) นายฐิติพันธ์ จูจันทร์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
13) นายดุสิต เขมะศักดิ์ชัย	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ

1.2 คณะกรรมการฯ ได้มีคำสั่ง ที่ 19/2554 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำ
ข้อมูลแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม ในคณะอนุกรรมการติดตามแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม ดังนี้

1) นายชัยพร ศิริพรไพบูลย์	เป็นประธานคณะทำงาน
2) นางจรรยา ไตรรัตน์	เป็นคณะทำงาน
3) นายพิพัฒน์ เรืองงาม	เป็นคณะทำงาน
4) นางสาวรศนา ปฎิมาประกร	เป็นคณะทำงาน
5) นางสาววรรณ ยุวนานนท์	เป็นคณะทำงาน
6) ดร. ภัทรภรณ์ เมฆพฤษชาวงศ์	เป็นคณะทำงาน

7) นายปรเมศวร์ จิราพงศ์ เป็นคณะทำงาน

1.3 คณะกรรมการฯ ได้มีคำสั่ง ที่ 23/2554 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานประสานงาน
เร่งรัดการแปลตีความภาพถ่ายทางอากาศ ในคณะอนุกรรมการติดตามแนวทางการพัฒนา
ลุ่มน้ำยม ดังนี้

1) นายมนัส หัวเมืองแก้ว	เป็นประธานคณะทำงาน
2) นายชัยพร ศิริพรไพบูลย์	เป็นรองประธานคณะทำงาน
3) นายสุรชัย รัตนเสริมพงศ์	เป็นคณะทำงาน
4) นายอดุลย์รัตน์ ตั้งทวี	เป็นคณะทำงาน
5) นายอนุชิต รัตนสุวรรณ	เป็นคณะทำงาน
6) นางสาวรณมา ยุวนานนท์	เป็นคณะทำงาน
7) พันเอกสุรศักดิ์ เทิดเกียรติกุล	เป็นคณะทำงาน
8) นางสาวภรณ์ ธนภรรคภวิน	เป็นคณะทำงาน
9) ดร. ภัทรภรณ์ เมฆพฤษวงค์	เป็นเลขานุการคณะทำงาน

1.4 ที่ประชุมคณะกรรมการฯ ได้มีมติตั้ง นางอุมาพร สายสุวรรณ ผู้บังคับบัญชา
กลุ่มงานคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ สำนักกรรมการ 1 สำนักงานเลขาธิการ
วุฒิสภา เป็นผู้ช่วยเลขานุการตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. 2551 ข้อ 85 วรรคสาม

1.5 หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องอนุกรรมการฯ ได้เชิญมาให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและแสดง
ความคิดเห็นประกอบการพิจารณาของคณะอนุกรรมการฯ คือ

กรมชลประทาน

1) นายสัญญาชัย เกตุวรชัย	รองอธิบดี
2) นายทวีศักดิ์ ธนเดโชพล	ผู้อำนวยการกองแผนงาน
3) นายธนา สุวิฑฒน	ผู้อำนวยการส่วนวางแผนโครงการ
4) รศ. ดร. อรพินท์ เอี่ยมศิริ	ที่ปรึกษาโครงการ
คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล
5) นายไวฑิต โอชวิท	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
ชำนาญการพิเศษ
6) นายอุทัยวุฒิ ชำนาญแก้ว	วิศวกรชลประทานชำนาญการ
7) นางสาวพรศิริ คณะใหญ่	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ
8) นายปรเมศวร์ จิราพงศ์	วิศวกรโยธาปฏิบัติการ
9) นายรุทร์ อินนุพัฒน์	วิศวกรโยธาชำนาญการ

กรมทรัพยากรน้ำบาดาล

1) นายปราณีต ร้อยบาง	อธิบดี
2) ดร. อรัญญา เฟื่องสวัสดิ์	ผู้อำนวยการสำนักสำรวจและ
ประมาณศักยภาพน้ำบาดาล

3) นายสุรัตน์ พัวพันธ์	ผู้อำนวยการสำนักทรัพยากร
น้ำบาดาล เขต 4
4) นายชัยวัฒน์ ดุษฎีพาณิชย์	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบบริหาร
5) นายบุญชัย หาญมงคลพิพัฒน์	นักธรณีวิทยาชำนาญการ
6) นายจิตรกร สุวรรณเลิศ	นักธรณีวิทยาชำนาญการพิเศษ
7) นายสิทธิศักดิ์ มั่นอยู่	นักธรณีวิทยาชำนาญการพิเศษ
8) นายประเสริฐ หมุ่มมาก	นักธรณีวิทยาชำนาญการ
9) นายคะนิงนิจ พรหมนุชานนท์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
ปฏิบัติการ
10) นางอัญชลี พงศ์สถิตย์พัฒน์	นักธรณีวิทยาปฏิบัติการ
11) นางสาวมณีพัชร บุญเรือง	เจ้าหน้าที่แผนที่และภาพถ่าย
<u>กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย</u>	
1) นายฉัตรป้อง ฉัตรภูติ	รองอธิบดี
2) นายศุภชัย แสนยุติธรรม	ผู้อำนวยการส่วนช่วยเหลือ
ผู้ประสบภัยภูมิภาค
3) นายมนต์ชัย มโนสมุทร	วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ
4) นายทองใบ หล้าเนียม	วิศวกรเครื่องกลชำนาญการพิเศษ
5) นางสาวจันทร์สิมา แสงสุริยา	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
ชำนาญการ
6) นางสาวกานนิดา ทรรศนียวนิช	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
ชำนาญการ
<u>กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช</u>	
1) นายมโนพัศ หัวเมืองแก้ว	รองอธิบดี
2) นายบันลังก์ บินลอย	นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ
3) นายก้องเกียรติ เต็มตำนาน	เจ้าพนักงานป่าไม้ชำนาญงาน
4) นายศีกษิต พันธุ์ทอง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
ชำนาญการ
5) นางสมหญิง ดวงสถาพร	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
ชำนาญการ
6) นายสุรพล เจริญรักษ์	ผู้อำนวยการส่วนศึกษาและพัฒนา
การอนุรักษ์ต้นน้ำ
7) นายพิเชษฐ์ ขำเอี่ยม	นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ
8) นายอนุชิต รัตนสุวรรณ	ผู้อำนวยการส่วนภูมิสารสนเทศ
9) นายมนตรี รัตนวิชัย	หัวหน้าศูนย์ศึกษาการพัฒนาการ
อนุรักษ์ต้นน้ำยม

10) นายอภิชาติ สุวรรณมณี	นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ
11) นายเชาวฤทธิ์ ครอบรู้
กรมป่าไม้	เจ้าพนักงานป่าไม้ชำนาญงาน
1) นายอดุลยรัตน์ ตั้งทวี	ผู้อำนวยการสำนักแผนงาน
และสารสนเทศ
2) นายชนาธิป กุลดิลก	ผู้อำนวยการส่วนปลูกป่าภาครัฐ
3) นายอภิรักษ์ ภัทรานนท์	นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ
4) นายศักดิ์สิทธิ์ ขยายเสียง	เจ้าพนักงานป่าไม้ชำนาญการ
5) นายวิชล เสือปรางค์
กรมพัฒนาที่ดิน	นักวิชาการป่าไม้ปฏิบัติการ
1) นายอนุสรณ์ จันทนโรจน์	รองอธิบดี
2) นายสุรพล หิรัญวัฒน์ศิริ	ผู้อำนวยการสำนักวิศวกรรม
เพื่อการพัฒนาที่ดิน
3) นายตุลญา จงสกุล	ผู้อำนวยการกองแผนงาน
4) นายกิตตินันท์ วรอนุวัฒน์กุล	ผู้อำนวยการส่วนวางแผน
การใช้ที่ดิน 1
5) นายปรเมศร์ ชะดี	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
ปฏิบัติการ

คณะผู้ศึกษาวิจัยของสื่อวิทยุชุมชนในการเผยแพร่ข้อมูลทางการเมือง และการสร้าง
การมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย

- 1) นางสาวณัฐชญา ทวีวิทย์ชาครียะ
- 2) นางสาวดวงเดือน สุเทพพร

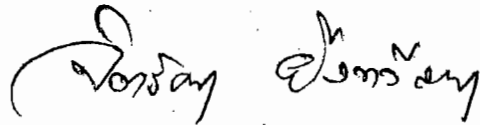
1.6 พิจารณาศึกษาข้อมูลและข้อเท็จจริงจากการศึกษาดูงานการบริหารจัดการน้ำ
และการเกษตร ณ จังหวัดนครนายกและปราจีนบุรี ระหว่างวันที่ 10-11 ตุลาคม 2554

1.7 ในการดำเนินการศึกษาของคณะอนุกรรมการฯ นอกจากการประชุม ชี้แจง
และการศึกษาดูงานแล้ว คณะอนุกรรมการฯ ยังได้ศึกษาจากเอกสารและวิเคราะห์ข้อมูล
ในส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้มาซึ่งรายละเอียดที่สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะกระทำได้

2. ผลการศึกษา

คณะกรรมาธิการฯ ขอเสนอรายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนา
ลุ่มน้ำยม โดยคณะกรรมาธิการฯ ได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมการติดตามแนวทางการพัฒนา
ลุ่มน้ำยม ในคณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ดำเนินการศึกษาในรายละเอียดของ
รายงานดังกล่าว

ในการจัดทำรายงาน คณะกรรมาธิการฯ ได้พิจารณารายงานของคณะอนุกรรมาธิการฯ ด้วยความละเอียดรอบคอบแล้ว และได้มีมติให้ความเห็นชอบกับรายงานดังกล่าว โดยถือเป็นรายงานการพิจารณาศึกษาพร้อมทั้งข้อสังเกตและข้อเสนอแนะของคณะกรรมาธิการฯ เพื่อให้วุฒิสภาโปรดพิจารณา หากวุฒิสภาให้ความเห็นชอบด้วยกับรายงานการพิจารณาศึกษาพร้อมทั้งข้อสังเกตและข้อเสนอแนะของคณะกรรมาธิการฯ โปรดแจ้งไปยังคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาตามแต่จะเห็นสมควร ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและการพัฒนาประเทศต่อไป

(นางจิรธรรณา ยิ่งทวีลาภา)

เลขานุการคณะกรรมาธิการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก-ง
1. บทนำ	1
คำนำ	1
1.1 สภาพทั่วไปของกลุ่มน้ำยม	1
1.2 สภาพปัญหาของกลุ่มน้ำยม	8
1.3 ภาพรวมการศึกษาของการพัฒนาชุมชนน้ำยม	10
1.4 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	11
1.5 วิธีการศึกษา	11
2. แนวทางการพัฒนาชุมชนน้ำยม	13
2.1 กรมชลประทาน	14
2.2 กรมทรัพยากรน้ำ	30
2.3 กรมทรัพยากรน้ำบาดาล	36
2.4 กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	41
2.5 กรมพัฒนาที่ดิน	46
2.6 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	48
2.7 กรมป่าไม้	51
2.8 รายงานการพิจารณาการศึกษาของคณะกรรมการวิสามัญศึกษามาตรการการเกษตร ป้องกันและแก้ไขปัญหาพื้นที่และชุมชนที่ประสบภัยธรรมชาติ วุฒิสภา	58
2.9 รายงานการศึกษาวิจัยของสื่อวิทยุชุมชนในการเผยแพร่ข้อมูลทางการเมือง และการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย	60
3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนน้ำ	65
4. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	75
4.1 บทสรุป	75
4.2 ข้อเสนอแนะ	77
ภาคผนวก	
1. หนังสือวุฒิสภา ด่วนที่สุด ที่ สว(กมธ1) 0009/6606 ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2554	87
2. หนังสือวุฒิสภา ด่วนที่สุด ที่ สว(กมธ1) 0009/7387 ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน 2554 และหนังสือวุฒิสภา ด่วนที่สุด ที่ สว(กมธ1) 0009/7388 ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน 2554	91
3. ลักษณะของแหล่งน้ำประเภทประเภทต่างๆ	107
4. จดหมายข่าว “ข่าวปิดทอง” Vol. 3 (ปี 2554)	117
5. แผนการดำเนินงานโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่กลุ่มน้ำยม	135

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้หยิบยกเรื่องลุ่มน้ำยมขึ้นมาพิจารณา ศึกษา เพราะเป็นลุ่มน้ำที่มีปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งมาโดยตลอด โดยแม่น้ำยมซึ่งเป็นลำน้ำสายหลักของลุ่มน้ำ มีลักษณะทางกายภาพที่ไม่เหมาะสมในการระบายน้ำ บางช่วงของลำน้ำธรรมชาติมีสภาพหน้าตัดเป็นคอขวดหรือคอขวด (Bottle neck) ส่งผลให้น้ำเอ่อล้นตลิ่งในพื้นที่คอขวดเข้าไปท่วมพื้นที่โดยรอบ รวมทั้งบริเวณลุ่มน้ำตั้งแต่จังหวัดสุโขทัยลงมา มีสภาพพื้นที่ภูมิประเทศค่อนข้างเป็นพื้นราบ ทำให้การระบายน้ำไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

จากปัญหาทางด้านกายภาพที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีสาเหตุจากปัจจัยต่างๆ ผสมผสานกัน ทั้งปัจจัยที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติและปัจจัยที่ไม่ได้เกิดจากธรรมชาติ เช่น ผลกระทบจากการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคที่ขาดการจัดการที่เหมาะสม การบุกรุกทางน้ำธรรมชาติ และการตัดไม้ทำลายป่าบริเวณต้นน้ำลำธาร เป็นต้น

สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ไม่มีแหล่งเก็บกักน้ำขนาดใหญ่เหมือนลุ่มน้ำอื่นๆ ที่ผ่านมามีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้พัฒนาแหล่งน้ำไว้รวมทั้งสิ้นประมาณ 741 โครงการ มีพื้นที่ชลประทาน/รับประโยชน์รวม 1.71 ไร่ แต่มีความจุเก็บกักรวมเพียง 406 ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ 10 ของปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปีของลุ่มน้ำยมเท่านั้น (น้ำท่ารายปีเฉลี่ย 4,720.7 ล้านลูกบาศก์เมตร) ในขณะที่ความต้องการใช้น้ำของลุ่มน้ำยมมีประมาณ 2,660 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี และจากการรับฟังข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า ลุ่มน้ำนี้ได้มีการศึกษาเรื่อง การสร้างเขื่อนขนาดใหญ่มาตั้งแต่ปี 2523 โดยให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยศึกษาความเหมาะสม และในปี 2532 ให้กรมชลประทานศึกษาและจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมแล้วเสร็จ ในปี 2537 และในปี 2539 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติในหลักการให้ออกแบบและก่อสร้างโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น โดยให้จัดทำการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และศึกษาด้านธรณีวิทยาเพื่อเตรียมการ และเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอีกครั้งก่อนดำเนินการ ในที่สุดคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2540 ให้ชะลอโครงการเขื่อนที่ยังไม่ได้ดำเนินการก่อสร้าง 4 เขื่อน (รวมเขื่อนแก่งเสือเต้น) และให้ยุติการดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องไว้ก่อน

ต่อมาได้เกิดข้อร้องเรียนจากประชาชนว่าได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งซ้ำซากในพื้นที่ลุ่มน้ำยม จึงได้มีการยกประเด็นเขื่อนแก่งเสือเต้นมาศึกษาใหม่อีกครั้ง จนกระทั่งได้มีการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นโครงการพัฒนาพื้นที่พิเศษในลุ่มน้ำยมแบบบูรณาการ ซึ่งมีโครงการที่มีศักยภาพ จำนวนทั้งหมด 422-423 โครงการ แบ่งเป็นโครงการขนาดใหญ่ 3-4 แห่ง โครงการขนาดกลาง 111 แห่ง ขนาดเล็ก 308 แห่ง ได้ความจุเก็บกักเพิ่มขึ้น 1,387-1,796 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่ชลประทาน/พื้นที่รับประโยชน์ทั้งสิ้น ประมาณ 1.5-1.7 ล้านไร่ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการเลือกพัฒนาโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นหรือโครงการเขื่อนแม่น้ำยมร่วมกับเขื่อนแม่น้ำยมตอนบน อย่างไรก็ตามก็ตีผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยมมีข้อสังเกตหลายประการ ดังนี้

1. จากรายงานการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นโครงการพัฒนาพื้นที่พิเศษในลุ่มน้ำยมแบบบูรณาการ และรายงานโครงการจัดทำแผนพัฒนาการชลประทานระดับลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบ เกี่ยวกับแผนการพัฒนาชลประทานในลุ่มน้ำยม ซึ่งกรมชลประทานได้มีการวางแผนการพัฒนาแหล่งน้ำและบริหารจัดการ โดยมีโครงการที่มีศักยภาพจำนวนทั้งหมด 422-423 โครงการ หากยังไม่สามารถเลือกพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ได้ ก็ควรจะพัฒนาโครงการขนาดกลาง จำนวน 111 แห่ง และโครงการขนาดเล็ก 308 แห่ง รวมความจุกักเก็บ 721 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่ชลประทาน/รับประโยชน์ 889,130 ไร่ ไปพลางก่อน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการน้ำและบรรเทาความเดือดร้อนจากปัญหาภัยแล้งและอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

2. การจัดสรรงบประมาณในแต่ละปีที่หน่วยงานต่างๆ ได้รับการจัดสรร พบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นงบบุคลากรและงบดำเนินการ จะเป็นงบลงทุนเฉลี่ยไม่เกินร้อยละ 20 ซึ่งตามแผนการพัฒนาชลประทานในลุ่มน้ำยม ในการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ และต้องใช้งบประมาณจำนวน 24,000 - 25,000 ล้านบาท นั้น ด้วยระบบการจัดสรรงบประมาณตามปกติที่แต่ละหน่วยงานได้รับอาจไม่สามารถแก้ปัญหาของประเทศได้ทันที่

3. การดำเนินการพัฒนาแหล่งน้ำตั้งแต่ขนาดกลางขึ้นไปจะต้องผ่านการศึกษาและจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการศึกษาพัฒนาลุ่มน้ำยมที่ผ่านมาได้มีทั้งการศึกษาและทบทวนเรื่อยมาตั้งแต่ปี 2532-ปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายที่ประเทศต้องสูญเสียงบประมาณในการศึกษาจำนวนมาก แต่ไม่ได้นำมาผลการศึกษามาใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง

4. การพัฒนาแหล่งน้ำตามแผนรวมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำยม และโครงการจัดทำแผนแม่บทแก้ไขปัญหาวิกฤตน้ำ ซึ่งกรมทรัพยากรน้ำได้ดำเนินการร่วมกับกรมชลประทานไว้แล้ว นั้น ได้มีการกำหนดจุดที่ตั้งห้วงงานลงในแผนที่ด้วยระบบ GIS ซึ่งเป็นจุดที่เหมาะสมตามหลักวิชาการ ดังนั้น ในขั้นตอนของการปฏิบัติควรดำเนินการตามจุดที่ตั้งห้วงงานที่กำหนดไว้ เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามแผนที่ได้ตั้งไว้

5. บทบาทภารกิจของหน่วยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำจะมีทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวกับการพัฒนา ทำให้ความคิดเห็นในการบริหารจัดการน้ำของประเทศมีแนวทางที่ต่างกัน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและการบริหารจัดการน้ำ

6. การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำในเรือน้ำของจังหวัดในพื้นที่ลุ่มน้ำยมจะเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำในจังหวัดของตนเอง เช่น การสร้างผนังกันน้ำ ฝ่ายชลล่อน้ำ จึงขาดการเชื่อมโยงกันระหว่างจังหวัด ดังนั้น เมื่อเกิดปัญหาอุทกภัยจึงทำให้ไม่สามารถควบคุมทิศทางการไหลของน้ำได้ ประกอบกับไม่มีผังเมือง (ผังภาค ผังลุ่มน้ำ ผังจังหวัด) เพื่อให้แต่ละจังหวัดใช้เป็นทิศทางในการพัฒนาพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

7. ปัญหาการลดระดับของระดับน้ำบาดาล จากข้อมูลของกรมทรัพยากรน้ำบาดาลพบว่าพื้นที่ลุ่มน้ำภาคเหนือตอนล่าง เช่น จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย พิจิตร มีอัตราการลดลงของระดับน้ำบาดาลเฉลี่ยปีละ 15 เซนติเมตร ทำให้ขาดแคลนน้ำอุปโภค-บริโภคและการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง จึงมีการสูบน้ำบาดาลมาใช้เฉลี่ยปีละ 7,500 ล้านลูกบาศก์เมตร ทั้งนี้ พบว่าหมู่บ้านในลุ่มน้ำยม 2,472 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านที่ขาดแคลนน้ำจำนวน 1,739 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 70.35

จากข้อสังเกตดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นควรพัฒนากลุ่มน้ำยม ดังนี้

1) ควรพัฒนากลุ่มน้ำยมควบคู่กันไปทั้งตอนบน ตอนกลางและตอนล่าง ดังนี้

1.1) ตอนบน

(1) จัดทำระบบเตือนภัยและการปรับปรุงประสิทธิภาพการชลประทานที่มีอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งการอนุรักษ์ พื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำ (ในลำน้ำสายหลักและสาขา)

(2) สร้างแหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบน เพื่อชะลอน้ำกรณีเกิดอุทกภัย รวมทั้งเป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ในฤดูแล้ง ทั้งนี้ จากผลการศึกษาของหน่วยงานต่างๆ ที่ผ่านมาพบว่า เขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นแหล่งเก็บกักน้ำที่มีความจุและขนาดที่เหมาะสม โดยมีความจุ 1,175 ล้านลูกบาศก์เมตร

1.2) ตอนกลาง

ควรจะมีการพัฒนาแหล่งน้ำ เช่น ฝาย ประตูระบายน้ำ แก้มลิง สถานีสูบน้ำ และระบบส่งน้ำ ตามโครงการพัฒนาแหล่งน้ำตามแผนการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำยมแบบบูรณาการ ซึ่งกรมชลประทานได้วางแผนการพัฒนาแหล่งน้ำและบริหารจัดการไว้ เพื่อให้การแก้ปัญหาการบริหารจัดการลุ่มน้ำเป็นไปอย่างเป็นระบบและรวดเร็วทันต่อการแก้ไขสถานการณ์ความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

1.3) ตอนล่าง

(1) ควรพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นาในพื้นที่นอกเขตชลประทาน

(2) ควรเติมน้ำลงในชั้นน้ำบาดาล เพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งและบรรเทาปัญหาอุทกภัย

และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริหารงบประมาณแผ่นดิน ควรปรับปรุงกฎ ระเบียบให้เอื้อต่อการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก โดยให้มีการบูรณาการร่วมกันระหว่างกรมพัฒนาที่ดิน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกรมทรัพยากรน้ำบาดาล

2) ทุกจังหวัดในลุ่มน้ำยมควรบูรณาการร่วมกัน โดยใช้ผังเมืองเป็นหลักในการป้องกันและแก้ไขสิ่งกีดขวางทางน้ำ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากคู คลอง ลำรางสาธารณะที่มีอยู่แล้ว เพื่อผันน้ำเข้า-ออกจากตัวเมือง และปรับปรุงผังเมืองให้สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

3) จัดทำข้อมูลสารสนเทศในพื้นที่ลุ่มน้ำยมอย่างมีเอกภาพและเร่งด่วน เพื่อใช้เป็นข้อมูลกลางในการบริหารจัดการน้ำของประเทศให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

4) การปรับปรุงและบังคับใช้กฎหมาย ในปัจจุบันมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำอยู่หลายฉบับและบางฉบับได้บังคับใช้มาเป็นเวลานาน ไม่เหมาะกับการบังคับใช้ในปัจจุบัน จึงควรมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เป็นอุปสรรคและขัดข้องในการบริหารจัดการน้ำ ในขณะเดียวกันหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ไม่นำกฎหมายที่บัญญัติไว้ไปบังคับใช้อย่างจริงจัง จึงควรปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5) หากภาครัฐจะพัฒนากลุ่มน้ำยมโดยใช้มาตรการสิ่งก่อสร้าง เช่น แหล่งน้ำขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ต้องให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจกับภาคประชาชนให้มาก โดยเฉพาะการใช้สื่อที่เข้าถึงประชาชน (วิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุชุมชน ฯลฯ) ซึ่งภาครัฐควรเป็นหน่วยงานหลักในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง

6) กรณีที่จะต้องมีการดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ควรจะต้องมีการชดเชยให้กับประชาชนในอัตราที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน และจัดสรรที่ดินสำหรับพักอาศัยและที่ดินทำกิน รวมทั้งหากจะต้องเคลื่อนย้ายประชาชนไปอยู่ที่อื่นควรสร้างชุมชนใหม่ที่มีระบบสาธารณูปโภค วัด โรงเรียน สถานอนามัยหรือสิ่งอำนวยความสะดวกให้เท่าที่ชุมชนเดิมเคยมีอยู่ หรือดีกว่าเดิม ทั้งนี้ เพื่อลดการต่อต้านจากประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ

7) การบริหารจัดการน้ำ ควรแบ่งเป็นกลุ่มลุ่มน้ำ เช่น ลุ่มน้ำภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก ภาคใต้ ภาคกลาง และการดำเนินการควรให้จังหวัด กลุ่มจังหวัด และภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาชน อันจะเป็นการลดผลกระทบและความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำต่างๆ

8) ควรมีการรวมหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้อยู่ในองค์กรเดียวกัน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำของประเทศเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

9) ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอยู่เสมอ ซึ่งอาจก่อให้เกิดภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในลักษณะที่รุนแรงได้ตลอดเวลา รัฐบาลต้องเตรียมการรับมือกับภาวะวิกฤต โดยต้องมีมาตรการรองรับ มีหน่วยงานรับผิดชอบที่ชัดเจน รวมทั้งให้ความรู้แก่คนในชาติ ทั้งนักเรียน นักศึกษา รวมถึงประชาชนให้รู้จักการช่วยเหลือตนเองและการช่วยเหลือผู้อื่น

บทที่ 1 บทนำ

คำนำ

ภัยธรรมชาติมักก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และในทุกครั้งภาครัฐต้องมีภาระในการจัดสรรงบประมาณเพื่อช่วยเหลือเยียวยาประชาชนผู้ประสบภัยเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่วนเวียน ซ้ำซาก ต่อเนื่องกันเป็นประจำทุกปี สาเหตุของภัยธรรมชาติที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ส่วนหนึ่งมาจากผลการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้และพื้นที่ต้นน้ำ ทำให้เสียสมดุลในระบบนิเวศ ส่งผลให้เกิดปัญหาน้ำท่วมฉับพลัน น้ำป่าไหลหลาก ดินโคลนถล่ม กระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำตลอดมา ไม่เว้นแม้แต่ลุ่มน้ำยมซึ่งเป็นลุ่มน้ำหลักใน 25 ลุ่มน้ำของประเทศก็ประสบกับปัญหาภัยธรรมชาติเรื่อยมาไม่น้อยกว่า 30 ปี

1. สภาพทั่วไปของลุ่มน้ำยม

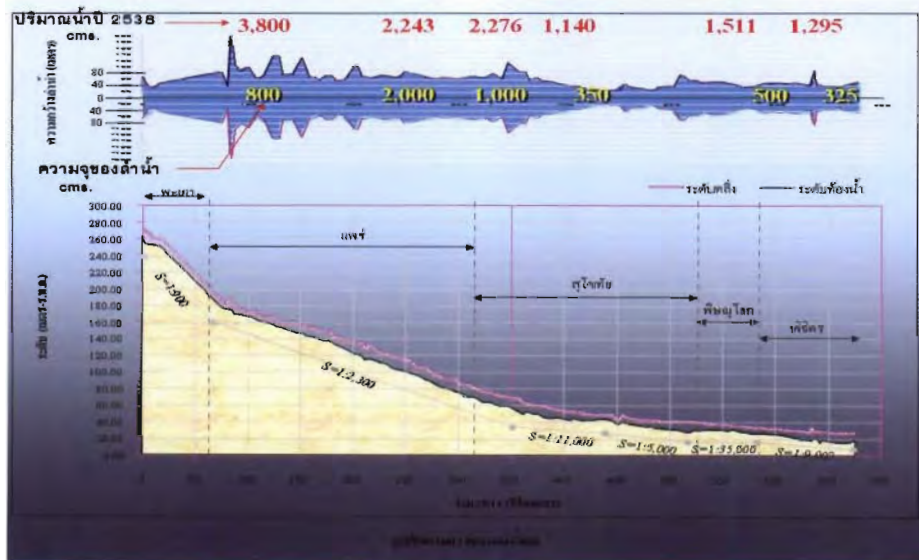
1.1 ภูมิประเทศ

ลุ่มน้ำยมตั้งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย ลักษณะลุ่มน้ำวางตัวตามแนวเหนือ-ใต้ มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 23,948 ตารางกิโลเมตร (14.76 ล้านไร่) ครอบคลุมเขตการปกครอง 11 จังหวัด ได้แก่ พะเยา น่าน ลำปาง แพร่ ตาก กำแพงเพชร สุโขทัย อุตรดิตถ์ พิษณุโลก พิจิตร และนครสวรรค์ โดยทิศเหนือติดกับลุ่มน้ำโขง ทิศใต้ติดกับลุ่มน้ำปิง ทิศตะวันตกติดกับลุ่มน้ำปิงและลุ่มน้ำวัง และทิศตะวันออกติดกับลุ่มน้ำน่าน

แม่น้ำยมมีต้นกำเนิดจากตอยขุนยวมในทิวเขาผีปันน้ำ ในเขตอำเภองงและอำเภอยะม่วน จังหวัดพะเยา ไหลผ่านหุบเขาที่มีความลาดชันมาก มีที่ราบแคบๆ ริมแม่น้ำเป็นบางช่วง เมื่อไหลเข้าสู่เขตจังหวัดแพร่จะไหลออกสู่ที่ราบผืนใหญ่ผ่านอำเภอสอง อำเภอนองม่วงไข่อำเภอเมืองแพร่ อำเภอสูงเม่น อำเภอเด่นชัย และไหลเข้าหุบเขาทางตะวันตก ผ่านอำเภอลอง อำเภอวังชิ้น แล้วไหลลงทางใต้เข้าสู่ที่ราบในเขตจังหวัดสุโขทัย โดยเริ่มจากอำเภอศรีสัชชาลัย ในขณะนี้แม่น้ำยมจะไหลคู่ขนานมากับแม่น้ำน่าน และเริ่มมีความลาดชันลดลง จากนั้นจะไหลผ่านอำเภอสวรรคโลก อำเภอศรีสำโรง อำเภอมืองสุโขทัย อำเภองงไกรลาศ และไหลผ่านอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก เข้าสู่อำเภอสางงาม จังหวัดพิจิตร ผ่านอำเภอโพทะเล จนเข้าเขตจังหวัดนครสวรรค์ แล้วไหลมาบรรจบกับแม่น้ำน่าน ที่บ้านเกยชัย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ รวมความยาวตลอดลำน้ำประมาณ 735 กิโลเมตร

ตามลักษณะทางกายภาพของลำน้ำยมจะมีลักษณะเป็นรูปกรวย โดยช่วงต้นน้ำจะมีขนาดความจุลน้ำใหญ่ มีความลาดชันมาก และจะเรียวยเล็กลง ความลาดชันค่อนข้างราบ เช่น ที่ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เหนือจังหวัดแพร่ ประมาณ 91 กิโลเมตร มีความจุลน้ำ 3,400 ลูกบาศก์เมตร/วินาที แต่ที่อำเภอมืองแพร่ มีความจุลน้ำประมาณ 1,090 ลูกบาศก์เมตร

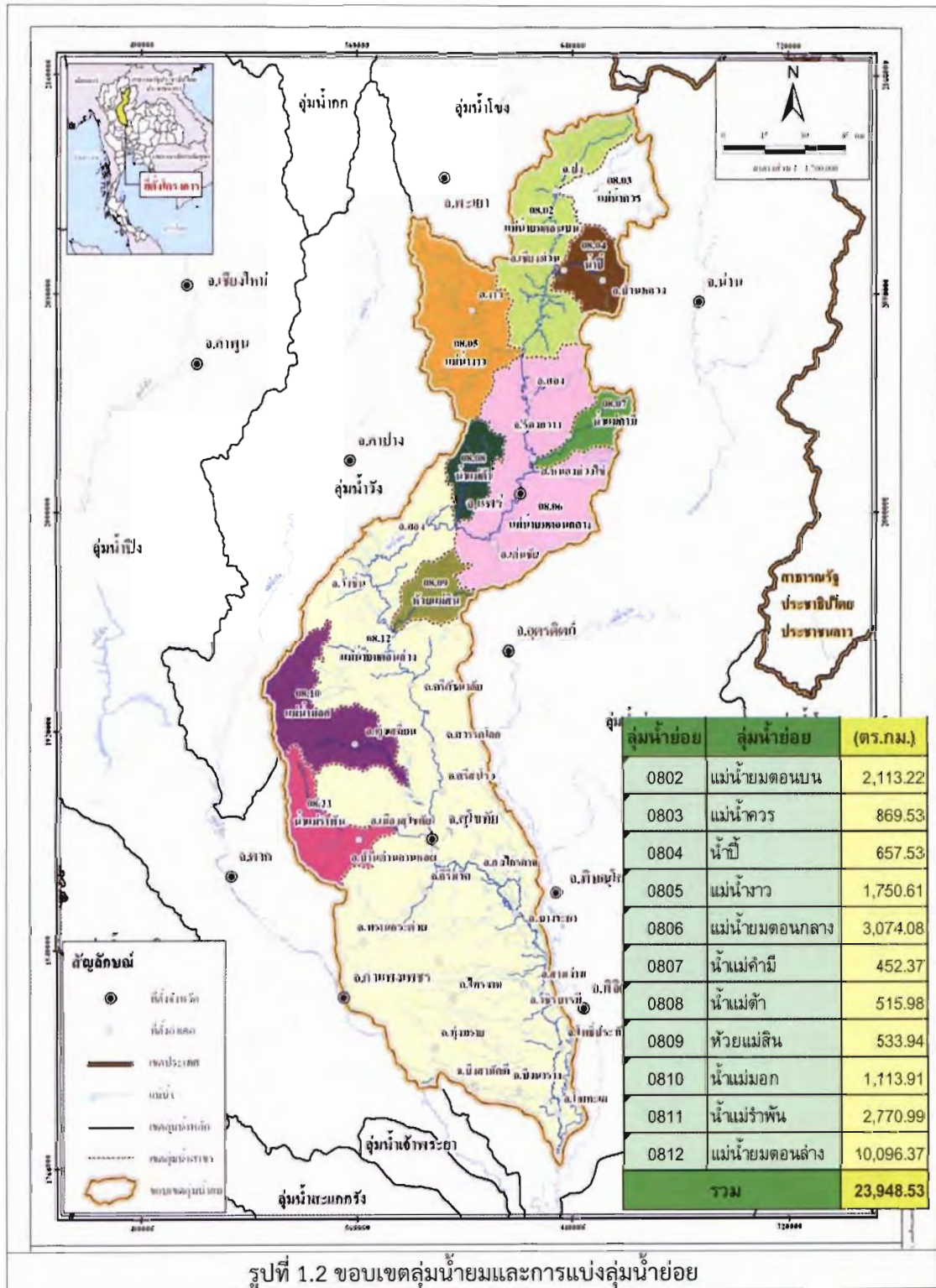
/วินาที และจะน้อยบ้างมากบ้าง จากแผนผังของลำน้ำ จะเห็นว่าตั้งแต่อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ลงมาจนถึงจุดบรรจบกับแม่น้ำน่าน ความจุลำน้ำจะอยู่ระหว่าง 300-400 ลูกบาศก์เมตร/วินาที (ดังแสดงตามรูปที่ 1.1)

รูปที่ 1.1 แสดงลักษณะทางกายภาพของลำน้ำยม

1.2 ลำน้ำสาขา

ได้มีการแบ่งพื้นที่ลุ่มน้ำยมออกเป็น 11 ลุ่มน้ำ โดยมีการกำหนดชื่อ/รหัสลุ่มน้ำย่อย การแบ่งขอบเขตของลุ่มน้ำ (ดังแสดงตามรูปที่ 1.2)

รูปที่ 1.2 ขอบเขตกลุ่มน้ำยมและการแบ่งกลุ่มน้ำย่อย

ที่มา กรมชลประทาน

1.3 ปริมาณน้ำฝน

ปริมาณน้ำฝนในลุ่มน้ำยม ได้ศึกษาจากข้อมูลสถานีวัดน้ำฝนของหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ กรมอุตุนิยมวิทยา กรมชลประทาน และกรมป่าไม้ สรุปได้ว่า ค่าปริมาณน้ำฝนรายปี เฉลี่ยผันแปรตั้งแต่ 949.7 มิลลิเมตร จนถึง 1,609.9 มิลลิเมตร มีค่าน้ำฝนรายปีเฉลี่ยทั้งพื้นที่ ลุ่มน้ำ ประมาณ 1,184.5 มิลลิเมตร เป็นปริมาณน้ำฝนในช่วงฤดูฝน (พฤษภาคม-ตุลาคม) ประมาณ 1,058.6 มิลลิเมตร (คิดเป็นร้อยละ 89.4 ของปริมาณน้ำฝนทั้งปี) และเป็นปริมาณ น้ำฝนในช่วงฤดูแล้ง (พฤศจิกายน - เมษายน) ประมาณ 125.9 มิลลิเมตร (คิดเป็นร้อยละ 10.6 ของปริมาณน้ำฝนทั้งปี) และได้สรุปการผันแปรของปริมาณน้ำฝนรายเดือนเฉลี่ยทั้งลุ่มน้ำยม ดังแสดงตามตารางที่ 1.1 ดังนี้

ตารางที่ 1.1 สถิติปริมาณน้ำฝนในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

หน่วย : มิลลิเมตร

ปี พ.ศ.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	รวมปี	ฤดูฝน	ฤดูแล้ง
2495-2551	59.8	177.2	142.9	160.7	220.3	238.0	119.5	23.2	5.1	5.9	8.6	23.3	1,184.5	1,058.6	125.9
สูงสุด 2549	103.1	336.7	174.6	229.1	311.6	305.3	136.9	1.6	0.0	0.0	1.3	6.6	1,606.8	1,494.2	112.6
ต่ำสุด 2546	23.9	95.4	183.8	180.3	154.1	233.7	36.1	0.0	0.9	2.5	5.9	2.7	919.3	883.4	35.9

ที่มา : สำนักอุทกวิทยาและบริหารน้ำ กรมชลประทาน

1.4 ปริมาณน้ำท่า

จากข้อมูลพื้นที่และปริมาณน้ำท่าที่ประเมินได้ สรุปได้ว่า พื้นที่ลุ่มน้ำยม มีพื้นที่รับน้ำฝนทั้งหมด 23,948 ตารางกิโลเมตร มีปริมาณน้ำท่าตามธรรมชาติรายปีเฉลี่ย 4,720.7 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยเป็นปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยในช่วงฤดูฝน ประมาณ 4,203.6 ล้านลูกบาศก์เมตร (คิดเป็นร้อยละ 89.0 ของปริมาณน้ำท่าทั้งปี) และเป็นปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยในช่วงฤดูแล้ง ประมาณ 517.1 ล้านลูกบาศก์เมตร (คิดเป็นร้อยละ 11.0 ของปริมาณน้ำท่าทั้งปี) และได้สรุปการผันแปรของปริมาณน้ำท่ารายเดือนเฉลี่ยทั้งลุ่มน้ำยม ดังแสดงตามตารางที่ 1.2 และรูปที่ 1.3 ดังนี้

ตารางที่ 1.2 สถิติปริมาณน้ำท่าในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

หน่วย : ล้านลูกบาศก์เมตร

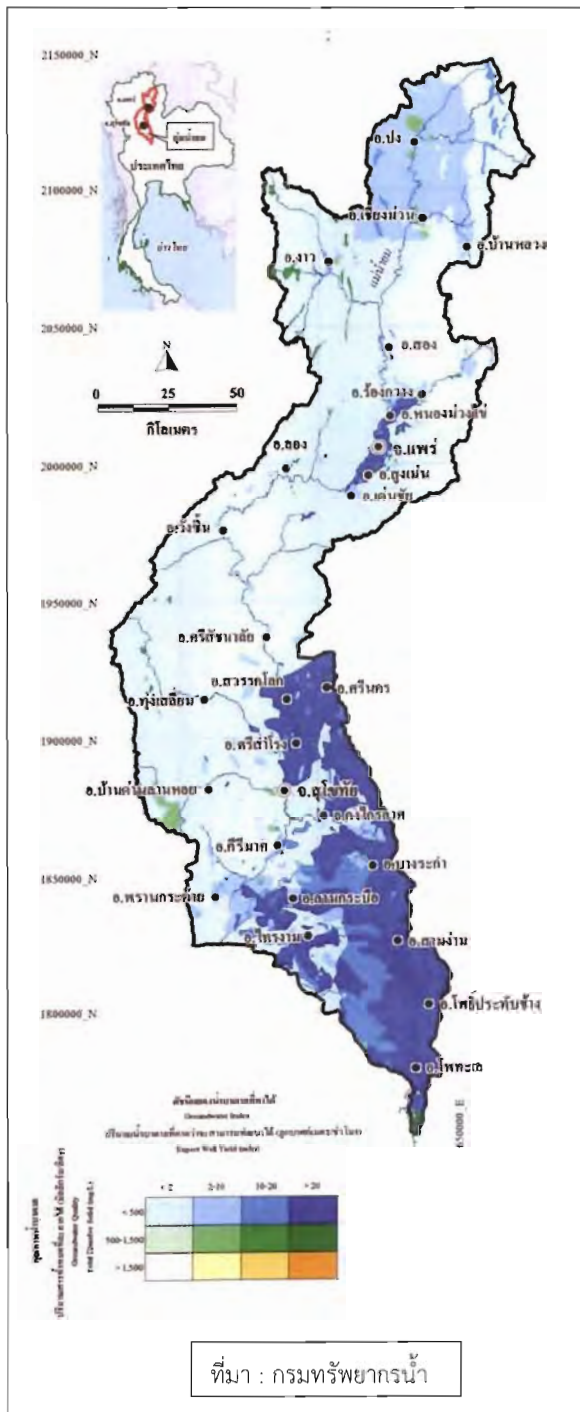
ปี พ.ศ.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	รวมปี	ฤดูฝน	ฤดูแล้ง
2522-2551	54.0	216.9	190.3	364.9	1,181.5	1,606.9	643.0	249.6	93.6	43.8	30.9	45.3	4,720.7	4,203.6	517.1
สูงสุด 2538	66.0	190.2	53.3	162.5	3,664.0	3,536.8	1,212.3	728.1	235.1	124.2	88.0	74.2	10,134.8	8,819.2	1,315.6
ต่ำสุด 2536	37.0	81.0	78.2	251.4	105.8	649.1	208.3	97.1	33.3	17.8	10.2	55.0	1,624.0	1,373.7	250.3

ที่มา : สำนักอุทกวิทยาและบริหารน้ำ กรมชลประทาน

1.5 แหล่งน้ำบาดาล

แหล่งน้ำบาดาลในพื้นที่ลุ่มน้ำยมในเชิงพื้นที่แบ่งได้เป็นสองส่วน คือ แหล่งน้ำบาดาลในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบนตั้งแต่อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ขึ้นไปทางด้านทิศเหนือ เป็นแหล่งน้ำที่เกิดอยู่ในพื้นที่ที่มีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดเป็นภูเขาหรือเทือกเขาสูง เป็นชั้นน้ำประเภทชั้นน้ำในหินแข็ง (consolidated aquifers) และแหล่งน้ำบาดาลในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนล่างตั้งแต่อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ลงไปทางด้านทิศใต้เป็นแหล่งน้ำที่อยู่ในภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นชั้นน้ำประเภทชั้นน้ำในหินร่วน (unconsolidated aquifers) โดยมีปริมาณและคุณภาพน้ำบาดาลที่คาดว่าจะสามารถพัฒนาได้ ดังแสดงตามรูปที่

1.4

รูปที่ 1.4 ปริมาณและคุณภาพน้ำบาดาลที่คาดว่าจะสามารถพัฒนาได้

ปริมาณน้ำที่สามารถพัฒนาขึ้นมาใช้ได้ โดยไม่เกิดผลกระทบต่อแหล่งน้ำบาดาล ของแอ่งน้ำบาดาลต่างๆ มีค่าโดยเฉลี่ย ประมาณร้อยละ 20 ของปริมาณน้ำที่ เก็บกักอยู่ในแอ่งน้ำบาดาลนั้น ๆ ในพื้นที่ กลุ่มน้ำยมมีปริมาณน้ำบาดาลที่เก็บกักอยู่ ประมาณ 1,652 ล้านลูกบาศก์เมตร ปริมาณ น้ำที่สามารถพัฒนาขึ้นมาใช้ประโยชน์โดย ไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพสมดุลของน้ำ บาดาลมีประมาณ 332 ล้าน ลูกบาศก์เมตร /ปี ในขณะที่ความต้องการน้ำบาดาล ปัจจุบันประมาณ 71.8 ล้านลูกบาศก์เมตร /ปี ดังแสดงตามตารางที่ 1.3

ตารางที่ 1.3 ปริมาณน้ำที่เก็บกักอยู่ใน กลุ่มน้ำสาขาต่าง ๆ ของกลุ่มน้ำยมและ ปริมาณน้ำที่สามารถพัฒนาได้โดยไม่เกิด ผลกระทบต่อสมดุลของน้ำบาดาล

กลุ่มน้ำสาขา	ปริมาณน้ำ ที่เก็บกัก (ล้าน ลบ.ม.)	ปริมาณน้ำ ที่พัฒนาได้ต่อปี (ล้าน ลบ.ม.)
แม่น้ำยมตอนบน	93.5	19
แม่น้ำคร	38	8
น้ำบี	30.5	6
แม่น้ำงาว	62	12
แม่น้ำยมตอนกลาง	158	32
น้ำแม่คำมี	20	4
น้ำแม่ตา	15	3
ห้วยแม่สิน	13	3
น้ำแม่หมอก	80	16
น้ำแม่รำพัน	74	15
แม่น้ำยมตอนล่าง	1,068	214
รวม	1,652	332

1.6 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

จากข้อมูลการใช้ที่ดินปี 2550 กลุ่มน้ำยมมีการใช้พื้นที่เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ พื้นที่ป่าไม้จำนวน 7.38 ล้านไร่ (ร้อยละ 50 ของพื้นที่ลุ่มน้ำ) พื้นที่เกษตรกรรมจำนวน 6.33 ล้านไร่ (ร้อยละ 43 ของพื้นที่ลุ่มน้ำ) พื้นที่อยู่อาศัยจำนวน 0.5 ล้านไร่ (ร้อยละ 3 ของพื้นที่ลุ่มน้ำ) พื้นที่อื่นๆจำนวน 0.39 ล้านไร่ (ร้อยละ 3 ของพื้นที่ลุ่มน้ำ) และพื้นที่แหล่งน้ำจำนวน 0.17 ล้านไร่ (ร้อยละ 1 ของพื้นที่ลุ่มน้ำ)

สำหรับพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ในลุ่มน้ำยมมีจำนวนทั้งสิ้น 13,742.77 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 58.19 ของพื้นที่ทั้งลุ่มน้ำ ซึ่งในจำนวนนี้เป็นพื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าร้อยละ 3.71 พื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติร้อยละ 5.15 และพื้นที่ป่าไม้เพื่อการอนุรักษ์ร้อยละ 91.14

1.7 พื้นที่การเกษตร

พื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่เป็นการปลูกข้าวและพืชไร่ โดยเป็นพื้นที่ปลูกข้าวมากที่สุดถึงร้อยละ 60.04 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด โดยจะปลูกบริเวณที่ราบลุ่มตอนล่างของลุ่มน้ำในเขตจังหวัดสุโขทัย พิษณุโลก พิจิตร และกำแพงเพชรเป็นส่วนใหญ่ พืชที่ปลูกในลำดับรองลงมาคือพืชไร่ มีการปลูกประมาณร้อยละ 38.37 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด โดยพื้นที่ปลูกพืชไร่ส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณที่ราบที่อยู่ห่างไกลน้ำ ส่วนพื้นที่การเกษตรที่เหลือมีการปลูกไม้ผล-ไม้ยืนต้นในจำนวนไม่มากนักประมาณร้อยละ 0.17 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด

1.8 ประชากร

ประชากรในพื้นที่ลุ่มน้ำยมทั้งสิ้น (ปี 2544) จำนวน 1.973 ล้านคน และคาดการณ์จำนวนประชากรในปี 2549, 2554, 2559 และปี 2564 เท่ากับ 1.977 ล้านคน 1.982 ล้านคน 1.986 ล้านคน และ 1.991 ล้านคน ตามลำดับ โดยประชากรส่วนใหญ่อาศัยกระจุกกระจายอยู่นอกเขตเมือง ส่วนประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองที่ค่อนข้างหนาแน่น ได้แก่ บริเวณอำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ อำเภอเมืองและอำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย และมีอัตราส่วนประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองต่อประชากรทั้งลุ่มน้ำเท่ากับร้อยละ 16.08

2. สภาพปัญหาของกลุ่มน้ำยม

จากลักษณะทางกายภาพของกลุ่มน้ำยมที่ด้านบนกว้าง และลาดชันลงมาในลักษณะเรียวกแคบ เหมือนทรงรูปกรวย ประกอบกับไม่มีแหล่งเก็บกักน้ำขนาดใหญ่ จึงเกิดปัญหาทั้งอุทกภัยและภัยแล้งในลุ่มน้ำแห่งนี้เสมอมา

2.1 ปัญหาอุทกภัย

สภาพการเกิดอุทกภัยในลุ่มน้ำยมแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) อุทกภัยที่เกิดในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบนและลำน้ำสาขาต่างๆ เกิดจากการที่มีฝนตกหนัก และน้ำป่าไหลหลากจากต้นน้ำลงมาจนลำน้ำสายหลักไม่สามารถระบายน้ำ

ได้ทัน ประกอบกับมีสิ่งกีดขวางจากเส้นทางคมนาคมขวางทางน้ำ และมีอาคารระบายน้ำไม่เพียงพอ พื้นที่ที่เกิดน้ำท่วมเป็นประจำ ได้แก่ อำเภอศรีสำโรง อำเภอศรีสัชชนาลัย อำเภอบ้านด่านลานหอย จังหวัดสุโขทัย อำเภอวังชิ้น อำเภอเด่นชัย และอำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

นอกจากนี้ในช่วงเดือนสิงหาคมและกันยายน ปริมาณฝนในพื้นที่ลุ่มน้ำค่อนข้างมาก เนื่องจากเป็นช่วงลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ประกอบกับเป็นช่วงที่พายุจรซึ่งก่อตัวในบริเวณทะเลจีนใต้พัดผ่านประเทศไทยตอนบน โดยในช่วง 2 เดือนดังกล่าว มีปริมาณฝนประมาณร้อยละ 35 ของฝนทั้งปี

2) อุทกภัยที่เกิดในพื้นที่ราบลุ่ม เกิดบริเวณที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มและแม่น้ำสายหลักต้นเขิน มีความสามารถระบายน้ำไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถระบายน้ำลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ พื้นที่ที่เกิดน้ำท่วมเป็นประจำ ได้แก่ อำเภอลอง อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่ อำเภอกงไกรลาศ อำเภอศรีมาศ อำเภอทุ่งเสลี่ยม อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก อำเภอสามงาม อำเภอโพทะเล อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร กิ่งอำเภอทุ่งทราย และอำเภอเมืองจังหวัดกำแพงเพชร

2.2 ปัญหาภัยแล้ง

พื้นที่ลุ่มน้ำยมในช่วงฤดูแล้งระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน แม่น้ำยม ตั้งแต่ด้านท้ายฝายแม่ยม จังหวัดแพร่ โดยเฉพาะแม่น้ำยมตั้งแต่แก่งหลวง อำเภอศรีสัชชนาลัย ลงไปไม่มีน้ำไหล แต่จะมีน้ำขังอยู่ในลำน้ำเป็นช่วงๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตอำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย และอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก แม่น้ำยมจะแห้งขอด

ในลุ่มน้ำยมมีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 2,472 หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านที่ประสบปัญหาภัยแล้ง 1,739 หมู่บ้าน (ร้อยละ 70.35) แบ่งเป็นหมู่บ้านที่มีน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค แต่ขาดน้ำเพื่อการเกษตร 1,030 หมู่บ้าน (ร้อยละ 41.67) หมู่บ้านที่ขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและน้ำเพื่อการเกษตร 709 หมู่บ้าน (ร้อยละ 28.68)

2.3 ปัญหาตะกอน

จากการรวบรวมข้อมูลปริมาณตะกอนรายปีเฉลี่ยจากสถานีวัดน้ำ ตะกอนต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำยมและพื้นที่ใกล้เคียงจำนวน 88 สถานี เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่าปริมาณตะกอนเฉลี่ยรายปีประมาณ 1.98 ล้านตัน/ปี มีปริมาณตะกอนเฉลี่ยต่อพื้นที่ มีค่าตั้งแต่ 64.51 - 93.96 ตัน/ตารางกิโลเมตร โดยอัตราการกัดเซาะหน้าดินมีค่าตั้งแต่ 0.050-0.072 มิลลิเมตร/ปี

2.4 คุณภาพน้ำ

ในพื้นที่ลุ่มน้ำยมเป็นลุ่มน้ำหนึ่งที่มีสัดส่วนของการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรมาก และส่วนใหญ่มีการทำการเกษตรอย่างเข้มข้น มีการเพาะปลูกพืชฤดูแล้งสูง และมีแนวโน้มของการขยายพื้นที่เพาะปลูกสวนผลไม้ ทำให้มีการใช้ปุ๋ยและสารเคมีทางการเกษตรมาก ก่อให้เกิดสารตกค้างในดินและละลายลงแหล่งน้ำเป็นปัญหามลพิษทางน้ำ การควบคุมมลพิษจากการเกษตรยังทำได้ไม่แพร่หลายนัก

2.5 ปัญหาสิ่งแวดล้อม

เมื่อเกิดน้ำท่วมขังเป็นเวลานานจะเกิดสภาพน้ำเน่าเสียจากการขังของน้ำในชุมชนเมืองเป็นระยะเวลานาน ซึ่งอาจเกิดปัญหาการระบาดของยุงและพาหะนำโรค และการเน่าเสียของน้ำในพื้นที่ทุ่งรับน้ำ เมื่อน้ำขังเป็นเวลานานอาจเกิดสภาพน้ำเน่าเสีย เมื่อระบายน้ำออกจากพื้นที่จะทำให้แหล่งรองรับน้ำดังกล่าวได้รับผลกระทบและอาจเน่าเสียตลอดลำน้ำ ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ท้ายน้ำและอาจส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำดิบเพื่อการประปาและผู้ใช้้ำในการประกอบอาชีพ

2.6 ปัญหาความยากจน

ในพื้นที่ลุ่มน้ำยม ไม่มีการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ทำให้มีปริมาณน้ำไม่เพียงพอเพื่อใช้ในการเกษตร การอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวในฤดูแล้ง ทำให้ประชากรในลุ่มน้ำยมมีรายได้เฉลี่ย 42,500 บาท/ครัวเรือน/ปี ซึ่งต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยในลุ่มน้ำที่มีการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ เช่น ลุ่มน้ำปิง ลุ่มน้ำน่าน ลุ่มน้ำเจ้าพระยาสายหลัก เป็นต้น

3. ภาพรวมการศึกษาของการพัฒนาลุ่มน้ำยม

ที่ผ่านมาได้มีหน่วยงานต่างๆ ศึกษาการพัฒนาลุ่มน้ำยมทั้งในระดับลุ่มน้ำและโครงการในช่วงเวลาต่างๆ สรุปการศึกษาที่สำคัญได้ดังนี้

- ปี 2514 – 2523 ศึกษาการพัฒนาลุ่มน้ำยม
- ปี 2524 – 2528 ศึกษาความเหมาะสมเบื้องต้น การสร้างเขื่อนห้วยสัก เขื่อนแก่งเสือเต้น
- ปี 2525 ศึกษาความเหมาะสมเบื้องต้นโครงการผันน้ำแม่กก
- ปี 2537 – 2539 ศึกษาการติดตั้งโรงไฟฟ้าพลังน้ำ เขื่อนแก่งเสือเต้น
ศึกษาด้านแผ่นดินไหว
- ปี 2542 – 2549 ศึกษาความเหมาะสมและออกแบบรายละเอียดโครงการประตูระบายน้ำแม่ซ้ายยม
ศึกษาโครงการบรรเทาอุทกภัยลำน้ำยม ลำน้ำน่าน
- ปี 2544 ทบทวน ผลการศึกษาความเหมาะสมเขื่อนแก่งเสือเต้น
- ปี 2548 – 2552 ศึกษาจัดทำแผนรวมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำยม
- ปี 2553-2554 ศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น
โครงการพัฒนาพื้นที่พิเศษในลุ่มน้ำยมแบบบูรณาการ
ศึกษาวิเคราะห์ระบบการจัดการลุ่มน้ำโดยใช้กระบวนการ
สาธารณะแบบบูรณาการ (SEA) ของลุ่มน้ำยม
ศึกษาโครงการจัดทำแผนพัฒนาการชลประทานระดับลุ่มน้ำ
อย่างเป็นระบบ

อย่างไรก็ดี แม้จะได้มีการศึกษาการพัฒนาหลุ่มน้ำยมทั้งในระดับหลุ่มน้ำ รวมถึงการศึกษาโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นอยู่หลายครั้งก็ตาม แต่ก็ยังคงยังดำเนินการไม่ได้เป็นผลสำเร็จ สิ่งที่ทำได้และค่อยๆ พัฒนามาคือการสร้างอ่างเก็บน้ำในลำน้ำสาขา แก้มลิง ฝาย/ประตูระบายน้ำ โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าขนาดต่างๆ ไว้รวมทั้งสิ้นประมาณ 741 โครงการ แต่มีความจุเก็บกักรวมเพียง 406 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งคิดเป็นความสามารถในการเก็บกักน้ำได้เพียงร้อยละ 10 ของปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปีของหลุ่มน้ำยม (น้ำท่ารายปีของหลุ่มน้ำยมประมาณ 4,720.7 ล้านลูกบาศก์เมตร) เท่านั้น ในขณะที่ความต้องการใช้น้ำของหลุ่มน้ำมีประมาณ 2,660 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี จึงเห็นได้ว่าความสามารถในการกักเก็บน้ำกับปริมาณความต้องการใช้น้ำในหลุ่มน้ำยมนั้นยังมีความต่างกันมาก

4. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

3.1 เพื่อศึกษาต่อยอดจากคณะกรรมการวิสามัญศึกษามาตรการป้องกันและแก้ไข ปัญหาพื้นที่การเกษตรและชุมชนที่ประสบภัยธรรมชาติ วุฒิสภา ที่ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาดุทกภัยและภัยแล้งบริเวณพื้นที่หลุ่มน้ำยมไว้แล้ว

3.2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหลุ่มน้ำยมแบบบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.3 เพื่อติดตามการดำเนินงานและการใช้งบประมาณในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาหลุ่มน้ำยม

5. วิธีการศึกษา

4.1 ศึกษาจากข้อมูล ข้อเท็จจริง และสภาพปัญหาของหลุ่มน้ำยมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากเอกสาร การสอบถาม และวิธีการอื่นใดที่จำเป็น

4.2 รวบรวมข้อมูล เรียกเอกสารจากหน่วยงานหรือบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ ข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่ศึกษาอยู่เพื่อนำผลการศึกษามาจัดทำเป็นรายงานเสนอต่อคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา เพื่อพิจารณาเสนอต่อวุฒิสภา เพื่อให้วุฒิสภาโปรดพิจารณาให้ความเห็นชอบและแจ้งไปยังคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาต่อไป

4.3 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาหลุ่มน้ำยมแบบบูรณาการต่อรัฐบาล

บทที่ 2 แนวทางการพัฒนากลุ่มน้ำยม

ในการศึกษาแนวทางการพัฒนากลุ่มน้ำยม คณะกรรมาธิการฯ ได้พิจารณาศึกษาจากแผนการพัฒนากลุ่มน้ำยมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ประกอบด้วย กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรมพัฒนาที่ดิน กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมป่าไม้ รายงานการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมาธิการ วิสามัญศึกษามาตรการการเกษตรป้องกันและแก้ไขปัญหาพื้นที่และชุมชนที่ประสบภัยธรรมชาติ วุฒิสภา และรายงานการศึกษาวิจัยของสื่อวิทยุชุมชนในการเผยแพร่ข้อมูลทางการเมืองและการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาแนวทางการพัฒนากลุ่มน้ำยมจากแผนการพัฒนากลุ่มน้ำยมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสรุปสาระสำคัญ ได้ดังนี้

การประชุมคณะอนุกรรมาธิการ
ติดตามแนวทางการพัฒนากลุ่มน้ำยม

2.1. กรมชลประทาน

2.1.1 โครงการชลประทานและแหล่งน้ำต้นทุนในปัจจุบัน

พื้นที่ลุ่มน้ำยมมีโครงการชลประทานขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็กและโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า รวมทั้งสิ้น 741 โครงการ มีพื้นที่ชลประทาน/รับประโยชน์รวม 1.71 ล้านไร่ แต่มีความจุเก็บกักรวมเพียง 405.94 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือประมาณร้อยละ 10 ของปริมาณน้ำท่ารายปีเฉลี่ยของลุ่มน้ำยม โครงการแหล่งน้ำขนาดใหญ่ มี 4 โครงการ ได้แก่ โครงการฝายแม่ยม โครงการน้ำใต้ดินสุโขทัย โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาตงเศรษฐี (ใช้น้ำจากลุ่มน้ำน่าน) และโครงการเขื่อนแม่มอก ตำบลเวียงมอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นโครงการประเภทอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่โครงการเดียวในลุ่มน้ำยม มีความจุเก็บกัก 96 ล้านลูกบาศก์เมตร สำหรับโครงการแหล่งน้ำขนาดกลางในลุ่มน้ำมีจำนวน 33 แห่ง มีความจุเก็บกักรวมกัน 217.10 ล้านลูกบาศก์เมตร เป็นโครงการขนาดกลางประเภทอ่างเก็บน้ำซึ่งทั้งหมดตั้งอยู่ในลุ่มน้ำย่อยรวม 12 แห่ง มีความจุเก็บกักรวมประมาณ 204 ล้านลูกบาศก์เมตร เช่น อ่างเก็บน้ำแม่สอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ปริมาตรเก็บกัก 65.8 ล้านลูกบาศก์เมตร และอ่างเก็บน้ำห้วยท่าแพ อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ปริมาตรเก็บกัก 58.0 ล้านลูกบาศก์เมตร เป็นต้น

ตารางที่ 1 โครงการพัฒนาแหล่งน้ำปัจจุบันในลุ่มน้ำยม

ประเภท	จำนวน	ความจุเก็บกัก	พื้นที่ชลประทาน/ รับประโยชน์ (ไร่)
โครงการขนาดใหญ่	4	96	533,540
โครงการขนาดกลาง	33	217.1	277,005
โครงการขนาดเล็ก	599	92.84	758,845
โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า	105	-	143,090
รวม	741	405.94	1,712,480

2.1.2 ปัญหาน้ำในลุ่มน้ำยม

จากการเพิ่มขึ้นของประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจและชุมชนเมือง การเพิ่มขึ้นของพื้นที่การเกษตร การบุกรุกทำลายป่าต้นน้ำลำธาร ทำให้ประชาชนในลุ่มน้ำยมประสบปัญหาภัยแล้ง การขาดแคลนน้ำ และคุณภาพน้ำที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี และมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น ดังนี้

1) **ปัญหาภัยแล้ง** หมู่บ้านในลุ่มน้ำยมมีปัญหาการขาดแคลนน้ำ ทั้งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และน้ำเพื่อการเกษตร จากข้อมูล กชช.2ค ปี 2550 พบว่า ลุ่มน้ำยมยังคงมีปัญหการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภค และการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในหลายพื้นที่ โดยมีปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคในระดับปานกลางถึงมากเฉลี่ยเพียงร้อยละ 6 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดในลุ่มน้ำยม ส่วนน้ำเพื่อการเกษตรขาดแคลนในระดับปานกลางถึง

มาก สูงถึงประมาณร้อยละ 60 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดในกลุ่มน้ำยม โดยขาดแคลนมากในพื้นที่
ลุ่มน้ำย่อยแม่น้ำยมตอนกลางและลุ่มน้ำย่อยแม่น้ำยมตอนล่าง

2) **ปัญหาอุทกภัย** ลักษณะการเกิดอุทกภัยพื้นที่ทางตอนบนของกลุ่มน้ำยมส่วนใหญ่
เกิดอุทกภัยในลักษณะน้ำป่าไหลหลาก และดิน/โคลนถล่ม มีปัญหาน้ำไหลล้นตลิ่งและท่วมขัง
บ้างเป็นส่วนน้อย โดยมีพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดดิน/โคลนถล่ม และน้ำป่าไหลหลาก เฉลี่ยมากกว่า
ร้อยละ 50 ของพื้นที่ (มากกว่า 3 ล้านไร่) สำหรับพื้นที่ตอนล่างของกลุ่มน้ำยมเกิดปัญหาน้ำไหล
ล้นตลิ่งแม่น้ำยม และท่วมขังพื้นที่การเกษตรและเขตชุมชนเมือง เนื่องจากแม่น้ำยมมีขนาด
ความจุลำนํ้าตั้งแต่ 300-2,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที โดยแม่น้ำยมตั้งแต่ช่วงที่ไหลผ่านจังหวัด
สุโขทัยลงไปจนถึงจุดบรรจบแม่น้ำน่านที่จังหวัดนครสวรรค์มีความจุลำนํ้าลดลงมาก จึงเกิดภาวะ
น้ำเอ่อล้นตลิ่งเข้าท่วมพื้นที่ชุมชนและพื้นที่การเกษตรบริเวณสองฝั่งแม่น้ำยม โดยมีมูลค่าความ
เสียหายจากอุทกภัยที่เกิดขึ้นรุนแรงในปี 2538 ปี 2539 และปี 2549 ที่สำรวจโดยกรม
ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย เป็นเงินรวม 1,264.91 ล้านบาท 1,475.15
ล้านบาท และ 1,311.37 ล้านบาท ตามลำดับ

3) **ปัญหาคุณภาพน้ำ** พื้นที่ตอนล่างของกลุ่มน้ำยมตั้งแต่ช่วงที่แม่น้ำยมไหลผ่าน
อำเภอเมืองจังหวัดสุโขทัยลงมาจนถึงจุดบรรจบแม่น้ำน่านมีปัญหาคุณภาพน้ำ มีสาเหตุมาจาก
น้ำเสียจากชุมชนเมืองริมสองฝั่งระบายลงสู่แม่น้ำยมและน้ำเสียจากการทำการเกษตร

2.1.3 แนวทางการบรรเทาปัญหาในลุ่มน้ำยม

การบรรเทาปัญหาในลุ่มน้ำยมจำเป็นต้องพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำที่มีความจุมากพอ
เพื่อช่วยควบคุมปริมาณน้ำในลุ่มน้ำยมให้เกิดประโยชน์ต่อการใช้และบรรเทาอุทกภัยให้เหมาะสม
กับปัจจัยพื้นฐานด้านทรัพยากรน้ำและทรัพยากรดินรวมทั้งสภาพต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ
ทั้งมาตรการใช้สิ่งก่อสร้างและบริหารจัดการ กล่าวคือ

พื้นที่ต้นน้ำ(ตอนบน) ได้แก่ จังหวัดพะเยา ลำปาง แพร่ น่าน เป็นต้น มีสภาพเป็น
พื้นที่ภูเขาสูง และปกคลุมด้วยป่าไม้ ควรมีแผนการจัดการในด้านต่างๆ ได้แก่ การฟื้นฟูพื้นที่ป่า
ต้นน้ำและป่าในเขตอนุรักษ์ให้อุดมสมบูรณ์ การป้องกันและลดการชะล้างพังทลายของดิน
การพัฒนาแหล่งน้ำต้นทุนและการติดตั้งระบบเตือนภัยน้ำท่วม และดินโคลนถล่ม

พื้นที่ตอนกลาง ได้แก่ แพร่ สุโขทัย เป็นต้น มีสภาพเป็นพื้นที่ทั้งภูเขาและพื้นที่
ราบเพื่อการเพาะปลูกตามเชิงเขาและริมแม่น้ำยม ควรมีแผนการจัดการในด้านต่างๆ ได้แก่
การปรับปรุงลำน้ำที่ต้นเขิน กีดขวางทางการไหลของน้ำ การจัดการน้ำในโครงการชลประทาน
ให้มีประสิทธิภาพ การก่อสร้างอ่างเก็บน้ำในลำน้ำสาขา เพื่อการบรรเทาปัญหาอุทกภัย
และการขาดแคลนน้ำ

พื้นที่ตอนล่าง ได้แก่ สุโขทัย พิษณุโลก พิจิตร นครสวรรค์ เป็นต้น มีสภาพเป็น
พื้นที่ราบลุ่มเหมาะสำหรับการทำเกษตรกรรม และมีปัญหาน้ำท่วมเกิดขึ้นเป็นประจำ ควรมี
แผนการจัดการในด้านต่างๆ ได้แก่ การพัฒนาพื้นที่แก้มลิงรองรับน้ำหลากเพื่อบรรเทาอุทกภัย
การจัดการน้ำหลากในพื้นที่รองรับน้ำท่วม การก่อสร้างประตูระบายน้ำและฝายตามลำน้ำยม
รวมทั้งการพัฒนาและจัดสรรน้ำให้พื้นที่ประสบภัยแล้งซ้ำซาก

การศึกษาล่าสุดของกรมชลประทาน 3 โครงการ สรุปแนวทางการแก้ไขบรรเทา ปัญหาในกลุ่มน้ำยมไว้ ดังนี้

1. โครงการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น โครงการ พัฒนาพื้นที่พิเศษในกลุ่มน้ำยมแบบบูรณาการ” (การศึกษาแล้วเสร็จเดือนกันยายน 2553)

เนื่องจากปัจจุบันกลุ่มน้ำยมยังไม่มีแหล่งเก็บกักน้ำขนาดใหญ่ในกลุ่มน้ำ มีเพียงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลางและเล็กที่มีความจุเก็บกักรวมกันเพียงร้อยละ 10 ของปริมาณน้ำท่าเฉลี่ย รายปีในกลุ่มน้ำยม เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง และอุทกภัยในฤดูฝน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ลุ่มน้ำยมตอนล่างซึ่งมีสภาพเป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะสำหรับการเกษตรกรรม การบรรเทาปัญหาด้านน้ำท่วม น้ำแล้ง ในกลุ่มน้ำยม ควรดำเนินการดังนี้

- การพัฒนาโดยมาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง โดยการจัดทำระบบเตือนภัย และการปรับปรุงประสิทธิภาพการชลประทานที่มีอยู่ในปัจจุบัน การผันน้ำหลาก การขุดลอก ปรับปรุงลำน้ำธรรมชาติ

- การพัฒนาโดยมาตรการใช้สิ่งก่อสร้าง ประกอบด้วย

- 1) พัฒนาพื้นที่รองรับน้ำท่วมและพื้นที่แก้มลิง ในกลุ่มน้ำยมมีหนอง บึง ธรรมชาติที่มีศักยภาพเป็นแก้มลิงได้ 118 แห่ง รวม 11,152 ไร่ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งเก็บกัก รวมได้ประมาณ 50 ล้านลูกบาศก์เมตร และมีพื้นที่รองรับน้ำท่วมขนาดใหญ่เพียงแห่งเดียว คือ พื้นที่แก้มลิงบางระกำ ซึ่งสามารถรองรับน้ำได้อีกประมาณ 50 ล้านลูกบาศก์เมตร

- 2) พัฒนาโครงการแหล่งน้ำขนาดกลาง ในลำน้ำสาขาตอนบน สามารถก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดกลางไว้ในลำน้ำสาขา เพื่อเป็นแหล่งเก็บกักน้ำไว้ใช้ในพื้นที่ในฤดูแล้ง และบรรเทาอุทกภัยได้บางส่วน สำหรับพื้นที่ลุ่มน้ำตอนล่าง สามารถก่อสร้างฝาย/ประตูระบาย น้ำในสภาพภูมิประเทศที่ไม่เอื้ออำนวยให้ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ โดยมีโครงการขนาดกลางทุก ประเภทที่ได้คัดเลือกมาจัดทำแผนการพัฒนาลุ่มน้ำยม จำนวน 34 โครงการ รวมความจุ 348 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่ชลประทาน 425,700 ไร่ ดังแสดงรายชื่อโครงการในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลางที่คัดเลือกมาจัดทำแผนการพัฒนากลุ่มน้ำยม

โครงการ	ลุ่มน้ำย่อย	ที่ตั้ง			ปริมาตร เก็บกัก (ล้าน ลบ.ม.)	พื้นที่ ชลประทาน (ไร่)
		ตำบล	อำเภอ	จังหวัด		
การจัดการพื้นที่ต้นน้ำ						
1. อ่างเก็บน้ำน้ำวิม	แม่น้ำยมตอนบน	วิม	ปง	พะเยา	16.70	16,000
2. อ่างเก็บน้ำน้ำบี	น้ำบี	เชียงม่วน	เชียงม่วน	พะเยา	27.81	50,000
3. อ่างเก็บน้ำห้วยแม่แดง	น้ำแม่ต้า	เวียงต้า	ลอง	แพร่	11.50	8,500
4. อ่างเก็บน้ำห้วยแม่แคม	แม่น้ำยมตอนกลาง	สวนเขื่อน	เมือง	แพร่	8.55	7,500
5. อ่างเก็บน้ำห้วยแม่ตีบ (วังแดง)	แม่น้ำงาว	แม่ตีบ	งาว	ลำปาง	28.50	20,000
6. อ่างเก็บน้ำแม่ฮ้อน 2	แม่น้ำงาว	บ้านฮ้อน	งาว	ลำปาง	19.10	9,000
7. อ่างเก็บน้ำห้วยแม่เมาะ	แม่น้ำยมตอนบน	ปง	ปง	พะเยา	4.00	4,000
8. อ่างเก็บน้ำห้วยโป่งผาก	น้ำแม่มอก	เวียงมอก	เถิน	ลำปาง	16.00	12,000
9. อ่างเก็บน้ำห้วยพิน้อย	น้ำบี	บ้านหลวง	บ้านหลวง	น่าน	5.40	2,000
10. อ่างเก็บน้ำห้วยรู	แม่น้ำยมตอนบน	วิม	ปง	พะเยา	9.40	13,000
11. อ่างเก็บน้ำห้วยแม่ก้อน	แม่น้ำยมตอนกลาง	ช่อแฮ	เมือง	แพร่	9.00	7,500
12. อ่างเก็บน้ำห้วยแม่คำมี	น้ำแม่คำมี	ห้วยโรง	ร้องกวาง	แพร่	17.00	12,500
13. อ่างเก็บน้ำห้วยแม่พวก (ช่วงบูก)	แม่น้ำยมตอนกลาง	ห้วยไร่	เด่นชัย	แพร่	5.80	5,300
14. อ่างเก็บน้ำห้วยแม่แปง	แม่น้ำยมตอนล่าง	นาพูน	วังชิ้น	แพร่	4.70	4,200
15. อ่างเก็บน้ำห้วยแม่เด่นตอนล่าง	แม่น้ำยมตอนบน	สะเอียบ	สอง	แพร่	10.00	5,000
16. อ่างเก็บน้ำแม่ต้า	น้ำแม่ต้า	ตำผามอก	ลอง	แพร่	7.36	2,500
17. อ่างเก็บน้ำห้วยแม่สูงตอนล่าง	ห้วยแม่สิน	นาพูน	วังชิ้น	แพร่	48.05	12,000
18. อ่างเก็บน้ำห้วยหินเหล็ก	แม่น้ำยมตอนล่าง	นาพูน	วังชิ้น	แพร่	5.37	1,800
19. อ่างเก็บน้ำห้วยแม่สูงตอนบน	ห้วยแม่สิน	ไทรน้อย	เด่นชัย	แพร่	7.97	1,400
20. อ่างเก็บน้ำแม่งาว	แม่น้ำงาว	บ้านร้อง	งาว	ลำปาง	16.00	20,000
21. อ่างเก็บน้ำห้วยแม่หาด	แม่น้ำงาว	จางเหนือ	แม่เมาะ	ลำปาง	4.15	1,600
22. อ่างเก็บน้ำห้วยแม่พลึง	แม่น้ำงาว	บ้านโป่ง	งาว	ลำปาง	24.42	5,300
รวมพื้นที่ต้นน้ำ					306.78	221,100
การจัดการพื้นที่ตอนกลาง						
23. อ่างเก็บน้ำห้วยไร่	แม่น้ำยมตอนล่าง	บ้านตึก	ศรีสันตลักษ์	สุโขทัย	7.33	4,500
24. อ่างเก็บน้ำห้วยแม่ถันน้อย (อ่างเด่นจี้)	น้ำแม่มอก	กลางดง	ทุ่งเสลี่ยม	สุโขทัย	4.61	2,000
25. อ่างเก็บน้ำห้วยปากกู่	แม่น้ำยมตอนล่าง	บ้านตึก	ศรีสันตลักษ์	สุโขทัย	4.02	3,700
26. อ่างเก็บน้ำห้วยแม่สำ	แม่น้ำยมตอนล่าง	แม่สำ	ศรีสันตลักษ์	สุโขทัย	4.50	1,200
27. อ่างเก็บน้ำห้วยผาเวียง	แม่น้ำยมตอนล่าง	แม่สิน	ศรีสันตลักษ์	สุโขทัย	9.96	3,800
28. อ่างเก็บน้ำห้วยม่วง	น้ำแม่มอก	บ้านแก่ง	ศรีสันตลักษ์	สุโขทัย	6.66	5,400
รวมพื้นที่ตอนกลาง					37.08	20,600
การจัดการพื้นที่ตอนล่าง						
29. ปตร.วังอิทก	แม่น้ำยมตอนล่าง	วังอิทก	บางระกำ	พิษณุโลก	-	30,000
30. ปตร.วังสะตือ	แม่น้ำยมตอนล่าง	ดงเคื่อย	กงไกรลาศ	สุโขทัย	-	55,000
31. ฝ่ายยางคลองกระจง	แม่น้ำยมตอนล่าง	คลองกระจง	สวรรคโลก	สุโขทัย	-	25,000
32. ฝ่ายยางชุมแสง	แม่น้ำยมตอนล่าง	ท่าไม้	ชุมแสง	นครสวรรค์	-	20,000
33. ฝ่ายโพธิ์ประทับช้าง	แม่น้ำยมตอนล่าง	โพธิ์ประทับช้าง	โพธิ์ประทับช้าง	พิจิตร	3.91	24,000
34. ฝ่ายบ้านวังจิก	แม่น้ำยมตอนล่าง	วังจิก	โพธิ์ประทับช้าง	พิจิตร	-	30,000
รวมพื้นที่ตอนล่าง					3.91	184,000
รวมทั้งหมดในกลุ่มน้ำยม					347.77	425,700

3) การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่

การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในกลุ่มน้ำยม มี 2 ทางเลือก ได้แก่ 1) เชื้อนแก่งเสือเต้น และ 2) เชื้อนแม่น้ำยมตอนบนและเชื้อนแม่น้ำยม รายละเอียดดังนี้

เชื้อนแก่งเสือเต้น หัวงานตั้งอยู่ที่ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีความจุเก็บกัก 1,175 ล้านลูกบาศก์เมตร (เหมาะสมในด้านค่าลงทุนและวิศวกรรม) พร้อมการพัฒนาพื้นที่พิเศษรองรับผู้ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมจำนวน 857 ครัวเรือน เชื้อนแก่งเสือเต้นมีความสูงเชื้อน 69 เมตร ความยาวสันเชื้อน 540 เมตร พื้นที่อ่างเก็บน้ำ 41,738 ไร่ พื้นที่รับประโยชน์เป็นพื้นที่เกษตรตามลำน้ำยมสายหลัก ในฤดูฝนจากปัจจุบัน 519,000 ไร่ เป็น 774,200 ไร่ (เพิ่มขึ้น 255,000 ไร่) และฤดูแล้งจากปัจจุบัน 57,100 ไร่ เป็น 387,100 ไร่ (เพิ่มขึ้น 330,000 ไร่) สามารถลดระดับน้ำท่วมเมื่อเทียบกับในปี 2538 ที่จังหวัดแพร่ ได้ 1.95 เมตร และจังหวัดสุโขทัย 1.04 เมตร ลดพื้นที่น้ำท่วมในกลุ่มน้ำยมได้ 440,402 ไร่ และลดปริมาณน้ำหลากเฉลี่ยของกลุ่มน้ำได้ร้อยละ 13-25 งบประมาณโครงการทั้งสิ้น 12,972 ล้านบาท แยกเป็นราคาค่าก่อสร้าง 6,174 ราคาดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม 6,798 ล้านบาท ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาโครงการด้านการเกษตร ด้านการบรรเทาอุทกภัย และด้านอุปโภค-บริโภค ปีละ 2,056 ล้านบาท 484 ล้านบาท และ 68 ล้านบาท ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจพบว่าโครงการมีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) 2,669 ล้านบาท ผลตอบแทนต่อค่าใช้จ่าย (B/C Ratio) เท่ากับ 1.31 ที่อัตราคิดลดร้อยละ 12 และมีอัตราผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ (EIRR) เท่ากับร้อยละ 15.65

สำหรับการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อรองรับผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการเชื้อนแก่งเสือเต้น เพื่อให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิม โดยได้มีการพิจารณาคัดเลือกพื้นที่บริเวณริมอ่างเก็บน้ำแก่งเสือเต้น เป็นพื้นที่พิเศษจำนวน 5 แห่ง คือ พื้นที่ห้วยแม่ปู้ พื้นที่ห้วยแม่สะกิ้น พื้นที่ห้วยป่าไร่ พื้นที่น้ำแม่เต้น และพื้นที่สะเอียบ-เชียงม่วน เนื้อที่รวมประมาณ 11,365 ไร่ จัดสรรให้ผู้ได้รับผลกระทบ 857 ครัวเรือน โดยกันเพื่อสำรองไว้ 82 ครัวเรือน รวมแปลงจัดสรรทั้งหมด 939 แปลง และมีแนวคิดในการพัฒนาพื้นที่พิเศษเป็นชุมชนน่าอยู่ที่มีลักษณะครอบคลุมและผสมผสานระหว่างปัจจัยแวดล้อมใน 5 ด้าน คือ

- 1) ด้านสังคม
- 2) ด้านเศรษฐกิจ
- 3) ด้านกายภาพ
- 4) ด้านสิ่งแวดล้อม
- 5) ด้านการบริหารและการจัดการ

ใช้กำหนดเป็นหลักเกณฑ์ในการออกแบบวางผังพื้นที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ของราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ คือ

- ที่อยู่อาศัย จัดสรรที่ดินให้ครอบครัวละ 1 ไร่ พร้อมบ้านพักอาศัย

1 หลัง

- ที่ดินทำกิน จัดสรรที่ดินทำกินให้ราษฎรครอบครัวละ 9 ไร่

- ถนน เชื่อมระหว่างพื้นที่ทั้ง 5 พื้นที่
- ระบบสาธารณูปโภค เช่น ระบบไฟฟ้า ระบบประปา ระบบบำบัดน้ำเสีย และจัดให้มีสถานที่ตั้งขยะที่เหมาะสมทุกพื้นที่
- ศาสนสถาน จัดให้มีวัดหรือสำนักสงฆ์
- สถานศึกษา
- สถานีอนามัยและโรงพยาบาล
- ศูนย์ราชการ
- ตลาดและสถานีขนส่ง
- วิสาหกิจชุมชน
- สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

ผังเบื้องต้นของแต่ละพื้นที่ได้ออกแบบจัดที่พักอาศัยเป็นหมู่บ้านรวมกัน โดยมีองค์ประกอบที่จำเป็นอื่นๆ อยู่รอบในรัศมีที่สามารถเดินไปทำกิจกรรมได้โดยสะดวก สำหรับการจัดที่ดินทำกินก็จัดไว้รอบๆหมู่บ้าน ในพื้นที่พิเศษมีการจัดสรรสาธารณูปการดังต่อไปนี้ วัดหรือสำนักสงฆ์ มี 5 แห่ง โรงเรียนอนุบาลและประถม มี 4 แห่ง เกือบทุกพื้นที่ยกเว้นพื้นที่ห้วยแม่ปู้ โรงเรียนมัธยม มี 2 แห่ง ในพื้นที่ห้วยป่าไร่และพื้นที่สะเอียบ-เชียงม่วน โรงทำน้ำประปา มี 5 แห่ง ทุกพื้นที่ ศาลาประชาคมหรือพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ มี 5 แห่ง ทุกพื้นที่ โรงพยาบาลชุมชน มี 2 แห่ง ที่เป็นพื้นที่ใหญ่ คือ พื้นที่ห้วยป่าไร่ และสะเอียบ-เชียงม่วน นอกนั้นจะเป็นสถานีอนามัย 3 แห่ง ในพื้นที่ห้วยป่าไร่และสะเอียบ-เชียงม่วน มีสถานีตำรวจ 2 แห่ง และที่พักตำรวจ 2 แห่ง คือ พื้นที่ห้วยแม่สะกิ้นและพื้นที่น้ำแม่ตัน ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลมี 1 แห่ง คือ พื้นที่ห้วยป่าไร่ วิสาหกิจชุมชน 1 แห่ง ในพื้นที่ห้วยป่าไร่ ตลาดกลางการเกษตรและสถานีขนส่งอย่างละ 1 แห่ง ในพื้นที่สะเอียบ-เชียงม่วน ระบบบำบัดน้ำเสียและที่ทิ้งขยะมี 5 แห่ง ทุกพื้นที่ รวมทั้งจัดสรรสาธารณูปการให้ทั้งหมด 43 แห่ง สำหรับที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล สถานีตำรวจ ตลาดกลางการเกษตร และสถานีขนส่งจะต้องสำรวจความต้องการของชุมชนและการแบ่งเขตการปกครอง รวมราคาค่าก่อสร้างเบื้องต้นประมาณ 781 ล้านบาท

เขื่อนแม่ น้ำยมตอนบน หวังงานตั้งอยู่ที่ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีความจุเก็บกัก 166 ล้านลูกบาศก์เมตร (ความสูงเขื่อนประมาณ 40 เมตร ความยาวสันเขื่อน 254 เมตร) และ **เขื่อนแม่ น้ำยม** หวังงานตั้งอยู่ที่ตำบลเตาปูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีความจุเก็บกัก 500 ล้านลูกบาศก์เมตร (ความสูงเขื่อนประมาณ 54.5 เมตร ความยาวสันเขื่อน 1,520 เมตร) (เหมาะสมในด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม) พร้อมการพัฒนาพื้นที่ชุมชนริมอ่างเก็บน้ำเพื่อเป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์ของชุมชน รวมถึงการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนนำอยู่ตามความต้องการของชุมชน มีพื้นที่อ่างเก็บน้ำรวม 31,856 ไร่ พื้นที่รับประโยชน์ของโครงการในฤดูฝนเพิ่มขึ้นเป็น 674,200 ไร่ (เพิ่มขึ้น 155,000 ไร่) และฤดูแล้งเพิ่มขึ้นเป็น 337,100 ไร่ (เพิ่มขึ้น 280,000 ไร่) สามารถลดระดับน้ำท่วมเมื่อเทียบกับในปี 2538 ที่จังหวัดแพร่ได้ 1.11 เมตร จังหวัดสุโขทัย 0.59 เมตร ลดพื้นที่น้ำท่วมได้ในลุ่มน้ำยมได้ 307,144 ไร่ และลดปริมาณ

น้ำหลากเฉลี่ยของกลุ่มน้ำได้ร้อยละ 4-16 ราคาโครงการรวมทั้งสิ้น 14,245 ล้านบาท แยกเป็น ราคาค่าก่อสร้าง 11,562 ล้านบาท ราคาค่าดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม 2,682 ล้านบาท ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาโครงการด้านการเกษตร ด้านการบรรเทาอุทกภัย และด้าน อุปโภค-บริโภค ปีละ 1,948 ล้านบาท 430 ล้านบาท และ 68 ล้านบาท ตามลำดับ ผลการ วิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจ พบว่าโครงการมีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) 1,966 ล้านบาท ผลตอบแทน ต่อค่าใช้จ่าย (B/C Ratio) เท่ากับ 1.21 ที่อัตราคิดลดร้อยละ 12 และมีอัตราผลตอบแทนทาง เศรษฐกิจ (EIRR) เท่ากับ ร้อยละ 14.61

การพัฒนาพื้นที่ชุมชนริมอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่ป๋าย (การพัฒนาพื้นที่ ชุมชนริมอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่ป๋ายตอนบนยังไม่ได้มีการศึกษา) ประกอบด้วย การจัดทำผังและ องค์ประกอบในการพัฒนาพื้นที่ โดยการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้เป็นสวนสาธารณะบริเวณริมอ่าง เก็บน้ำ เพื่อเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน รวมถึงการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนนำอยู่ตาม ความต้องการของชุมชน โดยมีการพัฒนาใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสาธารณูปโภค ด้านสาธารณสุข ด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และด้านการพัฒนาอาชีพ ในพื้นที่ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัด แพร่ และพื้นที่ตำบลแม่ตึบ อำเภองาว จังหวัดลำปาง ค่าดำเนินงานในพื้นที่ตำบลสะเอียบ 174.01 ล้านบาท และพื้นที่แม่ตึบ 158.04 ล้านบาท รวมแผนงานทั้ง 2 พื้นที่เท่ากับ 332.05 ล้านบาท โดยมีองค์ประกอบของแผนงาน แยกเป็น 3 ด้าน

- (1) การจัดทำผังพื้นที่ริมอ่างเก็บน้ำ เพื่อใช้เป็นสถานที่พักผ่อน หย่อนใจ สวนสาธารณะ และแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของชุมชน
- (2) การจัดหาพื้นที่ให้กับพื้นที่การเกษตร
- (3) การจัดทำระบบป้องกันน้ำท่วมพื้นที่ทำกินในพื้นที่ตำบล สะเอียบ สำหรับพื้นที่ตำบลแม่ตึบ เป็นการเก็บกักน้ำและระบบป้องกันน้ำหลากในลำน้ำแม่ตึบ

นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาพื้นที่ชุมชนตำบลเตาปูน อำเภอสอง จังหวัด แพร่ ซึ่งอยู่ด้านท้ายน้ำเขื่อนแม่ป๋าย โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ท้ายอ่างเก็บน้ำ และ พัฒนาพื้นที่การเกษตรให้มีระบบชลประทาน สามารถรับน้ำโดยตรงจากเขื่อนแม่ป๋าย

สำหรับผลของการพัฒนาตามแนวทางการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในลุ่มน้ำยม แสดงในตารางที่ 3 ตารางที่ 4 และตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะของโครงการ อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ทั้งนี้ หากดำเนินการพัฒนาลุ่มน้ำยมตามที่วางไว้ จะเกิดผลสัมฤทธิ์ตาม เป้าหมายการพัฒนาดังนี้

1. การปรับปรุงประสิทธิภาพชลประทานโครงการเดิมที่คัดเลือกไว้ จำนวน 13 โครงการ จะช่วยลดการใช้น้ำได้ปีละ 60 ล้านลูกบาศก์เมตร
2. การพัฒนาโครงการแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ทำให้ปริมาณน้ำท่าในฤดู แล้งในแม่น้ำยมมีไม่น้อยกว่า ร้อยละ 10 ของน้ำท่ารายปี (เดิมน้อยกว่าร้อยละ 10)
3. การพัฒนาโครงการขนาดกลางและขนาดใหญ่จะทำให้ลุ่มน้ำยมมี ปริมาตรเก็บกักน้ำในลุ่มน้ำเพิ่มขึ้นเป็นไม่น้อยกว่า 1,400 ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ 36 ของปริมาณน้ำท่ารายปี (เดิมมีร้อยละ 10)

4. พื้นที่ชลประทาน/รับประโยชน์ในกลุ่มน้ำยมเพิ่มขึ้นเป็นไม่น้อยกว่า 2 ล้านไร่ (เดิมมี 1.71 ล้านไร่)

5. ปริมาณการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งในพื้นที่ชลประทานของกลุ่มน้ำยมไม่เกินร้อยละ 10 ของปริมาณความต้องการใช้น้ำในฤดูแล้ง (เดิมขาดแคลนสูงถึงร้อยละ 30)

6. สามารถลดระดับน้ำท่วมและพื้นที่น้ำท่วมได้ โดยเมื่อเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ในปี 2538 หากพัฒนาลดพื้นที่น้ำท่วมได้ในกลุ่มน้ำยมได้ไม่น้อยกว่า 307,144 ไร่ และลดปริมาณน้ำหลากเฉลี่ยของกลุ่มน้ำได้ร้อยละ 4-25

7. ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในกลุ่มน้ำยมให้ดีขึ้น โดยมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 65,000 บาท/ครัวเรือน/ปี (เดิม 42,500 บาท/ครัวเรือน/ปี)

8. ครัวเรือนเกษตรกรได้รับประโยชน์เพิ่มขึ้นจากเดิม 92,985 ครัวเรือน เป็น 133,000 ครัวเรือน (ร้อยละ 55 ของครัวเรือนเกษตรกรในกลุ่มน้ำ)

ในการพัฒนาโครงการแหล่งน้ำขนาดกลาง 34 โครงการ โครงการขนาดใหญ่ (เขื่อนแม่ น้ำยมและเขื่อนแม่ น้ำยมตอนบน) และโครงการแก้มลิงบางระกำ ได้กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการไว้ 20 ปี ด้วยวงเงินงบประมาณ 24,000-25,000 ล้านบาท

ตารางที่ 3 ผลของการพัฒนาตามแนวทางการแก้ไขปัญหาในกลุ่มน้ำยม

ผลของการพัฒนา	หน่วย	สภาพปัจจุบัน	แนวทางการแก้ไขปัญหา					(4.1) พัฒนาทุกแผนร่วมกัน กรณีพัฒนาโครงการ เขื่อน แก่งเสือเต้น	(4.2) พัฒนาทุกแผนร่วมกัน กรณีพัฒนาโครงการ เขื่อนแม่ น้ำยมและ เขื่อนแม่ น้ำยมตอนบน
			(1)	(2)	(3.1)	(3.2)			
			ปรับปรุง ประสิทธิภาพ ชลประทาน	พัฒนา โครงการ ขนาดกลาง 34 โครงการ	พัฒนา โครงการ เขื่อน แก่งเสือเต้น	พัฒนาโครงการ เขื่อนแม่ น้ำยม และเขื่อน แม่ น้ำยมตอนบน			
1. ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยฤดูแล้งในแม่น้ำยม									
- ที่จังหวัดแพร่	ล้าน ลบ.ม. ร้อยละต่อปี	130.4 7.5			477.8 31.3	389.4 25.5	477.6 31.3	389.4 25.5	
- ที่จังหวัดสุโขทัย	ล้าน ลบ.ม. ร้อยละต่อปี	233.7 7.8			287.7 12.4	252.9 10.4	287.7 12.4	252.9 10.4	
2. พื้นที่ชลประทานในกลุ่มน้ำ									
ประสิทธิภาพการใช้ที่ดินเฉลี่ย	ล้านไร่	1.71	1.71	1.89	1.97	1.87	2.17	2.13	
	-	1.13	1.13	1.15	1.27	1.26	1.24	1.23	
3. ปริมาณน้ำเก็บกักในกลุ่มน้ำ									
	ล้าน ลบ.ม.	406	406	754	1,581	1,072	1,929	1,420	
4. การบรรเทาอุทกภัย ปี 2538									
- ที่จังหวัดแพร่									
ปริมาณน้ำหลากสูงสุด	ลบ.ม./วินาที	1,650			667	1,093	667	1,093	
ลดระดับน้ำหลากได้	เมตร	-			1.95	1.11	1.95	1.11	
ระยะเวลาเกิดน้ำหลากสูงสุด	ชั่วโมง	-			48	30	48	30	
- ที่จังหวัดสุโขทัย									
ปริมาณน้ำหลากสูงสุด	ลบ.ม./วินาที	757			581	707	581	707	
ลดระดับน้ำหลากได้	เมตร	-			1.04	0.59	1.04	0.59	
ระยะเวลาเกิดน้ำหลากสูงสุด	ชั่วโมง	-			96.00	45.00	96.00	45.00	
- ลดพื้นที่น้ำท่วมได้	ไร่				440,452	307,144			
5. ผลประโยชน์ในกลุ่มน้ำ									
- คริวเรือนรับประโยชน์	ครัวเรือน	92,985	28,735	27,585	40,255	31,760	46,783	40,421	
- รายได้เฉลี่ยสุทธิภาคเกษตรกรรมในพื้นที่ชลประทานของโครงการ	บาท/ ครัวเรือนปี	42,543	42,543	59,700	72,228	71,207	67,134	85,858	
6. ผลกระทบจากโครงการ									
- ด้านสิ่งแวดล้อม									
ป่าอนุรักษ์โซน C	ไร่	-			11,543	26,831	14,381	40,375	
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	ไร่	-			395	-	395	395	
อุทยานแห่งชาติ	ไร่	-			1,336	36,300	20,669	39,636	
ชั้นคุณภาพน้ำ 1A	ไร่	-			131	-	131	131	
ป่าเบญจพรรณมีไม้สัก	ไร่	-				11,206	3,049	11,206	
- ด้านสังคม									
ครัวเรือนที่ที่อยู่อาศัยได้รับผลกระทบ	ครัวเรือน	-			857	-	857 **	-	
ครัวเรือนที่ทำการได้รับผลกระทบ	ครัวเรือน	-				1,075	800	1075 **	
รวมครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบ	ครัวเรือน	-			630	1,932	800	2,562	
								1,430	

หมายเหตุ: ** ผู้ได้รับผลกระทบเฉพาะโครงการขนาดใหญ่

ตารางที่ 4 สรุปลักษณะของทางเลือกการพัฒนาโครงการแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในลุ่มน้ำยม

ลักษณะของโครงการ	หน่วย	ทางเลือกที่ 1 เขื่อนแก่งเสือเต้น	ทางเลือกที่ 2		
			เขื่อนแม่จันทน์	เขื่อนแม่จันทน์ตอนบน	รวม
1. ที่ตั้งโครงการ		ต.สะเอียบ อ.สอง จ.แพร่	บ้านอัมพวัน ม.8 ต.เตาปูน อ.สอง จ.แพร่	บ้านคอนชัย ต.สะเอียบ อ.สอง จ.แพร่	
2. พื้นที่รับฝน	ตร.กม.	3,538	5,433	3,305	
3. ปริมาณน้ำรายปีเฉลี่ย ณ ที่ตั้งกังหัน	ล้าน ลบ.ม.	978	1,380	910	
4. ระดับเก็บกัก	ม.รทก.	+258.00	+230.00	+258.00	
5. ปริมาณน้ำเก็บกัก	ล้าน ลบ.ม.	1,175	500	166	666
6. พื้นที่มีแนวโน้มอ่างเก็บน้ำ	ตร.กม.	66.78	33.80	17.37	50.97
	ไร่	41,738	21,000	10,856	31,856
7. ผลกระทบจากโครงการ					
7.1 ด้านสิ่งแวดล้อม					
ป่าไม้รวมทั้งหมด ^{1/}	ไร่	29,569 (จาก 41,738)	15,184	7,819	23,012 (จาก 31,856)
ป่าอนุรักษ์โซน C ^{2/}	ไร่	28,831 (จาก 41,738)	8,775	4,606	14,381 (จาก 31,856)
อุทยานแห่งชาติ ^{3/}	ไร่	38,300 (จาก 41,738)	12,481	8,188	20,669 (จาก 31,856)
ป่าเบญจพรรณมีไม้สัก ^{1/}	ไร่	11,206 (จาก 41,738)	2,330	719	3,049 (จาก 31,856)
7.2 ด้านสังคม					
1) กระทบที่อยู่อาศัย	ครัวเรือน	857	-	-	-
2) กระทบที่ดินทำกิน	ไร่	8,941	2,276	3,438	5,714
	ครัวเรือน	1,075	422	378	800
8. พื้นที่ชลประทาน ฤดูฝน ฤดูแล้ง	ไร่	774,200/ 387,100			674,200/ 337,100
9. ครัวเรือนรับประโยชน์	ครัวเรือน	40,255			31,760
10. การบรรเทาอุทกภัยเทียบกับ ปี 2538					
- ที่จังหวัดแพร่ ลดน้ำหลากได้	เมตร	1.95			1.11
- ที่จังหวัดสุโขทัย ลดน้ำหลากได้	เมตร	1.04			0.59
11. ราคาโครงการ	ล้านบาท	12,972.17	9,288.47	4,956.85	14,245.32
ราคาค่าก่อสร้าง (ปี พ.ศ.2553)	ล้านบาท	6,174.14	7,336.45	4,226.25	11,562.70
ค่าดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม	ล้านบาท	6,798.03	1,952.02	730.60	2,682.62
12. การวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจ อัตราคิดลด 12%					
มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV)	ล้านบาท	2,669			1,966
อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อทุน (B/C Ratio)		1.31			1.21
อัตราผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ (EIRR)	%	15.65			14.61
13. สถานะโครงการ และเวลาการดำเนินการ	วิเคราะห์ สิ่ง	ทบทวนการศึกษาความเหมาะสม	ศึกษาความเหมาะสม และ ศึกษาผลกระทบ		
หากมีการดำเนินการต่อไป	แวดล้อม	และศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมรุนแรง (EHIA) ประมาณ 1.5 ปี	สิ่งแวดล้อมรุนแรง (EHIA) รวมทั้งสำรวจ ออกแบบ ประมาณ 3 ปี		
	แบบก่อสร้าง	มีแบบพร้อมแล้ว	ต้องสำรวจ ออกแบบ		

^{1/} พื้นที่จำแนกเขตพื้นที่ป่าไม้จากแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกับการสำรวจพื้นที่

^{2/} พื้นที่จำแนกตามเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ (กรมป่าไม้ ปี 2543)

^{3/} เขตอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ (กรมอุทยานฯ)

ตารางที่ 5 รายละเอียดค่าใช้จ่ายในการลงทุนโครงการแก่งเสือเต้นและโครงการพัฒนาเขื่อนแม่ยม

ลำดับ ที่	รายการ	ราคาโครงการ		
		เขื่อน แก่งเสือเต้น	เขื่อน แม่ยม	เขื่อนแม่แจ่ม ตอนบน
รายการค่าก่อสร้าง				
1	ค่าเตรียมงานและดำเนินการ	130.91	110.00	79.95
2	งานโยธา			
	2.1 งานผันน้ำระหว่างก่อสร้าง (รวมอุโมงค์ผันน้ำ)	645.63	1,114.07	834.74
	2.2 งานปรับปรุงฐานรากเขื่อน	170.32	370.00	120.17
	2.3 งานเขื่อนและเครื่องมือวัดพฤติกรรมเขื่อน	1,178.69	1,363.02	456.59
	2.4 งานอาคารระบายน้ำล้น	1,230.90	1,748.41	860.70
	2.5 งานอาคารท่อส่งน้ำลงลำน้ำเดิม (รวมอุโมงค์ส่งน้ำ)	261.12	247.84	240.58
	2.6 ถนนเข้าหัวงานเขื่อนและถนนท้ายเขื่อน	113.35	46.80	141.69
	2.7 งานถนนทดแทนที่ถูกน้ำท่วม	436.73	538.25	78.61
	รวมราคางานโยธา	4,036.73	5,428.38	2,733.07
3	งานชลศาสตร์			
	3.1 งานอาคารระบายน้ำลงลำน้ำเดิม	147.41	90.31	147.41
	3.2 งานอาคารระบายน้ำล้น	151.15	185.59	288.90
	3.3 งานระบบไฟฟ้าควบคุม	28.49	28.49	28.49
	3.4 เครื่องสูบน้ำกำลังต่ำและระบบส่งน้ำในพื้นที่พิเศษ	293.87		
	รวมราคางานชลศาสตร์	620.92	304.39	464.80
4	ค่าจ้างที่ปรึกษาด้านวิศวกรรมและควบคุมงานก่อสร้าง	359.14	306.75	245.84
5	สำรองเผื่อขาด	478.86	584.28	327.78
6	ค่าบริหารโครงการและดำเนินการ	143.66	122.70	98.33
	รวมราคาค่าก่อสร้าง (ปี 2552)	5,770.22	6,856.50	3,949.77
7	ภาษีมูลค่าเพิ่ม 7% (เฉพาะรายการค่าก่อสร้าง)	403.92	479.95	276.48
	ราคาค่าก่อสร้างรวมภาษีมูลค่าเพิ่ม	6,174.14	7,336.45	4,226.25
รายการค่าดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม				
1	งานแผ้วถางป่าในอ่างเก็บน้ำและน้ำไม่ออก	1,083.98	44.50	111.09
2	ค่าขุดเขยและตั้งถิ่นฐานใหม่	4,543.78	1,260.76	147.60
3	ติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม	84.57	214.08	39.62
4	การป้องกันและฟื้นฟูสภาพป่า	935.00	147.68	313.50
5	งานอพยพสัตว์ป่า	13.20	12.00	6.60
6	งานพัฒนาการประมง	66.00	69.60	52.80
7	การจัดการลุ่มน้ำ	8.80	12.00	7.70
8	สาธิตสุข,เศรษฐกิจ-สังคม โบราณคดี,มัลชนสัมพันธ์	46.20	162.60	38.50
9	สุนทรียภาพและการท่องเที่ยว	11.00	12.00	8.80
10	ติดตามประเมินผลภาพรวมโครงการ	5.50	16.80	4.40
	รวมค่าดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม	6,798.03	1,952.02	730.60
	รวมราคาโครงการ	12,972	9,288	4,957

2. โครงการศึกษาวิเคราะห์ระบบการจัดการลุ่มน้ำยมโดยกระบวนการนโยบายสาธารณะแบบบูรณาการ (SEA) (ดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2550 การศึกษาแล้วเสร็จเดือนมีนาคม 2554)

การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment : SEA) เป็นการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของนโยบาย แผนต่างๆ ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาที่ยั่งยืน ในการประเมินความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ได้ทำการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำของกลุ่มน้ำยม โดยทำการศึกษาความมั่นคงของระบบนิเวศก่อนและหลังจากที่มีการพัฒนานโยบายในแต่ละทางเลือก ส่วนการประเมินความยั่งยืนของสังคม พิจารณาเปรียบเทียบระหว่างร่องรอยทางนิเวศของพื้นที่และค่าเฉลี่ยของโลก และการประเมินความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ได้มีการพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างผลผลิตจากการดำเนินการตามทางเลือกและต้นทุนจากผลประโยชน์ที่สูญเสียไปจากการดำเนินการตามทางเลือก นอกจากนั้นยังได้มีการประเมินผลกระทบสะสมของแต่ละทางเลือกที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินการในแต่ละทางเลือกในการบริหารจัดการลุ่มน้ำยม

จากการศึกษาพบว่า ทางเลือกการจัดการน้ำในลุ่มน้ำยม มีด้วยกัน 4 ทางเลือก กล่าวคือ

ทางเลือกที่ 1 มีการพัฒนาเฉพาะมาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง และการปรับปรุงประสิทธิภาพการชลประทาน

ทางเลือกที่ 2 มีการพัฒนาในมาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง และมาตรการใช้สิ่งก่อสร้าง เฉพาะการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลาง ทั้งอ่างเก็บน้ำและฝาย/ประตูระบายน้ำ ตามลำน้ำยม รวมถึงการพัฒนาและจัดสรรน้ำโครงการขนาดเล็กในพื้นที่ประสบภัยแล้งซ้ำซาก

ทางเลือกที่ 3 มีการพัฒนาในมาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง และมาตรการใช้สิ่งก่อสร้าง เฉพาะการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลางและแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ได้แก่ เขื่อนแม่ข่ายม และเขื่อนแม่ข่ายมตอนบน

ทางเลือกที่ 4 มีการพัฒนาในมาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง และมาตรการใช้สิ่งก่อสร้าง เฉพาะการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลางและแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ได้แก่ เขื่อนแก่งเสือเต้น

ผลการประเมินสิ่งแวดล้อมในแต่ละทางเลือกสามารถสรุปได้ดังนี้

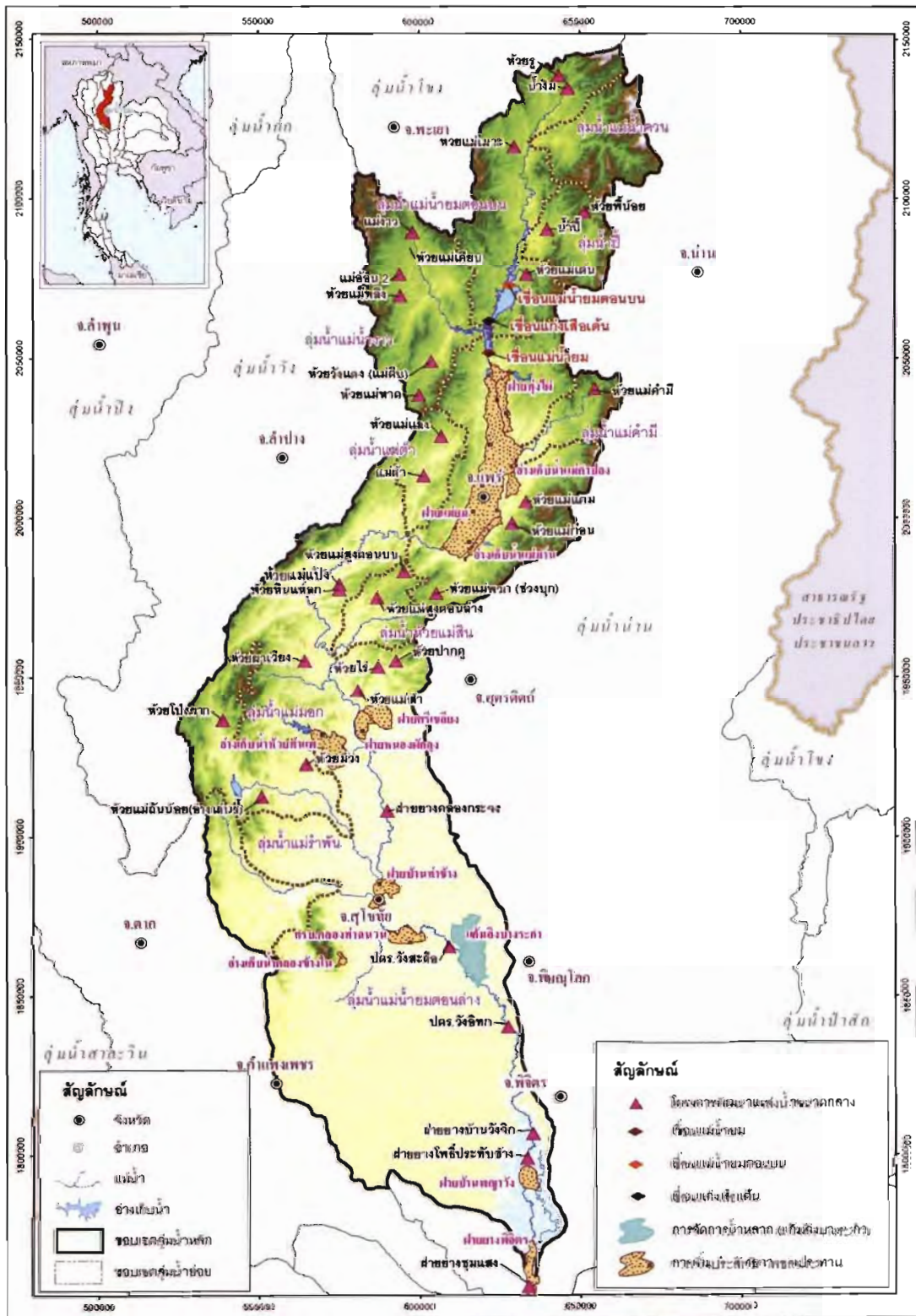
ศักยภาพ ทางเลือกที่ 4 เป็นทางเลือกที่มีศักยภาพมากที่สุด โดยสามารถทำให้มีปริมาณน้ำเก็บกักในลุ่มน้ำยมเพิ่มขึ้นกว่า 1,900 ล้านลูกบาศก์เมตร สามารถบรรเทาปัญหาภัยแล้งและอุทกภัยได้ประสิทธิภาพที่สุด

ผลกระทบสะสมของทางเลือก ทางเลือกที่ 4 จะก่อให้เกิดผลกระทบสะสมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ทางเลือกที่ 3 และทางเลือกที่ 2

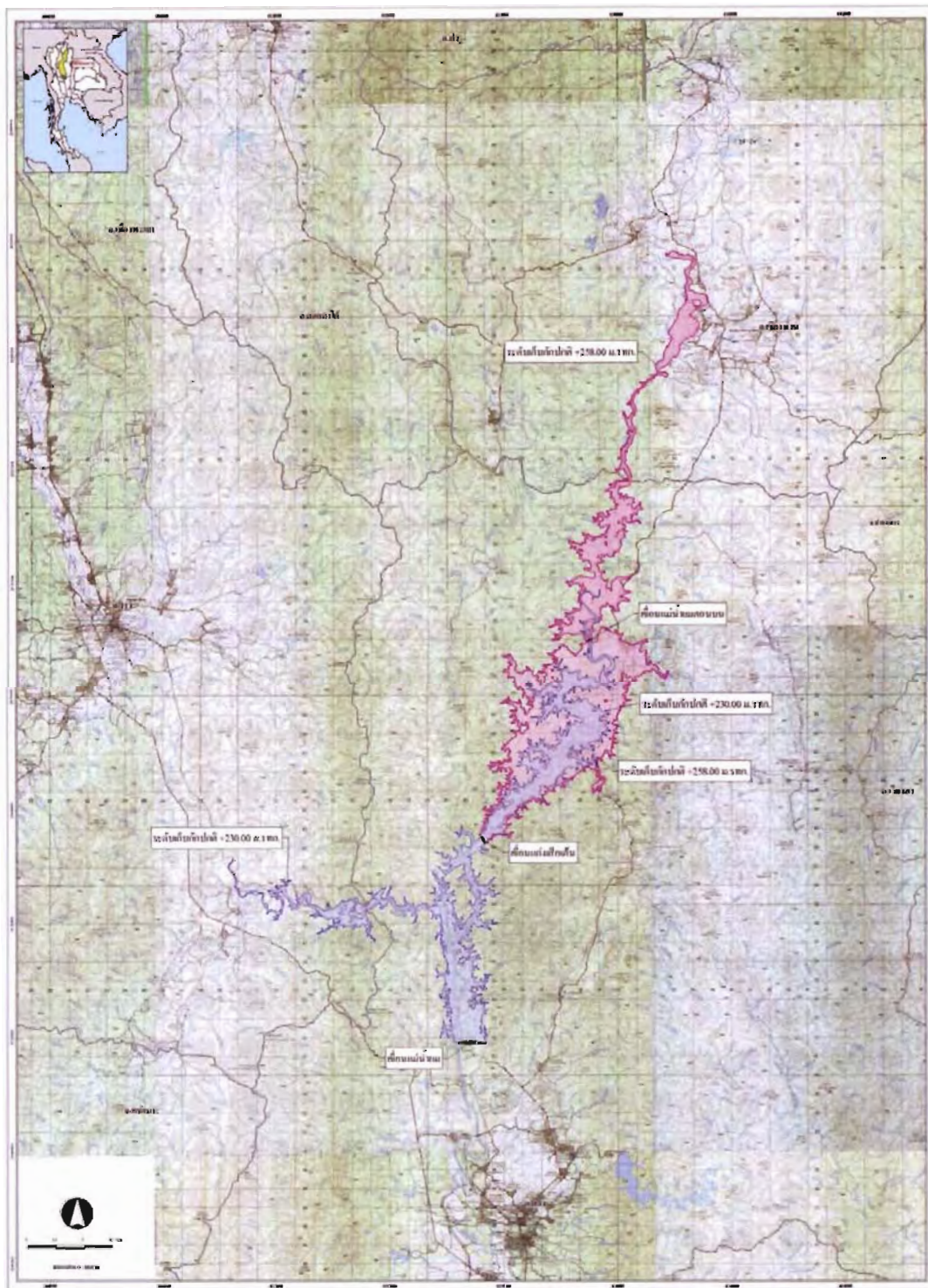
การประเมินความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ผลจากการศึกษาพบว่า การพัฒนาในแต่ละทางเลือกทำให้มีทรัพยากรคงเหลือมีการเปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อยเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยนี้ไม่สามารถทำให้ความมั่นคงของระบบเปลี่ยนแปลงไปได้

การประเมินความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ จากการพิจารณาต้นทุนจากพื้นที่น้ำท่วม และผลประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นจากการพัฒนาในแต่ละทางเลือกพบว่า ทางเลือกที่ 4 จะให้ผลประโยชน์สุทธิ มากกว่าทางเลือกที่ 3 และทางเลือกที่ 2 ตามลำดับ

การจัดระดับความสำคัญของทางเลือก จากการให้โอกาสผู้มีส่วนได้เสียได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของทางเลือกในการพัฒนาลุ่มน้ำยม จำนวน 6,313 คน พบว่า ผู้มีส่วนได้เสียส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับทางเลือกที่ 4 รองลงมาได้แก่ ทางเลือกที่ 3 ทางเลือกที่ 2 และทางเลือกที่ 1 ตามลำดับ ยกเว้นกลุ่มองค์กรอิสระที่ให้ความสำคัญกับทางเลือกที่ 4 น้อยที่สุด

รูปที่ 1 โครงการพัฒนาแหล่งน้ำตามแผนการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำยมแบบบูรณาการ

รูปที่ 2 ที่ตั้งโครงการเขื่อนขนาดใหญ่ในกลุ่มน้ำยม

3. โครงการจัดทำแผนพัฒนาการชลประทานระดับลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบ

กรมชลประทานได้มีการวางแผนการพัฒนาแหล่งน้ำและบริหารจัดการ โดยมีโครงการที่มีศักยภาพ จำนวนทั้งหมด 422-423 โครงการ แบ่งเป็น โครงการขนาดใหญ่ 3-4 แห่ง (ได้แก่ โครงการปรับปรุงโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่ยม ประตูระบายน้ำแม่ปาน โครงการเชื่อมแก่งเสื่อเต็น หรือโครงการเชื่อมแม่น้ำยมและเชื่อมแม่น้ำยมตอนบน) โครงการขนาดกลาง 111 แห่ง ขนาดเล็ก 308 แห่ง ซึ่งสามารถแบ่งตามกรอบการพัฒนาแหล่งน้ำของกรมชลประทาน ได้เป็น โครงการประเภทอ่าง มี 128-129 แห่ง โครงการพัฒนาฝาย มี 58 แห่ง โครงการประตูระบายน้ำ มี 50 แห่ง โครงการสถานีสูบน้ำ 48 แห่ง แก้มลิง 17 แห่ง โครงการขายน้ำ 1 แห่ง พัฒนาระบบส่งน้ำ 12 แห่ง ระบบระบายน้ำ 2 แห่ง โครงการเหลียวหลัง(ปรับปรุง) 14 แห่ง โครงการพัฒนาระบบชลประทานในแปลงนา 19 แห่ง และโครงการอื่นอีก 48 แห่ง ได้พื้นที่ชลประทาน/พื้นที่รับประโยชน์ทั้งสิ้น ประมาณ 1.5-1.7 ล้านไร่ ความจุเก็บกักเพิ่มขึ้น 1,387 - 1,796 ล้านลูกบาศก์เมตร ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการเลือกพัฒนาโครงการเชื่อมแก่งเสื่อเต็นหรือโครงการเชื่อมแม่น้ำยมร่วมกับเชื่อมแม่น้ำยมตอนบน

ตารางที่ 4 โครงการพัฒนาแหล่งน้ำตามแผนการพัฒนาชลประทานในลุ่มน้ำยม

ประเภท	จำนวน	ความจุเก็บกัก ล้านลูกบาศก์เมตร	พื้นที่ชลประทาน/ รับประโยชน์ (ไร่)
โครงการขนาดใหญ่	3-4	666-1,175	674,000-774,200
โครงการขนาดกลาง	111	653	543,500
โครงการขนาดเล็ก	308	68	345,630
รวม	422-423	1,387-1796	1,563,130-1,663,300

ที่มา: รายงานการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นโครงการพัฒนาพื้นที่พิเศษในลุ่มน้ำยมแบบบูรณาการ และรายงานโครงการจัดทำแผนพัฒนาการชลประทานระดับลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบ

จากตารางที่ 3 (หน้า 22) ผลของการพัฒนาตามแนวทางการแก้ไขปัญหาในลุ่มน้ำยม เมื่อวิเคราะห์มาตรการในการบรรเทาปัญหาด้านน้ำในลุ่มน้ำยมแล้วพบว่า ประสิทธิภาพของการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่สามารถบรรเทาปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งได้ดีที่สุด และถึงแม้ดำเนินการตามแนวทางทุกมาตรการก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของลุ่มน้ำให้หมดไปได้ เป็นการบรรเทาปัญหาไม่ให้ขยายตัวลุกลามเพิ่มขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรีบดำเนินการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ที่ให้ประสิทธิผลมากที่สุด ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านอื่นๆ เพื่อให้มีเครื่องมือในการบริหารจัดการน้ำรับมือกับอุทกภัยและภัยแล้งให้ได้ดีที่สุด และเป็นที่ยอมรับกันว่า โครงการขนาดใหญ่โดยเฉพาะโครงการแก่งเสื่อเต็นได้รับการต่อต้านจากผู้ได้รับผลกระทบและองค์กรอิสระบางกลุ่มเป็นเวลากว่า 20 ปี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ใช้งบประมาณในการศึกษาประเด็นต่างๆ มาหลายครั้งแต่ก็ยังไม่ได้ข้อสรุป การบริหารจัดการน้ำ

อย่างไรในอนาคต ทั้งภาครัฐและประชาชนจะต้องร่วมกันตัดสินใจโดยด่วนว่า จะรับมือกับอุทกภัย และภัยแล้งภายใต้สภาวะอากาศที่เปลี่ยนแปลงในระดับใด ก่อนที่จะเกิดการสะสมของปัญหาไปมากกว่านี้

2.2 กรมทรัพยากรน้ำ

กรมทรัพยากรน้ำ ได้จัดทำโครงการจัดทำแผนรวมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำยม (ปี 2547) และโครงการจัดทำแผนแม่บทแก้ไขปัญหาวิกฤตน้ำ (ปี 2552) นอกจากนี้ยังได้ทำโครงการสำรวจติดตั้งระบบตรวจวัดสถานภาพน้ำทางไกลอัตโนมัติลุ่มน้ำยมและน่าน (ปี 2554) ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างดำเนินการ

พื้นที่ลุ่มน้ำยมจำนวน 23,616 ตารางกิโลเมตร (14.7 ล้านไร่) ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปี 4,036 ล้านลูกบาศก์เมตร/ปี

สภาพลุ่มน้ำและการแบ่งลุ่มน้ำสาขาของลุ่มน้ำยม

- ครอบคลุมพื้นที่ 11 จังหวัด พะเยา แพร่ สุโขทัย พิจิตร ลำปาง พิษณุโลก กำแพงเพชร น่าน อุตรดิตถ์ ตากและนครสวรรค์
- แบ่งเป็น 11 ลุ่มน้ำสาขา
- แบ่งย่อยได้ 38 ลุ่มน้ำย่อย

ได้มีการศึกษาสภาพปัญหาสาเหตุ รวมถึงได้ว่าจ้างคณะที่ปรึกษาจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์น้ำท่วมและปัญหาน้ำแล้งในพื้นที่ลุ่มน้ำยม เพื่อกำหนดแผน กลยุทธ์และแนวทางแก้ไขปัญหา สรุปได้ดังนี้

สภาพปัญหาและสาเหตุการเกิดอุทกภัย

1) ด้านสภาพภูมิประเทศ ช่วงต้นน้ำตั้งแต่จังหวัดพะเยา แพร่ เป็นต้นมา มีความชัน มีความจุของลำน้ำและมีลำน้ำที่กว้างสามารถรับน้ำได้ดี โดยในช่วงจังหวัดสุโขทัยจะมีความชันน้อย ลำน้ำมีความจุน้อย เนื่องจากมีความแคบเพียง 40 เมตรเท่านั้น

2) ผังเมืองและการขยายตัวของชุมชนรวมถึงระบบโครงข่ายถนน

3) การบริหารจัดการน้ำท่วมยังไม่มีประสิทธิภาพ

- ขาดแหล่งเก็บกักน้ำ

- ขาดโครงการในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในระดับลุ่มน้ำ

สถิติมูลค่าความเสียหายสูงสุดในปี 2549 เสียหายเป็นมูลค่า 2,538.91 ล้านบาท และมีผู้เสียชีวิตสูงสุด 107 คน

ผลการวิเคราะห์ด้านน้ำท่วม

คณะที่ปรึกษาจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้วิเคราะห์ว่า

1) พื้นที่เสี่ยงภัยในพื้นที่ลาดชันส่วนใหญ่ไม่สามารถใช้มาตรการใช้สิ่งก่อสร้างเนื่องจากน้ำมาเร็วไปเร็ว เมื่อใช้การปรับปรุงการระบายน้ำและแก้มลิงขนาดใหญ่ จะมีผลต่อการลดระดับน้ำที่ อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย มากที่สุด (ลดลง 1.11 เมตร)

2) การก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ตอนบนของลุ่มน้ำ มีผลต่อการลดระดับน้ำบริเวณ จังหวัดแพร่ มากที่สุด (ลดลง 1.8-2.5 เมตร) แต่มีผลต่อการลดระดับน้ำที่ อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย เล็กน้อย (ลดลง 0.38 เมตร)

3) อ่างเก็บน้ำขนาดกลางในลำน้ำสาขา สามารถลดขนาดของน้ำนองสูงสุดได้ร้อยละ 30-50 มีผลต่อการลดระดับน้ำของแม่น้ำยมตอนกลางถึงตอนล่างน้อย

แผนกลยุทธ์สำหรับแก้ไขปัญหาน้ำท่วม

1) อนุรักษ์ พื้นที่ฟู และปรับปรุงแหล่งน้ำ ให้เป็นแหล่งพักน้ำและชะลอน้ำในช่วงฤดูน้ำหลาก

2) ปรับปรุงลำน้ำบริเวณพื้นที่ชุมชนที่พังทลายจากน้ำหลากเขาะตลิ่ง ให้แข็งแรงเพียงพอ

3) แจ้งเตือนสถานการณ์น้ำ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและบรรเทาอุทกภัย โดยเฉพาะเทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล ได้ทราบภัยล่วงหน้า

4) ปรับปรุงอาคารสิ่งกีดขวางทางน้ำและป้องกันการรुक้าลำน้ำสาธารณะ ให้ลำน้ำสามารถเร่งระบายน้ำออกจากพื้นที่น้ำท่วมขังได้เร็วที่สุด (ลุ่มน้ำสาขา ลุ่มน้ำย่อย)

5) กำหนดมาตรการในการช่วยเหลือในระหว่างเกิดภัยและหลังประสบภัย

6) การก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่และกลาง เพื่อลดปริมาณน้ำ

7) การผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ เพื่อลดปริมาณน้ำ

โครงการพัฒนาแหล่งน้ำโดยอาศัยมาตรการใช้สิ่งก่อสร้างในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

- 1) โครงการแก้มลิงทะเลหลวง (หน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ)
- 2) ระบบป้องกันน้ำท่วมพื้นที่ชุมชนเมืองสวรรคโลก (หน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมชลประทาน)
- 3) ระบบป้องกันน้ำท่วมพื้นที่ชุมชนบางระกำ (หน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมชลประทาน)
- 4) โครงการผันน้ำยม-สิริกิติ์ (หน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมชลประทาน)
- 5) โครงการผันน้ำสวรรคโลก-พิชัย (หน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมชลประทาน)
- 6) โครงการปรับปรุงแม่ข่ายมสายเก่า (หน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมทรัพยากรน้ำ)
- 7) โครงการปรับปรุงคลองผันน้ำยม-น่าน (หน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมชลประทาน)
- 8) ขุดลอกแม่ข่ายม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ถึง อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย (หน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมชลประทาน กรมเจ้าท่า)
- 9) โครงการปรับปรุงคลองธรรมชาติฝั่งซ้ายและฝั่งขวาแม่ข่ายม (หน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมชลประทาน)
- 10) ขุดลอกแม่ข่ายม จังหวัดนครสวรรค์ (หน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมเจ้าท่า)

ปัญหาน้ำแล้ง

- 1) ปัจจัยหลักของปัญหาภัยแล้งเกิดจากสภาพภูมิอากาศ สภาพอุทกวิทยา สภาพภูมิประเทศ แหล่งน้ำต้นทุน การเพิ่มขึ้นของประชากร การขยายตัวของชุมชน ตลอดจนช่วงเวลาและปริมาณการเพาะปลูกที่ไม่สัมพันธ์กับปริมาณน้ำที่สามารถรองรับได้
- 2) พื้นที่ชลประทานในปัจจุบันทั้งหมด 1,450,525 ไร่ พบว่ามีปริมาณการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรเฉลี่ยรวมทั้งลุ่มน้ำมีค่าเท่ากับ 469.24 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือคิดเป็น 200.82 ลูกบาศก์เมตรต่อไร่ (ลุ่มน้ำยมตอนล่างมีปริมาณการขาดแคลนน้ำมากที่สุด 305.93 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือคิดเป็น 376.99 ลูกบาศก์เมตรต่อไร่)
- 3) การขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค พบว่าจากจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดในพื้นที่ลุ่มน้ำยม 2,464 หมู่บ้าน มี 2,298 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 93.26 ที่ระบบประปาชุมชนใช้แล้ว แต่มี 166 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 6.74 ที่ประสบปัญหาการขาดแคลนมาก เนื่องจากยังไม่มีระบบประปาชุมชน

แผนกลยุทธ์สำหรับแก้ไขปัญหาน้ำแล้ง

- 1) การก่อสร้างและปรับปรุงระบบประปาหมู่บ้าน
- 2) การปรับปรุงแหล่งน้ำธรรมชาติ และก่อสร้างแหล่งน้ำขนาดเล็ก
- 3) การพัฒนาแหล่งน้ำและระบบชลประทานที่มีศักยภาพ (รวมสูบน้ำด้วยไฟฟ้า)
- 4) การก่อสร้างฝายในลำน้ำหลักและการจัดสรรน้ำในฤดูแล้ง
- 5) การผันน้ำจากลุ่มน้ำข้างเคียง

6) การใช้น้ำบาดาลหรือน้ำใต้ดินระดับตื้นเสริมน้ำผิวดิน

สรุปแนวทางแก้ไขปัญหาน้ำแล้ง

1) การปรับปรุงแหล่งน้ำธรรมชาติและโครงการขนาดเล็ก (ตามความต้องการของท้องถิ่น) เพื่อความจำเป็นพื้นฐาน

2) การสนับสนุนระบบประปาชนบท และแหล่งน้ำ

3) การพัฒนาโครงการแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก

4) ศึกษาความเป็นไปได้ในการผันน้ำจากภายนอกเพื่อเข้ามาในลุ่มน้ำ

มาตรการการแก้ปัญหาที่กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์(ขนาดกลาง/ขนาดใหญ่)

ประเภทโครงการ	ระยะสั้น (5 ปี)		ระยะกลาง (6-10 ปี)		ระยะยาว (11-20 ปี)	
	จำนวน	งบประมาณ (ล้านบาท)	จำนวน	งบประมาณ (ล้านบาท)	จำนวน	งบประมาณ (ล้านบาท)
ด้านน้ำท่วม						
การก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ/ฝาย	1	324.00	2	350.66	5	12,419.36
การปรับปรุงประสิทธิภาพการระบายน้ำ	17	2,165.74	1	449.80	-	-
การพัฒนาพื้นที่แก้มลิง	1	309.83	-	-	-	-
การผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ			1	6,500.00	-	-
การป้องกันพื้นที่ชุมชน	2	410.00	-	-	-	-
การบริหารจัดการควบคุมการใช้ที่ดิน	10	540.50	-	-	-	-
การพัฒนาระบบพยากรณ์เตือนภัย	2	44.18	-	-	-	-
รวม	33	3,794.25	4	7,300.46	5	12,419.36
ด้านน้ำแล้ง						
การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลางและใหญ่	3	925.00	9	33,559.00	41	14,095.00
การผันน้ำข้ามลุ่มน้ำ					1	1,200.00
รวม	3	925.00	9	33,559.00	42	15,295.00
ด้านคุณภาพน้ำ*						
การก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียชุมชน	26	399.00	19	114.00	24	144.00
การสำรวจและตรวจสอบคุณภาพน้ำ เพื่อการอุปโภคบริโภค	26	65.00	19	47.50	24	60.00
การปลูกฝังจิตสำนึกรักษ์น้ำ	26	39.00	19	28.50	24	36.00
คลองสวยน้ำใส ใส่ใจคุณภาพน้ำ	26	52.00	19	38.00	24	48.00
การรณรงค์อนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และต้นน้ำ	26	52.00	19	38.00	24	48.00
การรณรงค์ลดการใช้สารเคมีในการเกษตร	-	-	-	-	24	43.20
การให้ความรู้ประชาชนในการเฝ้าระวัง สถานการณ์คุณภาพน้ำ	-	-	-	-	24	72.00
การให้ความรู้ประชาชนในการป้องกัน และจัดการน้ำเสีย	-	-	-	-	24	36.00
การรณรงค์ควบคุมการปล่อยน้ำเสีย	-	-	-	-	24	36.00
รวม	130	607.00	95	266.00	216	523.20

โครงการขนาดเล็ก โครงการระดับท้องถิ่น เน้นแก้ปัญหาเฉพาะพื้นที่วิกฤติ
โครงการระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว จำนวน 1,084 โครงการ รวมงบประมาณ
ทั้งสิ้น 10,177 ล้านบาท ดังนี้

ปัญหาวิกฤติน้ำ	ระยะของแผน	จำนวนโครงการ	งบประมาณ (ล้านบาท)
น้ำท่วม	ระยะสั้น	55	656
น้ำแล้ง	ระยะสั้น	588	8,125
คุณภาพน้ำ	ระยะสั้น	130	607
	ระยะกลาง	95	266
	ระยะยาว	216	523
รวมงบประมาณ	ระยะสั้น 773 โครงการ		9,388
	ระยะกลาง 95 โครงการ		266
	ระยะยาว 216 โครงการ		523
รวมงบประมาณทั้งสิ้น			10,177

โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ประกอบด้วยอ่างเก็บน้ำ ฝาย ประตูระบายน้ำ
รวมงบประมาณทั้งสิ้น 12,419.36 ล้านบาท ดังนี้

- อ่างเก็บน้ำแม่รำพัน สุโขทัย (ของกรมทรัพยากรน้ำ) งบประมาณ 220 ล้านบาท
อยู่ระหว่างดำเนินการ

- ฝายยางบ้านคลองกระจง สุโขทัย (ของกรมชลประทาน) งบประมาณ 150
ล้านบาท

- อ่างเก็บน้ำแม่แลง จังหวัดแพร่ (ของกรมชลประทาน) งบประมาณ 200.66
ล้านบาท

- แก่งเสื่อเด่น จังหวัดแพร่ งบประมาณ 11,000 ล้านบาท

- อ่างเก็บน้ำแม่แคม จังหวัดแพร่ งบประมาณ 449.80 ล้านบาท

- ฝายบ้านกง-ประตูระบายน้ำบ้านวังอิทก จังหวัดพิจิตร งบประมาณ 284.36
ล้านบาท

- ประตูระบายน้ำบ้านวังอิทก-ฝายพญาวัง จังหวัดพิจิตร งบประมาณ 390 ล้านบาท

- ฝายพญาวัง-อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ งบประมาณ 305 ล้านบาท

ทางเลือกในการแก้ไขปัญหา น้ำท่วมด้วยโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่
(ทดแทนแก่งเสื่อเด่นที่ยังมีปัญหา) โดยคณะที่ปรึกษาฯ จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ศึกษา
ทางเลือกไว้ 5 แนวทาง ดังนี้

(1) สร้างเขื่อนห้วยสัก อยู่ด้านท้ายน้ำ แก่งเสื่อเด่นตอนล่าง ขนาด 423 ล้าน
ลูกบาศก์เมตร

(2) เขื่อนน้ำยมตอนบน เว้นหมู่บ้านแม่สะเอียบไว้ เพื่อไม่ให้ท่วมพื้นที่ที่มีปัญหา
ขนาด 166 ล้านลูกบาศก์เมตร

(3) เขื่อนแก่งเสือเต้น (ที่เดิม) แต่ลดระดับลงที่ระดับ +230 เมตร (รทก) ขนาด 171.7 ล้านลูกบาศก์เมตร

(4) เขื่อนแก่งเสือเต้น (ที่เดิม) ระดับเดิมที่ +258 เมตร (รทก) ขนาด 1,175 ล้านลูกบาศก์เมตร

(5) เขื่อนห้วยสัก ขนาด 423 ล้านลูกบาศก์เมตร ร่วมกับเขื่อนน้ำยมตอนบน ขนาด 166 ล้านลูกบาศก์เมตร

โดยคณะที่ปรึกษาฯ เห็นว่าทางเลือกที่ 5 จะมีความคุ้มค่า โดยเฉพาะด้านมวลชนสูงสุด

การเฝ้าระวังและเตือนภัยพื้นที่ลุ่มน้ำยม

- ติดตั้งกล้องโทรทัศน์วงจรปิด (CCTV) 3 แห่ง คือ จังหวัดแพร่ สุโขทัย และพิษณุโลก
- ติดตั้งระบบเตือนภัยล่วงหน้า (Early Warning) เพื่อเตือนภัยน้ำหลาก ดินถล่ม ติดตั้งแล้วเสร็จ จำนวน 68 แห่ง (ปี 2548-2553) และปีงบประมาณ 2554 มีแผนติดตั้ง 6 แห่ง (อยู่ระหว่างดำเนินการ) รวมทั้งสิ้น 74 แห่ง

- โครงการสำรวจติดตั้งระบบตรวจวัดสถานภาพน้ำอัตโนมัติ ลุ่มน้ำยมและน่าน (ปี 2554) จำนวน 8 สถานี คือ สถานีตรวจวัดปริมาณน้ำฝน ระดับน้ำและคุณภาพน้ำ อย่างน้อย 3 สถานี สถานีตรวจวัดปริมาณน้ำฝน ระดับน้ำ อย่างน้อย 5 สถานี และใน 8 สถานีติดตั้งกล้อง CCTV อย่างน้อย 5 สถานี

2.3 กรมทรัพยากรน้ำบาดาล

โครงการของกรมทรัพยากรน้ำบาดาลที่เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำยม

1) โครงการศึกษาทดลองการเติมน้ำลงสู่ชั้นน้ำใต้ดินผ่านระบบสระน้ำพื้นที่ลุ่มน้ำภาคเหนือตอนล่าง จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย และพิจิตร ระยะที่ 1 (เมษายน 2552 - เมษายน 2554)

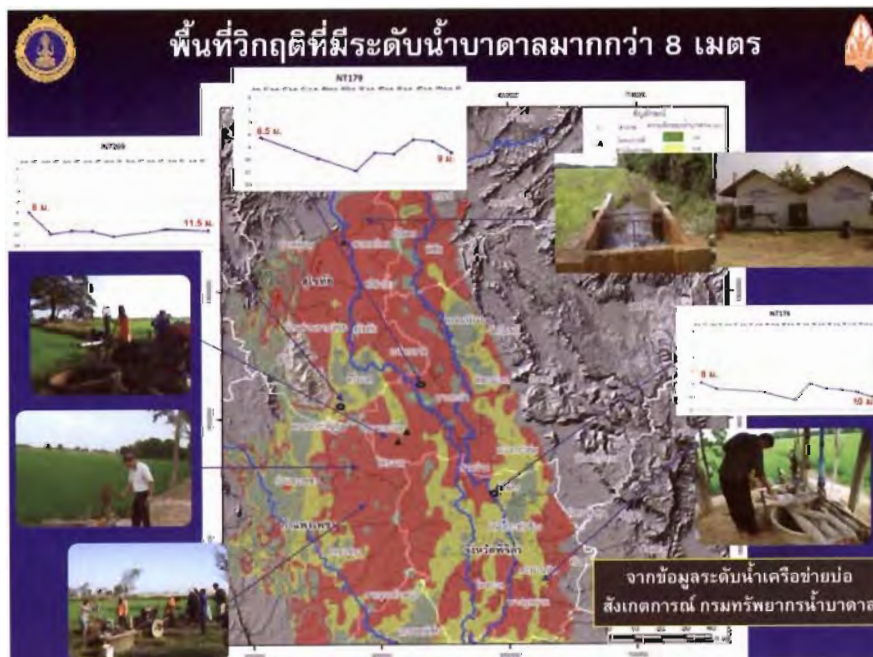
โครงการเติมน้ำผ่านสระระยะที่ 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ศึกษาทดลองวิธีการเติมน้ำลงสู่ชั้นน้ำบาดาลผ่านระบบสระน้ำหรือระบบอื่นๆ
- 2) ศึกษากระบวนการทางกายภาพ ชลศาสตร์ และเคมีของการเติมน้ำ
- 3) เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาภัยแล้งและอุทกภัยเชิงบูรณาการ
- 4) นำผลการศึกษาวิจัยและทดลองเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ
- 5) สร้างองค์ความรู้และการถ่ายทอดเทคโนโลยี

การดำเนินงานประกอบด้วยการศึกษาสภาพอุทกธรณีวิทยา การศึกษาการใช้ น้ำบาดาล การคัดเลือกพื้นที่เหมาะสม การทดลองเติมน้ำผ่านสระ การศึกษาเชิงเศรษฐศาสตร์ การศึกษาแนวทางการจัดทำแผนหลักเพื่อแก้ไขปัญหาการลดระดับน้ำบาดาล การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและประชาชน และการจัดประชุมนำเสนอและเผยแพร่ผลการศึกษา

พื้นที่ศึกษาแบ่งออกเป็นพื้นที่ 5 ขนาด ตามขั้นตอนการคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมในการเติมน้ำ คือ พื้นที่ลุ่มน้ำภาคเหนือตอนล่าง จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย และพิจิตร ขนาด 13.31 ล้านไร่ (21,300 ตารางกิโลเมตร) พื้นที่ศึกษาขนาดใหญ่บริเวณด้านตะวันตกของแม่น้ำยมขนาด 6 แสนไร่ (972 ตารางกิโลเมตร) พื้นที่ศึกษาชั้นรายละเอียดในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองลานบ้านขนาด 7,500 ไร่ (12 ตารางกิโลเมตร) พื้นที่นาร่องบ้านหนองนา 2,575 ไร่ (4.12 ตารางกิโลเมตร) และพื้นที่ก่อสร้างระบบเติมน้ำ 8 ไร่ (0.01 ตารางกิโลเมตร) ตั้งอยู่ที่บ้านหนองนา ตำบลหนองกุงลา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

ผลการศึกษาพบว่าพื้นที่ลุ่มน้ำภาคเหนือตอนล่างเป็นแหล่งน้ำบาดาลขนาดใหญ่ในชั้นตะกอนกรวดและทรายของกลุ่มน้ำยมและน่าน เกษตรกรสูบน้ำบาดาลจากชั้นน้ำบาดาลระดับตื้น 10-15 เมตร สึกจากผิวดินขึ้นมาใช้ในการทำนาประมาณปีละ 7,500 ล้านลูกบาศก์เมตร ทำให้มีรายได้ประมาณปีละ 25,000 ล้านบาท แต่ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ระดับน้ำบาดาลลดลงอย่างต่อเนื่องประมาณปีละ 10-25 เซนติเมตร ทำให้เกิดพื้นที่วิกฤติที่มีระดับน้ำบาดาลลึกมากกว่า 8 เมตร จากผิวดิน ประมาณ 6.6 ล้านไร่ (10,560 ตารางกิโลเมตร) ทั้งนี้ หากยังคงมีการใช้น้ำบาดาลในปริมาณนี้และไม่มีการแก้ไขปัญหาในอีก 10 ปีข้างหน้า พื้นที่วิกฤติจะเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 1 แสนไร่ (160 ตารางกิโลเมตร) และระดับน้ำบาดาลจะลึกลงไปอีก 1.0-2.5 เมตร ปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ทรุดบ่อลึกจากผิวดิน 4-10 เมตร เพื่อให้สามารถสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ได้ ทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการทรุดบ่อและค่าน้ำมันในการสูบน้ำบาดาลที่เพิ่มขึ้นสะสมจากระดับน้ำบาดาลที่ลดลงอย่างต่อเนื่องในอีก 10 ปีข้างหน้าประมาณ 4,300 ล้านบาท และจะเพิ่มขึ้นเป็น 16,000 ล้านบาทในอีก 20 ปีข้างหน้า

การศึกษาทดลอง การออกแบบและก่อสร้าง และการทดลองระบบเติมน้ำบาดาลผ่านระบบสระเติมน้ำได้ดำเนินการในพื้นที่ขนาด 8 ไร่ ประกอบด้วย ระบบผันน้ำ ระบบบำบัดน้ำดิบเบื้องต้นแบบบึงประดิษฐ์ ระบบเติมน้ำหรือสระเติมน้ำขนาด 1 ไร่ (1,600 ตารางเมตร) และระบบติดตามตรวจสอบ พบว่า บึงประดิษฐ์ที่ทำการออกแบบสามารถลดความชุ่มชื้นได้ประมาณร้อยละ 70 และสระเติมน้ำสามารถเติมน้ำหลากที่ระบายทิ้งในช่วงฤดูฝนได้ประมาณ 26,000 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งจะเปลี่ยนเป็นน้ำบาดาลที่สามารถนำน้ำกลับมาใช้ในการปลูกข้าวได้ 16 ไร่ มีอัตราการซึมตั้งแต่ 0.05-0.20 เมตร/วัน หรือมีอัตราการเติมน้ำอยู่ในช่วง 60-2,460 ลูกบาศก์เมตร/วัน/ตารางเมตร และยังไม่พบการเปลี่ยนแปลงคุณภาพทางเคมีของน้ำบาดาลหลังการเติมน้ำ

ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมทางเศรษฐศาสตร์ของระบบเติมน้ำนาร่อง ด้วยวิธีอัตราส่วนผลประโยชน์ต่อค่าใช้จ่ายพบว่า หากขยายผลไปยังพื้นที่อื่นระบบเติมน้ำควรมีขนาดตั้งแต่ 5 ไร่ขึ้นไป จึงจะคุ้มทุนภายในระยะเวลา 4 ปี โดยระบบสระเติมน้ำที่มีขนาดมากกว่า 10 ไร่ขึ้นไป มีอัตราส่วนผลประโยชน์ต่อค่าใช้จ่ายสูงกว่าระบบขนาดเล็กมาก และจะคุ้มทุนภายในระยะเวลา 3 ปี

การจำลองเพื่อวางแผนการเติมน้ำบาดาลโดยใช้แบบจำลองเชิงคณิตศาสตร์พบว่า น้ำฝนและน้ำหลากสามารถซึมผ่านลงสู่ชั้นน้ำบาดาลระดับตื้นประมาณร้อยละ 5-55 ของปริมาณน้ำฝน ซึ่งยังไม่พอเพียงกับการสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ ดังนั้น การพัฒนาระบบเติมน้ำผ่านสระร่วมกับการเติมน้ำผ่านบ่อบาดาลระดับลึกเพื่อให้ระดับน้ำบาดาลสมดุลในเวลา 10 ปีข้างหน้า ต้องใช้สระเติมน้ำประมาณ 8,000 ไร่ ร่วมกับพื้นที่บ่อทรายเก่า 2,550 ไร่ มีพื้นที่ได้รับประโยชน์ 146,700 ไร่ มีค่าใช้จ่ายในการลงทุนเติมน้ำระยะเวลา 10 ปี เป็นเงินประมาณ 3,170 ล้านบาท ทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกข้าวจากน้ำที่สูบกลับมาใช้ประมาณ 11,200 ล้านบาท และกรณีเติมน้ำในพื้นที่วิกฤติเพื่อให้ระดับน้ำบาดาลเพิ่มขึ้น 2 เมตร ต้องใช้พื้นที่ 18,900 ไร่ สามารถเติมน้ำได้ปีละ 1,044 ล้านลูกบาศก์เมตร และมีพื้นที่ได้รับประโยชน์ 365,000 ไร่ เสียค่าใช้จ่ายในการลงทุนประมาณ 4,830 ล้านบาท เกษตรกรจะมีรายได้จากการปลูกข้าวประมาณปีละ 27,850 ล้านบาท นอกจากนี้ยังช่วยลดพื้นที่ภัยแล้งและพื้นที่น้ำท่วมได้ 20 ตำบล และลดปริมาณน้ำหลากที่ระบายลงสู่แม่น้ำสายหลักประมาณปีละ 1,400 ล้านลูกบาศก์เมตร และบรรเทาพื้นที่น้ำท่วมได้ประมาณ 2 ล้านไร่ (3,200 ตารางกิโลเมตร)

2) โครงการจัดแผนบูรณาการน้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดินทั่วประเทศและนาร่องการจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดิน (พื้นที่ภาคเหนือ 17 จังหวัด ได้แก่ จังหวัด เชียงราย พะเยา ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก กำแพงเพชร สุโขทัย แพร่ น่าน อุตรดิตถ์ พิชณุโลก พิจิตร นครสวรรค์ อุทัยธานีและเพชรบูรณ์

สรุปผลการศึกษา

ในพื้นที่ลุ่มน้ำที่มีศักยภาพของแหล่งน้ำบาดาล ดังนี้

- แหล่งน้ำบาดาลขนาดใหญ่ที่มีการให้น้ำบาดาลมากกว่า 20 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง จะมีพื้นที่ครอบคลุมถึง 2,494,414 ไร่
- แหล่งน้ำบาดาลขนาดกลางที่มีการให้น้ำบาดาล 10-20 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง มีพื้นที่ครอบคลุม 607,836 ไร่
- แหล่งน้ำบาดาลขนาดพอน้ำบาดาลใช้ที่มีการให้น้ำบาดาล 2-10 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง มีพื้นที่ครอบคลุม 2,210,365 ไร่
- แหล่งน้ำบาดาลที่มีการให้น้ำบาดาลน้อยกว่า 2 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง มีพื้นที่ครอบคลุม 9,363,690 ไร่

ทั้งนี้ ในพื้นที่ลุ่มน้ำพบว่ามีความศักยภาพของแหล่งน้ำบาดาลครอบคลุมทุกตารางนิ้ว

การนำไปใช้ประโยชน์

- เพื่อการอุปโภค-บริโภค สามารถพัฒนาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเพียงพอและครอบคลุม

- เพื่อการเกษตร จะมีพื้นที่ที่สามารถนำน้ำบาดาลมาใช้ในการเกษตร ประมาณ 5.5 ล้านไร่ (ร้อยละ 30 ของพื้นที่น้ำบาดาลลุ่มน้ำยม) ที่จะสามารถพัฒนาและนำไปใช้เพื่อการเกษตรได้

ในการศึกษาศักยภาพน้ำบาดาลจะมีรายละเอียดถึงรายจังหวัด อำเภอและตำบล โดยตัวอย่าง คือ ตำบลหนองกลับ อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย มีศักยภาพที่สามารถนำน้ำบาดาลมาใช้ทั้งเพื่ออุปโภค บริโภคและการเกษตร ในการนำมาใช้ในปริมาณ 10 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง จะสามารถใช้ครอบคลุมพื้นที่การเกษตรประมาณ 25 ไร่ ในพื้นที่ที่มีศักยภาพน้ำบาดาล 10 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง หากพัฒนามาใช้ในการอุปโภค บริโภค หรือการเกษตรก็ตาม หากมีการควบคุม กำกับการใช้อย่างสมดุล จะสามารถดูแลพื้นที่การเกษตรได้ 25 ไร่ และควรใช้ในการปลูกพืชเศรษฐกิจจะคุ้มทุนกว่า เนื่องจากน้ำที่นำมาใช้จะมีต้นทุน ตัวอย่างพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา ในการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น อ้อย จะอาศัยน้ำท่าตามปกติ 1 ฤดูการผลิต จะได้ผลผลิตประมาณ 10-12 ตันต่อไร่ แต่หากมีการใช้น้ำบาดาลเสริมน้ำผิวดิน ร่วมกับการใช้ระบบเทคโนโลยีการให้น้ำพืช จะสามารถเพิ่มผลผลิตเป็น 18-20 ตันต่อไร่ได้ ดังนั้น เกษตรกรจะมีความคุ้มค่าในการนำน้ำบาดาลมาใช้

ต้นทุนในการทำนาโดยใช้น้ำบาดาล

ต้นทุนในการผลิตข้าวด้วยน้ำบาดาล
ใน 1 ปี (ข้อมูล ปี 2543-2546)

รายการ	ราคา (บาท/ไร่/ชม)
1. ต้นทุนสิ้นเปลือง	
1.1 ค่าแรงงาน	
- เตรียมดิน	346
- ปลูก	46
- ดูแลรักษา	200
- เก็บเกี่ยว	551
1.2 ค่าวัสดุ	
- ค่าพันธุ์	129
- ค่าปุ๋ย	343
- ค่ายาปราบศัตรูพืชและวัชพืช	168
- ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่น	42
- ค่าอุปกรณ์การเกษตรและวัสดุอื่นๆ	20
- ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	6
1.3 ค่าเสื่อมโอกาสเงินลงทุน	68
2. ต้นทุนคงที่	
- ค่าเช่าที่ดิน	353
- ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	10
ต้นทุนการคิด /ไร่/ชมการปลูก	2,282
ต้นทุนการผลิต/ไร่/ปี	3,423

ต้นทุนการสูบน้ำบาดาล เพื่อปลูกข้าว ในรอบ 1 ปี

รายการปลูกข้าว	ปริมาณการใช้น้ำบาดาล (ลบ.ม./ไร่/ปี)	ราคาเชื้อเพลิงในการสูบน้ำ (บาท/ไร่)
ฤดูแล้ง	104	63
ฤดูฝน	1520	912
รวม	1624	975*

เมื่อ * ราคาน้ำมันดีเซล สิตราคา 30 บาท

ที่มา : ศูนย์พัฒนาความรู้การขยายสินค้าเกษตรด้วยเทคโนโลยี
และ www.nicothailand.org/tech

2.4 กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

สืบเนื่องจากเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2554 ภาคเหนือของประเทศไทยบริเวณจังหวัดน่าน ได้รับอิทธิพลของพายุดีเปรสชัน “ไหหมา” ทำให้มีฝนตกหนาแน่นเป็น บริเวณกว้างในภาคเหนือ โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณจังหวัด เชียงราย พะเยา น่าน และตากมีรายงานฝนตกหนักถึงหนักมากต่อเนื่องในช่วงวันที่ 25 - 26 มิถุนายน 2554 ก่อให้เกิดน้ำท่วม ฉับพลัน น้ำป่าไหลหลาก และดินถล่ม สร้างความเสียหายเป็นบริเวณกว้างในพื้นที่ดังกล่าว ดังนั้น คณะอนุกรรมการฯ จึงได้เชิญกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยมาให้ข้อมูลเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย ในพื้นที่ลุ่มน้ำยมและลุ่มน้ำน่านเนื่องจากอิทธิพลของพายุดีเปรสชันไหหมา สรุปได้ดังนี้

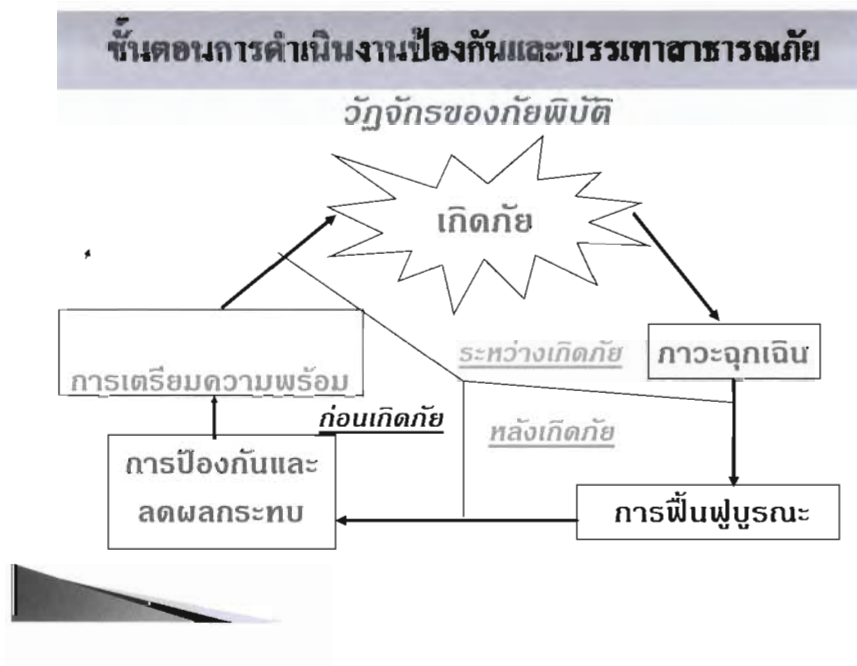

สถานการณ์อุทกภัย

สถานการณ์อุทกภัยจากอิทธิพลของพายุดีเปรสชันไหหมาเกิดขึ้น ระหว่างวันที่ 24 มิถุนายน - 4 กรกฎาคม 2554 จากอิทธิพลของพายุ “ไหหมา” (Haima) บริเวณประเทศลาว ที่อ่อนกำลังลงเป็นหย่อมความกดอากาศต่ำ และเคลื่อนตัวผ่านบริเวณจังหวัดน่านเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2554 ทำให้มีฝนตกกระจายเป็นบริเวณกว้าง และฝนตกหนักถึงหนักมากในบางพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือตอนบน ทำให้เกิดน้ำท่วมฉับพลัน น้ำป่าไหลหลาก และน้ำล้นตลิ่ง ในพื้นที่ 7 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย ตาก น่าน แพร่ พะเยา สุโขทัย และจังหวัดลำปาง 46 อำเภอ 270 ตำบล 1,918 หมู่บ้าน ราษฎรได้รับความเดือดร้อน 2,034

ครัวเรือน 6,523 คน มีผู้เสียชีวิต 3 ราย ได้แก่ จังหวัดตาก (1 ราย) และจังหวัดน่าน (2 ราย) พื้นที่การเกษตรคาดว่าจะได้รับความเสียหาย 159,598 ไร่ ถนน 376 สาย ท่อระบายน้ำ 161 แห่ง ฝาย/ทำนบ 222 แห่ง สะพาน/คอสะพาน 68 แห่ง บ่อปลา/บ่อกัก 417 บ่อ ปศุสัตว์ 3,917 ตัว ปัจจุบันสถานการณ์ได้คลี่คลายและยุติลงแล้ว

อิทธิพลของพายุโซนร้อนนกกเตน (NOCK - TEN) ที่เกิดบริเวณทะเลจีนใต้ ตอนกลาง เคลื่อนตัวผ่านเกาะไหหลำ และอ่าวตังเกี๋ย ขึ้นฝั่งบริเวณประเทศเวียดนามตอนบน เข้าสู่ประเทศไทย และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ 25 กรกฎาคม 2554 ส่งผลกระทบในเบื้องต้น 15 จังหวัด 97 อำเภอ 518 ตำบล 14,375 หมู่บ้าน ราษฎรได้รับความเดือดร้อน 40,030 ครัวเรือน 179,035 คน บ้านเรือนเสียหายบางส่วน 217 หลัง พื้นที่การเกษตรคาดว่าจะได้รับความเสียหาย 29,510 ไร่ ถนน 264 สาย ท่อระบายน้ำ 30 แห่ง ฝาย/ทำนบ 20 แห่ง สะพาน/คอสะพาน 29 แห่ง บ่อปลา/บ่อกัก 408 บ่อ ปศุสัตว์ 474 ตัว ได้แก่ จังหวัดแพร่ เชียงใหม่ สุโขทัย น่าน ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน อุตรดิตถ์ พิจิตร พิษณุโลก นครพนม อุดรธานี หนองคาย บึงกาฬ และจังหวัดสกลนคร เสียชีวิต 1 ราย (จังหวัดอุดรธานี) อยู่ระหว่างจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัย

ขั้นตอนการดำเนินงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

- 1) การดำเนินการก่อนเกิดภัย (Prevention and Preparedness)
 - 1.1) การจัดทำแผนป้องกันภัยและการฝึกซ้อมแผน
 - 1.2) การฝึกอบรมอาสาสมัคร/อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) (มิสเตอร์เตือนภัย) ด้านการแจ้งเตือนภัย ด้านการกู้ชีพกู้ภัย
 - 1.3) การให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อรับมือกับภัยที่เกิดขึ้น

1.4) การเตรียมความพร้อมในด้านบุคลากร (1 ตำบล 1 ทีมกู้ภัย) และเครื่องมือ อุปกรณ์กู้ภัย เช่น เรือ เรือท้องแบน เรือยาง อุปกรณ์ช่วยชีวิต ฯลฯ

2) ขั้นตอนการปฏิบัติเมื่อเกิดภัย

2.1) จัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจ (ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องประกาศเป็น เขตภัยพิบัติ)

- แจ้งเตือน ประกาศ แนะนำ
- อำนวยการ ต่อต้าน ระวัง ลดอันตราย
- ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

และแผนฯ ท้องที่

2.2) จัดตั้งหน่วยกู้ภัย

- เตรียมเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ เจ้าหน้าที่/เครื่องมือ/สื่อสาร/ยานพาหนะ
- จัดชุดเคลื่อนที่เร็ว/ชุดสนับสนุน

2.3) อพยพ

- จัดสถานที่ปลอดภัย
- อพยพพื้นที่อันตราย

2.4) รักษาความสงบเรียบร้อย

- ฝ่ายปกครอง/ทหาร/ตำรวจ/อปพร./อส.

3) การดำเนินการขณะเกิดภัย (Response)

3.1) การแจ้งเตือนภัย ประกอบด้วย การเตือนล่วงหน้า (warning) การเตือนฉุกเฉิน (alarming)

3.2) การระงับภัย ประกอบด้วย การสั่งการแก้ไขปัญหา การค้นหาและช่วยเหลือผู้ประสบภัย การประสานงาน การติดต่อสื่อสาร การรายงาน/ประชาสัมพันธ์ การอพยพประชาชน และการปฐมพยาบาล

4) หลังเกิดภัย

4.1) การอพยพกลับ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดสามารถใช้งบฉุกเฉิน จำนวน 50 ล้านบาท ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เพื่อช่วยเหลือราษฎรได้ทันที หากงบประมาณไม่เพียงพอสามารถทำเรื่องเพื่อขอยางงบประมาณต่อกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยได้

4.2) การจัดตั้งศูนย์บรรเทาทุกข์

4.3) แจ้งสถานการณ์

งบประมาณในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ

จากหลักเกณฑ์งบประมาณ ข้อที่ 7 จังหวัดใช้จ่ายงบประมาณในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย กรณีอุทกภัยจากอิทธิพลของพายุดีเปรสชันไทม่า โดยได้ใช้จ่ายเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

หลักเกณฑ์ฯ	จำนวนเงิน
1. ด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัย	21,778,190
2. ด้านสังคมสงเคราะห์และฟื้นฟูผู้ประสบภัย	2,000,000
3. ด้านพืช	19,085,209
4. ด้านประมง	43,426
5. ด้านปศุสัตว์	774,939
6. ด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	181,203,751
7. ด้านการปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย	3,523,453
รวมเป็นเงินทั้งสิ้น	228,408,968

นอกจากนี้ยังมีศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเขต ประกอบด้วย เขต 9 (พิษณุโลก) เขต 10 (ลำปาง) และเขต 18 (ภูเก็ต) พร้อมทั้งอุปกรณ์เครื่องมือ และพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือ

โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาคอขวด

- โครงการนำร่องป้องกันและลดผลกระทบจากน้ำป่าไหลหลาก และโคลนถล่ม โดยวิธีใช้โครงสร้าง ปี 2554 จำนวน 3 จังหวัด งบประมาณ 80 ล้านบาท ได้แก่ จังหวัด นครศรีธรรมราช จำนวน 32 ล้านบาท จังหวัดน่าน จำนวน 32 ล้านบาท และจังหวัดลำปาง จำนวน 16 ล้านบาท

- โครงการฟื้นฟู บูรณะแหล่งน้ำเดิมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาคอขวดและ อุทกภัย ปี 2554 งบประมาณ 207.24 ล้านบาท

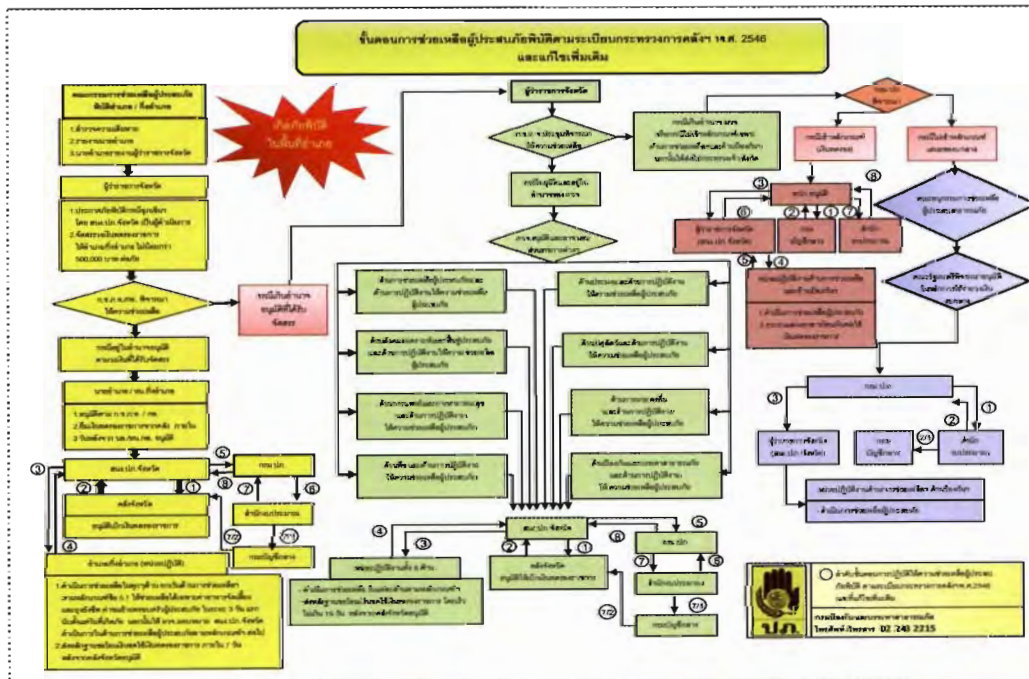
การใช้จ่ายงบประมาณเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติในลุ่มน้ำยมในระยะเวลา 5 ปี

การขออนุมัติงบประมาณขอใช้เงินอุดหนุนราชการฯ ตามระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2546 ในด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ด้านสังคมสงเคราะห์และฟื้นฟูผู้ประสบภัย ด้านการแพทย์และการสาธารณสุข ด้านพืช ด้านการเกษตรอื่น ด้านประมง ด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และด้านการปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำยม ดังนี้

ตารางแสดงการขออนุมัติเงินงบประมาณชุดใช้เงินทรงรอกราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน
ปีงบประมาณ 2549-2553¹

ที่	จังหวัด	ปีงบประมาณ 2549	ปีงบประมาณ 2550	ปีงบประมาณ 2551	ปีงบประมาณ 2552	ปีงบประมาณ 2553	รวม
1	กำแพงเพชร	114,317,127.50	200,834,909.00	271,024,443.32	181,782,383.00	212,974,808.00	980,933,670.82
2	ตาก	350,778,489.00	398,927,678.00	261,179,549.75	334,224,655.00	167,806,825.00	1,512,917,196.75
3	นครสวรรค์	33,261,760.00	132,626,408.75	359,180,169.50	64,078,914.70	84,421,558.00	673,568,810.95
4	น่าน	117,055,352.00	122,261,266.50	49,718,798.00	175,152,118.92	203,987,658.00	668,175,193.42
5	พะเยา	136,102,025.00	142,064,315.00	103,444,625.00	111,664,597.40	409,302,784.00	902,578,346.40
6	พิจิตร	135,445,736.00	204,622,823.00	165,537,654.00	166,349,421.00	200,508,953.40	872,464,587.40
7	พิษณุโลก	125,092,407.00	94,083,944.00	204,604,269.00	108,286,805.00	125,832,231.00	657,899,656.00
8	แพร่	210,252,....00	177,080,950.00	92,252,536.00	123,278,706.11	111,067,232.68	713,931,424.79
9	ลำปาง	240,006,061.21	190,455,268.36	197,269,414.00	242,371,995.00	211,542,617.00	1,081,645,355.57
10	สุโขทัย	330,186,778.00	280,266,026.00	181,314,763.00	225,179,158.29	135,102,764.00	1,152,049,489.29
11	อุตรดิตถ์	109,834,820.00	169,844,474.92	187,168,770.00	160,529,519.00	101,367,828.95	728,745,412.87
	รวม	1,902,332,555.71	2,113,068,063.53	2,072,694,991.57	1,892,898,273.42	1,963,915,260.03	9,944,909,144.26

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่ากรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยได้ขออนุมัติเงินงบประมาณชุดใช้เงินทรงรอกราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินปีงบประมาณ 2549-2553 ในด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ด้านสังคมสงเคราะห์และฟื้นฟูผู้ประสบภัย ด้านการแพทย์และการสาธารณสุข ด้านพืช ด้านการเกษตรอื่น ด้านประมง ด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และด้านการปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำยม 11 จังหวัด เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 9,944,909,144.26 บาท

¹ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. 2554. การขออนุมัติเงินงบประมาณชุดใช้เงินทรงรอกราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ตามระเบียบกระทรวงการคลังฯ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: เอกสาร.

2.5 กรมพัฒนาที่ดิน

กรมพัฒนาที่ดินมีอำนาจหน้าที่ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ สำหรับภารกิจในการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่นอกเขตชลประทาน (โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน) มีการดำเนินการ ดังนี้

โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

1) หลักการและเหตุผล

สภาพภูมิอากาศในปัจจุบันทำให้เกษตรกรต้องเผชิญกับปัญหาภัยแล้ง มีผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตร และคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร ดังนั้น คณะรัฐมนตรีจึงได้อนุมัติให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมพัฒนาที่ดินจัดทำโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บกักน้ำไว้ในพื้นที่ และเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร โดยขุดสระเก็บน้ำประจำไร่นา ขนาด 1,260 ลูกบาศก์เมตร เกษตรกรมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่าย 2,500 บาท/บ่อ

2) วัตถุประสงค์

2.1) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำไว้ในพื้นที่ทำการเกษตรนอกเขตชลประทาน และในพื้นที่ระบบส่งน้ำไปไม่ถึง บรรเทาปัญหาภัยแล้ง โดยการขุดสระน้ำในไร่นา

2.2) เพื่อเพิ่มผลผลิตและรายได้ให้แก่เกษตรกร

3) เป้าหมาย

ขุดสระน้ำในไร่นา ขนาด 1,260 ลูกบาศก์เมตร

4) พื้นที่ดำเนินการ

ดำเนินการในพื้นที่ประสบปัญหาภัยแล้ง และพื้นที่ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร

5) แนวทางการดำเนินงาน

ขุดสระน้ำขนาด 1,260 ลูกบาศก์เมตร ในพื้นที่เกษตรกร โดยเกษตรกรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการขุดสระน้ำ เป็นค่าน้ำมัดเชื้อเพลิงและค่าเคลื่อนย้ายเครื่องจักร บ่อละ 2,500 บาท ดำเนินการโดย

5.1) การเตรียมความพร้อมของเกษตรกร

5.1.1) สำรวจและรวบรวมรายชื่อเกษตรกรที่มีความต้องการสระน้ำ

5.1.2) การคัดเลือกพื้นที่ขุดสระน้ำ

คัดเลือกพื้นที่ขุดสระน้ำตามเงื่อนไขของโครงการเป็นลำดับแรก คือ เป็นพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพในการเก็บกักน้ำ โดยพิจารณาจากคุณสมบัติของดิน หลีกเลียงพื้นที่ที่เป็นดินทรายจัดและพื้นที่ที่มีการแพร่กระจายของดินเค็ม หากขุดไปจะทำให้ไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้นาน และคุณภาพน้ำไม่ดี สถานีพัฒนาที่ดินและหมอดินอาสาจะเข้าไปตรวจสอบพื้นที่ที่คัดเลือก และสอบถามเกษตรกร

5.1.3) การคัดเลือกเกษตรกร

คัดเลือกเกษตรกรจากแผนความต้องการสระน้ำที่เกษตรกรได้มายื่นความจำนงไว้แล้ว

5.2) การเก็บเงินสมทบจากเกษตรกร

5.2.1) ให้สถานีพัฒนาที่ดินของกรมพัฒนาที่ดินทุกจังหวัดเปิดบัญชีประเภทกระแสรายวัน ชื่อบัญชี “โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน สถานีพัฒนาที่ดิน” สำหรับเก็บรวบรวมเงินฝากสมทบจากเกษตรกร บอละ 2,500 บาท และกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดิน จำนวน 2 ท่าน เป็นผู้ลงนามจ่ายเช็คให้ผู้รับจ้าง หรือคืนให้เกษตรกรบอละ 2,500 บาท ในกรณีที่ไม่สามารถขุดสระเก็บน้ำประจำไร่นาได้

5.2.2) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปจัดเก็บเงินสมทบจากเกษตรกร บอละ 2,500 บาท นำฝากในบัญชีตามข้อ 5.2.1 ณ สถานีและตามรายชื่อเกษตรกรที่เจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินส่งมอบ โดยมีเอกสารประกอบการรับเงินให้เกษตรกรไว้เป็นหลักฐาน และสรุปรายชื่อเกษตรกรที่จ่ายเงินสมทบแล้วให้เจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินไว้ตรวจสอบ

5.2.3) ในการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการให้บริการเกษตรกรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รายละ 15 บาท เมื่อผู้รับจ้างนำเงินค่าธรรมเนียมให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรแล้ว ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จะออกใบรับฝากให้ก่อน และเมื่อทำการเก็บเงินสมทบจากเกษตรกรได้แล้ว จึงจะออกเป็นใบเสร็จรับเงินให้ผู้รับจ้างในภายหลัง

5.3) การขุดสระน้ำ

กองช่าง สถานีพัฒนาที่ดิน นักวิชาการของสำนักงานพัฒนาที่ดิน และเกษตรกร ตรวจสอบความเหมาะสมของพื้นที่ขุดสระน้ำ ซึ่งจะต้องเป็นจุดที่อยู่ในพื้นที่ราบต่ำมีความลาดชันไม่เกินร้อยละ 2 มีดินเหนียวปนอยู่ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 และไม่ใช่ดินที่เป็นทราย ล้วนตลอดความลึก และไม่เป็นพื้นที่ที่มีการแพร่กระจายของดินเค็ม ความลึกของสระน้ำไม่น้อยกว่า 2.0 เมตร

5.4) รูปแบบของสระน้ำ

รูปแบบสระเก็บน้ำขนาด 1,260 ลูกบาศก์เมตร มีให้เลือก 2 รูปแบบ คือ รูปตัว I และรูปตัว L ซึ่งเกษตรกรสามารถเลือกให้เหมาะสมกับพื้นที่โดยได้รับคำแนะนำจากหมอดินอาสา และช่างควบคุมงานที่เกี่ยวข้อง

6) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

6.1) เกษตรกร มีแหล่งเก็บกักน้ำไว้ใช้ในช่วงขาดแคลน

6.2) มีปริมาณน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้น และเกษตรกรมีรายได้จากการปลูกพืช - เลี้ยงปลา

การดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

ตั้งแต่ปี 2548-ปัจจุบัน ได้มีเกษตรกรสมัครเข้าร่วมโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนการขุดสระน้ำขนาด 1,260 ลูกบาศก์เมตร จำนวน 828,665 บ่อ ซึ่งกรมพัฒนาที่ดินได้ดำเนินการขุดสระน้ำให้กับเกษตรกรทั่วประเทศไปแล้วตั้งแต่ปี 2548-2553 จำนวน

129,077 บ่อ และในปีงบประมาณ 2554 ได้รับงบประมาณเพื่อดำเนินการขุดสระน้ำในไร่นา จำนวน 8,000 บ่อ คงเหลือความต้องการสระน้ำของเกษตรกรอีกจำนวน 691,588 บ่อ

แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานในพื้นที่ลุ่มน้ำยมในปีงบประมาณที่ผ่านมา

- ปี 2554 จัดทำแหล่งน้ำขนาด 1,260 ลูกบาศก์เมตร ประมาณ 1,000 บ่อ ในพื้นที่ลุ่มน้ำยม เนื่องจากปีนี้ได้รับงบประมาณการพัฒนาแหล่งน้ำลดลง จากเดิม 20,000 บ่อ ทั่วประเทศ แต่ปีนี้ได้รับเพียง 8,000 บ่อทั่วประเทศ ดังนั้น สัดส่วนพื้นที่ลุ่มน้ำยมจึงได้เพียง 1,000 บ่อเท่านั้น

- อยู่ระหว่างดำเนินการ 26 แห่ง เป็นระบบส่งน้ำ 8 แห่ง (เป็นแหล่งน้ำขนาดเล็ก)

ไม่ใช่ขนาด 1,260 ลูกบาศก์เมตร

- กิจกรรมอื่นๆ ได้ดำเนินการตามปกติ

แผนดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ขนาด 1,260 ลูกบาศก์เมตร

สพข.	สพด.	ความต้องการของเกษตรกร (บ่อ)	ผลการขุดสระน้ำปี 2548 - 53 (บ่อ)	เป้าหมายปี 2554 (บ่อ)	รวมปี 2548 - 54 (บ่อ)	คงเหลือความต้องการ (บ่อ)
6	ลำปาง	12,723	1,822	120	1,942	10,781
7	น่าน	15,518	2,371	160	2,531	12,987
7	พะเยา	7,926	1,090	80	1,170	6,756
7	แพร่	4,538	532	45	577	3,961
8	พิจิตร	7,551	1,085	75	1,160	6,391
8	พิษณุโลก	13,757	1,970	140	2,110	11,647
9	กำแพงเพชร	8,446	1,385	80	1,465	6,981
9	ตาก	7,923	1,288	80	1,368	6,555
9	นครสวรรค์	14,422	2,034	140	2,174	12,248
9	สุโขทัย	8,380	1,272	80	1,352	7,028
รวมทั้งสิ้น		101,184	14,849	1,000	15,849	85,335

2.7 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ภารกิจ

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีภารกิจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ส่งเสริม และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในเขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ โดยการควบคุมป้องกันพื้นที่ป่าอนุรักษ์เดิมที่มีอยู่ และพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมให้กลับสมบูรณ์ด้วยกลยุทธ์การส่งเสริม กระตุ้นและปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนมีความรู้สึกหวงแหน และการมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อเป็นการรักษาสมดุลของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความหลากหลายทางชีวภาพ สำหรับเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า แหล่งอาหาร แหล่งนันทนาการ และการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของประชาชน

วิสัยทัศน์

ผืนป่าหลากหลาย สัตว์ป่ามากมาย ป่าไม้ยั่งยืน

พันธกิจ

1. อนุรักษ์ คุ้มครอง และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า
2. วิจัย พัฒนา และให้บริการด้านวิชาการ
3. บริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าโดยการมีส่วนร่วม บนพื้นฐานเทคโนโลยีที่เหมาะสม

4. ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน

ลุ่มน้ำยมมีขนาดพื้นที่ 15,739,793.17 ไร่ (25,183.67 ตารางกิโลเมตร)

ข้อมูลพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

พื้นที่ที่เป็นต้นน้ำลำธาร

4,620,170.41 ไร่ (7,392.27 ตารางกิโลเมตร) คิดเป็นร้อยละ 29.35 ต่อพื้นที่ลุ่มน้ำ

สถานภาพพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

- พื้นที่อนุรักษ์ 2,379,235.39 ไร่ (3,806.78 ตารางกิโลเมตร)
- พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ 2,055,178.03 ไร่ (3,288.28 ตารางกิโลเมตร)
- พื้นที่อื่นๆ 185,756.99 ไร่ (297.21 ตารางกิโลเมตร)

สภาพป่าไม้ ปี 2551 บนพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

- สภาพเป็นป่า 4,418,726.06 ไร่ (7,069.96 ตารางกิโลเมตร) คิดเป็นร้อยละ 95.64 ต่อพื้นที่ต้นน้ำ

- สภาพเสื่อมโทรม 201,444.36 ไร่ (322.31 ตารางกิโลเมตร) คิดเป็นร้อยละ 4.36 ต่อพื้นที่ต้นน้ำ

สถานภาพพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

- พื้นที่อนุรักษ์ 49,753.74 ไร่ (79.61 ตารางกิโลเมตร)
- ป่าสงวนแห่งชาติ 133,983.29 ไร่ (214.37 ตารางกิโลเมตร)
- อื่นๆ 17,707.32 ไร่ (28.33 ตารางกิโลเมตร)

แผนการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

1. โครงการฟื้นฟูระบบนิเวศต้นน้ำ (สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ และศูนย์ศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำยม จังหวัดแพร่)

2. กิจกรรมการป้องกันรักษาสภาพป่า (สำนักอนุรักษ์แห่งชาติ และสำนักป้องกันปราบปราม และควบคุมไฟป่า)

3. กิจกรรมการบริหารจัดการพื้นที่อนุรักษ์สัตว์ป่า (สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า)

4. กิจกรรมการป้องกันไฟป่า (สำนักป้องกัน ปราบปราม และควบคุมไฟป่า)

5. โครงการตามแนวพระราชดำริ (ศูนย์ประสานงานสนองพระราชดำริ)

6. กิจกรรมจัดทำฐานข้อมูล (สำนักฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่อนุรักษ์)

7. โครงการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำยม (สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์

ที่ 13 (แพร่))

สำหรับแผนปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายเงินงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับที่ลุ่มน้ำยม จะมีสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 (แพร่) เป็นผู้รับผิดชอบ โดยจะดูแลรับผิดชอบ 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดแพร่ ลำปาง น่าน พะเยา ลำพูน และสุโขทัย ดังแสดงตามตารางแผนปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายเงินงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554

แผนปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายเงินงบประมาณ ประจำปี พ.ศ. 2554

ของสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 (แพร่)

มีจำนวน 30 กิจกรรม/งาน/โครงการ (จัดเก็บข้อมูล วันที่ 23 มีนาคม 2554)

ลำดับที่	กิจกรรม/งาน/โครงการ	งบอุดหนุน	งบรายจ่าย	งบดำเนินงาน	งบอุดหนุน	งบอุดหนุน	รวม
1	กิจกรรมงานบริหารทั่วไป	334,000	316,000				650,000
2	กิจกรรมงานส่วนภูมิภาค	942,700	803,500				1,746,200
3	โครงการพัฒนาระบบคอมพิวเตอร์	149,000	149,000				298,000
4	กิจกรรมงานบำรุงป่า	9,088,340	2,312,436	18,515,346	66,060	11,880	29,984,062
5	โครงการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์	2,158,400	285,828				2,444,228
6	โครงการปลูกป่าอวบน้ำและพืชหายาก	27,958,376	2,663,630				30,622,006
7	โครงการประชาสัมพันธ์กิจกรรมในพื้นที่ป่าไม้	113,000	112,000	174,000			399,000
8	โครงการพหุอุทยานในพื้นที่ป่าอนุรักษ์	48,300	15,000				63,300
9	กิจกรรมงานอุทยานแห่งชาติ	13,822,070	13,537,690	32,883,180			60,242,940
10	กิจกรรมงานท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	4,142,710	5,560,440	8,690,480			18,393,630
11	กิจกรรมงานจัดการสุก้า	29,803,354	20,517,510	124,651,425	15,842,914	11,565,220	202,380,423
12	กิจกรรมงานสวนและศูนย์โครงการสัตว์ป่า	3,698,800	4,627,650				8,326,450
13	โครงการแผนการป้องกันและควบคุมโรค(จังหวัดน่าน)	256,000	256,000				512,000
14	กิจกรรมงานคุ้มครองพื้นที่ป่าอนุรักษ์	17,939,900	1,540,000				19,479,900
15	โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการป้องกันรักษาป่า	745,700	1,000,000	1,000,000			2,745,700
16	กิจกรรมงานควบคุมไฟป่า	6,909,400	7,158,100	2,466,700			16,534,200
17	กิจกรรมงานสวนและศูนย์โครงการพันธุ์พืช		1,152,600				1,152,600
18	กิจกรรมงานวิจัยด้านป่าไม้	539,300	2,341,400	722,600			3,403,300
19	กิจกรรมงานบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ	179,000	184,000				363,000
20	กิจกรรมงานพฤกษศาสตร์ป่า	1,553,700	2,149,000	904,700			4,607,400
21	กิจกรรมงานยุทธศาสตร์งานด้านการวิจัย	470,000	349,300	180,000			999,300
22	กิจกรรมงานสารสนเทศป่าไม้	200,000					200,000
23	กิจกรรมงานพัฒนาป่าไม้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	300,000	3,301,500	55,463,660			59,065,160
24	โครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม			2,023,000			2,023,000
25	กิจกรรมแก้ไขปัญหาลำปางและหมอกควันไฟในพื้นที่ 8 ำ	2,109,000	2,557,000	2,253,000			6,919,000
26	กิจกรรมงานพัฒนาบุคลากร	3,244,900					3,244,900
27	กิจกรรมจัดทำฐานข้อมูล (เพิ่มเติม)	1,133,400	657,600				1,791,000
28	โครงการบูรณาการแก้ไขปัญหาไฟกุดป่าไม้ของชาติ (แนวกันไฟ (เพิ่มเติม)	5,254,000	3,509,000				8,763,000
29	โครงการหลวง				30,300		30,300
30	โครงการฟื้นฟูพื้นที่ป่าอนุรักษ์ดินและน้ำ	4,226,700	2,687,900	17,374,500	1,624,400	2,044,800	27,958,300

สำหรับโครงการแก่งเสือเต้น เขื่อนน้ำยม และเขื่อนน้ำยมตอนบน (จังหวัดแพร่ และจังหวัดพะเยา) ซึ่ง นายมโนพัศ หัวหน้าเมืองแก้ว รองอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในฐานะประธานคณะกรรมการประสานงานเร่งรัดการแปลตีความภาพถ่ายทางอากาศ ในคณะอนุกรรมการติดตามแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม ได้มีการประชุมคณะกรรมการและดำเนินการแปลตีความภาพถ่ายทางอากาศ สรุปได้ดังนี้

ความก้าวหน้าของการดำเนินงานการแปลตีความภาพถ่ายทางอากาศในพื้นที่ ลุ่มน้ำยม

- ทำการแปลภาพถ่ายทางอากาศของกรมแผนที่ทหารที่บันทึกข้อมูลในช่วงปี 2553 ด้วยวิธีการแปลตีความด้วยสายตา (Visual Interpretation)
- ทำการจำแนกประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยแบ่งเป็นพื้นที่ป่าไม้และไม่ใช้พื้นที่ป่าไม้
- ทำการสำรวจความเสียหายด้านพื้นที่ป่าไม้ ในเรื่องของขนาดพื้นที่ป่าไม้ที่จะสูญเสียหลังจากที่มีโครงการแก่งเสือเต้นประมาณ 24,404 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 63.5

ข้อมูลที่ทำการแปลตีความแล้ว ยังไม่ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องในภาคสนาม และอยู่ในระหว่างการรวบรวมจัดทำให้เป็นระบบฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศ

สรุปผลสำเร็จโดยรวมของการทำงานทั้งหมดในขณะนี้มีความก้าวหน้า ร้อยละ 60

2.8 กรมป่าไม้

วิสัยทัศน์

“บริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้สมประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วม”

อำนาจหน้าที่

- 1) ป้องกันรักษาป่าควบคุมดูแล จัดทำแผนกลยุทธ์ในการป้องกันการบุกรุกทำลายป่า และการกระทำผิดในพื้นที่ป่าไม้ ตามระเบียบ กฎหมายป่าไม้
- 2) วางแผน และประสานงานเกี่ยวกับการปลูกป่าเพื่อการฟื้นฟูสภาพป่า และระบบนิเวศ
- 3) ส่งเสริมชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกป่า การจัดการป่าชุมชน และการปลูกสร้างสวนป่าเชิงเศรษฐกิจ
- 4) อนุรักษ์ ค้ำครอง ดูแลรักษา และจัดการให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน ป่าไม้ และการอนุญาตที่เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากไม้ อุตสาหกรรม ที่ดินป่าไม้ และผลิตผลป่าไม้
- 5) ศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ ผลิตผลป่าไม้และผลิตภัณฑ์ไม้

6) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนด หรือตามที่กระทรวง หรือ คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ยุทธศาสตร์

ก. การอนุรักษ์และจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่าง สมดุลและสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

ข. การบริหารจัดการเพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม

ง. การบริหารจัดการและการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรธรรมชาติโดยการมี ส่วนร่วมและมีบูรณาการในทุกระดับ

ฉ. การบริหารจัดการไปสู่ความเป็นเลิศ

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับงานของกรมป่าไม้

ลุ่มน้ำยม มีพื้นที่ประมาณ 16,019,774.4 ไร่ (คำนวณโดยใช้ GIS) ครอบคลุม 9 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร ตาก น่าน พะเยา พิจิตร แพร่ ลำปาง สุโขทัยและ อุตรดิตถ์ เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 76 ป่า เนื้อที่ประมาณ 9,303,565 ไร่ แบ่งเป็น

- Zone C (อนุรักษ์) 5,821,466 ไร่
- Zone E (เศรษฐกิจ) 3,083,975 ไร่
- Zone A (เกษตรกรรม) 398,123 ไร่

พื้นที่บางส่วนอาจติดกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า (ข้อมูลพื้นที่อาจไม่ตรงกับหน่วยงานอื่นโดยเป็นข้อมูลที่ได้จากข้อมูลสารสนเทศที่กรมป่าไม้ มีอยู่) สำหรับพื้นที่ป่าในปี 2543 และ 2551 อาจแตกต่างกัน (ใช้ดาวเทียม LANDSET ในการ แปลภาพ) โดยข้อมูลพื้นที่จะต่างกันประมาณ 138,000 ไร่ และสามารถระบุได้ว่าพื้นที่ ต่างกันบริเวณใด รวมทั้งบริเวณที่มีการลดลงหรือเพิ่มขึ้นของป่าไม้

มีหน่วยป้องกันรักษาป่า 42 หน่วย ดังแสดงตามตารางรายชื่อป่าสงวนใน ความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

รายชื่อป่าสงวนในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำยม
มีทั้งหมด 76 แห่ง ดังนี้

ลำดับ	ชื่อป่าสงวนแห่งชาติ	จังหวัด
1	ป่าเขาเขียว ป่าเขาสว่าง และป่าคลองห้วยทราย	กำแพงเพชร
2	ป่าแม่ระกา	กำแพงเพชร
3	ป่าหนองคล้า และป่าดงฉัตร	กำแพงเพชร
4	ป่าหนองเสือโฮก และป่าหนองแถม	กำแพงเพชร
5	ป่าหนองหลวง	กำแพงเพชร
6	ป่าประจักษ์	ตาก
7	ป่าแม่สลิด และป่าโป่งแดง	ตาก
8	ป่าน้ำยาว และป่าน้ำสวด	น่าน
9	ป่าน้ำสา และป่าแม่สาครฝั่งซ้าย	น่าน
10	ป่าน้ำสาฝั่งขวาตอนขุน	น่าน
11	ป่าฝั่งขวาแม่น้ำน่านตอนใต้	น่าน
12	ป่าแม่สาครฝั่งขวา	น่าน
13	ป่าห้วยแม่ชะนิง	น่าน
14	ป่าน้ำเปือย ป่าน้ำหยวน และป่าน้ำลาว	พะเยา
15	ป่าน้ำแวน และป่าห้วยไคร้	พะเยา
16	ป่าแม่จูน	พะเยา
17	ป่าแม่ตำ	พะเยา
18	ป่าแม่ยม	พะเยา
19	ป่าแม่ร่องซุย	พะเยา
20	ป่าหนองดง	พิจิตร
21	ป่าบ่อแก้ว ป่าแม่สูง และป่าแม่สิน	แพร่
22	ป่าแม่ก้อน และป่าแม่สาย	แพร่
23	ป่าแม่เก็ง	แพร่
24	ป่าแม่เข็ก	แพร่
25	ป่าแม่คำมี	แพร่
26	ป่าแม่แคม	แพร่
27	ป่าแม่จ๊ะ และป่าแม่มาน	แพร่
28	ป่าแม่จ๊ะฝั่งซ้าย	แพร่
29	ป่าแม่ต้าตอนขุน	แพร่
30	ป่าแม่ต้าฝั่งขวาตอนใต้	แพร่

ลำดับ	ชื่อป่าสงวนแห่งชาติ	จังหวัด
31	ป่าแม่ต้าฝั่งซ้าย	แพร่
32	ป่าแม่ตึก ป่าแม่ถาง และป่าแม่กำปอง	แพร่
33	ป่าแม่ปง และป่าแม่ลอง	แพร่
34	ป่าแม่ปาน	แพร่
35	ป่าแม่ปุง และป่าแม่เป็	แพร่
36	ป่าแม่พวก	แพร่
37	ป่าแม่ยมตะวันตก	แพร่
38	ป่าแม่ยมตะวันออก	แพร่
39	ป่าแม่ยาง	แพร่
40	ป่าแม่แย้ และป่าแม่สาย	แพร่
41	ป่าแม่ลาน และป่าแม่กาง	แพร่
42	ป่าแม่ลู่ และป่าแม่แป้น	แพร่
43	ป่าแม่สรอย	แพร่
44	ป่าแม่สอง	แพร่
45	ป่าแม่แฮด	แพร่
46	ป่าห้วยเบีย และป่าห้วยบ่อทอง	แพร่
47	ป่าห้วยป้อม	แพร่
48	ป่าขุนวังแปลงที่หนึ่ง	ลำปาง
49	ป่าแม่จาวฝั่งขวา	ลำปาง
50	ป่าแม่จาวฝั่งซ้าย	ลำปาง
51	ป่าแม่จาง(ตอนขุน)	ลำปาง
52	ป่าแม่จางใต้ฝั่งซ้าย	ลำปาง
53	ป่าแม่จางฝั่งซ้าย	ลำปาง
54	ป่าแม่แจ้ฟ้า	ลำปาง
55	ป่าแม่ตำ และป่าแม่มาย	ลำปาง
56	ป่าแม่โป่ง	ลำปาง
57	ป่าแม่มอก	ลำปาง
58	ป่าแม่เมาะ	ลำปาง
59	ป่าแม่ยาง และป่าแม่อาจ	ลำปาง
60	ป่าแม่เลิม และป่าแม่ปะ	ลำปาง

ลำดับ	ชื่อป่าสงวนแห่งชาติ	จังหวัด
61	ป่าแม่วะ	ลำปาง
62	ป่าแก่งสัก	สุโขทัย
63	ป่าเขาหลวง	สุโขทัย
64	ป่าดงข่า	สุโขทัย
65	ป่านครเดิฐ	สุโขทัย
66	ป่านาขุนไกร	สุโขทัย
67	ป่าแม่ท่าแพ	สุโขทัย
68	ป่าแม่พันลำ และป่าแม่มอก	สุโขทัย
69	ป่าแม่สิน ป่าแม่สาน และป่าแม่สูงฝั่งซ้าย	สุโขทัย
70	ป่าสวนสักท่าไชย	สุโขทัย
71	ป่าสุเม่น	สุโขทัย
72	ป่าหนองตุม	สุโขทัย
73	ป่าห้วยทรวง ป่าแม่ลำ ป่าบ้านดึก และป่าห้วยไคร้	สุโขทัย
74	ป่านานกกก	อุดรดิตถ์
75	ป่าลำน้ำน่านฝั่งขวา	อุดรดิตถ์
76	ป่าห้วยเกียงพา และป่าน้ำไคร้	อุดรดิตถ์

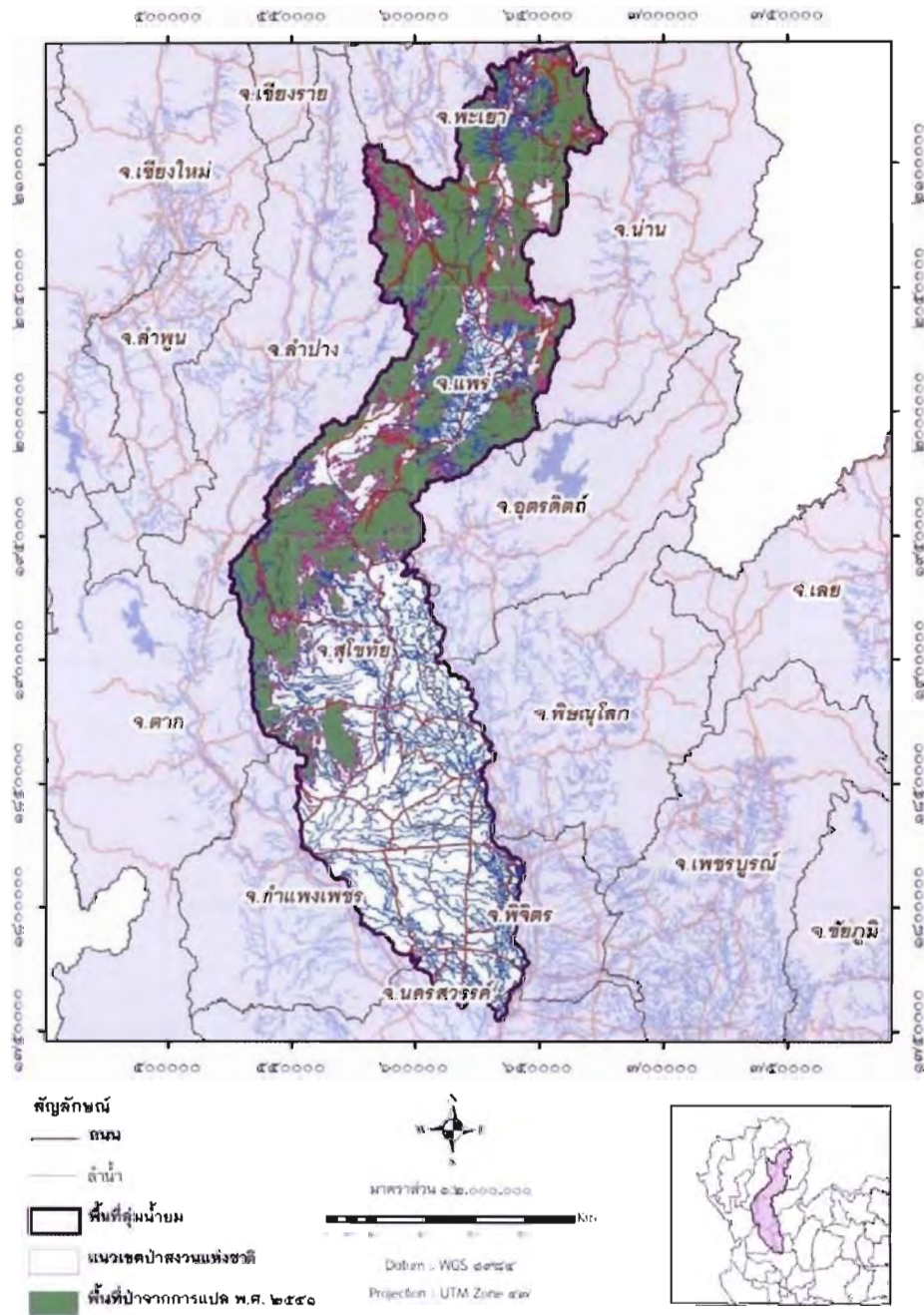
ผลการแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้

- ปี 2543 มีพื้นที่ที่เป็นป่าไม้ 7,144,337.167 ไร่

- ปี 2551 มีพื้นที่ที่เป็นป่าไม้ 6,995,969 ไร่

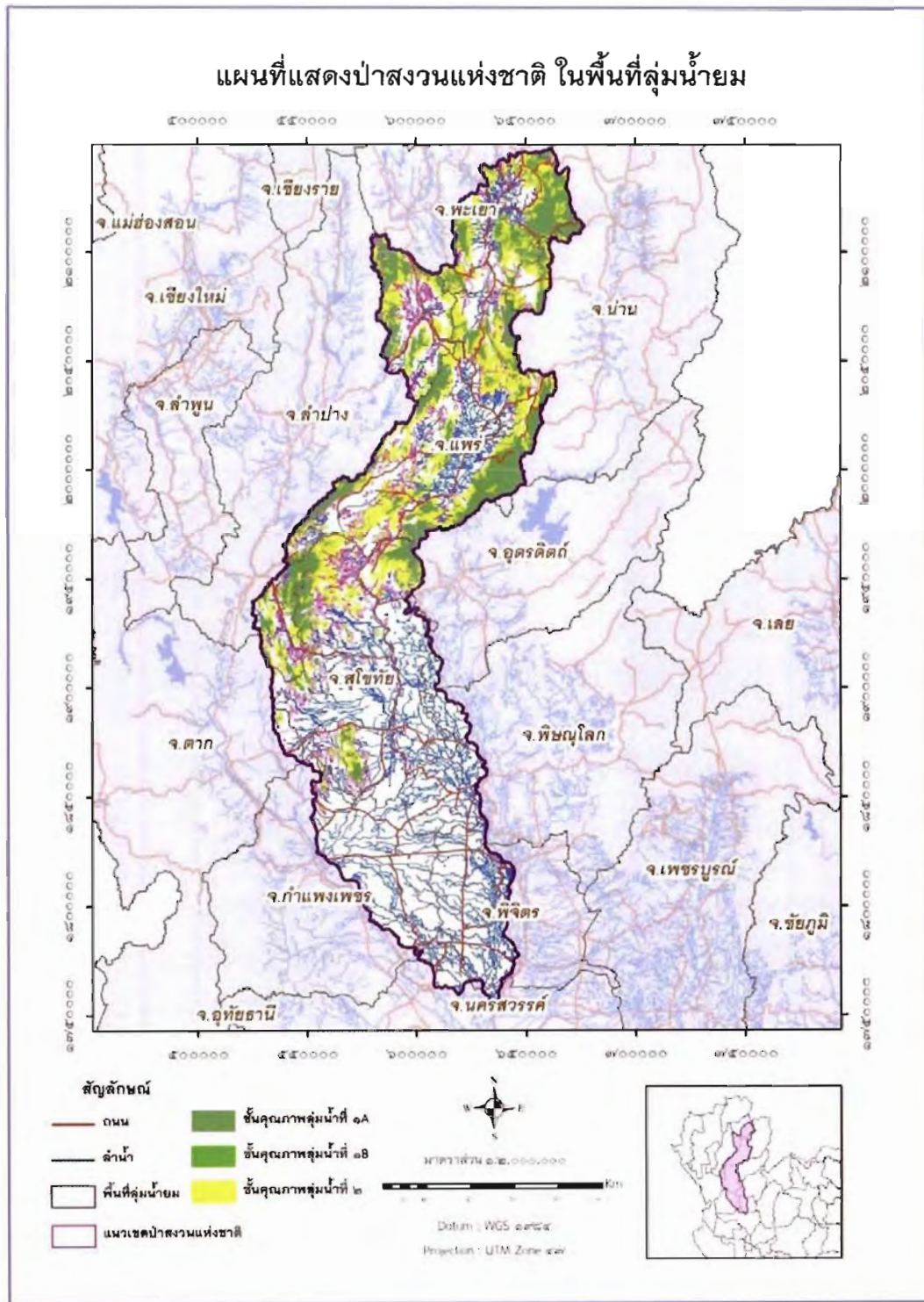
ในปี 2551 มีพื้นที่ป่าไม้ลดลงจากปี 2543 ประมาณ 148,367.310 ไร่

แผนที่แสดงป่าสงวนแห่งชาติ ในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในลุ่มน้ำยม

- เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1A ประมาณ 2,522,381.17 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 15.74
- เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1B ประมาณ 48,327.98 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.30
- เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 2 ประมาณ 2,063,538.20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 12.88

2.8 รายงานการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมการวิสามัญศึกษามาตรการป้องกัน และแก้ไขปัญหาน้ำท่วมที่เกิดจากการเกษตรและชุมชนที่ประสบภัยธรรมชาติ วุฒิสภา เรื่อง การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมภัยและภัยแล้งบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำยม

สภาพปัญหา

1) ปัญหาน้ำท่วมภัย

แม่น้ำยมมีความยาวตลอดลำน้ำ 735 กิโลเมตร ช่วงต้นน้ำในเขตจังหวัด พะเยามีความลาดชันมาก และลาดชันน้อยลงจนเป็นพื้นที่ราบตั้งแต่จังหวัดแพร่ สุโขทัย พิจิตร พิษณุโลก โดยไหลมาบรรจบกับแม่น้ำน่านที่ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ดังนั้น เมื่อเกิด ภาวะฝนตกหนักจึงเกิดน้ำป่าไหลหลากอย่างรวดเร็ว และรุนแรง ทั้งนี้ เนื่องจากยังไม่มี การพัฒนาแหล่งรับน้ำขนาดใหญ่ที่เพียงพอ ผลกระทบที่ตามมาตลอดระยะเวลา 29 ปี พื้นที่ลุ่มน้ำ ยมจึงประสบกับปัญหาทั้งอุทกภัยและภัยแล้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตั้งแต่ปี 2545-ปี 2551 พบว่ามี มูลค่าความเสียหายไม่น้อยกว่า 150,000 ล้านบาท โดยจากอุทกภัยไม่น้อยกว่า 75,700 ล้านบาท ซึ่งรัฐบาลต้องใช้งบช่วยเหลือนับรวมความเดือดร้อนถึง 3,000 ล้านบาท ทั้งนี้ ไม่รวมถึง ภาคเอกชนที่ระดมทุนเพื่อช่วยเหลือนับรวมความเดือดร้อนในแต่ละปี นอกจากนี้ ยังพบความเสียหายทางด้านจิตใจ การเสียโอกาสในการประกอบอาชีพโดยประชาชนต้องละทิ้งถิ่นประมาณ ร้อยละ 25 ต่อปี และยังคงก่อให้เกิดปัญหาหนี้สินจากการที่ผลผลิตทางการเกษตรถูกน้ำท่วม

2) ปัญหาภัยแล้ง

ปัญหาภัยแล้งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทุกปี ทำให้ประชาชนไม่สามารถประกอบ อาชีพทางการเกษตรได้ก่อให้เกิดการย้ายถิ่นของประชาชน เนื่องจากการพัฒนาแหล่งน้ำต้นทุน เพื่อใช้ประโยชน์ในฤดูแล้งไม่เพียงพอ ในพื้นที่ลุ่มน้ำยมมีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 2,472 หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านที่ประสบกับปัญหาภัยแล้ง จำนวน 1,739 หมู่บ้าน (ร้อยละ 70.35)

สาเหตุของปัญหาและการแก้ไขที่ผ่านมาในระยะเวลา 29 ปี

ในระยะเวลา 29 ปีที่ผ่านมา สภาพปัญหารุนแรงขึ้นเนื่องจากป่าไม้ในบริเวณ ต้นน้ำได้สูญหายไปเป็นจำนวนกว่า 30,000 ไร่ และแม้ทุกส่วนราชการที่เกี่ยวข้องจะได้พยายาม แก้ปัญหาภาวะฝนแล้งและน้ำท่วม โดยมีการสร้างแหล่งเก็บน้ำขนาดกลางและขนาดเล็ก แหล่งเก็บน้ำแก้มลิง ประตูระบายน้ำ การผันน้ำจากลุ่มน้ำข้างเคียง ซึ่งสามารถกักเก็บน้ำได้ เพียง 405.22 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี แต่ในปัจจุบันความต้องการใช้น้ำของประชาชนในพื้นที่ ลุ่มน้ำยมมีปริมาณกว่า 1,700 ล้าน ลูกบาศก์เมตรต่อปี ในขณะที่มีปริมาณน้ำไหลผ่านลำน้ำยม ปีละ 3,965.2 ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นปริมาณน้ำที่นำมาใช้ประโยชน์ได้เพียงร้อยละ 10 จึงมี แนวคิดที่จะสร้างแหล่งเก็บน้ำขนาดใหญ่ในบริเวณต้นลุ่มน้ำยม แต่มีปัญหาด้านการทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่แหล่งเก็บน้ำ

แนวทางการแก้ปัญหาที่จะเกิดประโยชน์สูงสุด

สร้างแหล่งเก็บน้ำขนาดใหญ่เป็นแหล่งน้ำต้นทุนบริเวณต้นลุ่มน้ำยม สามารถเก็บน้ำได้ 1,100 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี และการเร่งสร้างแหล่งน้ำต้นทุนขนาดกลางเพื่อใช้บริหารจัดการน้ำตามแผนงานที่กำหนด ซึ่งจะสามารถเพิ่มพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากการปลูกพืชทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้งไม่น้อยกว่า 1,800,000 ไร่ ทั้งนี้ ยังช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนที่ประสบอุทกภัยได้จำนวนไม่น้อยกว่า 2.3 ล้านคน เมื่อเปรียบเทียบกับประชาชนที่เดือดร้อนจากการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่บริเวณต้นลุ่มน้ำยม ในบริเวณที่ศึกษาไว้จะมีผู้ที่ได้รับผลกระทบเพียง 2,022ครัวเรือน ประชากร 5,691 คน เท่านั้น ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 1.47 ของผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากอุทกภัย

จากการศึกษาของคณะกรรมการวิสามัญฯ และผลการวิเคราะห์ข้อมูลการใช้ที่ดินจากภาพถ่ายดาวเทียม LANDSET-5 (2532-2551) บริเวณพื้นที่ต้นลุ่มน้ำยม พบว่า มีพื้นที่ป่าสงวนถูกทำลายไปแล้วถึง 31,046.61 ไร่ จากพื้นที่ที่ใช้เป็นแหล่งเก็บน้ำ 40,000 ไร่เศษ ซึ่งสภาพป่าที่เหลือประมาณ 10,000 ไร่ มีความหนาแน่นของผืนป่าลดน้อยลงไปกว่าร้อยละ 50

สรุปและข้อเสนอแนะ

การแก้ปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้งในลุ่มน้ำยม จะดำเนินการเพียงวิธีใดวิธีหนึ่งไม่ได้ จึงจำเป็นต้องดำเนินการทุกวิธีการ แต่เนื่องจากบางวิธีการยังคงมีปัญหาด้านสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นต้องพิจารณาดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ต้องร่วมกันทำความเข้าใจและสร้างความเชื่อมั่นต่อประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างแหล่งเก็บน้ำขนาดใหญ่ โดยดำเนินการในรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เป็นธรรมโปร่งใสและตรวจสอบได้
2. สร้างแหล่งเก็บน้ำขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กให้เพียงพอในการกักเก็บน้ำเพื่อแก้ปัญหาทั้งอุทกภัยและภัยแล้ง
3. เร่งดำเนินการปลูกป่าในพื้นที่ต้นน้ำลำธารและพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมอย่างจริงจัง
4. ยกเลิกมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2540 กรณีการให้ระงับการดำเนินการสำรวจและการก่อสร้างเขื่อนฯ เพื่อให้มีการศึกษาอย่างละเอียดครบถ้วนในพื้นที่ตลอดลุ่มน้ำ
5. เน้นบูรณาการแผนงานการแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำยมของทุกส่วนราชการอย่างจริงจัง โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม รวมทั้งมีคณะกรรมการกำกับและติดตามผล
6. จัดทำแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำยมและลุ่มน้ำสำคัญอื่นในภูมิภาค ซึ่งจำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงกันระหว่างลุ่มน้ำตามบทบาทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 85 (4)

2.9 รายงานการศึกษาวิจัยของสื่อวิทยุชุมชนในการเผยแพร่ข้อมูลทางการเมืองและการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย เรื่อง กรณีศึกษาวิจัยการสร้างธนาคารน้ำแก่งเสื่อเต็น และโครงการพัฒนาเขื่อนแม่่น้ำยมร่วมกับเขื่อนแม่่น้ำยมตอนบน

สภาพทั่วไปของกลุ่มน้ำยม

กลุ่มน้ำยมมีปริมาณฝนเฉลี่ยปีละ 1,143 มิลลิเมตร มีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยปีละ 4,143 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ประมาณร้อยละ 50 มีประชากรในกลุ่มน้ำรวม 1,7 ล้านคน มีครัวเรือน 431,006 ครัวเรือน และมีโครงการขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็กและโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า รวมทั้งสิ้น 741 โครงการ

สภาพปัญหาของกลุ่มน้ำยม

1) ปัญหาน้ำท่วม

2) ปัญหาน้ำแล้ง

ปัญหาน้ำท่วมและน้ำแล้งจะครอบคลุมพื้นที่เดียวกัน คือ จังหวัดแพร่ สุโขทัย และพิษณุโลก ซึ่งทั้ง 2 ปัญหาก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินและชีวิตประชาชนทุกปี จากปี 2545-2551 พบว่ามีมูลค่าความเสียหายรวม 75,712 ล้านบาท หรือเฉลี่ยปีละ 13,500 ล้านบาท และรัฐบาลต้องจ่ายค่าชดเชยเฉพาะความเสียหายทางด้านการเกษตรรวม 3,063 ล้านบาท

3) ปัญหาด้านความปลอดภัย

4) ปัญหาด้านจิตใจและสุขภาพอนามัย

5) ปัญหาด้านความยากจน

เนื่องจากพื้นที่กลุ่มน้ำยมมีปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการใช้ในการเกษตร การอุปโภค-บริโภค การอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว ทำให้รายได้เฉลี่ยของประชากรในกลุ่มน้ำยมน้อยกว่ารายได้เฉลี่ยในกลุ่มน้ำที่มีการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ เช่น กลุ่มน้ำปิง กลุ่มน้ำน่าน และกลุ่มน้ำเจ้าพระยา ฯลฯ

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงได้มีการศึกษาการพัฒนาโครงการแก่งเสื่อเต็น และการพัฒนาโครงการเขื่อนแม่่น้ำยมร่วมกับเขื่อนแม่่น้ำยมตอนบน โดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเปรียบเทียบทั้งสองทางเลือก โดยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในทุกด้าน สรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

ตารางเปรียบเทียบของทางเลือกการพัฒนาโครงการแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในกลุ่มน้ำยม

ลักษณะโครงการ	หน่วย	ทางเลือกที่ 2		
		ทางเลือกที่ 1 เขื่อนแก่งเสือเต้น	เขื่อนแม่ป๋ายม	เขื่อนแม่ป๋ายม คลองบน
1. ระดับเก็บกัก	ม.รทก.	+258.00	+230.00	+258.00
2. ปริมาณน้ำเก็บกัก	ล้าน ลบ. ม.	1175	500	166
3. ผลกระทบจากโครงการ				
3.1 ด้านสิ่งแวดล้อม				
ป่าไม้รวมทั้งหมด	ไร่	29569	15194	7819
ป่าอนุรักษ์โซน C	ไร่	28831	9775	4606
อุทยานแห่งชาติ	ไร่	38300	12481	8188
ป่าเบญจพรรณมีไม้สัก	ไร่	11206	2330	719
3.2 ด้านสังคม				
กระทบที่อยู่อาศัย	ครัวเรือน	857	-	-
กระทบที่ดินทำกิน	ไร่	8941	2276	3438
	ครัวเรือน	1075	422	378
4. ราคาโครงการ	ล้านบาท	12972.17	9288.47	4956.85
ราคาค่าก่อสร้าง (ปี 2553)	ล้านบาท	6174.14	7336.45	4226.25
ค่าดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม	ล้านบาท	6798.03	1952.02	730.60
5. วิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจ (อัตราคิดลด 12%)				
มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV)	ล้านบาท	2669.31	1331.46	502.93
อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อทุน (B/C Ratio)		1.31	1.24	1.15
อัตราผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ (EIRR)	%	15.65	14.79	13.82

ที่มา: กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กรณีที่ 1 การพัฒนาโครงการแก่งเสือเต้น

เขื่อนแก่งเสือเต้นมีปริมาตรเก็บกักมากกว่า ราคาค่าก่อสร้างถูกกว่ามาก และมีผลตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจสูงกว่า แต่มีผลกระทบต่อพื้นที่ป่าไม้มากกว่า มีผลกระทบต่อครัวเรือนและที่ทำกินของประชาชนสูงกว่า สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่ไม่ยอมรับเขื่อนแก่งเสือเต้น และเกิดการต่อต้าน

กรณีที่ 2 การพัฒนาโครงการเขื่อนแม่น้ำยมร่วมกับเขื่อนแม่น้ำยมตอนบน

ทางเลือกที่ 2 พื้นที่ป่าไม้จะถูกทำลายน้อยกว่า ไม่มีที่อยู่อาศัยของประชาชนที่ถูกน้ำท่วม ค่าใช้จ่ายในการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่า และประชาชนในพื้นที่และนอกพื้นที่ให้การยอมรับและให้การสนับสนุน แต่ปริมาณเก็บกักน้อยกว่า บรรเทาอุทกภัยได้น้อยกว่า ผลตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจต่ำกว่า

จากการวิเคราะห์พบว่า ทางเลือกที่ 2 มีโอกาสพัฒนาได้มากกว่าเขื่อนแก่งเสือเต้น เนื่องจากได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่และนอกพื้นที่ แต่หากพิจารณาโดยคำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติ จะเห็นว่าการพัฒนาเขื่อนแก่งเสือเต้นสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายได้ เพราะสามารถสร้างผลประโยชน์โดยรวมให้กับคนทั้งชาติ ไม่เฉพาะเจาะจงแต่ประชาชนในพื้นที่เท่านั้น เนื่องจากเขื่อนแก่งเสือเต้นมีปริมาณเก็บกักน้ำมากกว่า จะสามารถช่วยเพิ่มพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากการปลูกพืชทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้งไม่น้อยกว่า 1,800,000 ไร่ ทั้งยังช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนที่ประสบอุทกภัยได้จำนวนไม่น้อยกว่า 2.3 ล้านคน

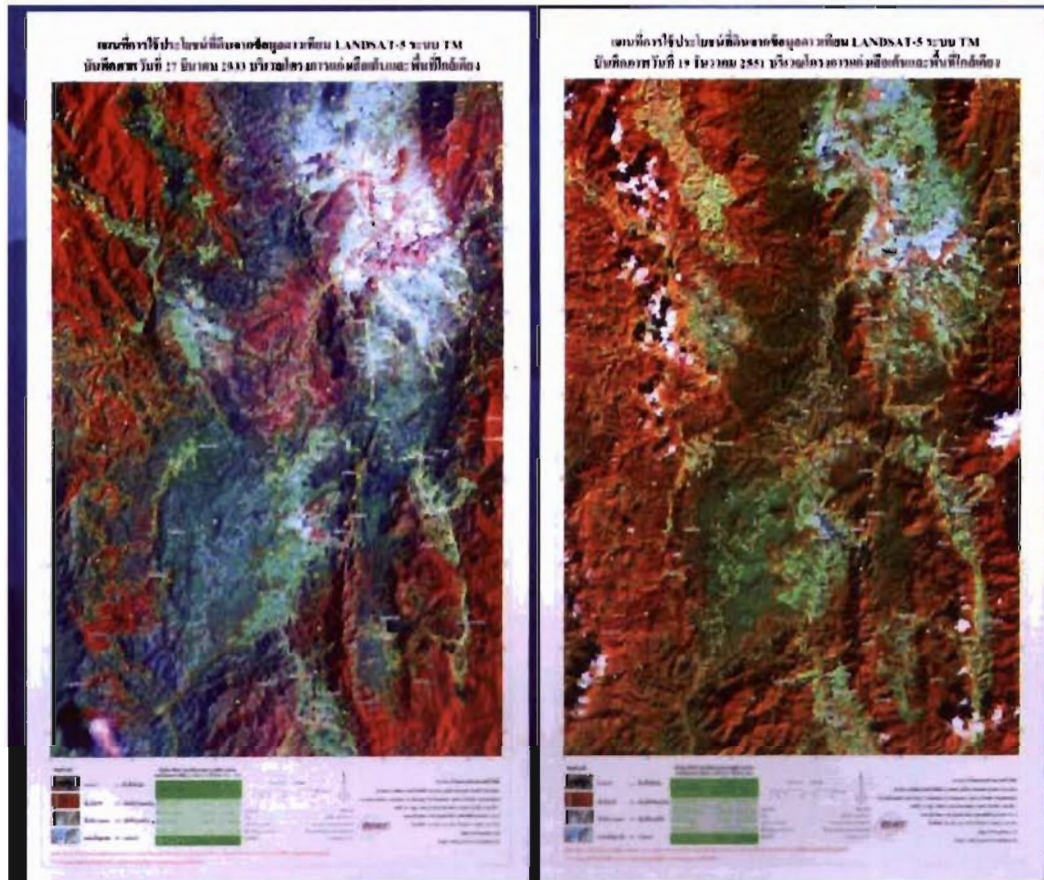
จากการวิเคราะห์ข้อมูลการใช้ที่ดินจากภาพถ่ายดาวเทียม LANDSET-5 ตั้งแต่ปี 2532-2551 พบว่า ในบริเวณพื้นที่ต้นลำน้ำยม มีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนมาอย่างต่อเนื่อง มีพื้นที่ป่าถูกทำลายไปแล้วถึง 31,046.61 หรือคิดเป็นร้อยละ 5.55 จากพื้นที่ป่าทั้งหมด (559,799.23 ไร่) และมีแนวโน้มว่าจะมีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนที่ติดอยู่ใกล้พื้นที่ป่าสงวน การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และการขยายพื้นที่ทำการเกษตรใหม่

ตารางเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์จากที่ดินบริเวณพื้นที่โครงการแก่งเสือเต้น ปี 2532 กับ ปี 2551

ชนิดการใช้ที่ดิน	ปี 2532	ปี 2551
พื้นที่ป่า	82.47%	77.04%
พื้นที่เกษตรกรรม และที่อยู่อาศัย	17.10%	22.44%
พื้นที่แหล่งน้ำ	0.43%	0.52%

ที่มา: สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (สทอภ.)

ภาพแสดงแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินรอบอ่างเก็บน้ำแก่งเสือเต้น ปี 2532 กับปี 2551

ที่มา: สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (สทอภ.)

จากการศึกษาข้อมูลจะเห็นได้ว่า หากไม่มีการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น พื้นที่ป่าไม้ที่อยู่รอบบริเวณพื้นที่โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นจะค่อยๆ ลดจำนวนลง เนื่องจากการบุกรุกของประชาชนในพื้นที่ อีกทั้งยังไม่สามารถช่วยบรรเทาปัญหาอุทกภัยหรือใช้ประโยชน์จากการเก็บกักน้ำได้ ดังนั้น จึงควรมีแผนงานพัฒนาโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นที่ชัดเจน มีการวิเคราะห์ผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมในระดับที่ประชาชนในพื้นที่ยอมรับได้ และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ให้เข้าใจ ตลอดจนชดเชยให้กับประชาชนในพื้นที่โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบหากมีการสร้างเขื่อน เพื่อลดแรงต่อต้านที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลากว่า 30 ปี

ดังนั้น จากรายงานฉบับนี้เห็นว่า วิถีชุมชน สามารถเป็นช่องทางหนึ่งที่รัฐสามารถใช้เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำยมเกี่ยวกับข้อดี ข้อเสีย โอกาส และอุปสรรคที่สามารถเกิดขึ้นจากโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในลุ่มน้ำยม และแนวความคิดเรื่องวิถีชุมชนได้กระจายตัวออกไปอย่างกว้างขวางภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และเชื่อว่าวิถีชุมชนจะเป็นการสร้างการ

มีส่วนร่วมของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการต่างๆ ของรัฐ และเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและทราบถึงความต้องการของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

การดำเนินการด้านประชาสัมพันธ์และการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มน้ำยม คือ หน่วยงานภาครัฐต้องให้ข้อมูลแก่ประชาชนผ่านวิทยุชุมชนที่มีอยู่ในขณะนี้ว่าการสร้างเขื่อนดีหรือไม่ดีอย่างไร ควรมีการจัดประชาพิจารณ์เพื่อเป็นแนวทางให้รัฐบาลพิจารณาและตัดสินใจว่าจะดำเนินการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นหรือไม่ เพื่อยุติปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นและหาข้อสรุปแนวทางแก้ปัญหาของกลุ่มน้ำยมอย่างเป็นรูปธรรม

บทที่ 3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำ

กฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำมีอยู่หลายฉบับ เป็นการบัญญัติตามลักษณะพื้นที่การใช้บังคับ กฎหมายแต่ละฉบับจะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบแตกต่างกันไปตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน ดังนี้

(1) พระราชบัญญัติการชลประทานราษฎร์ พ.ศ. 2482 เป็นกฎหมายควบคุมการส่งน้ำ หรือแหล่งน้ำไปใช้ในการเพาะปลูกของเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรที่อยู่ห่างจากทางน้ำ หรืออยู่ปลายน้ำได้มีน้ำใช้เพาะปลูกได้เพียงพอและทั่วถึง มาตรา 5 มาตรา 6 กำหนดให้คณะกรรมการจังหวัดมีอำนาจแบ่งปันน้ำให้แก่ราษฎรในยามขาดแคลน และห้ามผู้ใดใช้น้ำเกินความจำเป็น และมาตรา 21 ให้ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หัวหน้าชลประทานแบ่งปันน้ำในเขตชลประทานส่วนราษฎร์ เพื่อให้เกษตรกรมีน้ำใช้ในการเพาะปลูกได้เพียงพอ

(2) พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 เป็นกฎหมายที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งน้ำ กักเก็บ รักษา ควบคุม ระบาย ส่งระบายน้ำหรือแบ่งน้ำ เพื่อการเกษตรกรรม การพลังงาน การสาธารณสุขโรค หรือการอุตสาหกรรม และส่งเสริมการชลประทานหลวงให้ดำเนินไปด้วยดี เป็นประโยชน์กับสาธารณสุขผู้ต้องพึ่งพาน้ำจากการชลประทานหลวง มาตรา 5 แบ่งน้ำชลประทานเป็น 4 ประเภท มาตรา 23 มาตรา 26 มาตรา 28 และมาตรา 32 กำหนดห้ามการปลูกสร้างหรือต่อเติมสิ่งปลูกสร้าง รุกกล้าทางน้ำชลประทาน ห้ามขุดทางน้ำมาเชื่อมหรือทำให้ทางน้ำชลประทานรั่วไหล และปิดหรือเปิดประตูน้ำ เขื่อนระบาย ท่อน้ำ ทางน้ำ ทั้งนี้ให้นายช่างชลประทานเป็นเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการควบคุมมิให้มีการฝ่าฝืน บทบัญญัติดังกล่าว อันอาจส่งผลให้ลำน้ำชลประทานเน่าเสีย หรือเป็นอันตรายต่อการเพาะปลูก และการบริโภค

(3) พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 มาตรา 196 กำหนดให้เจ้าหน้าที่ประมงมีอำนาจควบคุมดูแลมิให้เกิดภาวะน้ำเสีย โดยกำหนดให้มีอำนาจห้ามมิให้บุคคลใดเททิ้งหรือระบายสิ่งใดๆ อันเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำลงในที่จับสัตว์น้ำ รวมทั้งห้ามมิให้กระทำการใดๆ อันเป็นเหตุทำให้ที่จับสัตว์น้ำเกิดมลพิษ

(4) พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2535 มาตรา 119 มาตรา 119 ทวิ และมาตรา 120 กำหนดให้พนักงานเจ้าท่ามีหน้าที่ดูแลแม่น้ำ ลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ หรือทะเลสาบ ซึ่งประชาชนใช้สัญจร หรือใช้ประโยชน์ร่วมกัน ด้วยการมิให้ผู้ใดเททิ้ง หรือกระทำด้วยประการใดๆ ให้หิน กรวด ทราย ดิน โคลน สิ่งของ หรือสิ่งปฏิกูลใดๆ ลงในแหล่งน้ำเหล่านั้น อันจะเป็นเหตุให้แหล่งน้ำตื้นเขิน ตกตะกอน สกปรก หรือเกิดเป็นพิษต่อสิ่งมีชีวิตหรือต่อสิ่งแวดล้อม

(5) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 มาตรา 23 มาตรา 30 และมาตรา 33 กำหนดห้ามเท ทิ้ง หรือทำด้วยประการใดๆ ให้กรวด หิน ดิน ทราย หรือเศษวัสดุก่อสร้างตก หรือไหลลงในทางน้ำ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดอุปสรรคต่อการระบายน้ำ หรือทำให้ทางน้ำตื้นเขิน ห้ามเท ปล่อย หรือระบายอุจจาระ หรือปัสสาวะจากอาคาร หรือยานพาหนะลงในน้ำ และห้ามเท หรือทิ้งสิ่งปฏิกูล มูลฝอย น้ำโสโครก หรือสิ่งอื่นใดลงในทางน้ำ ทั้งนี้ ตามมาตรา 42 และมาตรา 43 กำหนดให้นายกเทศมนตรีหากเกิดในเขตเทศบาล ประธานกรรมการสุขาภิบาลในเขตสุขาภิบาล หรือผู้ว่าราชการจังหวัด ในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบการปฏิบัติของพนักงานเจ้าหน้าที่ในเขตปกครองของตน ในการบังคับใช้กฎหมายนี้

(6) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายหลักที่ใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบรอบด้านทั้งมลพิษทางน้ำ ทางอากาศ ทางเสียง รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การสร้างความเป็นเอกภาพในการบังคับใช้กฎหมาย ด้วยการให้เจ้าพนักงานตามกฎหมายนี้มีอำนาจควบคุมดูแลการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ บทบัญญัติที่สำคัญ ได้แก่ การจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนช่วยเหลือ และในการดำเนินกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การให้อำนาจแก่รัฐมนตรีในการประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบริเวณที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารหรือมีระบบนิเวศที่สำคัญ หรือบริเวณที่มีคุณค่าทางธรรมชาติหรือศิลปกรรมซึ่งยังมีได้ถูกประกาศให้เป็นเขตอนุรักษ์ตามกฎหมายอื่น ทั้งนี้ เพื่อควบคุมการใช้ที่ดิน กิจกรรมและโครงการต่างๆ ที่จะกระทำในพื้นที่ดังกล่าว สิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมมากขึ้น มาตรา 6 กำหนดให้บุคคลอาจมีสิทธิในการที่จะได้รับทราบข้อมูลข่าวสารจากทางราชการในเรื่องที่เกี่ยวกับการส่งเสริมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การได้รับการชดเชยค่าเสียหายหรือค่าทดแทนจากรัฐ ในกรณีที่ได้รับ ความเสียหายที่เกิดจากมลพิษที่มีสาเหตุมาจากกิจกรรมหรือโครงการของรัฐ การร้องเรียนกล่าวโทษผู้กระทำผิดกฎหมายสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ มีการกำหนดให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ กำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเรื่องต่างๆ รวมทั้งมาตรฐานคุณภาพน้ำในแม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ และแหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆ และมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเรื่องอื่นๆ เป็นกฎหมายที่ควบคุมมลพิษทางน้ำอย่างสมบูรณ์กว่ากฎหมายฉบับอื่น หากมีการนำกฎหมายฉบับนี้ไปบังคับใช้ย่อมจะก่อให้เกิดประสิทธิผลในการรักษาสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2553 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 46 และมาตรา 51 ประกาศ เรื่องกำหนดประเภท ขนาด และวิธีปฏิบัติสำหรับโครงการหรือกิจการ ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ ที่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชน จะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 67 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 และโดยความเห็นชอบ

ของคณะรัฐมนตรี ซึ่งประเภทโครงการหรือกิจการ ตามเอกสารแนบท้ายประกาศ ลำดับ 10 เชื้อนเก็บกักน้ำ หรืออ่างเก็บน้ำ (1) ที่มีปริมาตรเก็บกักน้ำตั้งแต่ 100 ล้านลูกบาศก์เมตรขึ้นไป หรือ (2) ที่มีพื้นที่เก็บกักน้ำตั้งแต่ 15 ตารางกิโลเมตรขึ้นไป โดยหมายรวมถึงโครงการก่อสร้าง เชื้อนหรืออ่างเก็บน้ำของส่วนราชการอยู่ในข่ายที่ต้องดำเนินการตามขั้นตอนของประกาศฉบับนี้ ที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment : EIA) และจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ (Health Impact Assessment : HIA) ในขั้นตอนขออนุมัติหรือขออนุญาตโครงการ

(7) พระราชบัญญัติสุขภาพภิบาล พ.ศ. 2495 มาตรา 7 กำหนดให้มี คณะกรรมการสุขภาพภิบาลภายใต้การควบคุมดูแลของผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บริหารกิจการ ต่างๆ ของสุขภาพภิบาล และหนึ่งในกิจการที่ต้องดูแล ตามมาตรา 25 คือ การจัดให้มีและบำรุงทั้ง ทางน้ำและทางระบายน้ำในเขตสุขภาพภิบาล

(8) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 มาตรา 50 กำหนดให้เทศบาลมี อำนาจในการจัดให้มีและบำรุงทางน้ำและทางระบายน้ำ และมีหน้าที่ในการรักษาความสะอาด ที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเช่นเดียวกัน

(9) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498 มาตรา 31 กำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีหน้าที่อย่างเดียวกันในท้องที่ที่อยู่นอกเขตเทศบาลและ สุขภาพภิบาล และอำเภอมีอำนาจหน้าที่ในการปกปักรักษาห้วยคลอง และลำน้ำต่างๆ ที่เป็น สาธารณประโยชน์ในเขตอำเภอ

(10) พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 114 กำหนดให้ กรรมการอำเภอดูแลการทำมาหาเลี้ยงชีพของราษฎรในอำเภอนั้นอาศัยสายน้ำทางใดควรทำ บัญชีมีทะเบียนไว้ในที่ว่าการอำเภอ มาตรา 115 กรรมการอำเภอจะต้องปรึกษากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการหาเลี้ยงชีพของราษฎร เช่น บางคราวจะต้องทำนบปิดน้ำ บางคราวต้องระบายน้ำ สำหรับการเพาะปลูก มาตรา 116 การปิดน้ำ และระบายน้ำ ตลอดจนอย่างอื่นๆ ให้กรรมการ อำเภอเรียกกำนันประชุมปรึกษาหาวิธีที่จะรักษาประโยชน์ทั้งสองฝ่าย มาตรา 117 ให้กรรมการ อำเภอมีหน้าที่ในการดูแลรักษาทางน้ำในเขตพื้นที่ของตนเช่นเดียวกัน

(11) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มาตรา 6 ให้อำนาจแก่ รัฐบาลในการกำหนดบริเวณที่ป่าไม้ที่มีสภาพธรรมชาติที่สมควรสงวนไว้ให้คงอยู่ในสภาพ ธรรมชาติเพื่อการศึกษาและรื่นรมย์ของประชาชนให้เป็นเขตอุทยานแห่งชาติ ภายในเขตอุทยาน แห่งชาติ ห้ามกระทำการต่างๆ อาทิ การยึดถือครอบครองที่ดิน การเก็บของป่าชนิดต่างๆ เป็นต้น อันเป็นการอนุรักษ์ป่าไม้และแหล่งต้นน้ำลำธาร

(12) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มาตรา 23 ได้เพิ่ม ความเข้มงวดในการคุ้มครองสัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครอง และควบคุมการนำเข้าและ ส่งออกสัตว์ป่าเพื่อการค้า ตามพันธกรณีของอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิด ของสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ ค.ศ. 1973 (Convention on International Trade in

Endangered Species of Wild Fauna and Flora 1973: CITES) ที่ควบคุมการค้าพืชและสัตว์ป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ตามภาคผนวกทั้งสาม และมาตรา 42 ให้อำนาจแก่คณะรัฐมนตรีในการกำหนด และจัดตั้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเพื่อคุ้มครองสัตว์ป่า ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ป่าสงวน หรือสัตว์ป่าคุ้มครอง เพื่อเป็นการอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำลำธาร

ในด้านการคุ้มครองแหล่งต้นน้ำลำธาร การดูแลรักษาป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับสิทธิชุมชน ตามมาตรา 66 และมาตรา 67 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 นั้น มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่นำไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่ พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2485 ซึ่งควบคุมการทำไม้และการเก็บของป่า และการกำหนดค่าภาคหลวงที่ต้องจ่ายให้แก่รัฐ การขนย้ายไม้ และการแปรรูปไม้ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ซึ่งให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการออกกฎกระทรวงกำหนดเขตป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อรักษาสภาพป่าไม้ ของป่าหรือทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ และห้ามมิให้บุคคลยึดถือ ครอบครอง ทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวน ปัญหาใหญ่ คือ มีการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติทับซ้อนกับเขตที่ดินที่มีชาวบ้านทำกินอยู่แล้วและปัญหาการบุกรุกที่ดินป่าสงวนของประชาชน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับการใช้ที่ดินระหว่างรัฐกับประชาชนตลอดมา จึงทำให้กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับแนวคิดในรัฐธรรมนูญที่มุ่งเน้นให้สิทธิแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง (Self-Determination) ซึ่งมีหลายหน่วยงานที่อยู่ในระหว่างขั้นตอนดำเนินการเสนอร่างกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติม ตามแนวคิดในการจัดให้ป่าชุมชน หรือโฉนดชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ ตามแผนพัฒนากฎหมาย เช่น ร่างพระราชบัญญัติอุทยานชาติแห่ง พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่า พ.ศ. เพื่ออนุวัติการให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 โดยมีสาระในการปรับปรุงกฎหมายเพื่อเปิดโอกาสให้ทั้งฝ่ายปกครอง ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ได้มีแนวทางพัฒนากฎหมาย แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ให้สิทธิชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบในการดูแลทรัพยากรสิ่งแวดล้อม การจัดทำเป็นป่าชุมชน ให้อำนาจตัวแทนของชุมชนและประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทในการป้องกันการบุกรุกทำลายป่า และการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพต้นน้ำ

(13) พระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. 2551 มาตรา 9 กำหนดให้มีอำนาจและหน้าที่วางแผนการใช้ที่ดิน การพัฒนาที่ดิน การกำหนดเขตการอนุรักษ์ดินและน้ำ การประกาศกำหนดเขตสำรวจการอนุรักษ์ดินและน้ำ การกำหนดมาตรการเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นต้น และมาตรา 15 ออกประกาศกำหนดมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อลดการชะล้างพังทลายของดิน และป้องกันการเกิดดินถล่ม โดยใช้มาตรการที่เหมาะสม รวมถึงการทำให้เกิดการปนเปื้อนของสารพิษที่เป็นอันตรายต่อดินหรือทำให้สภาพที่ดินเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง

(14) พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 มาตรา 4 ได้กำหนดค่านิยมของการผังเมือง หมายถึง การวาง จัดทำและดำเนินการให้เป็นไปตามผังเมืองรวม และผังเมืองเฉพาะใน

บริเวณเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบท เพื่อสร้างหรือพัฒนาเมืองหรือส่วนของเมืองขึ้นใหม่ กำหนดเขตพื้นที่ป่า พื้นที่ลุ่มน้ำกับเขตชุมชน เพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชน เป็นการส่งเสริมการเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม เพื่อบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ หรือมีคุณค่าในทางธรรมชาติ อีกทั้งมาตรา 14 ได้กำหนดให้การวางและจัดทำผังเมืองรวมหรือผังเมืองเฉพาะจะตราพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินที่จะทำการสำรวจ เพื่อออกกฎกระทรวงในการดำเนินการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน และควบคุมการก่อสร้างอาคาร เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้ส่วนท้องถิ่นในการกำหนดกฎ ระเบียบ หรือออกข้อบัญญัติเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน

(15) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 มาตรา 4 ได้กำหนดคำนิยามของอาคารหมายรวมถึง เชื้อน สะพาน อุโมงค์ ทางหรือท่อระบายน้ำ อุโมงค์ ท่อน้ำ ท่อจอดเรือ ที่สร้างขึ้นติดต่อกับหรือใกล้เคียงกับที่สาธารณะ ตามมาตรา 13 การก่อสร้างสิ่งก่อสร้างใดๆ ในลำน้ำ เช่น ประตูประบายน้ำ อ่างเก็บน้ำ เชื้อน ต้องได้รับอนุญาตจากกรมโยธาธิการและผังเมืองหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่น

พื้นที่บริเวณลุ่มน้ำยมตอนบนตั้งอยู่ในบริเวณรอยเลื่อนคลองมะรุ่ย ตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงกำหนดการรับน้ำหนัก ความต้านทาน ความคงทนของอาคาร และพื้นดินที่รองรับอาคารในการต้านทานแรงสั่นสะเทือนของแผ่นดินไหว พ.ศ. 2550 ทำให้อาคารในบริเวณดังกล่าวมีความเสี่ยงภัยจากแผ่นดินไหว จึงสมควรขยายพื้นที่การควบคุมอาคารรวมทั้งปรับปรุงหลักเกณฑ์การรับน้ำหนัก ความต้านทานความคงทนของอาคาร และพื้นดินที่รองรับอาคารในการต้านทานแรงสั่นสะเทือนของแผ่นดินไหว ตามข้อ 2 ในกฎกระทรวง

“บริเวณที่ 2” หมายความว่า พื้นที่หรือบริเวณที่อยู่ใกล้รอยเลื่อนที่อาจได้รับผลกระทบจากแผ่นดินไหว ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดตาก จังหวัดน่าน จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดลำปาง และจังหวัดลำพูน และตามข้อ 3 กฎกระทรวง ให้ใช้บังคับในบริเวณและอาคาร บริเวณที่ 2

(ข) สะพานหรือทางยกระดับที่มีช่วงระหว่างศูนย์กลางตอม่อยาวตั้งแต่สิบเมตรขึ้นไป

(ฅ) เชื้อนเก็บกักน้ำ เชื้อนทดน้ำหรือฝายทดน้ำ ที่ตัวเชื้อนหรือตัวฝายมีความสูงตั้งแต่สิบเมตรขึ้นไป

และตามข้อ 4 กฎกระทรวง ในการออกแบบอาคารและสิ่งปลูกสร้าง ให้ผู้คำนวณออกแบบคำนึงถึงหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงฉบับนี้

ในปัจจุบันนี้ ภัยธรรมชาติจากแผ่นดินไหวได้เพิ่มความถี่และความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือ การดำเนินการก่อสร้างเชื้อนหรืออ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว จึงต้องศึกษาสภาพทางธรณีวิทยาเพื่อให้สิ่งก่อสร้างสามารถต้านทานแรงสั่นสะเทือนของแผ่นดินไหวได้

(16) พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 (แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติ น้ำบาดาล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2546) มาตรา 7 จัตวา ให้จัดตั้งกองทุนพัฒนาน้ำบาดาลขึ้นในกรม ทรัพยากรน้ำบาดาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายในการศึกษา วิจัย พัฒนา และอนุรักษ์ แหล่งน้ำบาดาล มาตรา 7 เบญจ เงินกองทุนให้ใช้จ่ายเพื่อกิจการต่างๆ ดังวัตถุประสงค์ของ กองทุน มาตรา 7 ฉ ให้มีคณะกรรมการบริหารกองทุนพัฒนาน้ำบาดาล มาตรา 7 สัตต อำนาจ หน้าที่ของคณะกรรมการบริหารกองทุนน้ำบาดาลในการควบคุมการใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สิน ของ กปน. เสนอแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำบาดาลและสิ่งแวดล้อมเพื่อขอ ความเห็นชอบจากคณะกรรมการ

โครงการที่ได้รับการอนุมัติงบประมาณจากคณะกรรมการบริหารกองทุน พัฒนาน้ำบาดาล ตามแผนพัฒนาบุคลากรของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล ประจำปี พ.ศ. 2548 - 2551 ที่เกี่ยวกับลุ่มน้ำยม คือ โครงการศึกษาทดลองการเติมน้ำลงสู่ชั้นน้ำใต้ดินผ่านระบบ สระน้ำ พื้นที่ลุ่มน้ำภาคเหนือตอนล่าง จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย และพิจิตร

นอกจากนี้ แนวทางการบริหารกองทุนพัฒนาน้ำบาดาล ตามมาตรา 7 เบญจ ตามแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2550 - 2554 ได้วางแนวทางที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ วางแผนงานการจัดการลุ่มน้ำ ทั้งในลุ่มน้ำหลักและในลุ่มน้ำสาขา โดยให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียมีส่วนร่วม และมีารพิจารณาถึงศักยภาพของปริมาณน้ำต้นทุนที่มีอยู่และการใช้น้ำผิวดินร่วมกับน้ำใต้ดินแบบผสมผสาน เน้นการจัดการด้านอุปสงค์ (Demand Side Management) สร้างจิตสำนึกในการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าให้กับประชาชน กำหนดผังการใช้ประโยชน์พื้นที่โดย คำนึงถึงการจัดการน้ำเสียและพื้นที่ที่น้ำท่วมถึง (Floodplain) ตลอดจนวางแผนการแก้ไข ปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งในระยะยาวอย่างเป็นระบบ การจัดทำกติกาในการจัดสรรน้ำให้ ประชาชนอย่างเป็นธรรม รับรองสิทธิของชุมชน เร่งรัดการออกกฎหมายทรัพยากรน้ำและ เสริมสร้างศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ

กรมทรัพยากรน้ำบาดาลอยู่ในระหว่างปรับปรุงกฎหมายน้ำบาดาล ตามร่าง พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำบาดาล พ.ศ. หลักการสำคัญ คือ

1. กำหนดการชดเชยค่าเสียหาย กรณีมีผู้ก่อให้เกิดสารพิษปนเปื้อนในบ่อ น้ำบาดาล เนื่องจากกฎหมายน้ำบาดาลที่ใช้บังคับอยู่ขาดมาตรการควบคุม และป้องกันผู้ประกอบ กิจการน้ำบาดาล หรือผู้ครอบครองบ่อน้ำบาดาล ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อแหล่งน้ำบาดาล สมควรกำหนดให้ชดเชยค่าเสียหาย

2. กำหนดให้ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อแหล่งน้ำบาดาลต้องรับผิดชอบชดเชย ค่าเสียหายทางแพ่ง และมีความผิดทางอาญา รวมทั้งรับผิดชอบเป็นผู้จ่ายค่าใช้จ่ายในการ อนุรักษ์ พื้นฟู ทรัพยากรน้ำบาดาล

(17) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2550 กำหนดแนวทางการบริหารทรัพยากรน้ำของประเทศให้เป็นไปอย่างมีเอกภาพและบูรณาการ สอดคล้องสัมพันธ์กันทั้งในระดับลุ่มน้ำและระดับประเทศ โดยประชาชนมีส่วนร่วม ตามระเบียบ

ข้อ 10 ให้คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) มีอำนาจหน้าที่เสนอแนะนโยบาย และแผนปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำต่อคณะรัฐมนตรี จัดสรรและควบคุมการใช้ ทรัพยากรน้ำอย่างเหมาะสม ทั้งในด้านการอุปโภคบริโภค การอุตสาหกรรม การเกษตรกรรม การขนส่งทางน้ำ และการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ เป็นต้น แต่งตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำ มีอำนาจหน้าที่ ตามข้อ 15 ในการจัดทำแผนบริหารทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ ส่งเสริมสนับสนุนให้คำแนะนำ แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารทรัพยากรจากแหล่งน้ำ แก้ไขปัญหาการบริหาร ทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ เผยแพร่รับฟังความเห็นและสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับการ บริหารทรัพยากรน้ำ

กรมทรัพยากรน้ำเป็นหน่วยงานรับผิดชอบจัดการทรัพยากรน้ำ โดยอาศัย ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ได้จัดทำแผนการ บริหารทรัพยากรน้ำของประเทศให้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งมีกฎหมายที่ เกี่ยวข้องหลายฉบับซ้ำซ้อนกัน แต่ละหน่วยงานก็มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบภายใต้ขอบเขต อำนาจของหน่วยงาน และเป็นกฎหมายเฉพาะเรื่องไม่ได้มีวัตถุประสงค์หลักในการบริหาร จัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวม เมื่อปี 2550 สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยพลเอกสุรินทร์ พิกุลทอง และคณะ ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ซึ่งผ่านวาระรับหลักการ แต่กฎหมายฉบับนี้ตกไป เนื่องจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติหมดวาระแล้ว ทำให้ในระหว่างที่ยัง ไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ จึงต้องอาศัยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการ บริหารจัดการน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ใช้เป็นแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการน้ำของประเทศ ซึ่งไม่มีสภาพบังคับเป็นกฎหมาย คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) จึงควรเร่งรัดให้มี การจัดทำแผนแม่บทการใช้น้ำของประเทศ ซึ่งประกอบด้วยลุ่มน้ำต่างๆ 25 ลุ่มน้ำ โดยแผนแม่บท การใช้น้ำต้องมีความสัมพันธ์กับการใช้น้ำของประชาชนในภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และการอุปโภคบริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งปรับระบบงบประมาณของหน่วยงานรัฐ ที่เกี่ยวข้องให้เอื้ออำนวยต่อการจัดทำแผนแม่บทร่วมกันอย่างบูรณาการ ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงการ มีส่วนร่วมของภาคประชาชนเป็นสำคัญ

แนวคิดการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายหลักที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำตั้งแต่น้ำบนผิวดินจนถึงน้ำใต้ดินมาอยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกัน กรมทรัพยากรน้ำได้จัดทำร่างพระราชบัญญัติ ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้ชัดเจน ไม่ทับซ้อนหน่วยอื่น เช่น พื้นที่ต้นน้ำ พื้นที่ในเขตอุทยาน โดยมีหลักการพัฒนามาจากระเบียบ สำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ให้มีสภาพบังคับตาม กฎหมาย กำหนดหลักเกณฑ์การใช้น้ำเพื่อลดข้อขัดแย้งและผลกระทบของผู้ใช้น้ำ การขออนุญาต ใช้น้ำ การจัดการป้องกันภัยพิบัติอันเนื่องมาจากทรัพยากรน้ำ และการรักษาคุณภาพน้ำ เป็นต้น รวมทั้งมีแนวคิดในการรวมหน่วยงานที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำให้เป็นกระทรวงทรัพยากรน้ำ

ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การมีส่วนร่วมของประชาชนผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย ตั้งแต่เริ่มต้นคิดโครงการก่อสร้าง และบริหารโครงการเมื่อแล้วเสร็จ ต้องดำเนินการ ตามแนวทางของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 โดยเริ่มตั้งแต่สิทธิในการรับรู้

ข่าวสาร ตามมาตรา 57 กระบวนการมีส่วนร่วมทั้งในระดับบุคคล ท้องถิ่น จนถึงนโยบายของ ภาครัฐ ตามมาตรา 66 มาตรา 67 มาตรา 87 มาตรา 287 และมาตรา 290 รวมทั้งสิทธิหน้าที่ ของบุคคล ชุมชน และภาครัฐในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามมาตรา 73 และมาตรา 85

ดังนั้น ในการพัฒนาที่ยั่งยืนและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การบริหารจัดการ น้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำยมจึงต้องเป็นไปในแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการพัฒนาสู่ ความยั่งยืนที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ตามมาตรา 78 เช่น การให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์โครงข่ายและโครงการที่มีอยู่แล้วให้เต็มศักยภาพ พื้นที่ บุรณะแหล่งน้ำ และทางน้ำที่มีอยู่ให้สามารถเก็บกักและระบายน้ำได้เพิ่มขึ้น ปรับปรุงแก้ไข สิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่เป็นสาเหตุของอุทกภัย รวมถึงถนนกีดขวางทางน้ำ นอกจากนี้ การบริหาร จัดการน้ำต้องครอบคลุมถึงการสร้างความเป็นธรรมในสังคม ทั้งในด้านสิทธิชุมชนและบุคคลให้ มีส่วนร่วมในการสงวนรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล และการได้รับ การชดเชยค่าเสียหายโอกาสและค่าความเสียหายของประชาชนและชุมชนที่ได้รับผลกระทบของ โครงการที่เป็นธรรม เช่น ค่าเสียหายโอกาสในการสละพื้นที่ทำกินเป็นพื้นที่รองรับน้ำหลาก ค่าเวนคืน ที่ดินและสิ่งก่อสร้างเพื่อใช้เป็นพื้นที่ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ การจัดหาที่ดินที่เหมาะสมทดแทนให้แก่ ประชาชน

เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในเรื่อง สิทธิชุมชนและการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรับฟังความคิดเห็นและ ความต้องการของประชาชนทั้งลุ่มน้ำ รวมถึงการสร้าง ความเข้าใจในความจำเป็นของการพัฒนา ลุ่มน้ำ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและตัดสินใจ เช่น การก่อสร้างเขื่อน หรือ สร้างอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ที่เหมาะสม โดยยึดผลประโยชน์ของประเทศชาติตลอดจนประชาชนใน ลุ่มน้ำเป็นสำคัญ อีกทั้งการบูรณาการปัญหาที่ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งด้านการป้องกัน การแก้ไข ปัญหาการขาดแคลนน้ำและปัญหาอุทกภัย เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการนำแผนงาน และ โครงการไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ความสำคัญในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมด้วยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมดูแลรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตน พร้อมกับหน้าที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 66 มาตรา 67 และมาตรา 73 อันเป็นกฎหมายแม่บทที่คุ้มครองสิทธิของประชาชนในเรื่อง สิ่งแวดล้อมและสิทธิชุมชน

ในการดำเนินโครงการก่อสร้างเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำในลุ่มน้ำยม ภายใต้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 67 และประกาศกระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ.2553 กำหนดให้ก่อนการ ดำเนินงานโครงการ ต้องจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และจัดทำรายงาน การประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ (HIA) หน่วยงานที่รับผิดชอบจึงต้องร่วมกับหน่วยงานอื่น ที่เกี่ยวข้องดำเนินการอย่างบูรณาการ มีแนวทางที่ชัดเจน กำหนดพื้นที่ที่เหมาะสม พร้อมสร้าง ความเข้าใจกับประชาชนและชุมชนในพื้นที่ก่อสร้างเพื่อลดการต่อต้าน ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งมาจาก

บทเรียนในอดีตที่มีการก่อสร้างเขื่อนแล้ว ประชาชนและชุมชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบไม่ได้รับการเยียวยาจากภาครัฐอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม จึงต้องแก้ไขประเด็นนี้ด้วยการกำหนดค่าชดเชยอย่างเหมาะสม เป็นรูปธรรมและสมเหตุสมผล เพื่อให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบเกิดความพึงพอใจ

การบังคับใช้กฎหมาย

ปัญหาหลักในการบังคับใช้กฎหมาย คือ ขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ไม่นำกฎหมายที่บัญญัติไว้ไปบังคับใช้อย่างแท้จริง แม้ว่ากฎหมายฉบับต่างๆ ได้กำหนดความรับผิดชอบตามเขตพื้นที่ในการควบคุมและบังคับใช้ แต่กลับพบว่าในพื้นที่เดียวกันมีกฎหมายที่กำหนดหน้าที่ของหน่วยงานเอาไว้ทับซ้อนกัน ทำให้เมื่อต้องหาหน่วยงานใดที่รับผิดชอบดูแล มักพบว่าขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือเกี่ยวข้องเขตอำนาจในการรับผิดชอบดูแลตามกฎหมายกัน เช่น การรुक้ำลำน้ำ การลักลอบใช้น้ำ และการปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำ คลองชลประทานที่อยู่ในเขตเทศบาล อาจกล่าวได้ว่าอยู่ในความดูแลของทั้งกรมชลประทานและเทศบาล แต่เมื่อเกิดปัญหาเรื่องเรียนไปยังเทศบาล เทศบาลก็มักมองว่าเรื่องนี้อยู่ในความดูแลของกรมชลประทานและหากหน่วยงานนั้นไม่ดำเนินการ ผู้ที่ได้รับผลกระทบก็ไม่สามารถดำเนินการใดๆ ได้เช่นเดียวกัน เมื่อเกิดการร้องเรียนเกี่ยวกับการรुक้ำลำน้ำในเขตเทศบาล ก็เกิดปัญหาว่าจะอยู่ในความรับผิดชอบของกรมเจ้าท่า เทศบาล หรืออำเภอ ต่างฝ่ายต่างมองว่าจะเป็นการไปก้าวล่วงอำนาจหน้าที่ของกรมเจ้าท่า ซึ่งมีอำนาจตามพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย และเมื่อมีความพยายามจะดำเนินการกับการรुक้ำลำน้ำ กรมเจ้าท่าก็ยืนยันว่าประเด็นดังกล่าวอยู่ในความรับผิดชอบของกรม ทั้งๆ ที่กรมเจ้าท่ามีเจ้าหน้าที่จำนวนจำกัด แต่กลับต้องมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลแม่น้ำ ลำคลอง และทางน้ำสาธารณะยอมเป็นการยากที่จะสามารถดูแลการรुक้ำลำน้ำได้ทั่วถึง ทำให้เมื่อเกิดปัญหาดังกล่าวขึ้น จึงทำให้เกิดเป็นข้อกล่าวอ้างของหน่วยงานอื่นๆ ในการปฏิเสธความรับผิดชอบ และในที่สุดไม่มีหน่วยงานใดเข้ามารับผิดชอบและแก้ไขปัญหาย่างแท้จริง อันเป็นปัจจัยหนึ่งที่สร้างความเสียหายและผลกระทบต่อประชาชนและชุมชนในลุ่มน้ำ

แม้ว่าตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 กำหนดให้เจ้าพนักงานควบคุมดูแลการบังคับใช้กฎหมายออกคำสั่งอื่นๆ ตามกฎหมาย และมีอำนาจเสนอแนะให้มีการดำเนินการตามกฎหมาย ให้คำปรึกษาหรือแนะนำแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการให้เป็นไปตามข้อบัญญัติของกฎหมายสิ่งแวดล้อมตามที่ได้กล่าวไปข้างต้น จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามพระราชบัญญัตินี้ คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ หัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ผู้อำนวยการเขต และหัวหน้าสำนักงานเขต ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายฉบับต่างๆ อยู่แล้ว แต่การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาคความทับซ้อนของกฎหมาย และหากจะทำให้กฎหมายสัมฤทธิ์ผลมากขึ้น ควรปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยมีหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่

รับผิดชอบโดยตรงในการดูแลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในลุ่มน้ำอย่างมีเอกภาพ แก้ไขปัญหา
การทับซ้อนของหน่วยงานและอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาทรัพยากรน้ำ เพื่อประโยชน์สูงสุด
ของประชาชนผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำ

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

จากผลการติดตามแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยมพบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาลุ่มน้ำยมได้มีแผนดำเนินงานในพื้นที่ลุ่มน้ำยมอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมชลประทาน ได้มีการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นโครงการพัฒนาพื้นที่พิเศษในลุ่มน้ำยมแบบบูรณาการ โดยมีโครงการที่มีศักยภาพ จำนวนทั้งหมด 422-423 โครงการ แบ่งเป็นโครงการขนาดใหญ่ 3-4 แห่ง ได้แก่ โครงการปรับปรุงโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่ยม ประจวบชัยภูมิแม่ปาน โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น หรือโครงการเขื่อนแม่่น้ำยมและเขื่อนแม่่น้ำยมตอนบน) โครงการขนาดกลาง 111 แห่ง ขนาดเล็ก 308 แห่ง ซึ่งสามารถแบ่งตามกรอบการพัฒนาแหล่งน้ำของกรมชลประทานได้เป็น โครงการประเภทอ่าง มี 128-129 แห่ง โครงการพัฒนาฝาย มี 58 แห่ง โครงการประจวบชัยภูมิ มี 50 แห่ง โครงการสถานีสูบน้ำ 48 แห่ง โครงการแก้มลิง 17 แห่ง โครงการขายน้ำ 1 แห่ง พัฒนาระบบส่งน้ำ 12 แห่ง ระบบระบายน้ำ 2 แห่ง โครงการเหลียวหลัง (ปรับปรุง) 14 แห่ง โครงการพัฒนาระบบชลประทานในแปลงนา 19 แห่ง และโครงการอื่นอีก 48 แห่ง ได้พื้นที่ชลประทาน/พื้นที่รับประโยชน์ทั้งสิ้น ประมาณ 1.5-1.7 ล้านไร่ ความจุเก็บกักเพิ่มขึ้น 1,387-1,796 ล้านลูกบาศก์เมตร ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการเลือกพัฒนาโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นหรือโครงการเขื่อนแม่่น้ำยมร่วมกับเขื่อนแม่่น้ำยมตอนบน

นอกจากแผนการพัฒนาลุ่มน้ำยม ขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็กตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จากการศึกษาของคณะกรรมาธิการฯ ยังพบว่าแหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นานอกเขตชลประทานตามภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินยังคงมีความสำคัญต่อการพัฒนาลุ่มน้ำยมอยู่มาก เนื่องจากการทำการเกษตรในพื้นที่นอกเขตชลประทานซึ่งเป็นพื้นที่ที่ระบบส่งน้ำไปไม่ถึง เป็นพื้นที่ที่ทำการเกษตรโดยอาศัยน้ำฝน หากสามารถพัฒนาพื้นที่เหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพในการเก็บกักน้ำไว้ใช้ยามขาดแคลนน้ำหรือฝนทิ้งช่วง จะสามารถเพิ่มผลผลิตการเกษตรและเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรได้ นอกจากนี้ แหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นานอกเขตชลประทานยังเป็นที่ต้องการอีกมาก โดยจะเห็นได้จากปีงบประมาณ 2554 กรมพัฒนาที่ดินจัดทำแหล่งน้ำขนาดเล็กในพื้นที่ลุ่มน้ำยมขนาด 1,260 ลูกบาศก์เมตร ได้ประมาณ 1,000 บ่อ ในขณะที่ความต้องการคงเหลืออีก 85,335 บ่อ (เนื่องจากในปี 2554 กรมพัฒนาที่ดินได้รับงบประมาณพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กทั่วประเทศเพียง 8,000 บ่อ ดังนั้น สัดส่วนแหล่งน้ำขนาดเล็กในพื้นที่ลุ่มน้ำยมจึงได้เพียง 1,000 บ่อเท่านั้น)

นอกจากนี้จากการศึกษาข้อมูลของหน่วยงานอื่น เช่น กรมทรัพยากรน้ำบาดาล มีข้อสังเกตที่น่าสนใจและจะเป็นแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยมได้อีกทางหนึ่ง คือ การพัฒนาระบบน้ำบาดาลในพื้นที่ตอนล่างของลุ่มน้ำยม เช่น จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัยและพิจิตร โดยผล

การศึกษาพบว่า เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมที่จะเติมน้ำลงในระดับชั้นน้ำบาดาล เพื่อบรรเทาปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค และการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง สำหรับในส่วนของกรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ที่เป็นหน่วยงานอนุรักษ์ ป่าไม้ และดูแลทรัพยากรป่าไม้ จากข้อมูลตั้งแต่ปี 2543-2551 เป็นระยะเวลา 8 ปี พบว่ามีพื้นที่ป่าไม้หายไป 148,367.310 ไร่ ดังนั้น ทั้ง 2 หน่วยงานควรจะมีการบูรณาการแผนร่วมกัน เพื่ออนุรักษ์ และเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ โดยเฉพาะป่าต้นน้ำ เพื่อเป็นการป้องกันและบรรเทาปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งต่อไปในอนาคต

นายบรรชา พงศ์อายุกุล ประธานคณะกรรมการฯ
กล่าวขอบคุณหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่มาให้ข้อมูลการเดินทางมาศึกษาดูงาน
ณ เขื่อนขุนด่านปราการชล อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครนายก

คณะกรรมการการเกษตรฯ และคณะอนุกรรมการติดตามแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม
แถลงข่าว เรื่อง แนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม

2. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม คณะกรรมการฯ มีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ ดังนี้

2.1 ควรพัฒนาลุ่มน้ำยมควบคู่กันไปทั้งตอนบน ตอนกลางและตอนล่าง ดังนี้

2.1.1 ตอนบน

1) จัดทำระบบเตือนภัยและการปรับปรุงประสิทธิภาพการชลประทานที่มีอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งการอนุรักษ์ พื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำ (ในลำน้ำสายหลักและสาขา)

2) สร้างแหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบน เพื่อชะลอน้ำกรณีเกิดอุทกภัย รวมทั้งเป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ในฤดูแล้ง ทั้งนี้ จากผลการศึกษาของหน่วยงานต่างๆ ที่ผ่านมาพบว่า เขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นแหล่งเก็บกักน้ำที่มีความจุและขนาดที่เหมาะสม โดยมีความจุ 1,175 ล้านลูกบาศก์เมตร

อย่างไรก็ดีที่ผ่านมาได้มีการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมมาบ้างแล้วตั้งแต่ปี 2532-ปัจจุบัน แต่มีข้อกำหนดว่าเมื่อครบระยะเวลา 5 ปี จะต้องทำการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมใหม่ ซึ่งทำให้สูญเสียงบประมาณเป็นจำนวนมาก รวมทั้งผลการศึกษาในช่วงที่ผ่านมา ก็ไม่ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง

2.1.2 ตอนกลาง

ควรจะมีการพัฒนาแหล่งน้ำ เช่น ฝาย ประตูระบายน้ำ แก้มลิง สถานีสูบน้ำ และระบบส่งน้ำ ตามโครงการพัฒนาแหล่งน้ำตามแผนการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำยมแบบบูรณาการ ซึ่งกรมชลประทานได้วางแผนการพัฒนาแหล่งน้ำและบริหารจัดการไว้ เป็นโครงการขนาดกลาง 111 แห่ง ขนาดเล็ก 308 แห่ง รวมความจุเก็บกักได้ 721 ล้านลูกบาศก์เมตร และเพื่อให้การแก้ปัญหาการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำยมเป็นไปอย่างเป็นระบบควรดำเนินการในจุดที่ตั้งห้วงงานที่ได้มีการกำหนดไว้ในแผนที่ด้วยระบบ GIS ดังแสดงไว้ในบทที่ 2 (รูปที่ 1 โครงการพัฒนาแหล่งน้ำตามแผนการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำยมแบบบูรณาการ)

2.1.3 ตอนล่าง

1) ควรพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นาในพื้นที่นอกเขตชลประทาน
2) ควรเติมน้ำลงในชั้นน้ำบาดาล เพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งและบรรเทาปัญหาอุทกภัย

และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริหารงบประมาณแผ่นดิน ควรปรับปรุงระเบียบให้เอื้อต่อการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก โดยให้มีการบูรณาการร่วมกันระหว่างกรมพัฒนาที่ดิน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกรมทรัพยากรน้ำบาดาล

2.2 จากรายงานการศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น โครงการพัฒนาพื้นที่พิเศษในลุ่มน้ำยมแบบบูรณาการ และรายงานโครงการจัดทำแผนพัฒนาการชลประทานระดับลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบ เกี่ยวกับแผนการพัฒนาชลประทานในลุ่มน้ำยม ซึ่งกรมชลประทานได้มีการวางแผนการพัฒนาแหล่งน้ำและบริหารจัดการ โดยมีโครงการที่มีศักยภาพจำนวนทั้งหมด 422-423 โครงการ หากยังไม่สามารถเลือกพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ได้ ก็ควร

จะพัฒนาโครงการขนาดกลาง จำนวน 111 แห่ง และโครงการขนาดเล็ก 308 แห่ง รวมความจุกักเก็บ 721 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่ชลประทาน/รับประโยชน์ 889,130 ไร่ ไปพลางก่อน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการน้ำและบรรเทาความเดือดร้อนจากปัญหากลุ่มน้ำและอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

2.3 การจัดสรรงบประมาณในแต่ละปีที่หน่วยงานต่างๆ ได้รับการจัดสรร พบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นงบบุคลากรและงบดำเนินการ จะเป็นงบลงทุนเฉลี่ยไม่เกินร้อยละ 20 ซึ่งตามแผนการพัฒนาชลประทานในลุ่มน้ำยม ในการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ และต้องใช้งบประมาณจำนวน 24,000 - 25,000 ล้านบาท นั้น ด้วยระบบการจัดสรรงบประมาณตามปกติที่แต่ละหน่วยงานได้รับอาจไม่สามารถแก้ปัญหาของประเทศได้ทันทั่วถึง

2.4 การพัฒนาแหล่งน้ำตามแผนรวมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำยม และโครงการจัดทำแผนแม่บทแก้ไขปัญหาวิกฤตน้ำ ซึ่งกรมทรัพยากรน้ำได้ดำเนินการร่วมกับกรมชลประทานไว้แล้ว นั้น ได้มีการกำหนดจุดที่ตั้งห้วยงานลงในแผนที่ด้วยระบบ GIS ซึ่งเป็นจุดที่เหมาะสมตามหลักวิชาการ ดังนั้น ในขั้นตอนของการปฏิบัติควรดำเนินการตามจุดที่ตั้งห้วยงานที่กำหนดไว้ เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามแผนที่ได้ตั้งไว้

2.5 การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำในเรือน้ำของจังหวัดในพื้นที่ลุ่มน้ำยม จะเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำในจังหวัดของตนเอง เช่น การสร้างพังกั้นน้ำ ฝายชะลอน้ำ จึงขาดการเชื่อมโยงกันระหว่างจังหวัด ดังนั้น เมื่อเกิดปัญหามหาอุทกภัยจึงทำให้ไม่สามารถควบคุมทิศทางการไหลของน้ำได้ ประกอบกับไม่มีผังเมือง (ผังภาค ผังลุ่มน้ำ ผังจังหวัด) เพื่อให้แต่ละจังหวัดใช้เป็นทิศทางในการพัฒนาพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

2.6 ทุกจังหวัดในลุ่มน้ำยมควรบูรณาการร่วมกัน ใช้ผังเมืองเป็นหลักในการป้องกันและแก้ไขสิ่งกีดขวางทางน้ำ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากคู คลอง ลำรางสาธารณะที่มีอยู่แล้ว เพื่อผันน้ำเข้า-ออกจากตัวเมือง และปรับปรุงผังเมืองให้สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

2.7 ปัญหาการลดระดับของระดับน้ำบาดาล จากข้อมูลของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล พบว่า พื้นที่ลุ่มน้ำภาคเหนือตอนล่าง เช่น จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย พิจิตร มีอัตราการลดลงของระดับน้ำบาดาลเฉลี่ยปีละ 15 เซนติเมตร ทำให้ขาดแคลนน้ำอุปโภค-บริโภคและการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง จึงมีการสูบน้ำบาดาลมาใช้เฉลี่ยปีละ 7,500 ล้านลูกบาศก์เมตร ทั้งนี้ พบว่าหมู่บ้านในลุ่มน้ำยม 2,472 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านที่ขาดแคลนน้ำจำนวน 1,739 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 70.35

2.8 จัดทำข้อมูลสารสนเทศในพื้นที่ลุ่มน้ำยมอย่างมีเอกภาพและเร่งด่วน เพื่อใช้เป็นข้อมูลกลางในการบริหารจัดการน้ำของประเทศให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2.9 การปรับปรุงและบังคับใช้กฎหมาย ในปัจจุบันมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำอยู่หลายฉบับและบางฉบับได้บังคับใช้มาเป็นเวลานาน ไม่เหมาะกับการบังคับใช้ในปัจจุบัน จึงควรมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เป็นอุปสรรคและขัดข้องในการบริหารจัดการน้ำ ในขณะที่เดียวกันหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ไม่ได้นำกฎหมายที่บัญญัติไว้ไปบังคับใช้อย่างจริงจัง จึงควรปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.10 หากภาครัฐจะพัฒนากลุ่มน้ำยมโดยใช้มาตรการสิ่งก่อสร้าง เช่น แหล่งน้ำขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ต้องให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจกับภาคประชาชนให้มาก โดยเฉพาะการใช้สื่อที่เข้าถึงประชาชน (วิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุชุมชน ฯลฯ) ซึ่งภาครัฐควรเป็นหน่วยงานหลักในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง

2.11 กรณีที่จะต้องมีการดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ควรจะต้องมีการชดเชยให้กับประชาชนในอัตราที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน และจัดสรรที่ดินสำหรับพักอาศัยและที่ดินทำกิน รวมทั้งหากจะต้องเคลื่อนย้ายประชาชนไปอยู่ที่อื่นควรสร้างชุมชนใหม่ที่มีระบบสาธารณูปโภค วัด โรงเรียน สถานีอนามัยหรือสิ่งอำนวยความสะดวกให้เท่าที่ชุมชนเดิมเคยมีอยู่หรือดีกว่าเดิม ทั้งนี้ เพื่อลดการต่อต้านจากประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ

2.12 การบริหารจัดการน้ำ ควรแบ่งเป็นกลุ่มลุ่มน้ำ เช่น ลุ่มน้ำภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก ภาคใต้ ภาคกลาง และการดำเนินการควรให้จังหวัด กลุ่มจังหวัดและภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาชน อันจะเป็นการลดผลกระทบและความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำต่างๆ

2.13 บทบาทภารกิจของหน่วยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำจะมีทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวกับการพัฒนา ทำให้ความคิดเห็นในการบริหารจัดการน้ำของประเทศมีแนวทางที่ต่างกัน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและการบริหารจัดการน้ำ ดังนั้น จึงควรรวมหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้อยู่ในองค์กรเดียวกัน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำของประเทศเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

2.14 ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอยู่เสมอ ซึ่งอาจก่อให้เกิดภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในลักษณะที่รุนแรงได้ตลอดเวลา รัฐบาลต้องเตรียมการรับมือกับภาวะวิกฤต โดยต้องมีมาตรการรองรับ มีหน่วยงานรับผิดชอบที่ชัดเจน รวมทั้งให้ความรู้แก่คนในชาติ ทั้งนักเรียน นักศึกษา รวมถึงประชาชนให้รู้จักการช่วยเหลือตนเองและการช่วยเหลือผู้อื่น

นางสุอำภา คชไกร ประธานคณะกรรมการติดตามแนวทางการพัฒนากลุ่มน้ำยม ได้เดินทางลงพื้นที่เพื่อติดตามการพัฒนากลุ่มน้ำยมและกลุ่มน้ำอื่นๆ ของประเทศไทย

คณะกรรมการติดตามแนวทางการพัฒนากลุ่มน้ำยม ร่วมเดินทางลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลประกอบการพิจารณาศึกษา

.....

บรรณานุกรม

กรมชลประทาน. เอกสารประชุมการประชุมคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา เรื่อง แผนการก่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำยมตอนบน และแผนพัฒนาลุ่มน้ำยม ในช่วง 4 ปี (2555-2558). 13 กันยายน 2554. อาคารรัฐสภา 2, กรุงเทพฯ.

กรมทรัพยากรน้ำบาดาล. เอกสารประกอบการประชุมคณะอนุกรรมการติดตามแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม เรื่อง แนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม. 17 มิถุนายน 2554. อาคารรัฐสภา 2, กรุงเทพฯ.

กรมทรัพยากรน้ำบาดาล. เอกสารประกอบการประชุมคณะอนุกรรมการติดตามแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม เรื่อง แนวทางการเติมน้ำใต้ดินและการสร้างเขื่อนใต้ดิน. 17 สิงหาคม 2554. อาคารรัฐสภา 2 กรุงเทพฯ.

กรมป่าไม้. เอกสารประกอบการประชุมคณะอนุกรรมการติดตามแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม เรื่อง แนวทางการพัฒนาในเชิงบูรณาการลุ่มน้ำยม. 17 สิงหาคม 2554. อาคารรัฐสภา 2 กรุงเทพฯ.

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. เอกสารประชุมการประชุมคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา เรื่อง การช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำยมและลุ่มน้ำน่านเนื่องจากอิทธิพลของพายุดีเปรสชันไหหม่า. 3 สิงหาคม 2554. อาคารรัฐสภา 2 กรุงเทพฯ.

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. 2554. การขออนุมัติเงินงบประมาณขอใช้เงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ตามระเบียบกระทรวงการคลังฯ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. สำนักช่วยเหลือผู้ประสบภัย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย., กรุงเทพฯ.

กรมพัฒนาที่ดิน. เอกสารประชุมการประชุมคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา เรื่อง แผนการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก (ในไร่-นา) ในพื้นที่ลุ่มน้ำยม. 31 สิงหาคม 2554. อาคารรัฐสภา 2, กรุงเทพฯ.

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. เอกสารประกอบการประชุมคณะอนุกรรมการติดตามแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม เรื่อง แผนการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำยม. 17 สิงหาคม 2554. อาคารรัฐสภา 2 กรุงเทพฯ.

คณะกรรมการวิสามัญศึกษามาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาพื้นที่การเกษตรและชุมชนที่ประสบภัยธรรมชาติ วุฒิสภา. 2552. การแก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำยม. สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา., กรุงเทพฯ.

มหาวิทยาลัยมหิดล. เอกสารประกอบการประชุมคณะอนุกรรมการติดตามแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม เรื่อง โครงการศึกษาวิเคราะห์ระบบการจัดการน้ำลุ่มน้ำยมโดยใช้กระบวนการนโยบายสาธารณะแบบบูรณาการ (ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2550). 17 มิถุนายน 2554. อาคารรัฐสภา 2 กรุงเทพฯ.

วิรัตน์ พาณิชย์พงษ์. เอกสารประกอบการประชุมคณะอนุกรรมการติดตามแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม เรื่อง สื่อวิทยุชุมชนในการเผยแพร่ข้อมูลทางการเมือง และสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย (กรณีศึกษาวิจัยการสร้างธนาคารน้ำแก่งเสือเต้น และโครงการพัฒนาเขื่อนแม่ น้ำยมร่วมกับเขื่อนแม่ น้ำยมตอนบน). 3 สิงหาคม 2554. อาคารรัฐสภา 2 กรุงเทพฯ.

สำนักงานพัฒนา.เทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน). 2551. รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย. สภอท., กรุงเทพฯ.

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1

หนังสือวุฒิสภา ด่วนที่สุด ที่ สว(กมธ1) 0009/6606

ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2554

กรมโยธาธิการ
และผังเมือง

ที่ สว(กมธด) ๐๐๐๙/ ๖๕๐๖

คณะกรรมการการเกษตรฯ

วุฒิสภา

ถนนอุทองใน ดุสิต กทม. ๑๐๓๐๐

๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๔

เรื่อง การแก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

กราบเรียน นายกรัฐมนตรี

ตามที่ได้เกิดปัญหาอุทกภัยในช่วงเวลาที่ผ่านมานับสิบปีในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนบริเวณลุ่มน้ำยม โดยเฉพาะในปี ๒๕๕๔ ซึ่งเป็นปีที่มีการเกิดอุทกภัยรุนแรงที่สุดและมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเป็นวงกว้าง เนื่องจากมีฝนตกหนักต่อเนื่องในหลายพื้นที่จากอิทธิพลของพายุไซลอนนกกเต็น ไทหม่า และอิทธิพลของหย่อมความกดอากาศต่ำเรื่อยมา รวมทั้งสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศของโลกที่มีการแปรปรวนและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดภาวะน้ำป่าไหลหลาก ดินโคลนถล่ม รวมทั้งน้ำล้นตลิ่ง ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างหนักทั้งชีวิตและทรัพย์สินในหลายพื้นที่ ซึ่งมีมูลค่าในแต่ละปีนับหมื่นล้านบาท ตั้งแต่ปลายเดือนกรกฎาคมจนถึงปัจจุบันและทำให้เกิดความเสียหายต่อภาคเกษตรสะสมมาตั้งแต่ฤดูกาลเพาะปลูกปี ๒๕๕๔ เป็นต้นมา มีหลายพื้นที่ถูกประกาศเป็นพื้นที่ภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน (อุทกภัย) จำนวนมากและรัฐบาลได้มีการช่วยเหลือเยียวยาราชฎที่ได้รับความเดือดร้อนไปแล้วบางส่วน ซึ่งคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้เชิญอธิบดีกรมชลประทานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง มาให้ข้อมูลเกี่ยวกับแผนการก่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำยมตอนบนและแผนลุ่มน้ำยมในช่วง ๔ ปี (ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๘) เพื่อแก้ปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งในพื้นที่ลุ่มน้ำยม เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๔ ณ อาคารรัฐสภา ๒

จากการพิจารณาศึกษาพบว่า การสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ในพื้นที่ลุ่มน้ำยมจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทั้งในด้านการแก้ไขปัญหาอุทกภัยและการกักเก็บน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคและประโยชน์โดยรวมของประเทศ แต่ปรากฏว่าในแผนพัฒนาลุ่มน้ำยมในช่วง ๔ ปี (ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๘) จะไม่มีแผนพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งโครงการแก่งเสือเต้น เป็นโครงการที่สำคัญโครงการหนึ่งที่คณะกรรมการฯ ได้พิจารณาเห็นว่าจะสามารถเป็นแหล่งกักเก็บน้ำและชะลอน้ำกรณีเกิดอุทกภัยได้ ประกอบกับกรมชลประทานได้ให้ข้อมูลว่า การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในพื้นที่ลุ่มน้ำยม หากพิจารณาความเหมาะสมทางด้านวิศวกรรมและด้านเศรษฐกิจ เขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นเขื่อนที่มีความเหมาะสม เนื่องจากเป็นเขื่อนที่มีความจุกักเก็บน้ำได้มากถึง ๑,๑๗๕ ล้านลูกบาศก์เมตร โดยใช้งบประมาณในการดำเนินโครงการเพียง ๑๒,๔๗๒ ล้านบาท ซึ่งหากเมื่อเทียบกับการที่ภาคเอกชน เกษตรกร และสาธารณูปโภคต่างๆ ที่ได้รับความเสียหายรวมทั้งเงินชดเชยที่รัฐบาลได้จ่ายชดเชยความเสียหายให้กับราษฎรผู้ประสบอุทกภัยในแต่ละปีแล้ว ต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมหาศาล ดังนั้น การสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นน่าจะมีเหมาะสมที่จะแก้ปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งในพื้นที่ลุ่มน้ำยมได้

- ๒ -

ในการนี้ คณะกรรมาธิการฯ ได้พิจารณาแล้วเห็นควรทำหนังสือกราบเรียนมายังท่าน เพื่อโปรดพิจารณาผลักดันให้มีการดำเนินโครงการเชื่อมแก่งเสียดันให้สามารถขับเคลื่อนไปได้โดยเร็ว โดยรัฐบาลควรมีการดำเนินการ ดังนี้

๑. ประชาสัมพันธ์และชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจกับประชาชนโดยทั่วไป โดยเฉพาะบุคคล ที่ต่อต้านและคัดค้านให้ตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากการสร้างเขื่อนในด้านการป้องกัน และแก้ไขปัญหายุทกภัยและการกักเก็บน้ำเพื่อการเกษตรและการอุปโภค บริโภค และประโยชน์ของ ประเทศชาติโดยรวม

๒. พิจารณาจ่ายค่าชดเชยให้กับราษฎรผู้ได้รับผลกระทบอย่างคุ้มค่าและสูงขึ้นกว่าเดิม

๓. จัดทำที่ดินทำกินและจัดระบบชุมชนที่มีประสิทธิภาพให้ใหม่ให้กับราษฎรที่ได้รับ ผลกระทบจากการสร้างเขื่อนโดยมีสิ่งสาธารณูปโภคเพื่ออำนวยความสะดวก และมีอาชีพรองรับ กับความต้องการได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการบริหารจัดการและการประกันคุณภาพชีวิตของประชาชน ได้อย่างมั่นคง

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหากผลความคืบหน้าเป็นประการใดโปรดแจ้งให้ คณะกรรมาธิการฯ ทราบในโอกาสแรกด้วย และขอกราบขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(นายบรรชา พงศ์อายุกุล)

ประธานคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์

สำนักกรรมาธิการ ๑

กลุ่มงานคณะกรรมการการเกษตรฯ

โทร. ๐ ๒๘๓๑ ๕๑๕๐ - ๑

โทรสาร ๐ ๒๘๓๑ ๕๑๕๑

เว็บไซต์ <http://www.senate.go.th>

รับ... โทร ๙๑๕๐ วันที่ ๖ / ๑๒ / ๕๔

พิมพ์... โทร... วันที่... / ... / ...

ตรวจ... (นายบรรชา) โทร ๙๑๕๐ วันที่ ๖ / ๑๒ / ๕๔

ตรวจ... (นางสาว...) โทร... วันที่... / ... / ...

ตรวจ... (รวมเลขฯ) โทร... วันที่ ๖ / ๑๒ / ๕๔

ภาคผนวก 2

หนังสือวุฒิสภา ด่วนที่สุด ที่ สว(กมธ1) 0009/7387

ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน 2554

และหนังสือวุฒิสภา ด่วนที่สุด ที่ สว(กมธ1) 0009/7388

ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน 2554

ด่วนที่สุด

ที่ สว(กมธ๑) ๐๐๐๙/ ๙๓๔๗

คณะกรรมการการเกษตรฯ

วุฒิสภา

ถนนอุทองใน ดุสิต กทม. ๑๐๓๐๐

๖๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๔

เรื่อง ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำของประเทศ

กราบเรียน นายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย สรุปผลการศึกษาของคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา จำนวน ๑ ชุด

ด้วยคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้ตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อติดตามแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม แล้วให้รายงานผลการพิจารณาต่อคณะกรรมการฯ ต่อไป

ในการนี้ คณะอนุกรรมการฯ ได้สรุปผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยมเพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการน้ำของประเทศ เสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการฯ เมื่อวันที่อังคารที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๔ ซึ่งที่ประชุมได้พิจารณาแล้วเห็นว่า สรุปผลการศึกษาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำของประเทศได้อย่างยั่งยืน คณะกรรมการฯ จึงมีมติเห็นควรทำหนังสือกราบเรียนท่านเพื่อโปรดพิจารณาข้อเสนอแนะของคณะกรรมการฯ ดังกล่าว รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหากผลการพิจารณาเป็นประการใด โปรดแจ้งให้คณะกรรมการฯ ทราบด้วย และขอกราบขอบคุนมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(นายชรินทร์ หาญสืบสาย)

รองประธานคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์
ปฏิบัติหน้าที่แทนประธานคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์

สำนักกรรมการ ๑

กลุ่มงานคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์

โทร. ๐ ๒๘๓๑ ๙๑๕๐

โทรสาร ๐ ๒๘๓๑ ๙๑๕๕, ๐ ๒๘๓๑ ๙๑๕๑

เว็บไซต์ <http://www.senate.go.th>

ร่าง..... โทร..... วันที่ 23 พ.ย. 54
พิมพ์..... โทร..... วันที่ 4/11/54
ตรวจ..... (หัวหน้ากลุ่มงาน) โทร..... วันที่ 9/11/54
ตรวจ..... (ผอ.สำนักฯ) โทร..... วันที่...../...../.....
ตรวจ..... (รองเลขฯ) โทร..... วันที่...../...../.....

ด่วนที่สุด

ที่ สว(กมธ๑) ๐๐๐๙/ ๗๓๔๔

คณะกรรมการการการเกษตรฯ
วุฒิสภา
ถนนอุทองใน ดุสิต กทม. ๑๐๓๐๐

๖๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๔

เรื่อง ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำของประเทศ

เรียน ประธานคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.)

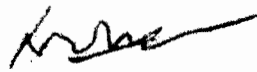
สิ่งที่ส่งมาด้วย สรุปลงการศึกษาของคณะกรรมการการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา จำนวน ๑ ชุด

ด้วยคณะกรรมการการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา ได้ตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อติดตามแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม แล้วให้รายงานผลการพิจารณาต่อคณะกรรมการการการฯ ต่อไป

ในการนี้ คณะอนุกรรมการการการฯ ได้สรุปลงการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยมเพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการน้ำของประเทศ เสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการการการฯ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๔ ซึ่งที่ประชุมได้พิจารณาแล้วเห็นว่า สรุปลงการศึกษาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำของประเทศได้อย่างยั่งยืน คณะกรรมการการการฯ จึงมีมติเห็นควรทำหนังสือมายังท่านเพื่อขอให้พิจารณานำข้อเสนอแนะของคณะกรรมการการการฯ ไปประกอบการพิจารณาแก้ไขปัญหาต่อไป รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหากผลความคืบหน้าเป็นประการใด โปรดแจ้งให้คณะกรรมการการการฯ ทราบด้วย และคณะกรรมการการการฯ หวังว่าคงได้รับความร่วมมือด้วยดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายชินทร์ หาญสืบสาย)

รองประธานคณะกรรมการการการเกษตรและสหกรณ์
ปฏิบัติหน้าที่แทนประธานคณะกรรมการการการเกษตรและสหกรณ์

สำนักกรรมการการ ๑

กลุ่มงานคณะกรรมการการการเกษตรและสหกรณ์

โทร. ๐ ๒๘๓๓ ๙๑๕๐

โทรสาร ๐ ๒๘๓๓ ๙๑๕๕, ๐ ๒๘๓๓ ๙๑๕๑

เว็บไซต์ <http://www.senate.go.th>

ร่าง.....โทร.....วันที่ ๒๓ / ๗-๘ / ๕๔
พิมพ์.....โทร.....วันที่ ๒๓ / ๗-๘ / ๕๔
ตรวจ.....(หัวหน้ากลุ่มงานฯ) โทร.....วันที่ ๒๓ / ๒๐ / ๕๔
ตรวจ.....(อส.สำนักฯ) โทร.....วันที่...../...../.....
ตรวจ.....(รองเลขฯ) โทร.....วันที่...../...../.....

สรุปผลการศึกษา
แนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยมเพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการน้ำของประเทศ
ของคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

.....

ลุ่มน้ำยมเป็น ๑ ใน ๔ ลุ่มน้ำใหญ่ (ปิง วัง ยม น่าน) ที่ไหลมารวมกันที่จังหวัด นครสวรรค์เป็นลุ่มน้ำเจ้าพระยา จากการศึกษาของคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา พบว่าได้มีผลการศึกษาเกี่ยวกับลุ่มน้ำยมในหลายหน่วยงานทั้งสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา สถาบันการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ลุ่มน้ำแห่งนี้ ซึ่งครอบคลุม ๑๑ จังหวัด พื้นที่ ๒๔,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑๔.๙๗ ล้านไร่

อย่างไรก็ดี จากการติดตามแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยมของคณะกรรมการฯ โดยศึกษาจากข้อมูลคำชี้แจงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและงานศึกษาวิจัยต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ผลการศึกษาพบว่าโครงการพัฒนาลุ่มน้ำยมเริ่มมีมาตั้งแต่ปี ๒๕๒๓ แต่ผลการพัฒนาต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ ยังไม่ได้นำไปสู่การปฏิบัติให้เห็นผลอย่างจริงจัง โดยข้อมูลตลอดระยะเวลากว่า ๓๐ ปีที่ผ่านมา แม้อุ่มน้ำยมจะมีปริมาณน้ำไหลผ่าน (ปีสถานการณ์ปกติ) เฉลี่ย ๓,๙๖๕.๒ ลูกบาศก์เมตร แต่สามารถเก็บกักได้เพียง ๔๐๕.๒๒ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือประมาณร้อยละ ๑๐ ดังนั้น ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประชากรในลุ่มน้ำยมจำนวนประมาณ ๑.๙ ล้านคน จึงต้องประสบกับชะตากรรมอยู่กับปัญหาทั้งอุทกภัยและภัยแล้งเสมอมา (ข้อมูลจากคณะกรรมการวิสามัญศึกษามาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาพื้นที่การเกษตรและชุมชนที่ประสบภัยธรรมชาติ วุฒิสภา เรื่อง การแก้ปัญหามลพิษและภัยแล้ง บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำยมโดยสร้างแหล่งน้ำต้นทุน “แก่งเสือเต้น”? พบว่าตั้งปี ๒๕๔๕-๒๕๕๑ มีมูลค่าความเสียหายจากอุทกภัยและภัยแล้งไม่น้อยกว่า ๑๕๐,๐๐๐ ล้านบาท โดยเกิดจากอุทกภัย ๗๕,๗๐๐ ล้านบาท)

สำหรับในปี ๒๕๕๔ ได้เกิดวิกฤติขึ้นอีกครั้งในจังหวัดลุ่มน้ำยม เนื่องจากอิทธิพลของพายุหลายๆ ลูก ที่สำคัญได้แก่ พายุดีเปรสชันไทม่าที่เข้ามาในช่วงเดือนมิถุนายน ๒๕๕๔ และพายุโซนร้อนนกกเต็นในช่วงเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๔ ผลของพายุทั้งสองลูกทำให้ปริมาณน้ำที่ไหลผ่านลุ่มน้ำยมมากกว่าปกติ ถึงร้อยละ ๔๒ หรือเฉลี่ยมีน้ำไหลผ่านลุ่มน้ำยมประมาณ ๖,๐๐๐-๘,๐๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร

ผลจากการที่ไม่มีการพัฒนาลุ่มน้ำนี้อย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่มีเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่เพื่อช่วยบรรเทาปัญหาทั้งการกักเก็บและผ่อนระบายน้ำได้ เหมือนกับอีก ๓ ลุ่มน้ำ โดยลุ่มน้ำปิงมีเขื่อนภูมิพล ลุ่มน้ำน่านมีเขื่อนสิริกิติ์ และลุ่มน้ำวังที่มีเขื่อนกิ่วลมและเขื่อนกิ่วคอหมา จึงทำให้มวลน้ำมหาศาลไหลบ่าเข้าท่วมหลายจังหวัด ตั้งแต่จังหวัดพะเยา น่าน ลำปาง ตาก กำแพงเพชร พิจิตร สุโขทัย พิษณุโลก และนครสวรรค์

ดังนั้น คณะกรรมการฯ จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

๑. ขอให้นำกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เมื่อปี ๒๕๓๘ ขึ้นมาทบทวนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดภัยพิบัติขึ้นซ้ำอีก โดยเฉพาะการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นในพื้นที่ต้นน้ำของกลุ่มน้ำยมเพื่อบรรเทาปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งได้

ความบางตอนของกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ (เกี่ยวกับเขื่อนแก่งเสือเต้น) เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๓๘ "...ที่เป็นห่วงก็ได้กล่าวไปแล้ว คือ ๑. ความเทให้มี ๒. ความกว้างให้มี ถ้าอยากได้ความเร็วก็มีในนี้แล้ว ก็เครื่องเร่งน้ำที่จะออกมา เครื่องเร่งน้ำมีข้อพิสูจน์แล้วว่าคลองช่องนนทรี ก็มีที่จะกล่าวเพียงอย่างนี้ ถ้ายกระดับน้ำก็หมายความว่า ข้างบนเขาจะต้องท่วม ถึงบอกว่าให้ดู จากล่างขึ้นไปบน ไม่ใช่แก้ปัญหาบนลงมาล่าง เพราะถ้าแก้ปัญหาจากบนมาล่าง ข้างบนนี้จะต้องเขื่อนน้ำให้สูงขึ้น กว่าจะปล่อยลงมา มีประโยชน์อะไร มีประโยชน์สำหรับเขื่อนแก่งเสือเต้น เก็บน้ำเอาไว้ สำหรับเทมาหน้าแล้ง เก็บน้ำไว้หน้าฝน ไม่ให้ลงมาท่วม แต่ว่าแก่งเสือเต้นมีปริมาณน้ำ ๑.๑๗๕ ล้านลูกบาศก์เมตร ที่นี้ถ้าเอา ๑.๑๗๕ ล้านลูกบาศก์เมตรนะ มันท่วมหมด เพราะน้ำเพียงเมตร ๒ เมตร แต่โนนมันลึกเป็น ๑๐ เมตร เขื่อนสูง ๗๐ เมตร ถ้าเราทำเขื่อน ๗๐ เมตรที่นี้แล้วเป็นอย่างไร แบบเดียวกันกับที่ออสเตรเลียจะมาทำ ซี แบร์เรีย ถ้าทำ ซี แบร์เรีย กรุงเทพฯ ก็ท่วมหมด แล้วไม่ใช่ท่วมธรรมดาท่วมแบบน้ำโสโครกด้วยต้องทำตรงข้าม แต่ว่าสำหรับอันนี้ นึกถึงว่าจะกัน ได้น้ำไหล อันนี้ใช้ภาษาฝรั่ง ต้องใช้ภาษาฝรั่งใหม่ว่า มันซิลิ เพราะว่าเท่ากับส่งเสริมให้น้ำท่วม เพื่ออะไร เพื่อป้องกันไม่ให้ น้ำท่วมข้างล่าง แต่ว่าเก็บน้ำไว้เยอะทีเดียว แล้วถึงเวลา ไร่ข้างบนมันมาก ยกทัพมา มาฟัน ไร่เขื่อนไค้คันนี้ ที่นี้ก็ลง เทลงมา ที่นี้ ไร่ข้างล่างก็สบายเลยข้างบนอาจจะแห้งลงไป แต่ข้างบน อาจจะแห้งหรือไม่แห้ง เพราะจะมีน้ำจากข้างบนลงมาอีกที่ สรุปลง ไม่มีใครแห้งเลย แต่ถ้าทำอย่างนี้ ให้แห้งข้างล่าง เวลาน้ำมาลง ก็ลง ลง ไป ก็คือคงเข้าใจว่าทำไมเรามีความหนักใจ แต่ถ้าเห็นด้วยในการที่จะมาทำให้แห้งข้างล่าง เพื่อรับน้ำใด ๆ ที่จะลงมาแล้วไร่ข้างล่างต้องทำ เขื่อนอย่างนี้จะแตกต่างจากเขื่อนที่เราทำมาแล้วในภาคเหนือ ภาคอีสาน หรือภาคใดๆ ที่เก็บน้ำไว้ข้างบน เพื่อจะเก็บไว้หน้าแล้ง หน้าฝนเก็บไว้ข้างบนไม่ให้ลงมาท่วม หน้าแล้งก็ปล่อยลงมาได้กิน ป่าสัก ก็ตาม นครนายกก็ตาม แก่งเสือเต้นก็ตาม เก็บน้ำไว้ข้างบน เพื่อจะไม่ให้ท่วมลงมา และเมื่อไม่ท่วมแล้ว เขาก็ทำกินได้..."

๒. หากมีมาตรการก่อสร้างเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ขอให้คำนึงถึงผลประโยชน์ที่คุ้มค่าต่อการลงทุนและเป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ดังตารางเปรียบเทียบ

ตารางเปรียบเทียบระหว่างเขื่อนแก่งเสือเต้น และเขื่อนแม่ น้ำยมและแม่ น้ำยมตอนบน

สิ่งก่อสร้าง	ความจุ (ล้าน ลบ.ม.)	ผลกระทบ	แนวทางแก้ไข
<p>๑. เขื่อนแก่งเสือเต้น</p> <p>(ราคาโครงการทั้งสิ้น ๑๒,๙๘๒ ล้านบาท)</p>	๑,๑๗๕	<p>ด้านบวก</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม และออกแบบการก่อสร้างแล้ว หากรัฐบาลตัดสินใจดำเนินการ น่าจะใช้ระยะเวลาการก่อสร้างไม่เกิน ๖ ปี <p>ด้านลบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - คริวเรือนราษฎรที่ได้รับผลกระทบประมาณ ๘๕๗ คริวเรือน (ข้อมูลของกรมประทาน ปี ๒๕๓๗) - คริวเรือนราษฎรที่ได้รับผลกระทบประมาณ ๒,๐๒๒ คริวเรือน (ข้อมูลของคณะกรรมการวิสามัญศึกษามาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาระหว่างการเกษตรและชุมชนที่ประสบภัยธรรมชาติ วุฒิสภา ปี ๒๕๕๓) 	<ul style="list-style-type: none"> - ดูแลเยียวยาทางด้านเงินชดเชยในอัตราที่เหมาะสม จัดที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกินให้อยู่รวมกันเป็นชุมชนเหมือนเดิม - จัดระบบสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า ประปา สถานีอนามัย โรงเรียน วัด) ทั้งนี้ การเคลื่อนย้ายประชาชนตามข้อเสนอการแก้ปัญหาราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำ(ตามเอกสารแนบ ๑)
<p>๒. เขื่อนแม่ น้ำยม และเขื่อนแม่ น้ำยมตอนบน</p> <p>(ราคาโครงการรวมทั้งสิ้น ๑๔,๒๕๕ ล้านบาท)</p>	๖๖๖ (๕๐๐+๑๖๖)	<p>ด้านบวก</p> <ul style="list-style-type: none"> - คริวเรือนราษฎรที่ได้รับผลกระทบประมาณน้อยกว่า <p>ด้านลบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ต้องเปิดพื้นที่ป่าใหม่ - ต้องทำการเริ่มต้นศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมใหม่ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๓ ปี และต้องใช้ระยะเวลาในการก่อสร้างเป็นเวลา ๖ ปี 	

๓. ในอนาคตหากมีการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งอาจมีภัยพิบัติที่เกิดขึ้น ในลักษณะที่รุนแรงกว่าปี ๒๕๕๔ รัฐบาลต้องเตรียมการรับมือกับภาวะวิกฤต โดยต้องมีมาตรการรองรับ มีหน่วยงานรับผิดชอบที่ชัดเจน รวมทั้งให้ความรู้แก่คนในชาติ ทั้งนักเรียน นักศึกษา รวมถึงประชาชนให้รู้จักการช่วยเหลือตนเองและการช่วยเหลือผู้อื่น

๔. จากการที่รัฐบาลได้ตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.) เพื่อแก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งในภาพรวมของประเทศนับเป็นแนวทางที่ดี แต่ขอให้พิจารณาการแก้ปัญหาตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ดังนี้

๔.๑ ขอให้โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งของประเทศ เนื่องจากลุ่มน้ำยมเป็นหนึ่งในพื้นที่ต้นน้ำและเป็นสาเหตุหนึ่งส่งผลให้เกิดอุทกภัยในภาคกลางในปัจจุบัน

๔.๒ การบริหารจัดการน้ำ ควรแบ่งเป็นกลุ่มลุ่มน้ำ เช่น ลุ่มน้ำภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก ภาคใต้ ภาคกลาง จากนั้น กยน. จึงเชื่อมต่อเป็นภาพรวมของประเทศ ทั้งนี้ การดำเนินการควรให้จังหวัด กลุ่มจังหวัดและภาคประชาสังคม เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจะทำได้ข้อยุติร่วมกัน อันจะเป็นการลดผลกระทบและความขัดแย้ง

๔.๓ การบังคับใช้กฎหมาย ยังมีปัญหาในเรื่องประสิทธิภาพในการบังคับใช้ โดยหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ไม่นำกฎหมายที่บัญญัติไว้ไปบังคับใช้อย่างจริงจัง เช่น พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๑๘ พระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. ๒๕๕๑ พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ ๑๔) พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๔๙๘ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นต้น (ตามเอกสารแนบ ๒)

๔.๔ ควรมีการรวมหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ให้อยู่ในองค์กรเดียวกัน เพื่อให้ข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ถูกต้อง และแม่นยำ พร้อมกันนั้น ควรมีการตรากฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ทั้งนี้ ในการบริหารจัดการควรรับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาชนและชุมชน อันจะเป็นการช่วยลดผลกระทบและข้อขัดแย้งระหว่างผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำต่างๆ

ข้อเสนอในการแก้ปัญหาราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำ

๑. ข้อเท็จจริง

๑.๑ ในการก่อสร้างเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ทุกแห่งในโลกนี้ ย่อมจะมีราษฎรส่วนหนึ่งได้รับผลกระทบ ตั้งแต่บริเวณหัวงาน บริเวณสันเขื่อน และบริเวณท้ายน้ำ (อ่างน้ำ) ที่ฤดูน้ำท่วม การแก้ปัญหาโดยทั่วไป ก็คือ อพยพราษฎรที่ได้รับผลกระทบออกไปยังที่อื่นซึ่งรัฐบาลจัดให้ บางประเทศก็จะก่อสร้างบ้านเรือน ระบบสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวก และอาชีพให้เรียบร้อย ราษฎรที่อพยพก็จะได้รับความสะดวกสบาย และมีสภาพดีกว่าเดิมเป็นส่วนใหญ่

แต่ในประเทศไทย ตั้งแต่มีการก่อสร้างเขื่อนเกิดขึ้น ไม่มีเขื่อนใดเลยที่รัฐบาลได้ก่อสร้างบ้านเรือน ระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก และส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎรที่ได้รับผลกระทบให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีกว่าที่เป็นอยู่เลยสักเขื่อนเดียว มีแต่เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ที่มีการชดเชยให้ราษฎรที่ได้รับผลกระทบค่อนข้างมากกว่าที่เคยปฏิบัติมาหลายเท่า แต่ไม่ถึงกับก่อสร้างบ้านเรือน ระบบสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวก และการอาชีพให้ แต่ก็นับว่ามีพอสมควร ซึ่งขณะเดียวกันก็ยังมีราษฎรบางส่วนที่ยังคงร้องเรียนว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม ยังต้องการค่าชดเชยมากกว่าที่ทางราชการจ่ายให้ต่างๆที่ได้จ่ายให้สูงกว่าพื้นที่อื่นๆดังกล่าวแล้ว

๑.๒ ราชการได้ดำเนินการชดเชย หรือ แก้ไขปัญหาให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบ จะทำเป็นปัจเจกบุคคล เช่น ทรัพย์สินในที่เดิม เช่นที่ดิน ต้นไม้ บ้านเรือน ก็พิจารณาชดเชยให้เป็นบุคคล โดยใช้ฐานของการเป็นเจ้าของที่ดินเป็นหลัก มิได้คำนึงถึงจำนวนสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด เมื่อจัดที่ดินให้ใหม่ ก็จัดให้เป็นปัจเจกบุคคล เฉพาะหัวหน้าครอบครัวเดิม อาจมีครอบครัวที่ ๒ บ้าง และเขื่อนป่าสักไม่ได้คิดถึงชุมชนซึ่งต้องมีพื้นที่ส่วนกลาง มีระบบสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวก และอาชีพของชุมชน

นอกจากนี้ยังเกิดความไม่เป็นธรรมในการชดเชย หรือเกิดการทุจริตทุกเขื่อนที่ได้มีการชดเชย

๑.๓ การพิจารณาฟื้นฟูแหล่งต้นน้ำของกลุ่มน้ำที่ทำการก่อสร้างเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำ แม้ว่าบริเวณรอบอ่างและน้ำ จะเป็นพื้นที่สีเขียว ไม่แห้งแล้ง มีป่าไม้ก็จริง แต่พื้นที่ต้นน้ำที่ทุกพื้นที่มีความสำคัญจะต้องรักษาไว้ก็ไม่มีการดูแลอย่างแท้จริง พื้นที่ป่าต้นน้ำหายไปก็ทำให้ตะกอนไหลเข้าอ่างเก็บน้ำอย่างมหาศาล และอ่างเก็บน้ำก็จะตื้นเขินมากกว่าปกติ

๒. ข้อพิจารณา/ข้อเสนอ

๒.๑ การก่อสร้างเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำซึ่งจะเป็นแหล่งน้ำต้นทุนต่อไปนี้ จำเป็นต้องคำนึงถึงผลกระทบให้รอบด้าน และต้องมีแผนดำเนินการแก้ไขป้องกันอย่างครบถ้วนตั้งแต่แหล่งต้นน้ำ จนถึงท้ายน้ำของกลุ่มน้ำนั้นๆ

๒.๒ การดูแลราษฎรที่ได้รับผลกระทบ จะดำเนินการตามแบบเดิมๆที่ทำมา แม้แต่ตัวเขียน ป่าสักชลสิทธิ์ก็ตาม ต้องทบทวนใหม่ โดยกำหนดเป้าหมายไว้ว่า คุณภาพชีวิตและความมั่นคงของชุมชน จะต้องดีกว่าเดิมอย่างชัดเจนและยั่งยืน ดังนี้

๒.๒.๑ การชดเชยที่ดินทรัพย์สิน จะต้องชดเชยให้ไม่ต่ำกว่าเขียนป่าสักชลสิทธิ์ เช่น ค่าที่ดิน สูงกว่าราคาซื้อขายอย่างน้อย ๒-๓ เท่า และเกิดความเป็นธรรม เสมอภาค เช่น กรณีนายทุน ผู้บุกรุกที่ดินของรัฐ ราษฎรที่อยู่เดิม ชุมชนดั้งเดิมแม้ไม่มีเอกสารสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดินก็ตาม

๒.๒.๒ การอพยพจำเป็นต้องดำเนินการเป็นชุมชน มิใช่ปัจเจกบุคคล การคงไว้ของชุมชน มีความจำเป็นและชุมชนมีส่วนสำคัญในการตั้งชุมชนและกำหนดผังชุมชน

๒.๒.๓ การจัดที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินไม่จัดเฉพาะหัวหน้าครอบครัวเดิมเท่านั้น ให้คำนึงถึงจำนวนคนในครอบครัวนั้นๆด้วย ตามความเหมาะสม เช่น ครอบครัวหนึ่ง มีลูก ๕ คน แต่งงานมีครอบครัวแล้ว ๓ คน เรียนหนังสืออีก ๒ คน จะจัดอย่างไร ซึ่งจะต้องพิจารณาให้ครบถ้วนและเป็นธรรมในสังคม

๒.๒.๔ ทุกส่วนราชการที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันในการดำเนินการดูแลผู้ได้รับผลกระทบ เช่น การจัดที่ดินเพื่อเป็นแปลงอพยพ ถ้าที่ดินที่เหมาะสมอยู่ในเขตป่าไม้ ป่าไม้ก็ต้องเห็นชอบ เพราะทำเพื่อประชาชน

๒.๒.๕ จะต้องมีความหมาย/โครงการที่ราษฎรอพยพเหล่านั้นจะต้องมีอาชีพที่มั่นคง มีที่อยู่อาศัย ระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ครบถ้วนก่อนที่จะมีการอพยพ โดยที่ราษฎรมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการกำหนดและทำแผนงาน/โครงการเหล่านั้นร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

๒.๒.๖ รัฐบาลจะต้องลงทุนในเรื่องนี้ แม้จะมีมูลค่าก่อสร้างมากก็ต้องยอม เพราะเป็นความจำเป็นจริงๆ

.....

คณะอนุกรรมการติดตามแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม
ในคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา

กฎหมายหลักเกี่ยวกับลุ่มน้ำ

คณะอนุกรรมการติดตามแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยม ในคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา มีอำนาจหน้าที่ศึกษาข้อมูล ข้อเท็จจริง และสภาพปัญหาของลุ่มน้ำยมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยมแบบบูรณาการ เพื่อนำผลการศึกษารายงานต่อคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา จากการศึกษาพบว่า กฎหมายหลักที่เกี่ยวกับลุ่มน้ำที่สำคัญมีหลายฉบับ ดังนี้

(๑) พระราชบัญญัติการชลประทานราษฎร พ.ศ. ๒๔๘๒ เป็นกฎหมายควบคุมการส่งน้ำ หรือแหล่งน้ำไปใช้ในการเพาะปลูกของเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรที่อยู่ห่างจากทางน้ำ หรืออยู่ปลายน้ำได้มีน้ำใช้เพาะปลูกได้เพียงพอและทั่วถึง มาตรา ๕¹ มาตรา ๖² กำหนดให้คณะกรรมการจังหวัดมีอำนาจแบ่งปันน้ำให้แก่ราษฎรในยามขาดแคลน และห้ามผู้ใช้น้ำเกินความจำเป็น และมาตรา ๒๑³ ให้ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หัวหน้าชลประทานแบ่งปันน้ำในเขตชลประทานส่วนราษฎร เพื่อให้เกษตรกรมีน้ำใช้ในการเพาะปลูกได้เพียงพอ

(๒) พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นกฎหมายที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งน้ำ กักเก็บ รักษา ควบคุม ระบาย ส่งระบายน้ำหรือแบ่งน้ำ เพื่อการเกษตรกรรม การพลังงาน การสาธารณสุขโรค หรือการอุตสาหกรรม และส่งเสริมการชลประทานหลวงให้ดำเนินไปด้วยดี เป็นประโยชน์กับสาธารณสุขผู้ต้องพึ่งพาน้ำจากการชลประทานหลวง มาตรา ๕⁴ แบ่งน้ำชลประทานเป็น ๔ ประเภท มาตรา ๒๓⁵ มาตรา ๒๖⁶ มาตรา ๒๘⁷

¹ มาตรา ๕ เพื่อประโยชน์แก่การแบ่งปันน้ำในยามขาดแคลน หรือเพื่อความปลอดภัยหรือความสุขของสาธารณชน ให้คณะกรรมการจังหวัดมีอำนาจสั่งปิดหรือลดใช้ส่วนใดส่วนหนึ่งของการชลประทานทุกประเภทไว้ได้ชั่วคราว หรือสั่งเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพื่อชักน้ำไปใช้ในการนั้นได้

ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งปันน้ำในยามขาดแคลน ให้ผู้ได้รับประโยชน์เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการนั้น

² มาตรา ๖ ห้ามมิให้ผู้ใดชักน้ำจากการชลประทานส่วนบุคคลหรือการชลประทานส่วนราษฎรเกินความจำเป็น หรือเอาน้ำไปทิ้งเสียโดยเปล่าประโยชน์ในเมื่อเจ้าพนักงานได้สั่งห้าม

³ มาตรา ๒๑ การแบ่งปันน้ำในเขตการชลประทานส่วนราษฎรให้เป็นหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าการชลประทานหรือผู้ช่วยเป็นผู้แบ่งปันตามส่วนของจำนวนเนื้อที่ทำการเพาะปลูก เว้นแต่ในกรณีที่เกิดกรณีไม่ได้จึงให้นายอำเภอหรือผู้แทน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และหัวหน้าการชลประทานในส่วนที่เกี่ยวข้องนั้น ไม่น้อยกว่าสามนายเป็นผู้พิจารณาสั่งชี้ขาดตามเสียงข้างมาก

ในเวลาน้ำไม่พอแจกจ่ายให้เป็นประโยชน์แก่การเพาะปลูกได้ทั่วถึงกัน ให้นายอำเภอหรือผู้แทนประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและหัวหน้าการชลประทานในเขตการชลประทานนั้นพิจารณาสั่งชี้ขาดตามเสียงข้างมาก

ตามความในวรรค ๒ นี้ ถ้าเป็นกรณีในระหว่างอำเภอต่ออำเภอ ให้นำมาตรา ๒๒ (ง) และ (ค) มาใช้บังคับโดยอนุโลม

⁴ มาตรา ๕ เพื่อประโยชน์แก่พระราชบัญญัตินี้ ทางน้ำชลประทานแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

ประเภท ๑ ทางน้ำที่ใช้ในการส่ง ระบาย กัก หรือกั้นน้ำเพื่อการชลประทาน

ประเภท ๒ ทางน้ำที่ใช้ในการคมนาคมแต่มีการชลประทานร่วมอยู่ด้วย เฉพาะภายในเขตที่ได้รับประโยชน์จากการชลประทาน

ประเภท ๓ ทางน้ำที่สงวนไว้ใช้ในการชลประทาน

ประเภท ๔ ทางน้ำอันเป็นอุปกรณ์แก่การชลประทาน

ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษาว่าทางน้ำใดเป็นทางน้ำชลประทาน และเป็นประเภทใด

และมาตรา ๓๒⁸ กำหนดห้ามการปลูกสร้างหรือต่อเติมสิ่งปลูกสร้าง รุกล้ำทางน้ำชลประทาน ห้ามขุดทางน้ำมาเชื่อม หรือทำให้ทางน้ำชลประทานรั่วไหล และปิดหรือเปิดประตูน้ำ เขื่อนระบาย ท่อน้ำ ทางน้ำ ทั้งนี้ให้นายช่างชลประทานเป็นเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการควบคุมมิให้มีการฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว อันอาจส่งผลให้ลำน้ำชลประทานเน่าเสีย หรือเป็นอันตรายต่อการเพาะปลูกและการบริโภค

(๓) พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ ๑๔) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๑๑๙⁹ มาตรา ๑๑๙ ตรี¹⁰ และมาตรา ๑๒๐¹¹ กำหนดให้พนักงานเจ้าท่ามีหน้าที่ดูแลแม่น้ำ ลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ หรือทะเลสาบ

⁸ มาตรา ๒๓ ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้าง แก้วไข หรือต่อเติมสิ่งก่อสร้าง หรือปลูก ปักสิ่งใด หรือทำการเพาะปลูก รุกล้ำทางน้ำชลประทาน ขานคลอง เขตคันคลอง หรือเขตหนึ่ง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากนายช่างชลประทาน ในกรณีที่มีการฝ่าฝืน นอกจากที่ผู้ฝ่าฝืนจะต้องระวางโทษตามพระราชบัญญัตินี้แล้ว เมื่อโจทก์ร้องขอก็ให้ศาลสั่งให้รื้อถอนสิ่งที่รุกล้ำนั้นด้วย

ในกรณีฉุกเฉินเพื่อป้องกันอันตรายอันอาจเกิดขึ้นแก่การชลประทาน นายช่างชลประทานมีอำนาจดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อให้สิ่งรุกล้ำนั้นไปจากทางน้ำชลประทาน ขานคลอง เขตคันคลอง หรือเขตหนึ่งได้

⁹ มาตรา ๒๖ ห้ามมิให้ผู้ใดขุดคลองหรือทางน้ำมาเชื่อมกับทางน้ำชลประทาน หรือมาเชื่อมกับทางน้ำอื่นที่เชื่อมกับทางน้ำชลประทาน หรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้น้ำในทางน้ำชลประทานรั่วไหล อันอาจก่อให้เกิดการเสียหายแก่การชลประทาน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีหรือผู้ที่อธิบดีมอบหมาย ผู้ฝ่าฝืนนอกจากจะได้รับโทษตามพระราชบัญญัตินี้แล้ว ศาลจะสั่งให้ปิดถนนคลองหรือทางน้ำนั้นมิให้น้ำรั่วไหลต่อไปก็ได้

เพื่อป้องกันอันตรายอันอาจเกิดแก่การชลประทาน อธิบดีมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำการดังกล่าวในวรรคแรกปิดถนนทางน้ำนั้นหรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อมิให้น้ำรั่วไหลได้ต่อไป หากไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานจัดการได้ทันที และถ้าจำเป็นจะต้องใช้ที่ดินเพื่อการนี้ ก็ให้มีอำนาจใช้ที่ดินริมคลองหรือริมทางน้ำนั้นได้เท่าที่จำเป็น ค่าใช้จ่ายในการนี้รวมทั้งค่าเสียหายที่จะต้องชดเชยให้แก่เจ้าของที่ดิน ให้คิดเอาจากผู้ฝ่าฝืนทั้งสิ้น

คลองหรือทางน้ำใดที่ทำให้มีน้ำในทางน้ำชลประทานรั่วไหลอันอาจก่อให้เกิดการเสียหายแก่การชลประทานมาก่อนวันใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้ เมื่ออธิบดีเห็นสมควรก็ให้มีอำนาจดำเนินการตามความในวรรคสองได้โดยอนุโลม

¹⁰ มาตรา ๒๘ ห้ามมิให้ผู้ใดทิ้งมูลฝอย ขากสัตว์ ขากพืช แก้วถ่าน หรือสิ่งปฏิกูลลงในทางน้ำชลประทาน หรือทำให้น้ำเป็นอันตรายแก่การเพาะปลูกหรือการบริโภค

ห้ามมิให้ผู้ใดปล่อยน้ำซึ่งทำให้เกิดเป็นพิษแก่น้ำตามธรรมชาติ หรือสารเคมีเป็นพิษลงในทางน้ำชลประทาน จนอาจทำให้น้ำในทางน้ำชลประทานเป็นอันตรายแก่เกษตรกรรม การบริโภค อุปโภค หรือสุขภาพอนามัย

¹¹ มาตรา ๓๒ ห้ามมิให้ผู้ใดนอกจากเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ ปิดหรือเปิดประตูน้ำ เขื่อนระบาย ประตูระบาย ท่อน้ำ ท่อเชื่อม สะพานทางน้ำ ปูนหรือฉาบขึ้นสถานีในบริเวณท่านบหรือประตูระบาย

¹² มาตรา ๑๑๕ ห้ามมิให้ผู้ใดเท ทิ้ง หรือทำด้วยประการใด ๆ ให้หิน กรวด ทราย ดิน โคลน อับเฉา สิ่งของหรือสิ่งปฏิกูลใด ๆ ตกในน้ำมันและเคมีภัณฑ์ลงในแม่น้ำ ลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำหรือ ทะเลสาบ อันเป็นทางสัญจรของประชาชนหรือที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันหรือทะเลภายในน่านน้ำไทย อันจะเป็นเหตุให้เกิดการคั่งเงิน ตกตะกอนหรือสกปรก เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าท่าผู้ใด ฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และต้อง ชดเชยเงินค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียในการขจัดสิ่งเหล่านั้นด้วย

¹³ มาตรา ๑๑๕ ตรี ห้ามมิให้ผู้ใดเท ทิ้ง หรือทำด้วยประการใด ๆ ให้น้ำมันและเคมีภัณฑ์หรือสิ่งใด ๆ ลงในแม่น้ำ ลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ หรือทะเลสาบอันเป็นทางสัญจรของประชาชนหรือที่ประชาชน ใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือทะเลภายในน่านน้ำไทยอันจะเป็นเหตุให้เกิดเป็นพิษต่อสิ่งมีชีวิตหรือต่อสิ่งแวดล้อมหรือเป็น อันตรายต่อการเดินเรือในแม่น้ำ ลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำหรือทะเลสาบดังกล่าว ผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ และต้องชดเชยเงินค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปในการแก้ไขสิ่งเป็นพิษหรือชดเชยค่าเสียหายเหล่านั้นด้วย

ซึ่งประชาชนใช้สัญจร หรือใช้ประโยชน์ร่วมกัน ด้วยการมิให้ผู้ใดเท ทิ้ง หรือกระทำด้วยประการใดๆ ให้หิน กรวด ทราย ดิน โคลน สิ่งของ หรือสิ่งปฏิภูลใดๆ ลงในแหล่งน้ำเหล่านั้น อันจะเป็นเหตุให้แหล่งน้ำตื้นเขิน ตกตะกอน สกปรก หรือเกิดเป็นพิษต่อสิ่งมีชีวิตหรือต่อสิ่งแวดล้อม

(๔) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นกฎหมายหลักที่ใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบรอบด้านทั้งมลพิษทางน้ำ ทางอากาศ ทางเสียง รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การสร้างความเป็นเอกภาพในการบังคับใช้กฎหมาย ด้วยการให้เจ้าพนักงานตามกฎหมายนี้มีอำนาจควบคุมดูแลการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ

(๕) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ มาตรา ๕๐¹² กำหนดให้เทศบาลมีอำนาจในการจัดให้มีและบำรุงทางน้ำและทางระบายน้ำ และมีหน้าที่ในการรักษาความสะอาดที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิภูลเช่นเดียวกัน

(๖) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๓๑¹³ กำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีหน้าที่อย่างเดียวกันในท้องที่ที่อยู่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล และอำเภอมีอำนาจหน้าที่ในการปกป้องรักษาห้วยคลอง และลำน้ำต่างๆ ที่เป็นสาธารณประโยชน์ในเขตอำเภอ

(๗) พระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๙¹⁴ กำหนดให้มีอำนาจและหน้าที่วางแผนการใช้ที่ดิน การพัฒนาที่ดิน การกำหนดเขตการอนุรักษ์ดินและน้ำ การประกาศกำหนดเขตสำรวจการอนุรักษ์ดินและน้ำ การกำหนดมาตรการเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นต้น

¹¹ มาตรา ๑๒๐ ให้เจ้าท่ามีหน้าที่ดูแล รักษาและจุดตอร่องน้ำ ทางเรือเดิน แม่น้ำ ลำคลอง ทะเลสาบและทะเลภายในน่านน้ำไทย

ห้ามมิให้ผู้ใดจุดตอ แก้วไข หรือทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการเปลี่ยนแปลงร่องน้ำทางเรือเดิน แม่น้ำ ลำคลอง ทะเลสาบหรือทะเลภายในน่านน้ำไทย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าท่าผู้ใดผู้หนึ่งต้อง ระวังโทษปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงห้าหมื่นบาทและ ไร่ให้เจ้าท่าสั่งให้หยุดกระทำการดังกล่าว

¹² มาตรา ๕๐ ภายใต้นบังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล ดังต่อไปนี้

(๒) ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ

(๓) รักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิภูล

¹³ มาตรา ๓๑ ภายใต้นบังคับแห่งกฎหมาย จังหวัดอาจดำเนินการส่วนจังหวัดภายในเขตจังหวัด นอกเขตเทศบาลและเขตสุขาภิบาล ดังต่อไปนี้

(๕) การจัดให้มีและบำรุงทางน้ำและทางบก

(๖) การจัดให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ

(๗) การรักษาความสะอาดของถนน ทางเดิน และที่สาธารณะ

(๘) การกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิภูล

¹⁴ มาตรา ๘ คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๒) วางแผนการใช้ที่ดิน การพัฒนาที่ดิน การกำหนดบริเวณการใช้ที่ดินและการกำหนดเขตการอนุรักษ์ดินและน้ำ

(๓) ประกาศกำหนดเขตสำรวจที่ดิน และประกาศกำหนดเขตสำรวจการอนุรักษ์ดินและน้ำตามมาตรา ๑๗

(๔) เสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ความเห็นชอบ ในการให้ความช่วยเหลือ และเยียวยาความเดือดร้อนหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่ผู้ครอบครองที่ดิน ตามความเหมาะสมจากการกำหนดบริเวณการใช้ที่ดินหรือการกำหนดเขตการอนุรักษ์ดิน และน้ำ

(๕) กำหนดมาตรการเพื่อการปรับปรุงดินหรือที่ดิน หรือกำหนดมาตรการเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

(๘) พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๔¹⁵ ได้กำหนดค่านิยามของการผังเมือง หมายถึง การวาง จัดทำและดำเนินการให้เป็นไปตามผังเมืองรวม และผังเมืองเฉพาะในบริเวณเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบท เพื่อสร้างหรือพัฒนาเมืองหรือส่วนของเมืองขึ้นใหม่ กำหนดเขตพื้นที่ป่า พื้นที่ลุ่มน้ำกับเขตชุมชน เพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชน เป็นการส่งเสริมการเศรษฐกิจสังคม และสภาพแวดล้อมเพื่อบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ หรือมีคุณค่าในทางธรรมชาติ อีกทั้งมาตรา ๑๔¹⁶ ได้กำหนดให้การวางและจัดทำผังเมืองรวมหรือผังเมืองเฉพาะจะตราพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินที่จะทำการสำรวจ เพื่อออกกฎกระทรวงในการดำเนินการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน และควบคุมการก่อสร้างอาคาร เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้ส่วนท้องถิ่นในการกำหนดกฎระเบียบ หรือออกข้อบัญญัติเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน

(๙) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๔¹⁷ ได้กำหนดค่านิยามของอาคารหมายรวมถึง เขื่อน สะพาน อุโมงค์ ทางหรือท่อระบายน้ำ อุโมงค์ ท่อน้ำ ท่อจอดเรือ ที่สร้างขึ้นติดต่อกับหรือใกล้เคียงกับที่สาธารณะ

¹⁵ มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

"การผังเมือง" หมายความว่า การวาง จัดทำและดำเนินการให้เป็นไปตามผังเมืองรวม และผังเมืองเฉพาะในบริเวณเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบท เพื่อสร้างหรือพัฒนาเมืองหรือส่วนของเมืองขึ้นใหม่ หรือแทนเมืองหรือส่วนของเมืองที่ได้รับการเสียหายเพื่อให้มีหรือทำให้ดีขึ้นซึ่งคุณลักษณะความสะอาดสุขภาพ ความเป็นระเบียบ ความสวยงามการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน ความปลอดภัยของประชาชน และสวัสดิภาพของสังคม เพื่อส่งเสริมการเศรษฐกิจสังคม และสภาพแวดล้อม เพื่อดำรงรักษาหรือบูรณะสถานที่ และวัตถุที่มีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี หรือเพื่อบำรุงรักษาทรัพยากร ธรรมชาติ ภูมิประเทศที่คงเดิม หรือมีคุณค่าในทางธรรมชาติ

"ผังเมืองรวม" หมายความว่า แผนผัง นโยบายและโครงการรวมทั้งมาตรการควบคุมโดยทั่วไป เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและการดำรงรักษาเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบทในด้านการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคมและการขนส่ง การสาธารณูปโภค บริการสาธารณะและสภาพแวดล้อมเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการผังเมือง

"ผังเมืองเฉพาะ" หมายความว่า แผนผังและโครงการดำเนินการเพื่อพัฒนาหรือดำรงรักษาบริเวณเฉพาะแห่ง หรือกิจการที่เกี่ยวข้องในเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบทเพื่อประโยชน์แก่การผังเมือง

¹⁶ มาตรา ๑๔ ในการวางและจัดทำผังเมืองรวมหรือผังเมืองเฉพาะจะตราพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินที่จะทำการสำรวจ เพื่อการวางและจัดทำผังเมืองรวมหรือผังเมืองเฉพาะไว้ก็ได้ในพระราชกฤษฎีกานั้นให้ระบุ

- (๑) วัตถุประสงค์เพื่อทำการสำรวจในการวางและจัดทำผังเมืองรวมหรือผังเมืองเฉพาะ
- (๒) เจ้าพนักงานการผัง
- (๓) เขตท้องที่ที่จะทำการสำรวจหรือด้วยแผนที่แสดงเขตสำรวจ แนบท้ายพระราชกฤษฎีกา
- (๔) กำหนดเวลาการใช้บังคับพระราชกฤษฎีกาซึ่งต้องไม่เกินห้าปี

¹⁷ มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

"อาคาร" หมายความว่า ตึก บ้าน เรือน โรง ร้าน แพ คลังสินค้า สำนักงานและสิ่งทีสร้างขึ้นอย่างอื่น ซึ่งบุคคลอาจเข้าอยู่หรือเข้าใช้สอยได้ และหมายความรวมถึง

- (๑) อัฒจันทร์หรือสิ่งทีสร้างขึ้นอย่างอื่นเพื่อใช้เป็นทีชุมนุมของประชาชน
- (๒) เขื่อน สะพาน อุโมงค์ ทางหรือท่อระบายน้ำ อุโมงค์ คานเรือ ท่อน้ำ ท่อจอด เรือ รั้ว กำแพง หรือประตู ทีสร้างขึ้นติดต่อกับหรือใกล้เคียงกับที่สาธารณะหรือสิ่งทีสร้างขึ้นให้บุคคลทั่วไปใช้สอย
- (๓) ป้ายหรือสิ่งทีสร้างขึ้นสำหรับคิดหรือคั่งป้าย

ตามมาตรา ๑๓¹⁸ การก่อสร้างสิ่งก่อสร้างใดๆ ในลำน้ำ เช่น ประตุนบายน้ำ อ่างเก็บน้ำ เขื่อน ต้องได้รับอนุญาตจากกรมโยธาธิการและผังเมืองหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่น

(๑๐) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดแนวทางการบริหารทรัพยากรน้ำของประเทศให้เป็นไปอย่างมีเอกภาพและบูรณาการ สอดคล้องสัมพันธ์กันทั้งในระดับลุ่มน้ำและระดับประเทศ โดยประชาชนมีส่วนร่วม

สรุป

จะเห็นว่ากฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำมีอยู่หลายฉบับ เป็นการบัญญัติตามลักษณะพื้นที่ การใช้บังคับกฎหมายแต่ละฉบับจะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบแตกต่างกันไปตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน จึงทำให้ในบางครั้งเกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายขึ้น แต่ไม่สามารถหาหน่วยงานผู้รับผิดชอบได้ จนทำให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบไม่ว่าจะเป็นประชาชนหรือชุมชนไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเหมาะสม หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการร่วมมือประสานงานกันในการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ก็จะแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้อย่างรวดเร็วและทันที่

(ก) ที่คิดหรือตั้งไว้เหนือที่สาธารณะและมีขนาดเกินหนึ่งตารางเมตร หรือน้ำหนักรวมทั้งโครงสร้างเกินสิบกิโลกรัม

(ข) ที่คิดหรือตั้งไว้ในระยะห่างจากที่สาธารณะซึ่งเมื่อวัดในทางราบแล้วระยะห่างจากที่สาธารณะมีน้อยกว่าความสูงของป้ายนั้นเมื่อวัดจากพื้นดิน และมีขนาดหรือมีน้ำหนักเกินกว่าที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๔) พื้นที่ยี่หรือสิ่งก่อสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่จอดรถ ที่กักขัง และทางเข้าออกของรถสำหรับอาคารที่กำหนดตามมาตรา ๘ (๕)

(๕) สิ่งก่อสร้างขึ้นอย่างอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

"ราชการส่วนท้องถิ่น" หมายความว่า เทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดให้เป็นราชการส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัตินี้

"ข้อบัญญัติท้องถิ่น" หมายความว่า กฎซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจนิติบัญญัติของราชการส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบัญญัติ ข้อบังคับ สุขาภิบาล ข้อบัญญัติจังหวัด ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร หรือข้อบัญญัติเมืองพัทยา เป็นต้น

¹⁸ มาตรา ๑๓ ในกรณีที่สมควรห้ามการก่อสร้างตัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้ายและใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารชนิดใดหรือประเภทใดในบริเวณหนึ่งบริเวณใด แต่ยังไม่มีกฎกระทรวง หรือข้อบัญญัติท้องถิ่นกำหนดการตามมาตรา ๘ (๑๐) ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของอธิบดีกรมโยธาธิการและผังเมืองหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่น แล้วแต่กรณี มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาห้ามการก่อสร้าง ตัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย และใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารในบริเวณนั้นเป็นการชั่วคราวได้ และให้ดำเนินการออกกฎกระทรวง หรือข้อบัญญัติท้องถิ่นภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ประกาศนั้นมีผลใช้บังคับ

ถ้าไม่มีการออกกฎกระทรวงหรือข้อบัญญัติท้องถิ่นภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง ให้ประกาศดังกล่าวเป็นอันยกเลิก

ภาคผนวก 3

ลักษณะของแหล่งน้ำประเภทประเภทต่างๆ

นิยามลักษณะการพัฒนาแหล่งน้ำประเภทโครงการต่างๆ

1) โครงการพัฒนาแหล่งน้ำประเภท อ่าง

นิยาม : อ่างเก็บน้ำ (reservoir) หมายถึง แหล่งน้ำ ที่มนุษย์สร้างขึ้นจากการก่อสร้างเขื่อนหรือทำนบด้วยคอนกรีต หิน หรือดิน ปิดกั้นหรือขวางทางน้ำระหว่างช่องเขา เพื่อให้เกิดเป็นแหล่งเก็บน้ำทางด้านเหนือน้ำ เก็บกักน้ำสำหรับการใช้ในหลากหลายจุดประสงค์ เช่น การชลประทาน อุปโภคบริโภค และผลิตกระแสไฟฟ้า อ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนภูมิพล

เกณฑ์การแบ่งขนาดโครงการ :

ขนาดใหญ่ ความจุมากกว่า 100 ล้าน ลบ.เมตร หรือพื้นที่ผิวอ่างเก็บน้ำมากกว่า 15 ตารางกิโลเมตร หรือพื้นที่ชลประทานมากกว่า 80,000 ไร่

ขนาดกลาง ความจุน้อยกว่า 100 ล้าน ลบ.เมตร หรือพื้นที่ผิวอ่างเก็บน้ำน้อยกว่า 15 ตารางกิโลเมตร หรือพื้นที่ชลประทานน้อยกว่า 80,000 ไร่

ขนาดเล็ก พื้นที่ชลประทานน้อยกว่า 2,000 ไร่

หมายเหตุ:

- เรียก อ่างเก็บน้ำ เมื่อใช้ในกรณีที่มีน้ำที่ผิวน้ำที่เกิดขึ้นจากการก่อสร้างสิ่งก่อสร้างปิดกั้นทางน้ำ
- เรียกว่า เขื่อน เมื่อใช้ในกรณีที่มีน้ำที่ผิวน้ำที่เกิดขึ้นจากการก่อสร้างสิ่งก่อสร้างปิดกั้นทางน้ำ เช่น ถนนบนสันเขื่อนลำตะคอง เป็นต้น

เขื่อนมี 2 ประเภท

(1) เขื่อนเก็บน้ำ ได้แก่ เขื่อนแควน้อย เขื่อนภูมิพล เขื่อนสิริกิติ์ เขื่อนขุนด่านปราการชล เป็นต้น เพื่อกักน้ำที่ไหลมามากในฤดูฝนเก็บไว้ทางด้านเหนือของเขื่อน ทำให้เกิดเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดต่างๆ ซึ่งน้ำที่เก็บไว้จะนำออกมาทางอาคารที่ตัวเขื่อนได้ตลอดเวลาที่ต้องการ โดยอาจจะบายลงไปตามลำน้ำให้กับเขื่อนทดน้ำที่สร้างอยู่ทางตอนล่าง หรืออาจส่งเข้าคลองส่งน้ำสำหรับโครงการชลประทานที่มีคลองส่งน้ำรับน้ำจากเขื่อนเก็บกักน้ำนั้นโดยตรง

ลักษณะของเขื่อนเก็บน้ำ

(2) เขื่อนทดน้ำ ได้แก่ เขื่อนเจ้าพระยา เพื่อทดน้ำให้มีระดับสูงจนสามารถส่งไปตามคลองส่งน้ำสู่พื้นที่เพาะปลูกได้ด้วยแรงโน้มถ่วงของโลก

ลักษณะของเขื่อนทดน้ำ

2) โครงการพัฒนาฝาย

นิยาม : เป็นอาคารที่สร้างขวางทางน้ำเพื่อทำหน้าที่กั้นน้ำ และให้น้ำไหลล้นข้ามไปบนสันของอาคารได้ เมื่อเราสร้างฝายที่ลำนน้ำซึ่งจะใช้เป็นต้นน้ำของโครงการชลประทาน ฝายจะทำหน้าที่เป็นอาคารกั้นน้ำหรือเขื่อนกั้นน้ำประเภทหนึ่ง สำหรับกั้นน้ำที่ไหลมาตามลำนน้ำให้มีระดับสูง จนน้ำสามารถไหลเข้าคลองส่งน้ำได้ตามปริมาณที่ต้องการในฤดูกาลเพาะปลูก ส่วนน้ำที่เหลือจะไหลล้นข้ามสันฝายไป ฝายทุกแห่งจึงจำเป็นต้องสร้างให้มีความสูงมากพอ สำหรับกั้นน้ำให้เข้าคลองส่งน้ำได้ และจะต้องมีความยาวมากพอที่จะให้น้ำที่ไหลมาในฤดูน้ำไหลล้นข้ามฝายไปได้อย่างปลอดภัย โดยไม่ทำให้เกิดน้ำท่วมตลิ่งสองฝั่งลำนน้ำที่บริเวณด้านเหนือฝายมากเกินไปด้วย โดยทั่วไปแล้ว ฝายจะเป็นอาคารที่มีขนาดความสูงไม่มากนัก และมีรูปร่างคล้ายสี่เหลี่ยมคางหมู

ภาพตัวอย่างลักษณะของฝาย

ลักษณะสำคัญ

1. เป็นอาคารที่สร้างขวางลำนน้ำ
2. ลักษณะการไหลของน้ำจะไหลข้ามสันฝาย
3. ทำหน้าที่กั้นน้ำให้ระดับด้านเหนือสูงขึ้น ให้น้ำสามารถไหลเข้าคลองส่งน้ำได้
4. ในบางกรณีอาจจะมีประตูระบายทราย เพื่อใช้ในการระบายตะกอน

เกณฑ์การแบ่งขนาดโครงการ

- ขนาดใหญ่** ตั้งอยู่ในลำนน้ำสายหลัก
- ขนาดกลาง** พื้นที่ส่งน้ำ 2,000 ไร่ ขึ้นไป
- ขนาดเล็ก** พื้นที่ส่งน้ำน้อยกว่า 2,000 ไร่

3) โครงการพัฒนาประตูระบายน้ำ(ปตร.)

นิยาม :

เขื่อนระบายน้ำ คือ สิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อกั้น หรือกักน้ำในทางน้ำอันเป็นที่มาแห่งน้ำซึ่งจะส่งเข้าสู่เขตชลประทานโดยมีช่องเปิดปิดได้

ประตูระบายน้ำ คือ สิ่งที่สร้างขึ้นในทางน้ำเพื่อกั้น กัก กั้น หรือระบายน้ำ ณ ที่อันอันมิใช่ที่มาแห่งน้ำซึ่งจะส่งเข้าสู่เขตชลประทานโดยมีช่องเปิดปิดได้

เกณฑ์การแบ่งขนาดโครงการ:

ขนาดใหญ่ :

- ความสูงต่อม่อมากกว่า 6.00 ม. หรือมีพื้นที่รับน้ำมากกว่า 80,000 ไร่
- ปริมาณน้ำที่ไหลผ่านจุดที่ตั้ง ปตร. ในรอบ 25 ปี มากกว่า 50.00 ลบ.ม. ต่อวินาที

ขนาดกลาง :

- ความสูงต่อม่อตั้งแต่ 2.50 - 6.00 ม. หรือมีพื้นที่รับน้ำตั้งแต่ 2,000 - 80,000 ไร่
- ปริมาณน้ำที่ไหลผ่านจุดที่ตั้ง ปตร. โดยมีปริมาณน้ำสูงสุดในรอบ 25 ปี ตั้งแต่ 15.00 - 50.00

ลบ.ม. ต่อวินาที

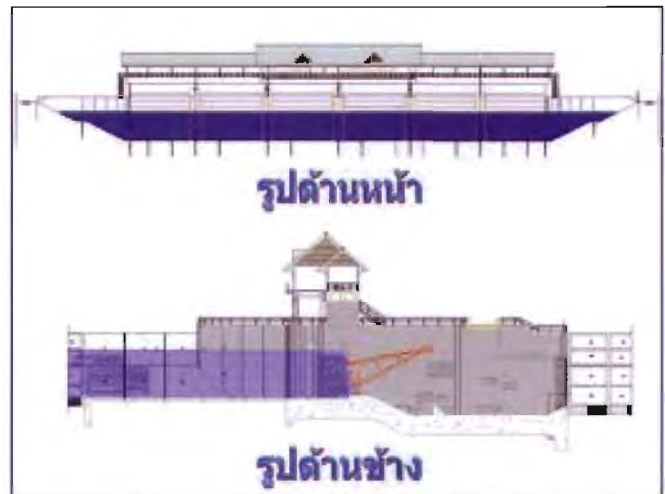
ขนาดเล็ก :

- ความสูงต่อม่อไม่เกิน 2.50 ม. หรือ มีพื้นที่รับน้ำไม่เกิน 2,000 ไร่
- ปริมาณน้ำที่ไหลผ่านจุดที่ตั้ง ปตร. โดยมีปริมาณน้ำสูงสุดในรอบ 25 ปี ไม่เกิน 15.00 ลบ.ม.

ต่อวินาที

ลักษณะสำคัญ

1. อาคารที่สร้างในทางน้ำโดยสร้างขวางลำน้ำ
2. มีช่องเปิด-ปิด และบานระบายน้ำสำหรับการควบคุมระดับน้ำ
3. หน้าที่ควบคุมระดับน้ำ และการระบายน้ำ
4. เป็นอาคารชลประทานหลัก ในระบบส่งน้ำและระบายน้ำ

ตัวอย่างประตูระบายน้ำ

4) โครงการพัฒนาระบบส่งน้ำ

นิยาม : ระบบส่งน้ำเป็นระบบการพัฒนาการกระจายน้ำจากหัวงานอาคารชลประทานไปยังพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งอาจจะส่งน้ำทั้งแบบแรงโน้มถ่วงหรือสูบน้ำ โดย ผ่านคลองส่งน้ำ ซึ่งอาจจะมีเพียงคลองสายหลัก หรือมีคลองซอยและคลองแยกซอย มีอาคารบังคับน้ำในคลองส่งน้ำเพื่อกระจายน้ำให้เข้าถึงพื้นที่

เพาะปลูกได้มากขึ้น โดยอาจจะมึระบบระบายน้ำ ถนน คันกั้นน้ำ การจัดรูปที่ดิน เพื่อให้ระบบส่งน้ำมีความวามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ลักษณะสำคัญ เป็นการพัฒนาระบบการกระจายน้ำออกจากหัวงานประเภทต่างๆ ทั้งเป็นระบบแบบแรงโน้มถ่วงหรือสูบน้ำไปยังพื้นที่เป้าหมายชลประทานส่งน้ำผ่านคลองชลประทาน โดยควรพัฒนาให้มีคลองสายหลัก คลองซอย คลองแยกซอย เพื่อให้สามารถส่งน้ำเข้าพื้นที่ชลประทานให้ทั่วถึง รวมทั้งมีระบบระบายน้ำออกจากพื้นที่ชลประทานตามเหมาะสม

เกณฑ์การแบ่งขนาดโครงการ:

ขนาดใหญ่ พื้นที่ชลประทานที่มีขนาดมากกว่า 80,000 ไร่

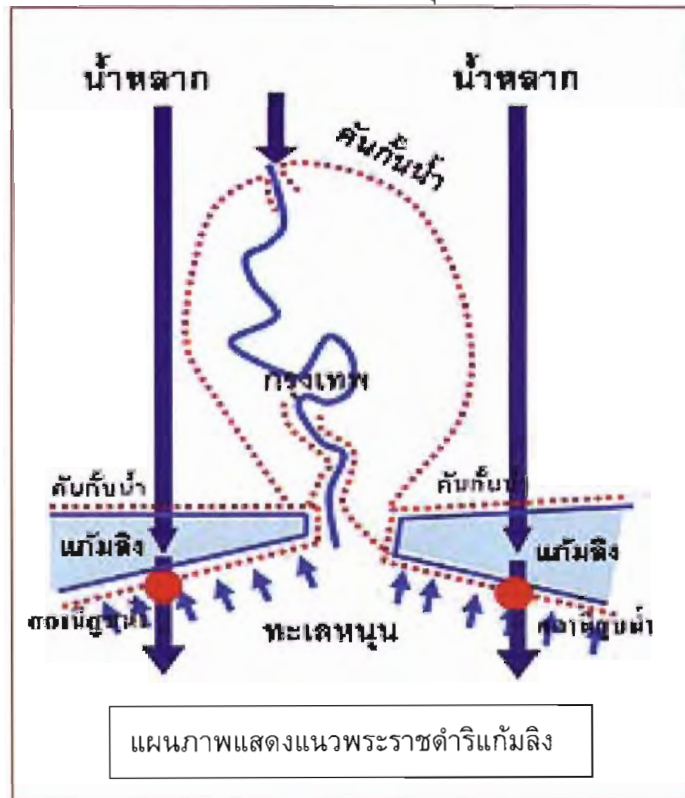
ขนาดกลาง พื้นที่ชลประทานที่มีขนาดมากกว่า 2,000 ไร่ และน้อยกว่า 80,000 ไร่

ขนาดเล็ก พื้นที่ชลประทานที่มีขนาดเล็กกว่า 2,000 ไร่

5) โครงการพัฒนาแก้มลิง

นิยาม : โครงการที่มีการพัฒนาแหล่งเก็บกักหรือชะลอน้ำหลากเพื่อลดหรือชะลออัตราการไหลของน้ำหลาก ก่อนระบายให้ไหลลงสู่ระบบระบายน้ำโดยพัฒนาหนอง บึง หรือพื้นที่ลุ่มต่ำ มีขนาดตั้งแต่ 500,000 ลบ.ม. ขึ้นไป

ลักษณะสำคัญ: อยู่ใกล้เชื่อมลำน้ำธรรมชาติสามารถสร้างระบบผันน้ำเข้าออกได้ง่ายสร้างอาคารบังคับน้ำเข้า - ออกจากแก้มลิงอยู่ในพื้นที่ลุ่มต่ำในฤดูฝนสามารถผันน้ำหลากเข้าแก้มลิงได้ด้วยแรงโน้มถ่วงหากจำเป็นต้องเก็บกักน้ำที่ระดับสูงกว่าที่ดินรอบๆ แก้มลิง จะต้องสร้างคลองระบายน้ำรอบๆ แก้มลิง (side drain) หากเก็บกักน้ำได้มากควรพิจารณานำน้ำไปใช้ประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆ โดยพิจารณาใช้แรงโน้มถ่วงเป็นอันดับแรก หากจำเป็นจึงพิจารณาใช้พลัง งานอื่นๆ ตามความเหมาะสมหากเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติหรือระดับประเทศ ควรศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมในระดับที่เหมาะสมกรณีอยู่ในพื้นที่ดินเค็มควรระมัดระวังปัญหาการแพร่กระจายดินเค็ม และคุณภาพน้ำ

6) โครงการพัฒนาชลประทานในระดับไร่นา

นิยาม : งานจัดรูปที่ดินเป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร โดยจัดให้มีระบบชลประทาน (คูส่งและคูระบาย) ถนนลำเลียงในระดับไร่นาทั่วถึงทุกแปลง เพื่อเพิ่มผลผลิต และลดต้นทุนการผลิต (เพิ่มประสิทธิภาพการชลประทาน ตามเป้าหมายยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำ) โดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกร

ลักษณะสำคัญ งานจัดรูปแบ่งเป็น

Intensive การพัฒนาสมบูรณ์แบบจัดรูปแบบใหม่ ปรับระดับดิน มีคูส่ง คูระบาย ทางลำเลียง โดยจะพยายามวางแผนให้เป็นเส้นตรงตัดผ่านที่ดินทุกแปลง

Extensive การพัฒนาบางส่วนไม่มีการจัดรูปแปลง มีคูส่ง คูระบาย ทางลำเลียง ลัดเลาะไปตามเขตแปลง

งานคันคูน้ำ จะดำเนินการขุดคูส่งน้ำ อาจมีคูระบายในการพัฒนาครั้งเดียวกันหรือวางแผนไว้สำหรับการพัฒนาในช่วงต่อไป อาจก่อสร้างทางลำเลียงแล้วแต่ราษฎรร้องขอ

7) โครงการเหลียวหลัง

นิยาม : โครงการปรับปรุง, เพิ่มประสิทธิภาพโครงการชลประทานหรือโครงการพัฒนาแหล่งน้ำที่มีอยู่เดิม ให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น หรือใช้งานได้ดีขึ้นหรือเหมือนเดิม

ลักษณะสำคัญ :

- โครงการที่ทำการศึกษาความเหมาะสมปรับปรุงโครงการแล้ว
- โครงการขนาดใหญ่ที่มีการก่อสร้างมาเป็นระยะเวลานานกว่า 20 ปี
- โครงการอ่างเก็บน้ำที่มี In flow มากกว่าความจุ มากกว่าสองเท่า
- โครงการที่มีการชำรุดเสียหายจนถึงขั้นใช้การไม่ได้

8) โครงการพัฒนาโครงข่ายน้ำ

นิยาม : โครงข่ายน้ำ หมายถึง องค์ประกอบของโครงการพัฒนาแหล่งน้ำหรือการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้กับแหล่งน้ำที่มีอยู่แล้ว ที่มีพื้นที่รับน้ำฝนและพื้นที่รับประโยชน์อยู่ต่างลุ่มน้ำกัน ด้วยการใช้สิ่งปลูกสร้างหรืออาคารบังคับน้ำควบคุมทิศทางและปริมาณการไหลไปยังลุ่มน้ำที่ต้องการ

ลักษณะสำคัญ : มีลักษณะเป็นท่อ , คลองส่งน้ำ หรือระบบลำน้ำ เพื่อลำเลียงน้ำจากแหล่งน้ำหนึ่งไปสู่อีกแหล่งน้ำหนึ่ง

เกณฑ์การแบ่งขนาดโครงการ:

ขนาดใหญ่ ผันน้ำข้ามลุ่มน้ำหลัก หรือ พื้นที่รับประโยชน์มากกว่า 80,000 ไร่

ขนาดกลาง ผันน้ำข้ามลุ่มน้ำหลัก หรือลุ่มน้ำย่อย หรือ พื้นที่รับประโยชน์ตั้งแต่ 2,000 ถึง 80,000 ไร่

ขนาดเล็ก ผันน้ำข้ามลุ่มน้ำย่อย หรือ พื้นที่รับประโยชน์ต่ำกว่า 2,000 ไร่

9) โครงการพัฒนาสถานีสูบน้ำ

นิยาม : สถานีสูบน้ำ เพื่อประโยชน์ การส่งน้ำ ระบายน้ำ การป้องกันผลกระทบจากน้ำหลาก หรือน้ำเค็ม

เกณฑ์การแบ่งขนาดโครงการ: ใช้พื้นที่โครงการเป็นหลัก

ขนาดใหญ่ พื้นที่รับประโยชน์มากกว่า 80,000 ไร่

ขนาดกลาง พื้นที่รับประโยชน์ตั้งแต่ 2,000 ถึง 80,000 ไร่

ขนาดเล็ก พื้นที่รับประโยชน์น้อยกว่า 2,000 ไร่

ภาพตัวอย่างสถานีสูบน้ำ

10) โครงการระบบระบายน้ำ/บรรเทาอุทกภัย

นิยาม : ระบบที่ประกอบด้วยทางระบายน้ำหลัก ทางระบายน้ำรวม ทางระบายน้ำในของพื้นที่ และอาคารประกอบในทางระบายน้ำ เพื่อนำน้ำส่วนเกินความจำเป็นออกจากพื้นที่ และหมายรวมถึง การบริหารจัดการน้ำท่วมด้วย

ลักษณะที่สำคัญ :

1. เป็นโครงการที่ใช้สิ่งก่อสร้างหรือไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง ในการนำน้ำส่วนเกินออกจากพื้นที่ หรือ ป้องกันมิให้น้ำเข้า พื้นที่ที่กำหนด หรือสามารถเตือนภัยมิให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินและชีวิตของ ประชาชน

2. เป็นโครงการที่ระบุชื่อชัดเจน ว่าเป็นโครงการระบายน้ำ หรือบรรเทาอุทกภัย ซึ่งจะรวมไปถึง โครงการก่อสร้าง คันกั้นน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วม โครงการกั้นน้ำเค็ม เป็นต้น

เกณฑ์การแบ่งขนาดโครงการ:

1. ระบบระบายน้ำ ให้กำหนดตาม ประเภทของห้วงงาน เช่น ห้วงงานเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดกลาง ดังนั้นระบบระบายน้ำจะเป็นขนาดกลาง เป็นต้น นั่นคือ

ขนาดใหญ่ ระบบระบายน้ำ พื้นที่รับประโยชน์/ชลประทานมากกว่า 80,000 ไร่

ขนาดกลาง ระบบระบายน้ำ พื้นที่รับประโยชน์/ชลประทาน ต่ำกว่า 80,000-2,000 ไร่

ขนาดเล็ก ระบบระบายน้ำ พื้นที่รับประโยชน์/ชลประทาน ต่ำกว่า 2,000 ไร่

2. โครงการบรรเทาอุทกภัย กำหนดตาม ผู้รับผิดชอบการก่อสร้าง เช่น โครงการบรรเทาอุทกภัยจันทบุรี เป็นโครงการขนาดใหญ่ เป็นต้น หรือถ้าผู้รับผิดชอบในการก่อสร้างเป็นสำนักชลประทาน ก็ให้พิจารณาเป็นโครงการขนาดกลางหรือเล็ก โดยพิจารณาเพิ่มเติมในด้านการชดเชยที่ดินประกอบ

.....

ภาคผนวก 4

จดหมายข่าว “ข่าวปิดทอง” Vol. 3 (ปี 2554)

ข่าวปิดทอง

กรมทรัพยากรน้ำบาดาล กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

Vol. 3

น้อมนำ“พระราชดำริ”เป็นต้นแบบ บริหารจัดการน้ำทั้งระบบเพื่อแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน

วิกฤตการณ์อุทกภัยครั้งรุนแรงที่สุดที่เกิดขึ้นในขณะนี้ ครรทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนทั้งหมดจะเร่งพิจารณาแนวทางการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ เพื่อการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน โดยน้อมนำแนวพระราชดำริเรื่อง “น้ำ” ที่ผ่านการพิสูจน์แล้วว่า สามารถแก้ปัญหาอย่างได้ผลมาเป็นแนวทางดำเนินงาน

แนวพระราชดำริ น้ำท่วม น้ำแล้ง

นับตั้งแต่ 49 ปีที่แล้ว คือในปี 2505 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเริ่มโครงการพระราชดำริเรื่องน้ำแห่งแรก โดยพระราชทานพระราชดำริและพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อก่อสร้างอ่างเก็บน้ำเขาเต่า อ.บัวดิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเริ่มก่อสร้างและแล้วเสร็จในปี 2506

นับจากนั้นเป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแนวพระราชดำรินี้เกี่ยวกับการจัดการน้ำตลอดมาโดยต่อเนื่องมากมายหลายรูปแบบและวัตถุประสงค์รวมกันมากกว่า 1,700 โครงการครอบคลุมตั้งแต่ น้ำจากฟ้า จนถึงน้ำที่ไร่น้ำแล้วคืนสู่ธรรมชาติ เป็น

ความรู้ที่ครอบคลุมการแก้ปัญหา “น้ำ” ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นน้ำท่วม น้ำแล้งและน้ำเสีย รวมทั้งยังช่วยแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมและอนุรักษ์ป่าไม้ โดยเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมและสภาพปัญหาในแต่ละพื้นที่

น้ำจากฟ้าถึงผืนดิน

แนวพระราชดำรินี้ในการจัดการน้ำของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีตั้งแต่ น้ำจากฟ้า คือ เช่นหลวงในยามที่เกิดการขาดแคลนน้ำลงมาสู่ผืนดินในชั้นที่ตื้น เพื่อลดความเร็วของน้ำ เพิ่มความชุ่มชื้นให้กับดิน และให้ธรรมชาติคืนสู่ตนเอง

ปิดทองฯดูงานกสิกรรมธรรมชาติ ใช้“ศาสตร์พระราช”แก้ทุกข์ยาก

น.ร. ศิษย์เก่า กสิกรรม ๒๕๓๕ เดินทางไปดูงานปิดทองฯดูงานกสิกรรมธรรมชาติและสวนผักจาก อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.พิจิตร และ อ.สองแคว จ.น่าน ที่ใช้ต้นแบบโครงการกสิกรรมธรรมชาติแก้ปัญหาและที่แม่ทัพที่ตามแนวพระราชดำริ ร่วมสังเกตการณ์การประชุมเครือข่ายกสิกรรมธรรมชาติสัญจร ครั้งที่ 28 และหารือแนวทางการความร่วมมือกับเครือข่ายกสิกรรมธรรมชาติ ณ โรงแรมกสิกรรมที่เมืองในจ.พิจิตรตามแนวพระราชดำริ จ.พิจิตร

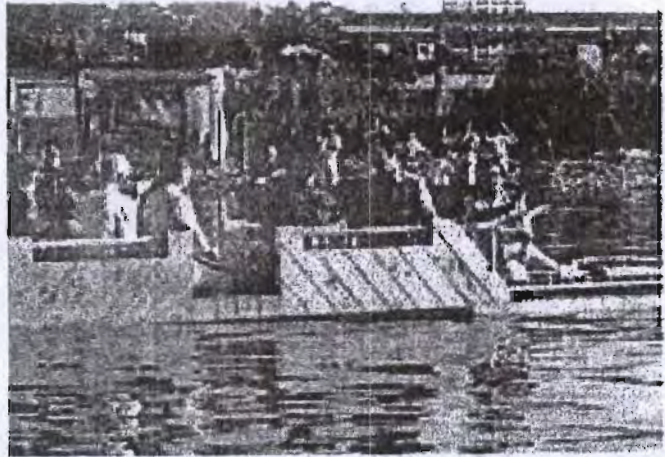
กลับสู่ความสมบูรณ์ ร่วมกับการปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก ทำให้เกิดป่าสมบูรณ์ซึ่งจะช่วยลดความรุนแรงของน้ำได้ด้วย ทั้งยังมีแนวพระราชดำริที่มีการพัฒนาคลอง เช่น "อ่างทอง" ซึ่งเป็น การเชื่อมโยงน้ำระหว่างอ่างเก็บน้ำหลาย ๆ อ่าง ให้ล้นบ้นลงกันเพื่อเก็บกักน้ำไว้หากขึ้น ช่วยเก็บน้ำส่วนเกินในฤดูฝนและเป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง

ในพื้นที่ราบตั้งแต่เชิงเขาลงมา มีพระราชดำริให้ก่อสร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำ เพื่อบรรเทาอุทกภัยและเก็บกักน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง เช่น โครงการพัฒนาเปิดเสรีกลุ่มน้ำสาขามแม่ปิง จ.เชียงใหม่-ลำพูน เขื่อนแควน้อยบำรุงแดน จ.พิษณุโลก โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ลาว จ.ลำพูน โครงการพัฒนาลุ่มน้ำห้วยทอน จ.หนองคาย โครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสัก จ.ลพบุรี-สระบุรี เขื่อนจุฬาภรณ์การกักเก็บน้ำ จ.นครนายก และพระราชดำริให้บุคคลระดับน้ำในไร่นารองเกษตรกรเพื่อเก็บกักและบริหารน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สำหรับพื้นที่ลุ่มที่มีปัญหาน้ำท่วมซึ่งอยู่เป็นประจำ มีพระราชดำริให้แก้ปัญหานี้โดยการขุดหรือปรับปรุงคลองระบายน้ำในพื้นที่นั้น ให้ระบายน้ำจำนวนมากออกจากพื้นที่ได้สะดวก และก่อสร้างอาคารประตูหรือต่อระบายน้ำ เพื่อควบคุมการเก็บกักน้ำไว้ในคลอง และป้องกันน้ำจากบริเวณด้านนอกที่มีระดับสูงไม่ให้น้ำไหลย้อนเข้าไปในพื้นที่นั้น

พระราชดำริปกป้องกรุงเทพฯ

อุทกภัยในพื้นที่ลุ่มภาคกลางและกรุงเทพมหานครที่ผ่านมา ก็เช่นกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงออกสำรวจสถานการณ์ด้วยพระองค์เอง จนเกิดแนวพระราชดำริเพื่อป้องกันและบรรเทาอุทกภัย เช่น การก่อสร้างคันกันน้ำ เข้มแข็ง ทางผันน้ำ ปรับปรุงสภาพตลิ่งน้ำ

เมื่อ 31 ปีก่อน ในปี 2523 ทรงตั้งโครงการหยุดยั้งไม่ให้น้ำท่วมชานเมืองสามทิศตะวันออก โดยให้น้ำที่ไหลมาจากทางเหนือไหลลงสู่คลองใน จ.ปทุมธานี น้ำจากทิศตะวันออกไหลลงคลองใน จ.สมุทรปราการ และไหลลงสู่ทะเลโดยตรงต่อไป ด้วยการขุดคลอง 19 สาย ความยาวรวม 173.5 กม. และตั้งสถานีสูบน้ำ 43 แห่ง เพื่อควบคุมการไหลของน้ำ

ต่อมาในปี 2526 ฝนที่ตกหนักเป็นประวัติการณ์ ได้ได้สูงถึง 674 มม. ทำให้เกิดน้ำท่วมหนักในเขตบางกะปิ พระโขนง หนองจอก และธนบุรี และท่วมข้างบางพื้นที่เป็นเวลาชาน เกิดความสูญเสีย ถึง 6,600 ล้านบาท ในวันที่ 7 พฤศจิกายน 2526 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงสำรวจสถานการณ์น้ำท่วมพระโขนงและลาดพร้าวที่ถูกน้ำท่วมรั้งยาวนานถึงสองเดือน

ในครั้งนั้น ได้พระราชทานพระราชดำริให้บุคคลออกคลองธรรมชาติ บางสายและขุดลอกท่อระบายน้ำได้ถนน เพื่อให้ให้น้ำไหลได้สะดวก พร้อมกับซ่อมแซมท่อประปาตามถนน ทั้งยังพระราชทานพระราชดำริให้สร้างประตูน้ำในคลองแสนแสบตรงจุดที่จะเชื่อมต่อกับคลองบางกะปิให้เร็วที่สุดที่จะทำได้

วันที่ 14 พฤศจิกายน 2526 ทรงพระดำเนินลุยน้ำตามตรอกและถนนที่น้ำท่วม เพื่อทรงตรวจความคืบหน้าของโครงการบรรเทา น้ำท่วมลุ่มพระราชดำริ และทรงเก็บข้อมูลด้วยพระองค์เองไปตามถนนสายสรรพากร-บางนา จากนั้นเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมเขตบางขุนเทียน และเขตลาดพร้าว ทรงพระดำเนินลุยน้ำท่วมกว่าหนึ่งกิโลเมตร และทรงใช้เวลาสี่ชั่วโมงในการทรงตรวจประตูน้ำ และสังเกตการสูบน้ำพร้อมกับมีพระราชปฏิสันถารกับราษฎรที่ได้รับความเดือดร้อนอย่างใกล้ชิด แล้วพระราชทานคำแนะนำให้ก่อสร้างคูเมืองได้ทางรถไฟสายแม่กลอง เข้มขึ้นและขุดคลองถัดเพื่อเร่งให้น้ำระบายได้เร็วขึ้น

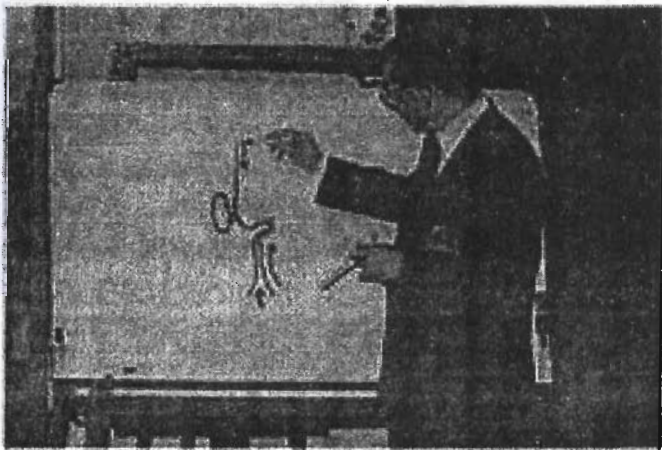
www.plathong.org
 www.twitter.com/plathong
 www.facebook.com/plathong
 www.youtube.com/plathongchannel

ข่าวสารคดีพิเศษเรื่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรที่ประสบปัญหาภัยแล้ง
 ฉบับนี้จัดทำขึ้นโดยมูลนิธิเพื่อคนไทย โดยได้รับอนุญาตจากมูลนิธิเพื่อคนไทย
 มูลนิธิเพื่อคนไทย 100 ปี ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงสามยุค กทม. 10600
 โทรศัพท์ 0-2611-5000 โทรสาร 0-2611-5001
 ที่บ่อน้ำ: มูลนิธิเพื่อคนไทย 100 ปี ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงสามยุค กทม. 10600
 บรรณาธิการ: นายสุวิทย์ เกษมทรัพย์ มูลนิธิเพื่อคนไทย โทรสาร 0-2611-5001
 ผู้จัดทำ: มูลนิธิเพื่อคนไทย 100 ปี ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงสามยุค กทม. 10600
 โทรสาร 0-2611-5001 โทรสาร 0-2611-5001 E-mail: info@plathong.com

เมื่อเกิดน้ำท่วมอีกครั้งในปี 2538 นอกจากจะพระราชทานแนวทางการแก้ไขเป็นระยะ ๆ เช่น ให้พิจารณาหาแนวทางป้องกันและบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่บริเวณด้านทิศตะวันออกของกรุงเทพมหานคร โดยการขุดคูน้ำเพื่อระบายน้ำสู่ทะเล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้พระราชทานพระราชดำริเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2538 ให้ปรับปรุงคลองลัดโพธิ์ จ.สมุทรปราการ ซึ่งต้นเงินมาก มาช่วยขุดระยะทางการไหลของน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณพื้นที่บางกระเจ้า จ.สมุทรปราการ

คลองลัดโพธิ์ช่วยระบายระยะทางการไหลของน้ำจาก 19 กม. เหลือเพียง 600 ม. ช่วยเร่งให้น้ำไหลลงทะเลได้สะดวกและรวดเร็ว จึงช่วยบรรเทาปัญหาน้ำท่วมบริเวณกรุงเทพมหานครและปริมณฑลได้เป็นอย่างดีนับจากนั้นมาจนถึงปัจจุบัน ต่อมาในวันที่ 4 ธันวาคม 2538 ยังได้พระราชทานแนวทางการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในระยะยาวหรือโครงการแก้มลิง เป็นครั้งแรก

หลักการสำคัญของโครงการแก้มลิง คือ หน้าที่เก็บกักน้ำสิ่งตกค้างของแม่น้ำเจ้าพระยามาใช้รวบรวมน้ำ รับและดึงน้ำท่วมซึ่งมาเก็บไว้ในคลองสายทะเลและคลองสายต่าง ๆ ในเขต จ.สมุทรปราการ ส่วนพื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา จะรวบรวมน้ำ รับและดึงน้ำท่วมซึ่งมาเก็บไว้ในคลองมหาชัย-คลองสนามชัย และแม่น้ำท่าจีน จ.สมุทรสาคร ต่อสร้างประตูระบายน้ำ ปิดกั้นคลอง ต่อสร้างและปรับปรุงสถานีสูบน้ำต่าง ๆ ควบคุมการเปิด-ปิดประตูน้ำให้สอดคล้องกับระดับของน้ำทะเล

ค้นแบบฉบับภูมิธรรมชาติ

แก้มลิงหนองใหญ่ จ.สมุทร คือตัวอย่างเด่นชัดที่แสดงถึงพระอัจฉริยภาพเรื่องน้ำ และเป็นค้นแบบความสำเร็จของ "ศาสตร์พระราช" เพื่อด้านภูมิธรรมชาติได้อย่างเป็นรูปธรรม เมื่อพายุไต้ฝุ่นซีต้าพัดถล่ม จ.สมุทรเสียหายยับเยิน เมื่อปี 2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ 18 ล้านบาท และทรงมีพระราชดำริให้เร่งขุดคลองหัววัง-หนังกัดให้แล้วเสร็จโดยเร็ว เพื่อระบายน้ำท่วมรับพายุถล่ม คลองนั้นแล้วเสร็จเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2540 ก่อนพายุซินคาเข้าถล่มสมุทรเพียง

วันเดียว ทำให้ผู้มพรรอดพ้นจากภัยพิบัติมาได้ ชาวสมุทรจึงพร้อมใจกันจัดงาน "สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ" เป็นประจำทุกปี ระหว่างวันที่ 24-26 กันยายน

หลังจากนั้น โครงการดังกล่าวขยายเป็น "โครงการพัฒนาพื้นที่หนองใหญ่ตามพระราชดำริ" เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมธรรมชาติอย่างถาวร มีการทำโครงการแก้มลิงหนองใหญ่เพื่อเก็บกักน้ำ ชุดคลองตะมุ ให้เชื่อมกับคลองท่าระะ คิดตั้งประตูระบายน้ำราชประธานุเคราะห์ และระบบเตือนภัยที่คลองท่าระะ ทำให้น้ำไม่ท่วมสมุทรอีกเลย มาแล้ว 13 ปีแล้ว

เข้าใจน้ำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญกับการศึกษาให้จริงจังเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างได้ผล ทรงมีพระราชดำริให้ศึกษาพฤติกรรมการไหลของน้ำ ความสัมพันธ์ของระดับน้ำและปริมาณน้ำป่าจากแม่น้ำเจ้าพระยาและความสัมพันธ์ของน้ำทะเลหนุนและปริมาณน้ำเหนือตลิ่ง ผ่านเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อนำผลวิเคราะห์ไปใช้บริหารจัดการปริมาณน้ำเหนือที่ไหลผ่านเขื่อนเจ้าพระยา และเขื่อนลัดคลองลัดโพธิ์ รวมถึงบริหารจัดการน้ำในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลให้สอดคล้องกับสภาพน้ำทะเลหนุนสูง เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจป้องกัน และแก้ไขปัญหาน้ำท่วมเขื่อนบางลางและเกิดประโยชน์สูงสุด

เมื่อมีเหตุริมน้ำในพื้นที่อุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัย ทำให้มีภิกษาเดียวตามมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

กรมส่งเสริมการค้า

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทางออกของสังคมไทยวันนี้

บทความนี้เขียนขึ้นจากประสบการณ์ในช่วงชื่อ CSR ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี ประธานมูลนิธิโครงการหลวง สืบสานแนวพระราชดำริ ซึ่งจัดขึ้นใน CSR Club สมาคมบริษัทจดทะเบียนไทย

ในท่ามกลางความเปราะบางของเศรษฐกิจและสังคมไทย อันเนื่องมาจากความเหลื่อมล้ำในสังคม เหตุการณ์ทางการเมือง และความรุนแรงของปัญหาชนบท ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะเป็นทางออกสำคัญที่ช่วยให้สังคมไทยหลุดพ้นจากกับดักประชานิยม ซึ่งกำลังเป็นปัญหาสำคัญของประเทศในขณะนี้ได้อย่างไร คำตอบอาจอยู่ที่นี้

ศ.นท.เกษม วัฒนชัย กล่าวว่า ‘ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง’ เป็นหลักคิดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประมวลเอาสังฆธรรม ที่ทีสุกมีผลทั้งทางโลกและทางธรรมให้เป็นระบบ แล้วพระราชทานให้พวกเรานำมาโคจรรวม และประยุกต์ใช้กับชีวิต ครอบครัว บริษัท หน่วยงาน ชุมชน และประเทศชาติ

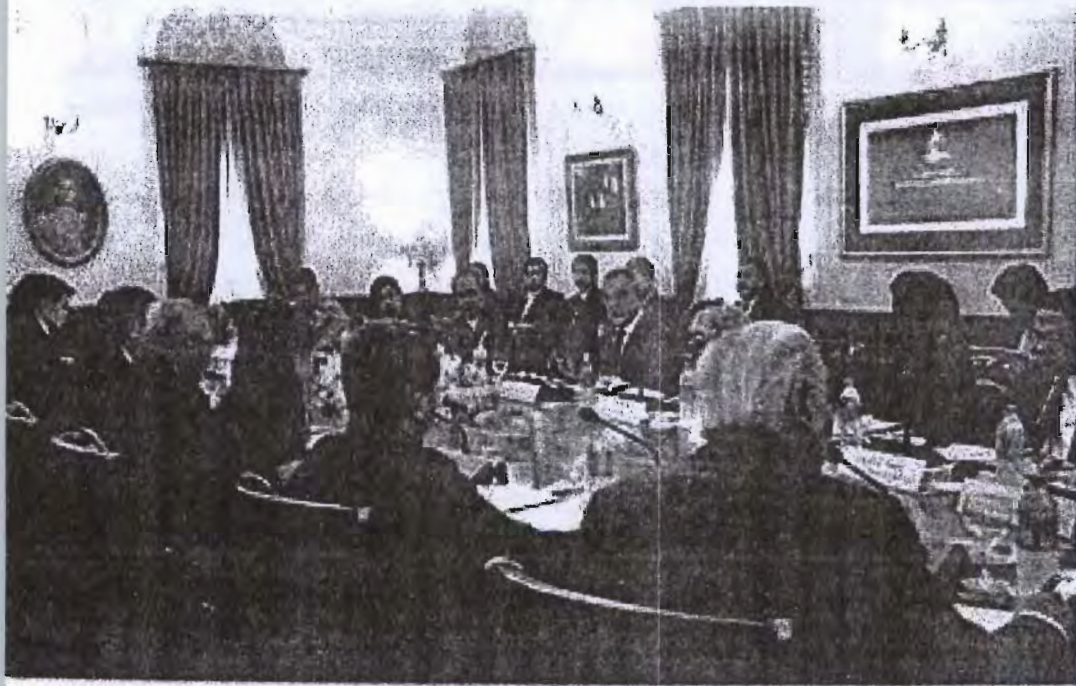
‘ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวไว้ว่า การพัฒนาประเทศ จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น สร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน ใช้วิธีมีละยุปรการมีที่ ประหยัด ถูกต้องสามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคง จึงค่อยสร้าง ความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นไป มีคนไม่เข้าใจหรือถกถึง ไม่เข้าใจว่า ปรัชญาที่พระเจ้าอยู่หัวไม่ยากให้รวบรวม อาจเข้าใจจน ตลกลไป ซึ่งมีค เพราะปรัชญาที่รับสั่งว่า เราจะต้องดูภาพสังคมที่เป็นจริง แล้วค่อย ๆ สร้างสิ่งที่เจริญขึ้นไปทีละขั้น วันนี้นับว่าหากมีขนาดธุรกิจ 3 ล้านบาท ก็ค่อย ๆ สร้างขึ้นไปเป็น 30 ล้าน 300 ล้าน 1,000 ล้าน 30,000 ล้าน 300,000 ล้าน’

ศ.นท.เกษม กล่าวว่า การทำงานของโคจรมา คือ การแก้ปัญหา ให้กับประชาชนส่วนหนึ่งในชนบท ที่ต้องถูกกิน ภาษี ให้พัฒนาไปสู่ ขั้นที่ 2 คือ พอกิน พอใช้ และกินคืออยู่ในที่สุด เพื่อลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำในฐานะเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในสังคม ให้ค่อย ๆ ผ่านจากจนมาก มาเป็นจนน้อย พอกิน แล้วก็ก้าวรวย คนรวยก็ค่อย ๆ รวยมากขึ้น ค่อย ๆ ก้าวไปที่ละขั้นเรื่อย ๆ ไม่กระโดดข้าม ซึ่งตรงกันข้ามกับ ‘วัตถุนิยมเกินเหตุ’ (Excessive materialism)

‘พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงคิดมานานแล้วว่า ปรัชญาที่มีผลข้างตรงและมีคนละทิ้งไม่ได้ นั่นคือในทุกสถานะของเรา ในสังคมของเร และถึงขั้น คือรากฐานมาที่จะพัฒนาต่อไปได้อีก’

ศ.นท.เกษม กล่าวว่า เมื่อเกิดวิกฤตค่าเงินบาทในปี 2540 นั้น ถ้าใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ก็ไม่มีคนต้องฆ่าตัวตาย เพราะปรัชญาที่มีหลักสำคัญอยู่ที่ความมีเหตุผล และการใช้หลักวิชาในการตัดสินใจของผู้บริหาร ถ้าทุกคนมีความคิดที่พอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข ซึ่งคำว่า ‘พอเพียง’ นี้ อาจจะมีมาก อาจจะมีจนจนจนก็ได้ แต่ต้องไม่เมื่อเป็นคนอื่น เพราะถ้าเบียดเบียนคนอื่นแล้ว จะทำให้โลกนี้ไม่มีความสุข เกิดการแก่งแย่ง เกิดสงคราม ซึ่งนักธุรกิจทั้งหลายคงไม่ชอยากเห็นภาพของความขัดแย้งของสงครามอย่างแน่นอน เพราะย่อมหมายถึงการเบียดเบียนเงินของภาวะเศรษฐกิจ

‘คำว่า ‘พอประมาณ’ ในปรัชญาที่สำคัญมาก คือ พอประมาณตามขีดภาพ วันนี้นับว่าเรามีขีดภาพเป็นอย่างไร เปรียบกับอีก 10 บริษัทคู่แข่งใน เราต้องรู้ขีดภาพบริษัทเรา การตัดสินใจทุกอย่างใน

ภาคีเคียงข้าง “ปิดทองฯ” เดินหน้าพื้นที่ขยายพล 10 จังหวัด

เพียง 2 เดือน ในการลงพื้นที่ทำความเข้าใจ พื้นที่ขยายผล 18 หมู่บ้าน 10 จังหวัด ปิดทองหลังพระฯ สามารถสรุปปัญหา ความต้องการของชาวบ้าน และกำหนดแนวทางการพัฒนาในแต่ละพื้นที่ได้ ดังนี้

ที่บ้านปาง ส.หนองบัว อ.ไชยปราการ จ.เชียงใหม่ ทหารามีปัญหาเรื่องการบริหารจัดการน้ำที่ยังไม่เพียงพอ ทำให้น้ำมีพิษมีอยู่ไม่สามารถใช้ได้เต็มประสิทธิภาพ ปัญหาลมพัดพัดกระโชกแรงสำคัญคือ ลมจี๋ ซึ่งปลุกปั่นมากถึงร้อยละ 75 ไม่ค่อยผลิตออกของลม มีสภาพดินเสียจากการใช้สารเคมี มีการบุกรุกป่าอยู่บ้าง และมีปัญหาน้ำดินส่วนความร่วมมือจากชาวบ้านมี ยังเป็นเรื่องที่ต้องรณรงค์ให้มากขึ้น

แนวทางการพัฒนาที่ปิดทองฯ เสนอแนะเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาพื้นที่ คือ ต้องมีการจัดการน้ำบนพื้นที่ราบเชิงเขา ทำอ่างทรงฝายอนุรักษ์ในพื้นที่ดินน้ำ และแก้ไขปัญหาน้ำดิน จากภูเขาลงสู่ไร่เป็นทอดกันต่อไป โดยให้หลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ และการปลูกพืชผสมผสาน

บ้านหนองพระ หมู่ 3 และบ้านเจริญผล หมู่ 4 ส.หนองพระ อ.วังทอง จ.พิษณุโลก การบริหารจัดการน้ำเป็นปัญหาใหญ่ เพราะขาดกักเก็บ น้ำไว้ดื่ม เมื่อฝนทิ้งช่วงก็แล้งมาก ชุมชนที่มีจึงต้องการน้ำเพื่อการเกษตรเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ การแก้ปัญหาเรื่องน้ำท่วม

และน้ำแห้ง ตารางระบายน้ำ ธาตุอาหารค่า ส่งผลให้ผลผลิตต่ำ และการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ขณะที่ชาวบ้านและองค์กรปกครองท้องถิ่นและช่างก่อสร้าง มีความตั้งใจ มีความพร้อมและให้ความร่วมมืออย่างดี

การพัฒนาพื้นที่ ดำเนินการได้โดยนำมื่อนำแนวพระราชดำริเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและเกษตรผสมผสานตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ มาใช้ในการแก้ปัญหาเรื่องน้ำท่วม พัฒนาการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบร่วมกัน ทำการเกษตรผสมผสาน ใช้ความรู้เทคนิคการเพิ่มผลผลิตข้าว ใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการพัฒนาดิน ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนสารเคมี ลดปริมาณการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้น้อยลง ส่งเสริมการอนุรักษ์สภาพป่าให้มีความสมบูรณ์เป็นแหล่งต้นน้ำ และสนับสนุนองค์ความรู้เพื่อการประกอบอาชีพ

สำหรับบ้านโป่งสีนและบ้านบางคอบ ส.ห้วยเมฆน้อย อ.แม่ทะ จ.แพร่บุรี ปัญหาสำคัญที่สุด คือ การเกษตร เพราะชาวลงนึ่งทำ ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่นิยมทำไร่นาหมุนเวียน ปัญหาแหล่งน้ำอยู่ต่ำกว่าไม่สามารรถนำน้ำขึ้นมาใช้ได้ ทำให้ชุมชนที่มีความต้องการน้ำทั้งเพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภคมากเป็นอันดับหนึ่ง ตามมาด้วยสาธารณูปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้า โทรศัพท์ ที่ดินทำกิน เมล็ดพันธุ์พืช เครื่องมือการเกษตร ตลาดสำหรับผลผลิตทางการเกษตร ที่อยู่อาศัย สุภาพ ปรามปรามและป้องกันโรคน้ำตาเรื้อรัง สหภาพเมืองด้วยกรมีปิดประจำตัวประชาชน

พื้นที่นี้จึงควรนำแนวพระราชดำริ ปลุกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง โครงการบ้านเด็กในป่าใหญ่และคนอยู่กับป่ามาใช้ และพัฒนาการจัดการน้ำอุปโภคบริโภค ด้วยการทำฝาย 2 แห่ง ที่ ห้วยตลัดไค และห้วยโป่งลึก พร้อมทั้งทำระบบส่งน้ำจากฝายห้วย สระหิน ห้วยตลัดไคและห้วยโป่งลึก และสร้างฝายอนุรักษ์ 205 ตัว ตลอดลำห้วยตลัดไค

รวมทั้งต้องจัดการที่อยู่อาศัยบ้านเรือนให้เหมาะสม จัดการที่ทำกิน ปลุกพืชผลมรสุม ปลุกป่าเศรษฐกิจ ปราบโรคมาลาเรีย ร้างแผนครอบครัว

ที่บ้านท่าตะเภา ส.หนองเสม็ด อ.เมือง จ.ตราด ซึ่งชุมชนมีความเข้มแข็งดีมาก และมีทุนทางสังคมสูงกว่าที่อื่น ปัญหาที่มี คือ การบริหารจัดการน้ำ ดินเปรี้ยว ดินเค็ม อาชญากรรมค้า ดันทุบการผลิตข้าวสูง และการบริหารจัดการการปลูกข้าว มีประชากรแฝงในพื้นที่ และสภาพแรงงานในพื้นที่

แนวทางการพัฒนาจึงต้องแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยว ร้างแผนพัฒนากระบวนการจัดการเกษตร ทำการเกษตรผสมผสานตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ บริหารจัดการระบบน้ำเข้า ระบบชลประทานกัน พัฒนาศักยภาพการผลิตที่เหมาะสมกับพื้นที่ สนับสนุนการอนุรักษ์ป่าชายเลน สนับสนุนองค์ความรู้ที่เอื้อการประกอบอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้ขึ้น ๆ ทั้งด้านการเกษตรและการแปรรูปผลผลิต

ที่บ้านคอน หมู่ 7 ปิยะมิตร 3 ต.สัตยบุรีอง จ.บึงกาฬ จ.ยะลา ชุมชนที่สามารถบริหารจัดการน้ำทุกชนิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการบริหารแบบ "เรวอเคอร์ธาร์เวตส์" คือ การเก็บน้ำฝนเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด นำจากฝายน้ำมาทำประปาภูเขา ปลุกฝายกั้นน้ำเพียงปลา จากนั้นส่งน้ำจากฝายฝักและบ่อเลี้ยงปลาตามเนินพื้นที่เกษตรคันในที่ดินที่ด้านล่าง นำจากลำธารเก็บเข้าสระน้ำและเป็นแหล่งน้ำของศูนย์เรียนรู้ น้ำเสียเข้าบ่อเปิดกรองด้วยหญ้าแฝกก่อนไหลลงลำธาร

ปัญหาของที่มีอยู่ที่การเกษตร ยางพารามีแต่สภาพป่าเกาะ ลองกอง 5 ปีออกลูกครั้ง มะเฟืองที่มีแมลงวันทอง ที่รกลูกทุกอย่างไม่ได้ผลผลิตเท่าที่ควร การเลี้ยงสัตว์ไม่มีต้นทุนสูงมาก แต่ปัญหาใหญ่คือ ความเสี่ยงจากดินดัม เพราะการบุกเบิกป่าขึ้นไปปลูกยางพารา ความต้องการของชุมชนอยู่ที่การแก้ปัญหาการบุกเบิกป่าอนุรักษ์ ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน อนุรักษ์ป่าไม้ให้ป่าเสีย ทำฝายอนุรักษ์เพื่อชะลอน้ำและเพิ่มความชุ่มชื้นในป่า ความรู้เรื่องการเพิ่มผลผลิต การป้องกันและปราบปรามแมลง ไข้ไทฟอยด์น้ำ การกำจัดขยะอย่างเป็นระบบด้วยเตาเผาขยะ และถนนเข้าออกหมู่บ้าน

แนวทางการพัฒนาที่ปศของฯ เสนอ คือ การปลูกพืชอินทรีย์ผสม การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ให้คนอยู่กับป่าสร้างองค์ความรู้รวมทั้งสำรวจการใช้ที่ดินทำกิน และชนิดพืชเศรษฐกิจในพื้นที่ สร้างพื้นที่ตัวอย่างการพัฒนาตนเองและแผนการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน

ที่บ้านท่าลอม ต.โพธิ์ทะเล อ.ค่ายบางระจัน จ.สิงห์บุรี มีการประชุมทำความเข้าใจกับคณะทำงานเปิดทองหลังพระ ระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้านและชาวบ้านแล้ว ขณะนี้อยู่ระหว่างการทบทวนแผนพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่

บ้านกลาง ต.ปลาป่า อ.ภูเรือ จ.เลย มีการตั้งคณะอนุกรรมการระดับอำเภอท้องถิ่น และคณะทำงานสำรวจสภาพเศรษฐกิจและสังคมแล้ว 7 คณะ และดำเนินการสำรวจข้อมูลมาตั้งแต่เดือนสิงหาคม

บ้านพญาพิภักดิ์ ต.บางฮ่อม อ.จันทาล และบ้านแม่ของ ต.โศภชัย อ.ศอยหลวง จ.เชียงราย มีการเตรียมมาตรการแก้ปัญหาที่จำเป็นเร่งด่วน (Quick hit) ที่ตอบสนองความต้องการของชาวบ้านที่ โดยบูรณาการแผนงานโครงการงบประมาณจากทุกภาคส่วน และจังหวัดมีการแต่งตั้งคณะทำงานระดับอำเภอ ทั้ง 2 แห่งแล้ว

ส่วนที่บ้านห้วยตึ๊ด และบ้านโป่งไถ ส.ทองมงคล อ.บางสะพาน จ.ประจวบคีรีขันธ์ มีการลงพื้นที่ อธิบายทำความเข้าใจแบบสำรวจรายข้อ และปรับแก้ไขข้อบกพร่องกับภูมิสังคมของทั้งสองหมู่บ้านแล้ว และนายอำเภอบางสะพานมีการประสานกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี นำนักศึกษาลงพื้นที่สำรวจข้อมูล ร่วมกับคณะกรรมการระดับอำเภอ และชาวบ้าน

ในท้องที่จังหวัดน่าน ที่บ้านโป่งค่า ต.อุทงษ์ อ.สันติสุข และบ้านห้วยคำ ต.ฝายแก้ว อ.ภูเพียง บ้านห้วยปุก ต.ละโว้น อ.เมือง และบ้านละโว้น ต.ยอด อ.สองแคว ได้จัดทำแผนพัฒนารวมทั้งพื้นที่ตามแนวพระราชดำริแล้วเสร็จทั้ง 4 หมู่บ้าน โดยมีคณะทำงานระดับอำเภอที่จังหวัดแต่งตั้ง เป็นหลักในการทำงาน

เมื่อกระบวนการเข้าใจ และเข้าใจ ดำเนินการสำเร็จแล้ว อีกไม่นานจากนี้ไป กระบวนการ "พัฒนา" ในพื้นที่ขยายผล 18 หมู่บ้าน 10 จังหวัด ก็จะได้เห็นน้ำเต็มตัก เพื่อสร้างประโยชน์สุขให้กับประชาชนในพื้นที่ ดังพระราชปณิธานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงเป็น "สมรชัย" ในการทำงานของปศของหลังพระฯ

“ปิดทองฯ”เป็นแฟนคลับบริหารชาติ

4 กระทรวงหลักยึดงานพัฒนาตามแนวพระราชดำริ

การพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ตามแนวพระราชดำริ โดยน้อมนำองค์ความรู้ 6 มิติ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นหลักในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ให้ชาวบ้านร่วมคิดร่วมทำ และเป็นเจ้าของ วัฒนธรรมความสำเร็จของงานที่ “ชาวบ้านได้อะไร” และทำงานโดยบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นหลักการทำงานแบบ “ปิดทองหลังพระฯ” ได้รับการบรรจุเป็นแนวทางการบริหารประเทศในช่วง 4 ปีข้างหน้าแล้ว

แผนบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2555-2558 ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 6 กันยายน 2554 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 128 ตอนพิเศษ 109 ง วันที่ 21 กันยายน 2554 หมวดนโยบายความมั่นคงของรัฐ กำหนดให้แผนงานและโครงการพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักนายกรัฐมนตรีและกระทรวงมหาดไทย

จากนั้น ทุกส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ ต้องนำแผนบริหารราชการแผ่นดินมาเป็นกรอบแนวทางในการจัดทำแผนปฏิบัติการราชการ 4 ปี และแผนปฏิบัติการประจำปีของหน่วยงาน รวมทั้งจัดสรรงบประมาณดำเนินการต่อไป

ทั้งนี้ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้จัดทำแผนปฏิบัติการราชการพร้อมทั้งตั้งงบประมาณเพื่อดำเนินการตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริไว้แล้วทั้ง 4 ปี โดยในปีแรก หรือปีงบประมาณ 2555 ซึ่งคาดว่าจะเริ่มใช้ได้ในเดือนมีนาคม 2555 จะมีงบประมาณสำหรับดำเนินการแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามแนวพระราชดำริ เป็นงบประมาณของกระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อดำเนินการในพื้นที่ขยายผลปิดทองหลังพระ 18 หมู่บ้าน 10 จังหวัด ซึ่งก่อนถึงปีงบประมาณ 2555 จะมีผลบังคับใช้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกำลังดำเนินการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูล

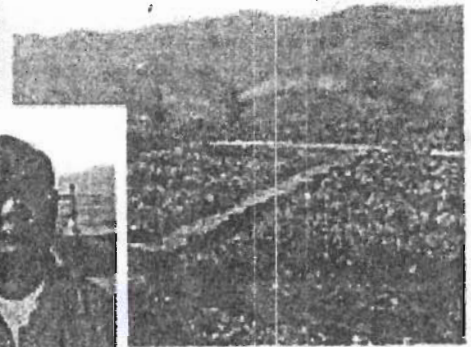
ความแบบสำรวจข้อมูลทางกายภาพ และจัดทำแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ฯ ของแต่ละหมู่บ้าน ให้ตรงกับปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้านให้แล้วเสร็จภายในเดือนธันวาคม 2554

ในส่วนของกระทรวงมหาดไทย ได้จัดทำคำของบประมาณ 4 ปีไว้แล้ว โดยกำหนดแผนงบประมาณปี 2555 ว่าจะใช้ในการดำเนินการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) 2 กลุ่ม คือ นายอำเภอและผู้บริหารระดับอำเภอ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสถาบันดำรงราชานุภาพ จะร่วมกับ สำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการตามแนวทางของมูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ ให้กับข้าราชการ อบต. ท้องที่ ทั้งอื่น และผู้นำชาวบ้าน ตั้งแต่กระบวนการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูล การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลกายภาพ การระดมปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้าน การคืนข้อมูล และการจัดทำแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ

ในปี 2556-2558 กระทรวงมหาดไทย จะร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คัดเลือกหมู่บ้านเป้าหมายที่มีแผนลงทำโครงการพระราชดำริที่ยังไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ขอเพิ่มเติม และคัดเลือกนายอำเภอที่มีศักยภาพให้แล้วเสร็จภายในเดือนกันยายน 2554 เพื่อกำหนดหมู่บ้านในคำของบประมาณปี 2558-2558 ต่อไป

สำหรับงบประมาณของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะใช้ในการสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาตามแผนพัฒนาชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ เช่น การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเกษตร ประมง ปศุสัตว์ การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปัจจัยการผลักดัน ที่เป็นต้น

"บ่อพวง" หนึ่งในแนวพระราชดำริสำคัญ ซึ่งเปิดทองเหลืองพวง
 น้อมนำมาใช้แก้ปัญหาคาขาดแคลนน้ำให้กับชาวบ้านในพื้นที่สูง
 อย่างบ้านเบียงซ้อ ต.ขุนน้ำนง อ.เฉลิมพระเกียรติ ดำเนินการได้
 สัมฤทธิ์ผล ก็เพราะบ้านเบียงซ้อมีคนอย่าง 'ลุงอินตา อุ่นกิน'

เดือนธันวาคม 2552 เปิดทองฯ จุดบ่อทองขนาด 20x30 เมตร
 บนพื้นที่ทำกินที่ลุงอินตาขอมเสียดสละให้ เพื่อเก็บกักน้ำ 1,400
 ลูกบาศก์เมตร แล้วต่อท่อระยะทางกว่า 3,600 เมตร ส่งน้ำมายังบ่อ
 ทองที่อยู่ต่ำกว่า ให้กระจายน้ำเข้าสู่แปลงเกษตรของลูกบ้านได้อย่าง
 เพียงพอทั่วถึง โดยลุงอินตามีหน้าที่ดูแลจ่ายน้ำให้

การเสียดสละของลุงอินตา ไม่เพียงช่วยให้ลูกบ้านเกือบ 500 ชีวิต
 สามารถเพาะปลูก ทำมาหากิน สร้างชีวิตที่ดีขึ้นได้เท่านั้น ตัวของ
 ลุงอินตาเอง ก็ได้รับผลที่ดีด้วยเช่นกัน

นอกจากเลี้ยงปลาในบ่อพวง ที่ออกลูกออกหลานขยายพันธุ์
 เป็นเรือนหมื่น ไร่จับกินได้มาหลายสิบครั้งแล้ว เมื่อมีน้ำ ลุงอินตา
 ก็สามารถเลี้ยงหมูหม่ยชาน เตียงไก่ ทำนาจีนมันโค ปลูกลิ้นจี่ ลำไย
 มะม่วง กัญชง ไม้รวก ไม้ไผ่ พืชผักสวนครัวไว้กินเอง ปลูกข้าวโพด
 และพริก เป็นพืชเศรษฐกิจให้ขาย

"พอมีน้ ปื้ที่แล้วมได้ข้าวโพด 117 แคน (หนึ่งหมื่นกว่ากิโลกรัม)
 ได้เงินมา 60,000 บาท นึกค่าใช้จ่ายแล้วเหลืออยู่ 40,000 กว่าบาท
 มม่กั้ใจ เตียงวัว เตียงควาย ขายข้าวมา ไม่เคยได้กำเงินหมื่น
 สองหมื่น เริ่มใช้หมี่ปได้เกือบหมศแล้ว ได้ข้าวปีดทองฯ 800 กิโลกรัม
 เหลือกิน แต่ไม่ขาย เพราะถ้าราคาข้าวแล้วจะต่ำมาก ตอนนีซื้อ
 แต่กับข้าว 20 บาท ก็อยู่ได้ สมายใจ ซื้อเฉพาะที่จำเป็น ไม่ฟุ่มเฟือย
 เนื้อสัตว์จะซื้อก็เมื่ออยากกิน พริก มะเขือปลุกเอง พอบูพอกิน ไม่
 ต้องขายก็ได้"

ลุงอินตา บอกว่า ทุกวันนี้มีความสุขที่ได้ทำอะไรที่ยังยืน ไม่
 เหมือนก่อนที่ทำอะไรตรงนั้นแล้วต้องย้ายไปตรงนั้น เกือบลยไปเรื่อย ๆ
 ความสุขของลุงอินตา จึงมีที่มาจากการ "ให้" โดยแท้

เมื่อเปิดทองหลังพระฯ โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยขึ้นเนื่องมาจากพระราชดำริ และมูลนิธิชัยพัฒนา นำตั้งคักโรมันชัยพัฒนาต้นแบบ ไปติดตั้งในชุมชนบางน้ำผึ้ง เพื่อการวิจัยและทดสอบประสิทธิภาพตั้งคักโรมันที่สามารถทำได้โดยง่ายด้วยตนเองนี้ และนำผลการศึกษาวิจัยไปพัฒนาต่อยอด

จำนวนที่เฉพาะตรงกับขนาดของถังตั้งคักโรมัน เป็นเวลา 1 เดือน ผลที่เกิดขึ้นนั้น เหนือกว่าความคาดหมายอย่างมาก

ไม่เพียงแต่บรรลุวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมและน้ำเสีย แล้วร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหาเท่านั้น ชุมชนบางน้ำผึ้ง ซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกเครือข่ายเปิดทองหลังพระฯ มาตั้งแต่เริ่มต้น ยังแสดงให้เห็นถึงพลังของการ “ระเบิดจากข้างใน” และการแก้ปัญหาโดยยึด “ภูมิสังคม” ตามแนวทางในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก่อเกิดประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่ตามมา

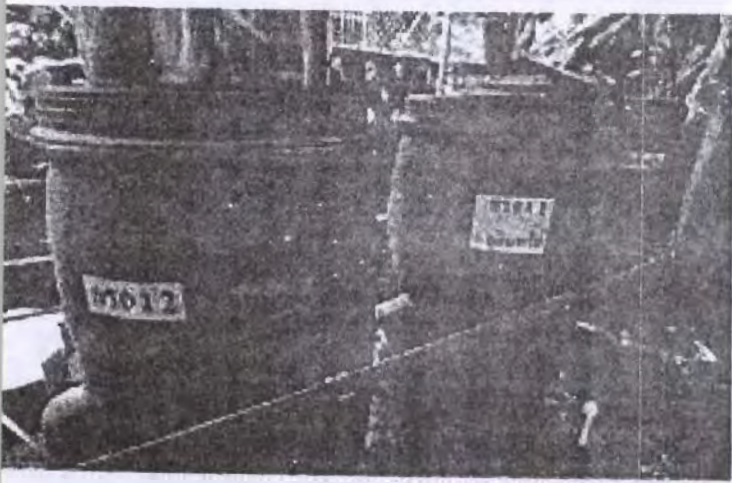
บางน้ำผึ้ง

ต้นแบบการบำบัดน้ำเสีย

ตาม “ภูมิสังคม”

สำเนา จิตมิตร

นายสำเนา จิตมิตร นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง เล่าว่า “ที่นี้ห่วงใยเรื่องสิ่งแวดล้อมมาก มีโครงการเพื่อสิ่งแวดล้อมมากมาย และชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือด้วยดีตลอดมา เมื่อเปิดทองฯ และมูลนิธิชัยพัฒนา นำตั้งคักโรมันมาให้ใช้ บอกตามตรงเลยว่า ชาวบ้านทดลองแล้ว ไม่สามารถใช้ได้ พวกเราเลยช่วยกันปรับปรุงแก้ไขให้ใช้ได้”

นอกจากขนาดที่เล็กลงไป แต่ก็ได้ง่ายแล้ว ปัญหาสำคัญคือ การใช้รายเป็นค่ากรอง เพราะทรายจะไหลไปอุดที่หน้าที่ระบายออกจากถัง ทำให้อุดตัน ชาวบางน้ำผึ้งจึงปรับปรุงประสิทธิภาพตั้งคักโรมันต้นแบบเสียใหม่ ในเวลาเพียง 3 วัน ด้วยการเปลี่ยนวัสดุกรองมาใช้หินก้อนเล็ก ๆ หรืออิฐบดทุบหยาบ ๆ กรองชั้นหนึ่ง แล้วใช้ใบโอบอลที่เป็นลูกพลาสติกสีฟ้ากรองอีกชั้นหนึ่ง และเปลี่ยนถังให้มีขนาดใหญ่กว่าเดิม ซึ่งเมื่อทดลองใช้งานแล้ว ปรากฏว่าได้ผลดีมาก

นี่คือ ชุมชนบางน้ำผึ้ง อีกหนึ่งชุมชนต้นแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยหลักการและแนวทางพระราชดำริอย่างแท้จริง

ตั้งคักโรมันชัยพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับกระใช้ งานจริงคือไป สำหรับเป็นต้นแบบการบำบัดน้ำเสียในชุมชนให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ

เมื่อตั้งคักโรมันชัยพัฒนาต้นแบบทั้ง 30 ถัง ถูกติดตั้งให้กับอาสาสมัครในพื้นที่ 30 หมู่บ้าน ที่มีจำนวนสมาชิกไม่เกิน 5 คน ซึ่งเป็น

ข้าววงบ่อ บ้านน้ำพี

วิถีเกษตรพึ่งตนเอง

ชีวิตของชาวนาในทุกพื้นที่แทบไม่แตกต่างกัน ทั้งผลผลิตที่สร้างรายได้ไม่พอเลี้ยงตัวเอง ขณะที่ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นทุกวัน ทั้งค่ายาฆ่าศัตรูพืช ค่าปุ๋ย ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว ฯลฯ ทำให้ชาวนามีต้นทุนการทำนาถึง 8,000 บาทต่อไร่

กฤษฎาส ใจระสอน

แต่วันนี้ กลุ่มเกษตรกรปลอดภัย วิถีพอเพียง ค.น้ำพี อ.เด่นชัย จ.อุตรดิตถ์ ได้ใช้ภูมิปัญญาและองค์ความรู้มาช่วยลดต้นทุนการผลิตลงได้อย่างน่าทึ่ง

นายกฤษฎาส ใจระสอน ครูอาสาสมัครเกษตรปลอดภัย วิถีพอเพียง ค.น้ำพี บอกเล่าที่มาของ การปลูกข้าวในระบบของศูนย์เกษตรปลอดภัยวิถีพอเพียง ค.น้ำพี ว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน ทำให้เห็นว่าเกษตรกรเก็บรักษาพันธุ์ที่น้อยลง ส่วนใหญ่พึ่งพิงเมล็ดพันธุ์จากภายนอก ซึ่งมีราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ จึงมีการส่งเสริมให้เกษตรกรเก็บและคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่อย่างน้อย 1 อย่าง เช่น พันธุ์ข้าวเพื่อลดต้นทุนการผลิต นำไปปลูกทั้งตนเองด้านปัจจัยการผลิต หลังจากเรียนรู้วิธีการคัดเลือกพันธุ์ข้าว วิธีการปลูก การดูแลระบบนิเวศในแปลงนาจากมูลนิธิข้าวขวัญ จ.สุพรรณบุรี แล้ว ชุมชนได้ทดลองคัดเลือกพันธุ์ข้าวสำหรับใช้ในพื้นที่นาของตนเอง พร้อมกับทดลองปลูกข้าวในแปลงขึ้น

วิธีการปลูกข้าววงบ่อ เริ่มจากนำวงบ่อ (ซีเมนต์) ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 80 เซนติเมตร สูง 50 เซนติเมตร มาเตรียมใส่ดิน ผสมดิน 2 ส่วน ปุ๋ย (ซีวีวี ถากแล้ว ผลไม้ผัสดิบคนกับดินเศษหญ้า) 1 ส่วน ใส่น้ำพอประมาณให้เป็นดินแฉะ ไม่เค็มแฉะมาก ทิ้งไว้ 15 วัน

นำข้าวเปลือกที่คัดเป็นเมล็ดพันธุ์มาแช่น้ำ 2 คืน เลือกเมล็ดที่งอกแล้ว ออกจากน้ำ ทิ้งไว้ 1 คืน หลังจากปอกหรือโรยเมล็ดพันธุ์แล้ว 3-7 วัน ต้นข้าวจะโต 8-10 เซนติเมตร ถ้ามีวัชพืชรบกวนพอให้ใส่ปุ๋ยให้ทั่วบริเวณจนน้ำตาย หรือถอนทิ้ง วันที่ 14-18 ใส่น้ำขารข้าว และต้องระวังระดับน้ำไม่ให้แห้ง และไม่ให้ท่วมยอดข้าว วันที่ 21 ข้าวจะเริ่มแตกกอ วันที่ 24 ข้าวจะมีความสูง 160 เซนติเมตร และมีรวงสามารถเก็บเกี่ยวได้ใน 90 วัน ถ้ามีแมลงรบกวน ให้ใช้หมักจากบขระเค็ด หรือสะเดาฉีดพ่น

การปลูกข้าววงบ่อ นอกจากจะช่วยให้เกษตรกรเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าว เช่น ข้าวหอมมัน ข้าวมะลิแดง ข้าวอินโด ข้าวเก่า (ข้าวเหนียว) ไว้ได้เองโดยไม่พึ่งภายนอก ลดต้นทุนค่าเมล็ดพันธุ์แล้ว ยังมีแปลงข้าวปลอดภัยไว้บริโภคเองในครัวเรือน โดยมีต้นทุนการปลูกข้าววงบ่ออยู่ที่บ่อละ 200 บาท ให้ผลผลิตได้บ่อละ 3-4 กิโลกรัม เมื่อปลูกสลับกัน จะสามารถเก็บเกี่ยวได้ตลอดปี พอเพียงต่อการบริโภค

ทักษะการปลูกข้าววงบ่อระดับครัวเรือนนี้ ยังสามารถขยายผลเป็นวิธีการผลิตระดับชุมชนได้ด้วย

เมื่อ 27 ธุรกิจยักษ์ใหญ่ขยับ มารับผิดชอบสังคมร่วมกับปิดทองฯ

จากแนวคิดที่ว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม ถือเป็นหน้าที่ที่ทุกองค์กรต้องตระหนักและนำไปปฏิบัติในทุกขั้นตอนของกระบวนการดำเนินธุรกิจอย่างจริงจัง เพราะหากเราไม่ช่วยกันทำ CSR ในการดำเนินธุรกิจแล้ว วันใดที่ภาคสังคมล้มเหลว ภาคธุรกิจเองก็จะไม่สามารถดำรงอยู่ได้เช่นเดียวกัน

CSR Club สมาคมบริษัทจดทะเบียนไทย จึงถือกำเนิดขึ้นจากความร่วมมือกันของ 27 องค์กรธุรกิจชั้นนำในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับอยู่ในระดับแถวหน้าของประเทศไทยในเชิงการทำ CSR และเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างพลังร่วมที่สำคัญของภาคธุรกิจในการนำพาประเทศไทยไปสู่ความยั่งยืนในระยะยาว

เป้าหมายของ CSR Club สมาคมบริษัทจดทะเบียนไทย กับปิดทองหลังพระฯ มีเจตนาเดียวกันคือ อยากทำ อยากเห็นสังคมไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีเป้าหมายเหมือนกันคือ อยู่ดีกินดี ทำแล้วเขาไม่อะไรคืนหรือเปล่า เหมือนกัน"

นายวัฒนา โสภานนท์อมตะ รองกรรมการผู้จัดการใหญ่ สายงานด้านบริหารและเทคโนโลยีสารสนเทศ บริษัท บงจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) ประธาน CSR Club สมาคมบริษัทจดทะเบียนไทย กล่าวถึงที่มาในการนำ CSR Club เข้าร่วมกับปิดทองหลังพระฯ

"นี่เรารวมพลังได้ และปิดทองฯมีใจหยาให้เรา ทั้งสิ่งที่เราอยากทำคือ สิ่งที่ปิดทองฯกำลังทำอยู่ ขณะที่เราตั้งใจอยากทำ ในเชิงเศรษฐกิจ

สังคม สิ่งแวดล้อม เราจะทำอะไรบ้าง ปิดทองฯ ทำใจหยาเหล่านี้ไว้พร้อมแล้ว มีโมเดลบ้าน และอีก 10 จังหวัดขยายผล ที่ทำสำเร็จเห็นผลชัดเจนแล้ว กลับมาดูที่ CSR Club ถ้าอยากทำ ก็เหมือนกับต้องเริ่มต้นนับ 1 ต้องหนีปัญหาสังคมมา แล้วมาดูทีมของเรา ใครมีประสบการณ์ด้านไหน

ถึงแม้เราจะมีความพร้อมในการลงไปแก้ปัญหา แต่ตามทำประสบการณ์แก้ปัญหาอีกหรือไม่ ตอบได้เลยว่า ยังไม่มี เพราะฉะนั้น เมื่อมีปิดทองฯ เข้ามาจึงทำให้ทุกอย่างง่ายขึ้น"

"หลังจากนี้ไป CSR Club พร้อมแล้ว เมื่อใดก็ตาม ที่ปิดทองฯ บอกมา เราจะเข้าไปช่วยเต็มที่เลย เพราะเชื่อมั่นว่า แนวทางของปิดทองฯ จะช่วยแก้ปัญหาของประเทศชาติได้ ในเมื่อหลักการของปิดทองฯ มีค่านิยมหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเรารู้ดีว่า หลักการของพระองค์เป็นสิ่งที่ทำและเห็นผลได้จริง"

ปีนี้อานันท์หน้าแห่งของ CSR Club ในครั้งนี้ จะสร้างผลกระทบเชิงบวกอันยิ่งใหญ่ที่จะนำไปสู่การพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืนในระยะยาวได้อย่างแน่นอน

“ประเพณีข้าวห่อ หรือ ซิ่งมีต่อง” เป็นประเพณีเดียวกับชาวจีนของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงใน จ.เพชรบุรี ที่จัดขึ้นในเดือน ๑ ของทุกปี สืบต่อกันมาช้านานนับร้อยปี

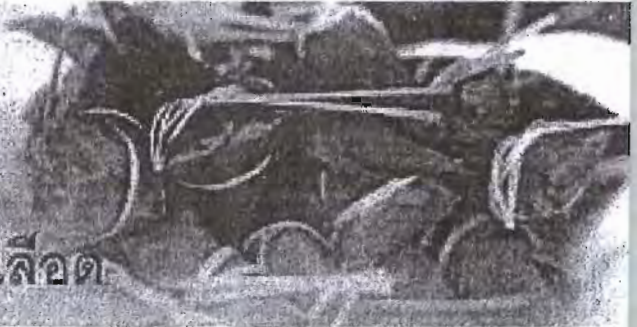
นอกจากการเรียกรวงข้าวในเดือนแห่งใจศรัทธา เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข อายุยืนขวัญยืน ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บแล้ว ประเพณีกินข้าวห่อ ยังเป็นโอกาสที่ญาติพี่น้อง ลูกหลาน สมาชิกทุกคนในครอบครัว ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ได้กลับมาอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน

เมื่อถึงเวลา 2 ชุมน หัวหน้าครอบครัวจะทำพิธีเรียกรวงข้าว โดยนำเครื่องเซ่นไหว้ที่เตรียมไว้มาวางบนโต๊ะ ขอให้คุ้มครองขวัญที่เรียกมา แล้วยกธูปทั้งหมดมาไว้ที่หน้าบันไดบ้าน ไล่ให้เคราะห์ร้ายบ้านใดหรือคนกล่าวคำเรียกรวงข้าวว่า “ขวัญน้อย จงกลับมา ๆ ๆ กลับมาอยู่กับเมื่อกับตัว มาอยู่กับพ่อกับแม่ มาอยู่กับปู่ย่าตายาย ฯลฯ” ตลอดเวลา ระหว่างนั้นลูกหลานจะหาไม้มาเคาะเป็น จุดประหัดเสียงดัง เพื่อให้ขวัญที่อยู่ไกล ๆ ตามป่าตามเขาได้ยินและกลับสู่บ้านเรือน

ประเพณี

“ข้าวห่อ”

สายสัมพันธ์แห่งสายเลือด

ก่อนถึงวันพิธี ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงจะจัดเตรียมข้าวห่อที่ทำจากข้าวเหนียวห่อด้วยใบของหรือใบตองเป็นรูปทรงกลมคัมสุก มีข้าวห่อสี่ฤดู หมายถึง พืช ข้าวห่อข้าวเมียง หมายถึง นม ข้าวห่อธรรมา หมายถึง ลูก และ ข้าวห่อสำหรับพิธีกรรม เรียกว่า ข้าวสุก ซึ่งจะใช้ไม้ไผ่ท่อนเดียว รอยจีเป็นคอก มีข้าวห่อรวมกันเป็นทรงทรงละ 27 ห่อ อันมีความหมายถึงการรวมที่รวมน้อง พร้อมกับพิธีของเซ่นไหว้อื่น ๆ เช่น ค่ายสังคัง ยอศควาเวียง กัช่วยน้ำว่าลูกฮ้อย ข้าวปากห่อ หน้ากระฉิก (มะพร้าวเคี้ยวกับน้ำตาลปีบ) น้ำผึ้ง น้ำ เครื่องประดับเงิน เขียน ๑ เขมไว้ไว้ห่อหุ้ม

รุ่งขึ้นเป็นวันพิธี ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่ตี ๔ ด้วยการเรียกรวงข้าวเหมือนวันแรก เสริ่งพิธีแล้ว ยกเครื่องเซ่นไหว้มาตั้งกลางบ้าน เพื่อทำพิธีผูกหรือมือเรียกรวงข้าวด้วยค้ายสังคัง สำหรับผู้ที่เกิดเดือนเก้า ถือเป็นคนพิเศษ จะถูกห่อข้าวห่อทั้งสองข้างก่อน ค้ายสังคังที่ผูกนั้น จะต้องรักษาให้ติดหรือมือจนครบ 7 วัน ผู้ที่รักษาค้ายสังคังไว้ได้จนถึงปีถัดไป เชื่อว่าคนนั้นจะมีอายุยืนนาน

นอกจากเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จะส่งต่อจากปู่สู่รุ่นแล้ว ความลึกซึ้งของประเพณีข้าวห่อ ยังอยู่ที่การเป็นญาติสายใยเพื่อรักษาสายสัมพันธ์ในครอบครัวให้มั่นคงตลอดไปอีกด้วย

มือนำ“พระราชดำริ”เป็นต้นแบบ

ยังพระราชทานโครงการเพื่อแก้ปัญหาหน้าเสียบ เช่น โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมมูลน้ยมักเปีย จ.เพชรบุรี เพื่อเป็นต้นแบบการแก้ปัญหาขยะบนตลิ่งน้ำเสียบด้วยวิธีธรรมชาติ เช่น การบำบัดน้ำเสียบด้วยระบบพื้นที่ชุ่มน้ำเทียม การบำบัดน้ำเสียบด้วยระบบพืชกรองน้ำเสียบ การบำบัดน้ำเสียบระบบแปลงพืชป่าชายเลน การทำปุ๋ยหมักจากขยะโดยการฝังกลบในถ้ำถ้ำคองคอมกริด โครงการนำดีโคโนน้ำเสียบโครงการบำบัดน้ำเสียบโดยใช้พืช บึงมักกะสัน กังหันน้ำชัยพัฒนา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน จ.จันทบุรี ฯลฯ

แนวพระราชดำริที่พระราชทานมาอย่างต่อเนื่องทั้งหมดนี้ จึงเกิดเป็นองค์ความรู้ที่สามารถพัฒนาต่อยอดและนำไปปฏิบัติในพื้นที่ต่าง ๆ ได้ทั่วประเทศ

ทำเป็นระบบ ใช้วิชาการ ชาวบ้านมีส่วนร่วม

ตลอดเวลา 49 ปี นับจากพระราชทานโครงการอ่างเก็บน้ำเขาค้อ มาจนปัจจุบันที่ทรงอยู่ในระหว่างฟื้นฟูพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงห่วงใยประชาชนอยู่เสมอ

ในครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2554 เมื่อทรงรับการถวายรายงานความก้าวหน้าในการจัดตั้งมูลนิธิน้ำ ก็ได้พระราชทานแนวทางการบริหารจัดการน้ำสำหรับอนาคต สรุปความสำคัญได้ว่า

การเกิดขึ้นของมลพิษในภาคต่าง ๆ นั้น ควรที่จะศึกษาอย่างรอบคอบว่า ต้นตอในลักษณะใดควรปลูกพืชชนิดใดจึงเหมาะสม ในการช่วยเหลือดิน ผลกษณนี้ การปลูกป่ามีส่วนเพิ่มสารอินทรีย์ดินตามธรรมชาติมีการก่อสร้างชลประทานน้ำ จึงควรปรับที่ลุ่มทำกินและที่กักน้ำด้วยให้เหมาะสม

ปิดทองขุดงานกลีกรมธรรมชาติ ใช้ “ศาสตร์พระราช” แก้ทุกปัญหา

ภายหลังการหาใจระหว่างเสด็จเยือนมูลนิธิปิดทองหลังพระฯ กับนายวิวัฒน์ กัลยาเอกร ประชาชนมูลนิธิกลีกรมธรรมชาติ ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกันว่า แนวทางการดำเนินงานของทั้งสองมูลนิธิเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ การนำศาสตร์ของพระราชทานปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ให้ประชาชนอยู่ดีมีสุข ทั้งพาตัวเองได้ และทั้งสองมูลนิธิต่างมีจุดแข็งที่สามารถสนับสนุนส่งเสริมซึ่งกันและกันได้

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กล่าวถึง การหาใจครั้งนี้ นับว่าเป็นนิมิตหมายที่ดีมาก เพราะทั้งสองฝ่ายมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน และตัวชี้วัดทางองค์วิชาที่เอื้อมมาจากกลุ่มถึงชุมชน จนชุมชนลุกขึ้นมาทำและเกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั่นเอง

ขณะที่กลีกรมธรรมชาติ ทำเป็นเครือข่ายมูลนิธิปัญญา ปิดทองฯ ก็สร้างเครือข่ายโครงการพระราชดำริ เช่น มูลนิธิวิจัยพัฒนา มูลนิธิคิดป่าอิฐ มูลนิธิโครงการหลวง มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ตลอดจนหน่วยงานราชการต่าง ๆ ทั้งด้าน สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน มาช่วยเหลือทำงาน

ควรมีการบริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง โดยมุ่งเน้นสูบน้ำและแม่น้ำที่สำคัญ คือ พื้นที่แม่น้ำป่าน น้ำวัง ควรศึกษาพื้นที่ต้นน้ำว่าจะขึ้นฟูรักษาและใช้ประโยชน์อย่างไร ไม่ให้ดินถล่มและหมักน้ำไว้ได้ โดยการสร้างฝายและพาดน้ำเพิ่มเติม พื้นที่แม่น้ำยมให้มูลนิธิวิจัยพัฒนาประสานดำเนินการสร้างและพัฒนาเขื่อนเพื่อแก้ปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง ที่มีทั้งลักษณะและขนาดที่ยอมรับได้ สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และประชาชนในพื้นที่ยอมรับและเห็นประโยชน์ร่วมกัน เชื่อมโยงทั้งระบบของแม่น้ำโขง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม แม่น้ำป่าน และแม่น้ำป่าสัก ใช้หลักการทั้งอ่างพวง แก้มลิง การผันน้ำ และคลองขุด อื่น ๆ (คลองส่งน้ำและคลองระบายน้ำ) เพื่อบริหารจัดการแก้ปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้ดำเนินการเชื่อมต่อเขื่อนลำตะคองกับอ่างเก็บน้ำในลุ่มน้ำแล้วศึกษาน้ำในพื้นที่แก้มลิงก่อนถึง จ.นครราชสีมา รวบรวมชุมชนมาช่วยทำงาน ให้ชุมชนชาวบ้านที่มีความรู้ ประสบความสำเร็จ มีประสบการณ์จัดการและพัฒนาน้ำในพื้นที่แล้วขยายผลไปยังชุมชนอื่น พัฒนาศักยภาพของเกษตรกรให้ใช้ที่ดิน ป่าต้นน้ำ เกื้อหนุนกัน ให้ศึกษาและพัฒนาโครงการตัวอย่างในพื้นที่ให้ประสบความสำเร็จ สรุปแนวทางการแก้ปัญหาให้ได้แล้วจึงขยายผล

กัยที่ปิดครั้งนี้ จะส่งผลกระทบอย่างรุนแรงกับประเทศไทยต่อไปอีก เนื่องจากสภาวะโลกร้อนที่จะทวีความรุนแรงขึ้น จึงถึงเวลาที่ทุกภาคส่วนจะหันมาใส่ใจจริงจังกับการแก้ไขปัญหาระยะของตนเองและส่งคน ครอบครัวยุคหน้าไปศึกษาต่าง ๆ เหล่านี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงงานหนักมาอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นความรู้ที่สามารถนำไปแก้ไขปัญหาน้ำให้ประชาชนได้ทั้งหมด

โดยโครงการด้านไหนแล้วทำไป เช่นเดียวกับความสามัคคีกับมูลนิธิกลีกรมธรรมชาติ โครงการด้านไหนทำไป เพราะปิดทองหลังพระฯ ไม่ได้ต้องการชื่อเสียง แต่ต้องการทำให้งานบรรลุผล นานเท่านี้ ถึงแม้จะต่างคนต่างทำ แต่ก็มีเป้าหมายเดียวกัน คือความอยู่ดีมีสุขของชาวบ้าน หมอคนดีที่มีใจเป็นสิ่งที่ชาวโลกต้องการ

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กล่าวอีกว่า จะมีการหาใจกันต่อไปว่า ในพื้นที่ซึ่งมีมูลนิธิ กลีกรมธรรมชาติอยู่ จะสามารถประสานการทำงานร่วมกันได้อย่างไร เพื่อให้ปิดทองฯ สามารถขยายแนวทางการต่อสู้กับความเสี่ยงจากน้ำได้ทั่วประเทศ ซึ่งหากทั้งสองมูลนิธิร่วมมือกัน ระดมทุนเพื่อสิ่งที่สามารถสนับสนุนคนไทย ให้ทุกคนหันมาช่วยกันช่วยตัวเอง และทำให้ประเทศไทยไม่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมทำเอง โดยมีราชการอยู่เบื้องหลัง

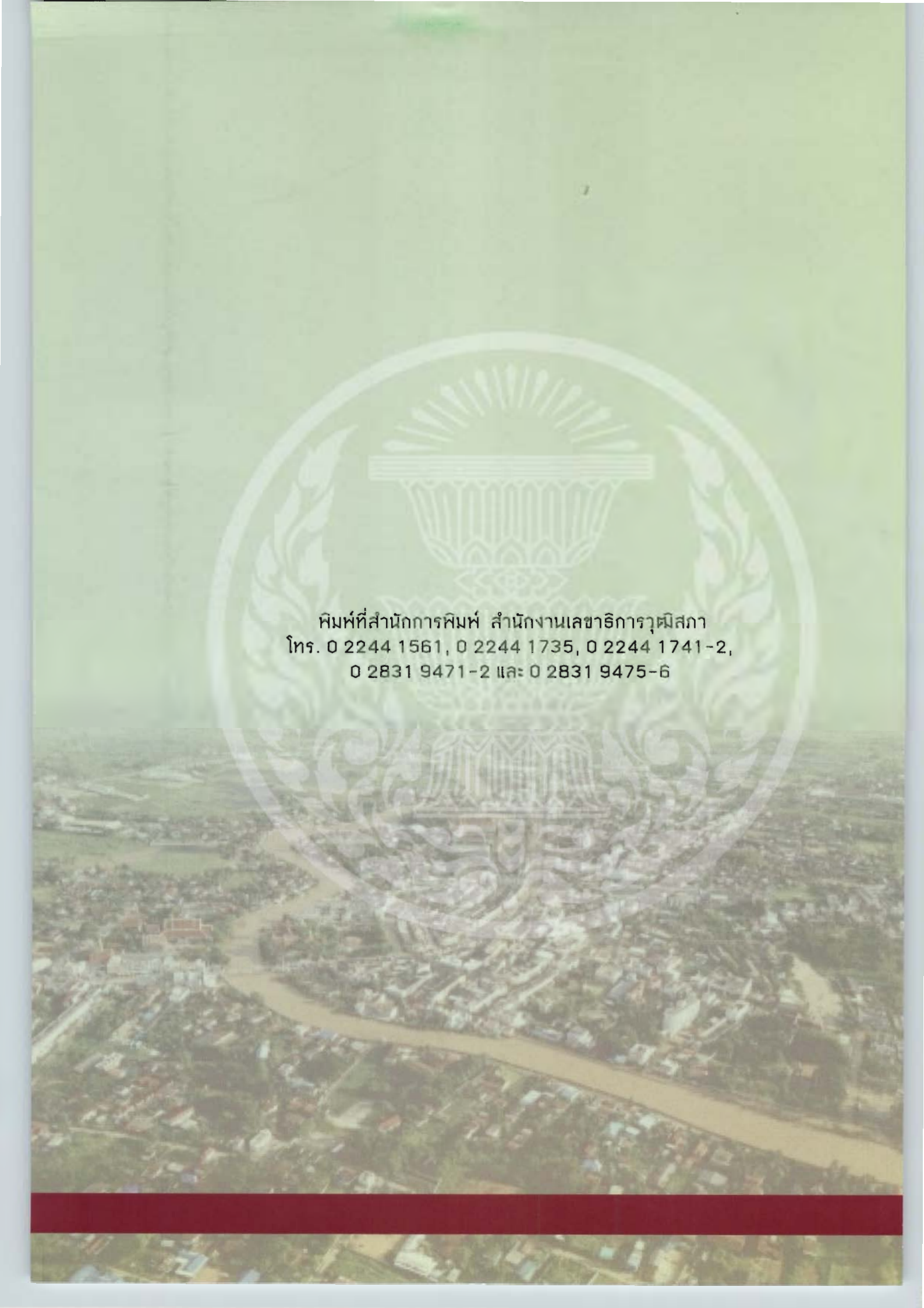
การพบปะกันครั้งนี้ ผู้เข้าร่วมและชาวบ้านจาก จ.น่าน และเครือข่ายมูลนิธิกลีกรมธรรมชาติต่างยินดีถ่ายทอดความรู้และเรียนรู้ซึ่งกันและกันต่อไป

ภาคผนวก 5

แผนการดำเนินงานโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

แผนการดำเนินงานโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

ลำดับที่	โครงการ	การจัดการพื้นที่	จังหวัด	การดำเนินงานต่อไป	งบประมาณ (ล้านบาท)	แผนระยะสั้น (5 ปี)					แผนระยะกลาง (10 ปี)					แผนระยะยาว (20 ปี)					หมายเหตุ				
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		16	17	18	19
1	โครงการก่อสร้างระบายและยึดแนวคันดิน ปตร. วิเศษ	คลองสาม	สุโขทัย	ดำเนินการก่อสร้าง	197.13	39.43	78.85	78.85																	
2	ปตร. วิเศษ	คลองสาม	พิษณุโลก	ดำเนินการก่อสร้าง	314.16	62.84	125.67	125.67																ต้องทำทรา เข้ากับชุมชน บางส่วน	
3	อ่างเก็บน้ำห้วยเขยิบ (วิเศษ)	คันน้ำ	ลำปาง	ดำเนินการก่อสร้าง	243.00		48.60	97.20	97.20																
4	ฝ่ายเกษตรกรรม	คลองสาม	สุโขทัย	ดำเนินการก่อสร้าง	185.56		37.11	74.22	74.22																
5	อ่างเก็บน้ำห้วยเขยิบ	คันน้ำ	แพร่	ดำเนินการก่อสร้าง	286.00			57.20	114.40	114.40														ต้องทำทรา เข้ากับชุมชน บางส่วน	
6	อ่างเก็บน้ำแม่ฮ่อม 2	คันน้ำ	ลำปาง	ดำเนินการก่อสร้าง	270.00			54.00	108.00	108.00														อยู่ระหว่างกา รขจัดพื้นที่	
7	อ่างเก็บน้ำน้ำเงิน	คันน้ำ	พะเยา	ดำเนินการก่อสร้าง	417.00			83.40	166.80	166.80														ต้องทำทรา เข้ากับชุมชน บางส่วน	
8	อ่างเก็บน้ำจำปี	คันน้ำ	พะเยา	ดำเนินการก่อสร้าง	660.00			132.00	264.00	264.00														อยู่ระหว่างกา รขจัดพื้นที่	
9	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่เกษม	คันน้ำ	แพร่	ดำเนินการก่อสร้าง	338.76				67.75	135.50	135.50													อยู่ระหว่างกา รขจัดพื้นที่	
10	อ่างเก็บน้ำห้วยไผ่	คลองสาม	สุโขทัย	ดำเนินการก่อสร้าง	221.94				44.39	88.78	88.78														
11	โครงการที่ศึกษาความเหมาะสม / ศึกษาวางโครงการ แล้วยัง เขื่อนน้ำยม	คันน้ำ	แพร่	ศึกษาความเหมาะสม และศึกษาคำน	9,286.47					59.83	824.95	2,877.50	4,359.67	1,166.51											
12	เขื่อนน้ำยมตอนบน	คันน้ำ	แพร่	ศึกษาความเหมาะสม และศึกษาคำน	4,956.85										50.53	456.09	1,531.94	2,302.27	616.02						
13	การพัฒนาพื้นที่แก้มลิงบางระกำ	คลองสาม	พิษณุโลก		424.48				84.90	169.79	169.79														
14	อ่างเก็บน้ำห้วยโป่งมาก	คันน้ำ	ลำปาง	ออกแบบรายละเอียด	240.00				48.00	96.00	96.00														
15	ฝ่ายน้ำวิเศษ	คลองสาม	พิษณุ	ออกแบบรายละเอียด	295.00				59.00	118.00	118.00														
16	ฝ่ายโพธิ์ประทับช้าง	คลองสาม	พิษณุ	ออกแบบรายละเอียด	483.82				96.76	193.53	193.53														
17	ฝ่ายบางชุมแสง	คลองสาม	พิจิตร	ออกแบบรายละเอียด	548.10				109.62	219.24	219.24														
18	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่กระ	คันน้ำ	พะเยา	ออกแบบรายละเอียด	290.00						58.00	116.00	116.00												
19	โครงการที่ศึกษาเบื้องต้นแล้วเสร็จ อ่างเก็บน้ำห้วย	คันน้ำ	พะเยา	ศึกษางานโครงการและ ศึกษาคำนแล้วเสร็จ	155.64						31.13	62.25	62.25												
20	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่ก้อน	คันน้ำ	แพร่	ศึกษางานโครงการและ ศึกษาคำนแล้วเสร็จ	292.55							58.51	117.02	117.02											
21	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่ต้นน้อย (ลำ แค้ง)	คลองสาม	สุโขทัย	ศึกษางานโครงการและ ศึกษาคำนแล้วเสร็จ	124.03							24.81	49.61	49.61											
22	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่คำมี	คันน้ำ	แพร่	ศึกษางานโครงการและ ศึกษาคำนแล้วเสร็จ	476.06								95.21	190.43	190.43										
23	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่หวก (วังมุก)	คันน้ำ	แพร่	ศึกษางานโครงการและ ศึกษาคำนแล้วเสร็จ	241.14							48.23	96.46	96.46											
24	อ่างเก็บน้ำแม่แก้ว	คันน้ำ	ลำปาง	ศึกษางานโครงการและ ศึกษาคำนแล้วเสร็จ	246.10								48.22	96.44	96.44										
25	อ่างเก็บน้ำห้วยปากอู	คลองสาม	สุโขทัย	ศึกษางานโครงการและ ศึกษาคำนแล้วเสร็จ	114.64								22.93	45.86	45.86									ต้องทำทรา เข้ากับชุมชน บางส่วน	
26	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่โป่ง	คันน้ำ	แพร่	ศึกษางานโครงการและ ศึกษาคำนแล้วเสร็จ	263.95									52.79	105.58	105.58								ต้องทำทรา เข้ากับชุมชน บางส่วน	
27	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่ต้นดอกสาม	คันน้ำ	แพร่	ศึกษางานโครงการและ ศึกษาคำนแล้วเสร็จ	360.00									72.00	144.00	144.00									
28	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่คำ	คลองสาม	สุโขทัย	ศึกษางานโครงการและ ศึกษาคำนแล้วเสร็จ	153.46									30.69	61.38	61.38									
29	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่ฝอย	คันน้ำ	น่าน	ศึกษางานโครงการและ ศึกษาคำนแล้วเสร็จ	405.54										81.11	162.21	162.21								
30	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่ศรี	คลองสาม	สุโขทัย	ศึกษางานโครงการและ ศึกษาคำนแล้วเสร็จ	143.49										28.70	57.40	57.40								
31	อ่างเก็บน้ำแม่คำ	คันน้ำ	แพร่	ศึกษางานโครงการและ	108.51										21.30	42.61	42.61								
32	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่สุกตอนล่าง	คันน้ำ	แพร่	ศึกษางานโครงการและ	447.96											89.59	179.18	179.18							
33	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่พาด	คันน้ำ	ลำปาง	ศึกษางานโครงการและ	67.50										13.50	27.00	27.00								
34	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่เหล็ก	คันน้ำ	แพร่	ศึกษางานโครงการและ	123.41										24.68	49.36	49.36								
35	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่วัง	คลองสาม	สุโขทัย	ศึกษางานโครงการและ	239.28										47.86	95.71	95.71								
36	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่สุกตอนบน	คันน้ำ	แพร่	ศึกษางานโครงการและ	118.71											23.74	47.48	47.48							
37	อ่างเก็บน้ำห้วยแม่ฝอย	คันน้ำ	ลำปาง	ศึกษางานโครงการและ	236.25																				
รวมงบประมาณทั้งหมดในลุ่มน้ำยม					23,976.50	102.26	290.24	487.15	609.22	765.34	906.81	1,639.41	3,783.19	5,034.91	1,654.84	576.20	1,012.06	2,037.61	2,825.45	1,042.71	378.72	375.00	239.80	141.98	94.50
					23,976.50	5 ปี =	2,254.21			ลำน้ำ	10 ปี =	12,998.26			ลำน้ำ	20 ปี =	8,724.83			ลำน้ำ					

พิมพ์ที่สำนักงานพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
โทร. 0 2244 1561, 0 2244 1735, 0 2244 1741-2,
0 2831 9471-2 และ 0 2831 9475-6